T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI (TÜRK-İSLÂM EDEBİYATI)

ANABİLİM DALI

NAHÎFÎ'NİN RAVZATÜ'S-SAFÂ ADLI ESERİ (İNCELEME VE METİN)

Yüksek Lisans Tezi

Sümeyya SELİMOĞLU

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ

ANKARA-2020

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ danışmanlığında hazırladığım "Nahîfî'nin Ravzatü's-Safâ Adlı Eseri (İnceleme ve Metin)" adlı yüksek lisans tezimdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim. (01.09.2020)

Sümeyya SELİMOĞLU

İmza

İÇİNDEKİLER……I

KISALTMALAR……V

ÖNSÖZ……...VI

GİRİŞ…… ..1

A. Siyerlerin Tanımı ve Konusu……... ..1

B. Siyer İlminin Doğuşu ve Gelişmesi……...2

C. Hz. Peygamberle İlgili Edebi Türler…… ..3

1. Esmâ-i Nebi…… ..4

2. Nâ't…….. ..5

3. Mevlid……....6

4. Mî'raç-nâme…… ..8

5. Hicret-nâme…… ..9

6. Mû'cizât-ı Nebî……10

7. Şefâat-nâme…… 10

8. Hilye…… 10

9. Kırk Hadis, Yüz Hadis, Bin Hadis…….. 12

10. Regâibiyye……... 14

D. Türk İslâm Edebiyatında Siyerler……14

1. Mensur Siyerler……... 15

2. Manzum Siyerler…… 22

I. BÖLÜM: SÜLEYMAN NAHÎFÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

A. HAYATI…….. 25

B. ŞAHSİYETİ…… 28

1. İlmî-Edebî Şahsiyeti…… 28

2. Dinî-Tasavvufî Şahsiyeti…… 29

C. ESERLERİ……... 31

1. Manzum Eserleri……..32

a. Divan ……...32

b. Manzum Mesnevi Tercümesi…….. 32

c. Hilyetü'l-Envâr ……... 33

d. Mevlid-i Nebî ……. 33

e. Hicret-i Nebî…… 34

f. Zuhrü'l-Âhire……... 34

g. Mî'râcü'n-Nebî ……... 35

h. Enfüsü'l-Âfâk…….. 35

i. Mev'izetü'n-Nüfûs……... 36

j. Mübâhase-i Kazâ vü Kader…….. 37

k. Âdâb-ı Tarîkat u Kavâid-i Hakîkat……..37

l. Kasîde-i Bürde ve Kasîde-i Bür'e Tahmîsleri …… 38

1. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Türkçe)……38

2. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Arapça)……... 39

3. Tahmîs-i Kasîde-i Bürde (Farsça)…… 39

4. Bânet Suâd Tahmîsi……..39

m. Tercüme-i Kasîde-i Bürde…….. 40

n. Tahmîs-i Kasîde-i Mudariyye……. 40

2. Mensur Eserler……41

a. Nasîhatü'l-Vüzerâ (Âsâfname)…… 41

b. Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ……...41

c. Risâle-i Hızriyye……..42

d. Sefâretnâme…… 42

e. Risâle-i Kalemiyye……...42

f. Münşeât-ı Nahîfî……...42

II. BÖLÜM: RAVZATÜ'S SAFÂ FÎ SÎRETİ'L-MUSTAFÂ

A. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ…… 44

1. Eser Hakkında Genel Bilgiler…….. 44

2. Eserin Adlandırılması……...45

3. Eserin Bölümleri……...45

a. Mukaddime……...45

b. Ravza-i Ûlâ……...46

c. Ravza-i Sâniye……..57

d. Ravza-i Sâlise……... 59

4. Eserde Geçen Manzûmeler ve Nazım Şekilleri……63

III. BÖLÜM: RAVZATÜ'S SAFÂ FÎ SÎRETİ'L-MUSTAFA'NIN KARŞILAŞTIRMALI METNİ

A. YAZMA NÜSHALARIN TAVSİFİ…… 65

1. Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, nr. 855……. 65

2. Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Koleksiyonu, nr. 252/5…… 67

B. SONUÇ…… 68

C. METNİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL…… 70

D. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON HARFLERİ…… 71

E. KAYNAKÇA…….. 72

F. İNDEKS……... 78

G. METİN…… 83

H. ÖZET……184
İ. ABSTRACT……185

KISALTMALAR

b. : Bin

c. : Cilt

D.İ.A. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ed. : Editör

h. : Hicrî

Haz. : Hazırlayan(lar)

Hz. : Hazret-i

m. : Miladi

ö. : Ölümü

s. : Sayfa

s.a.v. : Sallallahu Aleyhi ve sellem

S.B.E. : Sosyal Bilimler Enstitüsü

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

Trc. : Tercüme, Tercüme eden

Ü. : Üniversitesi

vd. : Ve diğerleri

ÖNSÖZ

XVIII. yüzyıl şairlerinden Süleyman Nahîfî Türkçe, Arapça ve Farsça yazmış oluğu manzum-mensur, telif-tercüme eserlerle Türk edebiyat tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Manzum Mesnevî Tercümesi'yle meşhur olan Nahîfi'nin kaleme aldığı eserlerin çoğu dinî muhtevalıdır. Özellikle Hz. Peygamber hakkında kaleme aldığı eserler dinî-edebî türler açısından oldukça kıymetlidir. Mi'râc-nâme, Hilyetü'l-Envâr, Mevlidü'n-Nebî, Hicretü'n-Nebî, Tahmîs-i Kasîde-i Bürde, Terceme-i Kasîde-i Bürde, Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ gibi Hz. Peygamber konulu eserleri onun Hz. Peygambere duyduğu sevgi ve muhabbeti gösterir niteliktedir.

Çalışmanın konusu olan Nahîfî'nin *"Ravzatü's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ"* adlı eseri de siyer türüne örnek olması açısından önemlidir.

Bu çalışma giriş ve üç ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında "siyer" kelimesinin manası ve konumu, siyerin bir ilim olarak doğuşu, Hz. Peygamberle ilgili edebî türler incelendikten sonra Türk-İslâm edebiyatı geleneğinde öne çıkan müstakil manzum ve mensur siyerler kısaca tanıtılmıştır.

Birinci bölümde XVIII. yüzyıl şâirlerinden Süleyman Nahîfî'nin hayatını, eserleri ve edebî şahsiyeti ele alınmıştır. Nahîfi'nin hayatı, dinî ve edebî kişiliği hakkında dönemin kaynakları ve daha önce yapılmış çalışmaların incelenmesiyle elde ettiğimiz bilgileri kronolojik bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde *"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ"*nin muhteva özelliklerine yer verilmiştir. Eser hakkında genel bilgiler, eserin adlandırılması ve eserin bölümleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde *"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ"* adlı eserin yazma nüshalarının tavsifi, transkripsiyonlu metin oluşturulurken hangi kriterler çerçevesinde metnin oluşturulduğu maddeler halinde belirtilmiştir.

Sonuç kısmında ise elde edilen bilgiler öz bir şekilde ifade edilmiştir. Çalışmada kullanılan kaynaklar kaynakça kısmında verildikten sonra indeks bölümünün ardından metin transkribeli olarak verilmiştir.

Çalışmanın her aşamasında desteğini esirgemeyen, değerli vaktini bana ayıran, çalışmayı baştan sona itina ile kontrol eden muhterem hocam Prof. Dr.Mehmet AKKUŞ'a, sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca çalışmamda bana yol gösteren, yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Zülfikar GÜNGÖR'e teşekkürü borç bilirim.

Sümeyya SELİMOĞLU

Ankara-2020

GİRİŞ

TÜRK-İSLÂM EDEBİYATINDA SİYERLER

A. Siyerlerin Tanımı ve Konusu

Sîret kelimesinin çoğulu olan siyer sözlükte "davranış, hal, yol, âdet, bir kimsenin ahlâkı, seciyesi, hayat hikayesi" gibi anlamlara gelir. Sîret kelimesi Kur'an-ı Kerim'de Tâhâ Sûresi'nde (20/21), "hâl ve şekil" anlamında sadece bir yerde geçmektedir. Sîret ve siyer terim anlamı olarak, Hz. Peygamber'in hayatını ele alan ilim dalı ve bu sahada kaleme alınmış eserler için kullanılmıştır.

Hz. Peygamber'in gazve ve seriyyelerinin tarihine ve bu konuda yazılmış eserlere isim olan "Savaş yeri, savaş ve savaş hikayeleri" anlamına gelen mağzat kelimesinin çoğulu olan megâzi kelimesi ise, siyer kelimesinin eş anlamlısı olarak tarihi seyir içinde hem müstakil olarak hem de siyerle birlikte kullanılmıştır.[1] Mehmet Özdemir'e göre meğazî, ilk zamanlarda yalnızca Hz. Peygamber'in Medine dönemindeki askeri faaliyetleri ve gazveleri için kullanılmış bir kelime iken zaman içinde kelime anlamı genişleyerek siyer kelimesi ile eş anlamlı hale gelmiş, Hz. Peygamber'in hayatının tamamı için de kullanılır olmuştur. Özdemir'e göre siyer kelimesi, ıstılâhî manada ilk kez Hz. Muhammed'in yaşam hikayesi için kullanılmış, bu konuda eser veren müelliflere ise "ashabu's-siyer" denmiştir.[2]

İslam dünyasında Hz. Muhammed'in hayatı ve şahsiyeti üzerine duyulan merak, Kur'ân-ı Kerîm ve İslam dininin O'na atfettiği değerle doğrudan ilişkilidir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'i yücelten, O'nun peygamberlik görevinin mahiyetini açıklayarak övgüler

[1] Mustafa Fayda, "Siyer ve Meğâzî", *D.İ.A.,* Ankara, 2009, c.37, s.319.
[2] Mehmet Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", *Milel ve Nihal 4*, S.3, (2007), s.130.

içeren çok sayıda ayet vardır.[3] Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e atfedilen değerin büyüklüğünü gören sahabiler, O'nun hayatı ve şahsiyetini öğrenmenin hem Kur'an'ı hem de İslam'ı daha iyi anlamak açısından önemli olduğunu kavramışlardır.[4] Bu minvalde Hz. Peygamber'i tanıma, hayatını bilme, güzel ahlakını öğrenme arzu ve özlemi ile O'nun hakkında bilgiler derlenerek kaleme alınmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde bir tür haline gelen siyerlerin konusunu Hz. Peygamber'in hayatının tüm evreleri, özellikle de doğumu, peygamberliği, mi'râc'ı, hicret'i savaşları ve vefâtı oluşturmuştur.[5]

B. Siyer İlminin Doğuşu Ve Gelişmesi

Hz. Peygamber'in hayatının ayrıntılı bir şekilde ele alınarak anlatıldığı eserler Arap edebiyatında zaman içerisinde "siyer" adı verilen bir türün doğmasına sebep olmuştur. Siyer alanında ilk faaliyetler tâbiîn döneminde başlamıştır. Kur'an'da müslümanlara Hz. Peygamber'in örnek olarak gösterilmesi, Hz. Peygamber'i görememiş olanların O'nun hakkında bilgi sahibi olma isteği bu faaliyetlerin hız kazanmasında önemli rol oynamıştır.

Hicri birinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kaleme alınan sahife ve risaleler, siyer yazıcılığındaki müstakil gelişmenin ilk göstergeleridir. Urve b. ez-Zübeyr (ö.94/713), Şurahbil b. Sa'd (ö.123/740), Âsım b. Ömer b. Katâde (ö. 120/737) ve Abdullah b. Ebî Bekr b. Hazm bu süreçte siyer-meğazi alanında öne çıkan isimlerdir. Risaleler döneminden sonra farklı kaynaklarında kullanılmasıyla bu alanda daha kapsamlı ve müstakil eserler ortaya koyan müellifler ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki Zühri olmakla birlikte, Musa b. Ukbe (ö.

[3] Kur'ân'da Hz. Peygamber hakkında geçen ayetlerin bir kısmını şu şekilde sıralayabiliriz:Müslüman'ın Allah ile birlikte Resûlullah'a itaat etmesi (Âl-i İmrân 3/32), (en-Nisâ 4/136), onu herkesten fazla sevmesi (el-Ahzâb 33/6) ve örnek alması gerektiği (el-Ahzâb 33/21), âlemlere rahmet (el-Enbiyâ 21/107), ilâhî bir lütuf olarak (Âl-i İmrân 3/164), güzel ahlâk üzere (el-Kalem 68/4), ilâhî emir ve yasakları tebliğ edip fertleri ve toplumları arındırma ve onlara kitap ve hikmeti öğreterek son hak dini lâyıkıyla yaşayacak bir olgunluğa eriştirmekle görevlendirildiği (Âl-i İmrân 3/164), (el-Cum'a 62/2-3)… Bkz. Fayda, *"Siyer ve Meğâzi",* s. 319.

[4] Fayda, *"Siyer ve Meğâ zi",* s. 320.

[5] Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I,* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yay., 1997), s. 113.

141/758), İbn İshak (ö. 151/768), Ma'mer b. Râşid (ö. 153/770), Ebû Ma'şer es-Sindî (ö. 170/787), Vakıdî (ö. 207/768) ve İbn Sa'd (ö. 230/845) da bu zikredilmesi gereken önemli isimlerdir.[6]

Arap edebiyatında siyer kelimesini ilk kez kullanan müellifler İbn İshak (150/767), ve İbn Hişâm (218/833)'dır. Kendisinden sonra yazılan siyer kitaplarına kaynaklık eden İbn İshak'ın eserinin adı Sîret-ü İbn-i İshâk'tır. Eserinde Hz. Peygamber'in hayatına dair tüm bilgileri, menkıbeleri toplamıştır. İbn İshak, Medineli yüze yakın râvinin yanı sıra İskenderiye'deki âlimlerden edindiği bilgi ve haberlerle zengin bir muhteva oluşturarak bu bilgileri tasnif etmek suretiyle eserini kaleme almıştır. İbn-i Hişam ise orijinal nüshası günümüze ulaşamayan bu eserin Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâî tarafından rivayet edilen ve Kûfî-Bağdâdî diye meşhur olan nüshasını kısaltarak *es-Sîretü'n-nebeviyye* adıyla bilinen kitabını kaleme almıştır.[7] Hicretin ilk iki asrında siyer sahasında eser verenlerin sonuncusu olan Vâkıdî'(ö. 207/823)'dir. Vâkıdî'nin *Kitâbü'l-Meġāzî* isimli eserinin en çok dikkat çeken özelliği Hz. Peygamber'in yalnızca Medine dönemindeki faaliyetlerini özellikle de gazve ve seriyyelerine ağırlık verilmiş olmasıdır.[8] Bahsi geçen bu eserler, gerek siyer-megāzî gerek tabakat ve tarih türünde yazılacak eserlere temel kaynak niteliği taşıması açısından oldukça önemlidir.

C. Hz. Peygamberle İlgili Edebi Türler

Türk-İslâm edebiyatı geleneğinde Hz. Peygamber'in hayatının tüm safhalarını anlatan eserlerin yanı sıra yalnızca bir dönemini ele alan müstakil eserler de kaleme alınmıştır. Hz. Peygamber'in doğumu, mu'cizeleri, mî'râcı, gazâları, fiziki özellikleri gibi konularda eserler

[6] Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", s.130.
[7] Fayda, "Siyer ve Meğâzi", s.320.
[8] Özdemir, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", s.134.

kaleme alınmış, siyer türünün bir kolu olarak yazılan bu eserler zaman içerisinde müstakil bir tür olarak gelişmiştir.

1. Esma-i Nebi: Hz. Peygamber'in isimleri anlamına gelen "Esmâ-i Nebî, Türk edebiyatında manzum ve mensur örnekleri olan bir türdür. Yüce Allah'ın isimlerini konu edinen Esmâ-i Hüsnâ türünün yanı sıra, Hz. Peygamberin isimleri hakkında kaleme alınan bu eserler müstakil bir Esmâ-i Nebi geleneği oluşturmuştur. Bu geleneğin oluşmasında Hz. Peygamber'in isimlerini anmanın ve O'na salât getirmenin faziletleri hakkında rivayet edilen hadisler etkili olmuştur. Esmâ-i Nebî'lerde Hz. Peygamber'in Kur'ân-ı Kerîm'de, hadislerde ve diğer semâvî kitaplarda geçen isimlerine yer verilirken, Hz. Peygamber'in üstün ahlakı, örnekliği, rahmeti, şefâati, Allah katındaki değeri, ümmetinin O'na duyduğu sevgi, hürmet ve özlem gibi konular işlenmiştir.[9]

Emine Yeniterzi'ye göre Hz. Peygamber'in isimlerinin 1-Kur'ân-ı Kerim'deki isimleri, 2-Diğer kitap ve Sayfalardaki isimleri, 3-Hadislerde belirtilen isimleri, 4-Esmâ-i Hüsna ile ortak olan isimleri, 5-Hz. Peygamber'in diğer peygamberler ve din büyükleri ile ortak olan isimleri, 6-Hz. Peygamber'in edebi mahiyetteki isimleri şeklinde bir tasnifinin yapılarak değerlendirilmesi mümkündür.[10]

Hasîbi Üsküdârî'nin (ö.1200/1785) Dürretü'l-Esmâ adlı 1032 beyitlik mesnevisi Esmâ-ı Nebî türündeki en hacimli eserdir. Üsküdârî, eserini, Faslı Şeyh Muhammed b.Süleyman el-Cezûlî'nin (ö.868) Delâilü'l-Hayrât isimli, vird ve zikir cümleleriyle zenginleştirilmiş eserinde geçen Hz. Peygamber'e ait 201 isimden faydalanarak kaleme almıştır. Üsküdârî bu durumu eserinde şu şekilde dile getirmiştir:

[9]Ahmet Yılmaz, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Nebeviyye-i Şerîfe'yi Tadât Geleneği ve Müstakimzâde'nin Mir'atü's-Safâ İsimli Risalesi", *İstem Dergisi 4,* (2004), s. 160-161.

[10] Emine Yeniterzi, "Dîvan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları: Esmâ-ı Nebî", **Türkiye Diyanet Vakfı Kutlu Doğum Haftası II: Dinî Edebiyat'ın Dünü Bugünü Paneli 1-7 Ekim 1990,** Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1992, s.90.

…

Rivâyettir ki bin bir ismi vardır

Hakâyık ehline ol âşikârdır

Değül her kimse ol Esmâya vâkıf

Meger ol sırr-ı Mevlâ ola kâşif

İki yüz bir yazar ism-i resûli

Delâilde Süleymân-ı Cezûlî

Üsküdârî ayrıca Nuût-ı Nebeviyye mecmuası da tertiplemiştir.[11] Esmâ-i Nebi türü üzerine yazılmış bir diğer önemli eser ise Salâhî (Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî, 1705-1782)'nin kaleme aldığı Gül-i Sad-berg-i Evrâd Berâ-yı Tuhfe-i 'Ubbâd'dır. 1181/1767 (veya H.1177/1763) yılında yazılan bu eser, hem esmâ-i hüsnâ hem de esmâ-i nebî türüdür. Eser Arapça ve Türkçe, mensur-manzum karışık olarak çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Eserin bilinen tek nüshası Ankara Üniversitesi DTCF Ktp. Muzaffer Ozok II/7, vr.74b-107b'de kayıtlıdır. Salâhi,

Bu kesret içre irişdin kuyûda

İki üç dördü ko ir bir Vedûd'a

beytinin kendisine hareket noktası olduğunu belirtmiş özellikle "Vedûd" ismine ağırlık vermiştir.[12]

2. Na't: Sözlükte "bir şeyi her yönüyle tarif etme, güzelliğini anlatma, nitelendirme" gibi anlamlara gelen na't kelimesi terim olarak "Cenâb-ı Resûlü muhterem hakkında söylenen

[11] Emine Yeniterzi, "Dîvan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları: Esmâ-ı Nebî", s.87-100.
[12] Mehmet Akkuş, *Abdullah Salâddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri*, (Ankara:MEB Yay., 1998), s.149-151.

manzum hediye" demektir. Aynı zamanda edebiyatımızda diğer peygamberler, aşere-i mübeşşere, din ve tarikat büyükleri için de yazılmış na'tlar bulunmaktadır. Bundan dolayı Hz. Peygamber için kaleme alınan na'tları diğerlerinden ayırmak için bu na'tlara "na't-ı şerîf, nât'ı peygamberî, na't-ı rasûl, veya na't-ı nebevî denmiştir. Arap edebiyatında bu tür şiirlere medâih; Fars edebiyatında ise sitayiş denilmiştir.[13]

Kasîde, gazel, mesnevi nazım şekilleri başta olmak üzere murabba, muhammes, müsaddes, rubaî, tuyug, müfred gibi çeşitli nazım şekilleriyle de yazılan na'tlarda[14] Hz. Peygamber'in mû'cizeleri, hicreti, risaleti, İslam dinini anlatırken yaşadığı zorluklar, inanmayanların O'na çektirdiği eziyetler, şefaat isteği gibi konular samimi ve içten kelimelerle işlenmiştir. Ka'b b. Zuheyr'in Hz. Peygamber hayatta iken yazdığı Kaside-i Bürde'si İslam toplumlarının edebi hayatında asırlardır önemli bir yer işgal etmiş, na'tın şerhleri, nazireleri, tahmisleri yapılmıştır.[15]

Edebiyatımızda 15. yy. şâiri Yazıcıoğlu Mehmed'in, Megâribü'z-Zamân adlı Arapça mensur eserinden yine kendisinin nazmen tercüme ettiği 9008 beyitlik Muhammediye adlı mesnevisi de bütünüyle na't konusunda kaleme alınan hacimli bir mesnevi olarak önemli bir yere sahiptir.[16]

3. Mevlid: "Doğum yeri ve zamanı anlamına gelen mevlid, Hz. Peygamber'in doğumunu ve bu esnada meydana gelen olayları, bu vesileyle yapılan törenleri ve kaleme alınmış eserleri anlatmak için kullanılmaktadır.[17] Türk-İslam edebiyatında mevlid türü daha çok manzum olarak kaleme alınmış, Hz. Peygamber'e duyulan sevginin bir yansıması olarak dinî-edebî türler arasında oldukça ilgi görmüştür. Türkçe kaleme alınan mevlîdler çoğu

[13] Zülfikar Güngör, *Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'tlar,* (Ankara: Araştırma Yay., 2009), s. 1.
[14] Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na'tlar*, s. 89-90.
[15] Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, (Ankara: Grafiker Yay., 2016), s. 206.
[16] Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na'tlar,* s. XXIII.
[17] Ahmet Özel, "Mevlid" *D.İ.A.,* Ankara, 2019, c.29., s. 475-479.

aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Ortalama hacimleri 600-1400 beyit aralığındadır.[18]

Türk-İslam edebiyatında Süleyman Çelebi (725/1351-825/1422)'nin Vesîletü'n-Necât adlı eseri, mevlid türünün en önemli örneğidir. Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmış olup, 768 beyittir. Samimi ve coşku dolu bir üslûp ile yazılmış bu eser hem döneminde hem de daha sonraki dönemlerde oldukça ilgi görmüş ve mevlid türünde yazılan eserlere örnek teşkil etmiştir. Eserin sadece İstanbul kütüphanelerinde tesbit edilebilen 51 nüshası bulunmaktadır.[19]

Vesîletü'n-Necât ve buna benzer mevlid metinlerinde Hz. Peygamber'in doğumu, öncesi ve sonrasında gerçekleşen olayların anlatılmasının yanı sıra bazı metinlerde farklı bölümlere de yer verilmiştir. Dolayısıyla mevlitler sadece Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan metinler değildir. Mevlitlerde genel olarak seyreden ortak başlıklar, 1- Tevhîd, münâcaat, 2- Âlemlerin yaratılması, 3- Hazret-i Peygamber'in nurunun yaratılması, 4- Hazret-i Peygamber'in nurunun nesilden nesile intikali, 5- Hazret-i Peygamber'in doğumu sırasında meydana gelen fevkalade olaylar, 6- Hazret-i Peygamber'in mucizeleri, 7- Hazret-i Peygamber'in mî'râcı, 8- Hazret-i Peygamber'in hicreti, 9- Hazret-i Peygamber'in nasihatları, 10- Duâ, 11- Hazret-i Peygamber'in vefâtı, 12- Hâtime şeklindedir.[20]

Hasibe Mazıoğlu tezkirelere göre Türk edebiyatında yüzden fazla mevlîd yazıldığı bilgisini vererek yazarı bilinen 12 mevlîdi tanıtmış, 59 mevlîdin de ismini vermiştir. Bu 12 eseri ve yazarlarını şöyle sıralamak mümkündür: Kerîmî, İrşâd (863/1458, 555 beyit); Akşemseddinoğlu Hamdullah Hamdî, Ahmediyye (900/1484, 1337 beyit); Emîrî, Mevlîd (XVI. yy. Ayasofya Kütüphanesi nr.:3827 v.31b-41b); Hevâyî, Mevlîd-i Hayr-ı Enbiyâ (Kanûnî devri, 2306 beyit); Visâlî Ali Çelebi, Mevlîd (Kanûnî devri, 46 varak); Şâhidî, Mevlîd (XV.-XVI. yy., 823 beyit); Murâdî, Mevlîd (tarihi bilinmiyor, en geç XVI. yy.);

[18] Hasan Aksoy, "Mevlid-Türk Edebiyatı", *D.İ.A* , Ankara, 2004, c.29, s. 482.
[19] Necla Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı Tarihi*, (İstanbul: Kitabevi Yay., 2002) s.251-259.
[20] Mehmet Akkuş, "Abdullah Salahâddin-i Uşşâkî (Salâhi) ve Mevlidi, ***Mevlid Külliyatı II (Klasik Dönem)***, (Ankara: D.İ.B. Yay., 2016), s.14.

Necîbî, Mevlîd (XVI. yy., 219 beyit); Selâmî Şeyh Mustafa, Mevlîd-i Şerif (XVII. yy. , 446 beyit); Derviş Dede adına kayıtlı Mevlîd (H.1063) (Bu mevlîdin Derviş Dede'ye ait olmadığı, sadece yazmanın 18b varağında geçen bir ilahi metninde Derviş Dede adının bulunduğu belirtilir); Nahîfî, Mevlîd (XVIII. yy.,1110 beyit); Deveci Ali, Mevlîd (Deveci Ali adı mevlîd metni içerisinde bulunmayıp, mevlidin arkasındaki "vefât-ı Fâtıma" bölümünün sonundadır.)[21]

Necla Pekolcay, 15. asırda bilinen diğer mevlîd sahipleri arasında Ahmed, Sinanoğlu, Ebu'l-Hayr, Halil, Şâhid, Muhibbî gibi şairlerin isimlerini vermiştir.[22] Mevlîd yazma geleneğinin son örneklerinden biri de Muhammed Lutfî'nin (1868-1956), hâlen Erzurum ve civarında okunan Mevlîd'idir.[23]

4. Mî'râc-nâme: Hz. Peygamber, hicretten bir yıl önce Recep ayının 27. Cuma gecesi mî'râca yükselerek yüce Allah ile görüşmüştür. Bu kutlu gecede birçok mucizevi tecrübeyle beraber beş vakit namaz farz kılınmıştır. Bu hâdise Kur'ân'da İsrâ ve Necm sûrelerinde anlatılmıştır.[24] Mî'râç hadisesi İslam toplumlarının özellikle Arap, Fars, Türk edebiyat ve kültür hayatlarında önemli bir yer tutmuş, yüzyıllardır eserlere konu olmuştur.[25]

Mirâc-nâme türü, dini edebiyatta mürettep dîvân ve mesnevilerin başlarında müstakil olarak yer aldıkları gibi, hilye ve mevlid türü eserlerde bir bölüm olarak da bulunabilmektedir. Hece vezniyle yazılmış mî'râç ilâhilerinin yanı sıra, dîvân içinde mîraciye türünden bir gazel de yer alabilmektedir.[26]

Türk edebiyatında mî'râc-name türünün ilk örneğini Hakim Süleyman Ata vermiş, Anadolu sahasında ise bu türün ilk temsilcisi olarak Âşık Paşa karşımıza çıkmaktadır. Âşık

[21] Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlîd Yazan Şairler", *Türkoloji Dergisi 6,* S.1, (1974): s. 31-62.
[22] Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı Tarihi,* s. 251-259.
[23] Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* (İstanbul: MEB Yay., 1998), s. 358.
[24] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 358.
[25] Kemal Yavuz, "Anadolu'da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk Miraçnâmeler: Âşık Paşa ve Miraçnâmesi" *İlmî Araştırmalar 8*, (1999), s. 249.
[26] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 358.

Paşa Garibnâme'sinin farklı yerlerinde, birbirini tamamlar şekilde iki bölümlü bir mirâc-nâme bulunmaktadır. Bu mir'âc-nâmenin yaklaşık 100 beyitlik ilk kısmında Hz. Peygamber'in Mekke'den Kudüs'e gelişi anlatılmakla birlikte Kudüs, Mescid-i Aksa ve orada yer alan kıymetli mekânların canlı tasviri yapılmıştır. 193 beyitlik ikinci kısımda ise Hz. Peygamber'in göklere yükselişi, Cebrâil ile olan yolculuğu, bu yolculukta şahit oldukları ve meleklerin hâlleri anlatılmıştır.[27]

Mirâc-nâme türü ile ilgili Nâyî Osman Dede-Mi'râciye; Abdülvâsî Çelebi-Mi'râc-nâme; Arif-Mi'râcü'n-Nebî; Süleyman Nahîfî-Mi'râcü'n-Nebî ; Mecîdî-Mi'râciyye; Hâfız Ömer Yenişehrî-Mi'râciyye; Şeyh İsmail Hakkı Bursevî-Mi'râciyye; Seyyîdî-Kıssa-i Mirâc; Muhammed Feyzî-Kudsiyyü's-Sîrac fî Nazmi'l-Mi'râc ve Receb Vahyî-Minhâcü'l-Mirâc gibi eserler kaleme alınarak dini edebiyatımızda yerini almıştır.[28]

5. Hicret-nâme: Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretini konu alan eserlere verilen addır. Mi'râc hadisesi kadar olmamakla beraber hicret hadisesi de dinî ve tasavvufî şiire kaynak olmuştur. Mevlid türü gibi bazı eserlerde az veya çok bu konuya değinilebildiği gibi müstakil bir manzume halinde de Hz. Peygamber'in hicreti ele alındığı da olmuştur.

Süleyman Nahîfî (ö.1151/1738)'nin 800 beyitlik Hicretü'n-Nebî adlı eseri bu türde yazılmış bilinen tek müstakil örnektir. Telif tarihi belli olmayan eserde, Hz. Peygamber'in doğumu, çocukluğu, Hz. Hatice ile evlenmesi, mî'râcı ve peygamberliğin gelişi gibi konular anlatıldıktan sonra 162. beyitten itibaren hicret olayı anlatılmaya başlanmıştır. Eser, Hz. Peygamber'in yatağını Hz. Ali'ye bırakarak Hz. Ebubekir'le beraber Mekke'den ayrılması, müşriklerin onları takibi, Hz. Peygamber ve Hz. Ebubekir'in mağaraya sığınmaları, Hz.

[27] Yavuz, "Anadolu'da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk Miraçnâmeler: Âşık Paşa ve Miraçnâmesi", s. 249.
[28] Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnameler,* (Ankara : Kültür Bakanlığı Yay., 1987), s. 155-202.

Ebûbekir'in dilinden Hz. Peygamber'in hilyesi, Medînelilerin Hz. Peygamber'i coşkuyla karşılamaları gibi olaylar zinciri aktarılarak dua beyti ile bitmektedir.[29]

6. Mu'cizât-ı Nebî: Divân ve mesnevîlerin bazılarının başında, Hz. Peygamber'in mûcizelerinden bahseden bir bölüm bulunabildiği gibi, bu türde yazılmış birçok müstakil eser de bulunmaktadır. 14. ve 15. yy. Türk edebiyatında Kirdeci Ali'nin Güvercin Destanı, Kesikbaş Destanı; İzzetoğlu'nun Tavus Mu'cizesi; Sadreddin'in Mûcize-i Muhammed ve Geyik Destanı gibi mesnevileri bu türün yaygın örnekleri olarak sıralanabilir.[30] Tursun Fakı'nın Hz. Peygamber'in Ebûcehil'le Güreşi Hikâyesi ve Yûsuf-ı Meddah'ın Kız ve Cehûd Hikâyesi de Hz. Peygamber'in çeşitli mû'cîzelerini anlatması açısından önemlidir. Tursun Fakı'nın 673 beyitten meydane gelen Gazavât-ı Resûlullah (Kıssa-i Mukaffa) adlı eseri ile Kirdeci Ali'nin 110 beyitlik Dâsitân-ı Kesikbaş adlı mesnevîsi "Gazavât-ı Ali" ve "Mû'cizât-ı Nebî" türlerinin her ikisine de uygun nitelikte eserler olarak değerlendirilebilir.[31]

7. Şefâat-nâme: Türk-İslâm edebiyatı geleneğinde Hz. Peygamber'in ümmetinin günahlarının bağışlanması için Allah'a niyazını, ahiretteki şefâatini anlatan eserlere şefâat-nâme denmiştir. Bu türün bilinen en güzel örneğini Ömeroğlu vermiştir. 125 beyitten oluşan Şefâat-nâme bu türün ilk manzum örneği olmakla birlikte, kısmi olarak tertip geleneğine uygun halk tipi dinî bir mesnevidir.[32]

8. Hilye: Arapça bir kelime olan hilye sözlükte "süs, bezek, sûret, sıfat, vasıflandırmak nitelendirmek gibi anlamlara gelir. Istılâhî anlamda hilye kelimesi "Hz.

[29] Âmil Çelebioğlu, "Süleyman Nahîfî'nin Hicretü'n-Nebî Adlı Mesnevîsi", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* (İstanbul: MEB Yay., 1998), s. 263-315. Makalede eserin metni de verilmiştir.
[30] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 359.
[31] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 75-78.
[32] Alim Yıldız v.dğr., *Türk-İslâm Edebiyatı,* (Ankara: Grafiker Yay., 2016), s. 239.

Muhammed'in mübarek vasıflarını ve güzelliklerini anlatan manzum ve mensur eser" olarak kullanılmaktadır.[33]

Hz. Muhammed'in hayatı boyunca yapmış olduğu eylemler söylediği her söz hadis râvîleri tarafından incelenmiş ve tasnif edilerek sonraki nesillere aktarılmıştır**.** Bunlardan bir kısmı Hz. Peygamber'in boyu, eli, yüzü, saçı, sakalı, ağzı, dişi, gülüşü, yürüyüşü, kokusu, gölgesi, konuşması gibi özel halleri ile ilgili olup, hadis literatüründe buna Şemâil-i Şerife denmiştir. Hz. Peygamberin fiziki özelliklerinin detaylı bir şekilde anlatıldığı bu rivayetler Türk edebiyatına kaynak olmuş, ortaya çıkan türe de hilye denilmiştir.[34] Zülfikar Güngör'e göre hilyelerin ortaya çıkışını etkileyen faktörler şunlardır. 1-Peygamber sevgisi, 2-Hz. Peygamber'in şefaatine ulaşma arzusu, 3-Hilyelerin havassı hakkında haberler, 4-İyi bir eser bırakarak hayırla anılma arzusu, 5-İslam'da insan resminin yapılmasının yasaklanması.[35]

Hz. Peygamber'in fizîki özelliklerinin anlatıldığı hilyeler ilk zamanlarda hadis ve siyer kitaplarında yer almış, daha sonra ise hadis âlimi Tirmizî (ö. 279/892) tarafından derlenen Kitabü'ş Şemâil adlı eserinin baş tarafında bir araya getirilmiştir. Bu sayede hilye, Hz. Peygamber'in ahlaki özellikleri ve davranışını anlatan şemâil türünün bir parçası haline gelmiştir.[36]

Hilyeler ağırlıklı olarak Hz. Peygamber için yazılmış olmakla beraber, Neşâtî Ahmed Dede'nin (ö.1085/1674) on dört peygamberin hilyesini içeren Hilye-i Enbiyâ'sı, Cevrî'nin (öl. 1065/1654) Hülefâ-yı Râşidîn'i konu alan Hilye-i Çâr-yâr-ı Güzîn'i (telif:1050/1640) ve benzeri eserler de kaleme alınıştır. Ayrıca Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Aşere-i mübeşşere,

---

33 Zülfikar Güngör, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye-i Nebeviler ve Nesimi Mehmed'in Gülistân-ı Şemâil'i", (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2000), s. 1.

34 Yılmaz, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Nebeviyye-i Şerîfe'yi Tadât Geleneği ve Müstakimzâde'nin Mir'atü's-Safâ İsimli Risalesi", s. 160.

35 Zülfikar Güngör, "Türk Edebiyatı'nda Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi 10,* (Ocak-Haziran 2003), s. 192-198.

36 Zülfikar Güngör, "Bir Edebi Tür Olarak Hilyeler", *Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi, (*ed.) Bilal Kemikli, Osman Çetin, (Ankara: TDV Yay., 2010), s. 74.

diğer bazı sahâbeler, din ve tarikat büyüklerinin de hilyelerinin yazıldığı görülmektedir.[37] Na'tî Mustafa (ö.H.1131/1731)'nın Hilye-i Aşere-i Mübeşşere ve Bursalı Rıza (ö.H.1323/1905)'nın Hilye-i Mevlânâ adlı hilyeleri buna örnek gösterilebilir.[38]

Türk edebiyatında hilye türünün en bilinen örneği, Hâkânî Mehmed Bey (ö.H.1015/1606)'in, 750 beyitten oluşan Hilye-i Hâkânî/Hilye-i Saadet adlı manzum eseridir. Bu eser hilye türündeki eserlerin yaygınlaşmasında oldukça etkili bir rol üstlenmiştir. Aynı zamanda eserin şerhi de yapılmıştır.[39]

Türk edebiyatında Hz. Peygamber ile ilgili yazılmış hilyeler şu şekilde sıralanabilir: Şerîfî, Risâle-i Hilyetü'r-Resûl (253 beyit); Hakânî (öl. H.1015/1606), Hilye-i Saadet (1007/1598-1599, 712 beyit); Aziz Mahmud Hüdayî (öl.1038/1628), Hilye (25 beyit); Bosnalı Mustafa, Tercüme-i Hilyetü'n-Nebî (1064/1654); Süleyman Nahîfî, Hilyetü'l-Envâr (1100/1689) [40] Hakânî'nin eserine nazire, 2871 beyit); Seyyid Mehmed Efendi, Hilye (1159/1746)Ârif Süleyman Efendi (ö.H.1183/1769)'nin Hilye-i Nebî adlı eseri Mehmed Hakânî'nin (öl. H.1015/1606) Hilye-i Hakânî (yazılışı:H.1007/1598) adlı eserine nazîre olarak kaleme alınmış, 241 beyit tutarında bir eserdir. Mevlevî Mehmed Necîb Efendî'nin Hilye (1259/1843)'si 700 beyit civarındadır. Rusçuklu Fethî Ali, Milâd-ı Muhammediyye-i Hakaniyye Hilye-i Fethiyye-i Sultaniyye (1259/1843, 164 beyit) adlı eseri Sultan Abdülmecid'in isteği üzerine yazmıştır. Hızrî (Tırhalalı Murad Oğlu Ali)'nin Nazmü'n-Nûr fî Silki's-Sürûr adlı eseri yetmiş beyittir. Mustafa Fehmî Gerçeker'in Hilye-i Fahr-i Alem (İstanbul 1944) 1197 beyitir.[41]

9. Kırk Hadis, Yüz Hadis, Bin Hadis: Kırk âyet, yüz âyet, yüz mû'cize gibi sayılarla ilgili olarak hadîs-i şerifler de yine bu sayılarda düzenlenmiştir. Manzum kırk hadisler

[37] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* s. 359-360.
[38] Mustafa Uzun, "Hilye", *D.İ.A.,* İstanbul, 1998, c.18, s. 46-47.
[39] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* s. 360.
[40] Güngör, "Türk Edebiyatında Manzum Hilye-i Nebeviler ve Nesimi Mehmed'in Gülistân-ı Şemâil'i", s.67.
[41] Uzun, "Hilye", s. 44-45.

üzerindeki telif ve tercüme faaliyetleri, yüz hadis ve bin hadis çalışmalarına göre daha fazladır. Kırk hadis türünün Türkçe'deki ilk manzum örneği Kemal Ümmî'nin (ö.880/1475) 186 beyitlik Kırk Armağanı'dır. Yüz hadis türlerinde kırk hadislere göre daha ayrıntılı bir anlatım mevcuttur. Bu türde yazılmış eserlerin bir kısmında konuyla ilgili hikayeler anlatılmıştır. Bu sebepten bazı eserler yüz hadis-yüz hikâye olarak kaleme alınmıştır. Bu şekilde Mehmet Hatiboğlu'nun (ö.838/1434-1435) kaleme aldığı Ferahnâme (829/1425-1426) adlı eser, Türk edebiyatındaki manzum yüz hadisler içerisinde en hacimli olanıdır.[42] Eserde her hadis tercümesinden sonra konuyla ilgili bir hikayeye yer verilmiştir. 6105 beyitten meydana gelen eserin 3905 beyitlik kısmını hikayeler oluşturmaktadır. Bu eser dışında tespit edilebilen diğer belli başlı manzum yüz hadisler şunlardır: İsmail Beliğ (1079/1668-1142/1729), Gül-i Sad- Berg (183 beyit), Kadrî (-?-), Manzum Yüz Hadis Tercümesi (200 beyit); Visâlî (öl. 1057/1647), Gül-i Sad-Berg (210 beyit); Halvetî Muhyî (-?-), Gül-i Sad-Berg (246 beyit), Latîfî (896-990/1491-1582), Subhatu'l-Uşşâk (347 beyit).[43]

Yüz hadis türünde manzum eserlerin yanı sıra mensur örneklerde verilmiştir. Bilinen ilk Türkçe mensur eser Darîr'in Yüz Hadis Yüz Hikaye adlı eseridir. Ancak bu eserin Darîr'e ait olup olmadığı şüphelidir.[44] Vecihî Paşazâde Kemal'in Bin Hadis Tercümesi, Bin Hadis manzum tercümesine örnek olarak zikredilebilir. Ayrıca seksen, beşyüz vs. gibi değişik sayıda manzum hadisler de tertip edilmiştir.[45]

[42] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* s. 360-361.

[43] Bkz: Nihat Öztoprak, "Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Yüz Hadisler", (Doktora Tezi,Marmara Üniversitesi, 1993), s. 1-97.

[44] "Eser, Darîr'e mâl edilmekle beraber nüshalarının hiç birinde onun ismine ve mahlasına rastlanmaz. Darîr'in diğer eserlerinde de böyle bir tercümesi olduğuna dair bir bilgi yoktur. Eserin Darîr'e mâl edilmesinin sebebi Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Bölümü, Şeriyye 1287 numarada kayıtlı nüsha olmalıdır. Bu nüshanın sonunda yüz hadisten ayrı olarak aynı müellifin Siyer-i Nebî adlı eserinden alınan Hz. Peygamber'in cemel mu'cizesini anlatan bir parça vardır. Darîr'in adı sadece bu parçanın sonunda geçmektedir." Nihat Öztoprak, "Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Yüz Hadisler" , s. 31.

[45] Çelebioğlu, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları,* s. 360-361.

10. Regâibiyye: Hz. Peygamber'le ilgili türlerden biri olan regâibiyye sözlük anlamı olarak "çok rağbet edilen şeyler" anlamına gelmektedir. Regâib gecesi münasebetiyle yazılmış bu manzum eserlerde [46] Hz. Peygamber'in anne ve babasının ahlâkî vasıfları, birbirlerine uygun ve temiz gençler oluşları, evlilikleri, Hz. Peygamber'in ana rahmine düşmesi ve bunun rahmeti gibi konular işlenmiştir.[47]

Bu türe örnek olarak Salâhî (1705-1782)'nin Risâle-i Regâibiyye[48] adlı eseri ile Ârif Süleyman Efendi (öl.1183/1769)'nin Farsça olarak kaleme aldığı Regâibiyye adlı küçük hacimli mesnevisi verilebilir.[49]

D. Türk-İslâm Edebiyatında Siyerler

Türk-İslâm Edebiyatı geleneğinde şâirler, Hz. Muhammed'in doğumu, isimleri, şemâili, hilyesi, mî'râcı, gazâları, hicreti, şefâati ve hadîs-i şerifleri hakkında eserler vermişlerdir. Edebiyatımızda Hz. Muhammed ile ilgili; Esmâ-i Nebî, Siyer, Mevlid, Mi'râc-nâme, Mu'cizât-ı Nebî, Gazavât-ı Resûl, Hilye, Şemâil, Hicret-nâme, Şefâat-nâme, Kırk Hadîs, Yüz Hadîs ve Bin Hadîs gibi türler oluşmuştur.[50]

Siyer-i Nebi türünün ilk örnekleri edebiyatımızda 8./14. asrın ikinci yarısında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarihten önce siyer kitaplarının yazılmış olması muhtemel olmakla birlikte, günümüze intikal eden bir eser mevcut değildir.[51]

Türk edebiyatında ilk siyerler Arapça ve Farsça eserlerin tercümeleriyle oluşmuş, zamanla müellifler mensur ve manzum olarak eserler kaleme almışlardır. Dolayısıyla

[46] Mehmet Akkuş,"Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhî'nin Matlau'l-Fecr'i", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 32*, (1992), s. 130.
[47] Mustafa İsmet Uzun, "Regaibiyye" *D.İ.A.,* İstanbul, 2007, c.34, s. 536-537.
[48] Akkuş, Abdullah Salâhaddîn-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri, s.167-170.
[49] Mustafa Uzun, "Ârif Süleyman", *D.İ.A.*, İstanbul, 1991, c.3, s. 370.
[50] Bilal Kemikli, *Türk İslâm Edebiyâtı Giriş, (*Bursa: Emin Yay., 2010), s. 117.
[51] Massad Süveylim Ali el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,1982), s. XXXVIII.

edebiyatımızda tercüme eserlerle ortaya çıkan siyer türü, telif eserlerle birlikte varlığını sürdürmüştür.[52] Dil ve edebiyatımızda önemli bir yere sahip olan siyer kitapları her asırda o dönemin önemli edip ve alimleri tarafından dünyevi beklentilerden uzak, sorumluluk bilinciyle kaleme alınmıştır.

Türk edebiyatında kaleme alınan müstakil siyerleri manzum ve mensur olarak ikiye ayırmak mümkündür:

1. Mensur Siyerler

a)Tercemetü'd-Darîr ve Takdimetü'z-Zahir, Kadı Mustafa b. Yusuf b. Ömer ed-Darîrî el-Erzeni'r-Rûmî (ö.796/1393)

Türk edebiyatının ilk müstakil siyerlerinden olan *Sîretü'n-Nebî*, 790/1388 yılında Erzurumlu Kadı Darîr tarafından Arapça'dan tercüme edilmiştir. Âmâ olması sebebiyle Darîr ismiyle meşhur olan Kadı Darîr, 779/1377 yılında Mısır'a gitmiş ve orada Memlük sultanı Mansur Ali'nin maiyetinde bulunmuştur.[53] Sultan, Darîr'den bir siyer kitabı yazmasını istemiş ve bu istek doğrultusunda Darîr, hemşehrisi âlim Şeyh Ekmelüddin'e, Ebu'l-Hasan el-Bekrî'nin ve İbn Hişam'ın siyerlerinden hangisini tercih etmesi gerektiğini sormuş, Şeyh Ekmelüddin İbn Hişam'ın eserinin, siyer usulüyle yazılmış bir eser olduğu için halk tarafından zor anlaşılacağı; Bekrî'nin eserinin ise zayıf taraflarına rağmen daha anlaşılabilir olduğu kanaatiyle Bekrî'nin siyerinden kaynak olarak faydalanılmasını tavsiye etmiştir. Böylelikle Darîr, Melik Mansur Ali'nin huzurunda Bekrî'nin siyerini Arapça'sından dinleyerek Türkçe olarak şerh etmiştir. Eserin ikinci cildinin yazıldığı sırada Melik Mansur vefât etmiş (H.784/M.1383), yerine Sultan Berkuk geçmiştir. Darîr, Siyer'inin üçüncü cildini

[52] Mustafa Uzun, "Siyer ve Megâzî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2009, c.37, s. 324-326.
[53] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. XLI.

Sultan Berkuk'un emriyle yazmaya devam etmiş, eserini 790/1388'de tamamlayarak sultana takdim etmiştir.[54]

Türk edebiyatında siyer türünde yazılan kitaplara büyük ölçüde tesir eden eser, mensur olarak kaleme alınmış olmasına rağmen çok sayıda manzum parça da ihtiva etmektedir. Bunlar içinde Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan üç bölümden meydana gelen 55 beyitlik mevlid manzumesi, Türk edebiyatında mevlid türünün ilk örneği olması sebebiyle ve mevlid türüne öncülük etmesi açısından önemli bir yere sahiptir. [55] Ayrıca Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde yer alan bazı manzum parçalar Darîr'in mevlid manzumesiyle benzerlik göstermektedir.[56] Eserin Türk dilinin zenginliği ve sadeliğini yansıtması, onu Türk dili ve edebiyatı tarihi açısından ayrıca önemli bir yere taşımıştır.[57]

Mensur kısımları halk söyleyişine yakın manzum kısımlarında ise ağır bir dil kullanılan eser, gösterişten uzak, sade ve anlaşılır bir üslupla yazılmıştır. Azeri Türkçesi'nin izlerini taşımakla beraber Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini yansıtan eser altı ciltten oluşmaktadır.[58] Çeşitli kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunan eser hakkında Mustafa Erkan tarafından hazırlanan doktora tezinde, Darîr'in *Siyer*'inin 69 nüshası tespit edilerek bu nüshalardan bir kısmının tavsifi yapılmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi dönüşünde İstanbul'a getirilen bu eser, 1003/1594-1595'te minyatür ve tezhiplerle süslenmiş olarak 6 cilt halinde istinsah ettirilmiştir. Ayrıca Darîr'in eseri, M**.** Faruk Gürtunca tarafından *Kitâb-ı Siyer-i Nebî* adıyla üç cilt halinde bugünkü Türkçe'ye aktarılmıştır.[59]

[54] Mustafa Erkan, "*Sîretü'n-Nebî*", (Doktora Tezi,Ankara Üniversitesi, 1986), s. XVII-XVIII.
[55] Ümran Ay, "*Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (1.cilt) (İnceleme-Metin)*", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi,2007), s. 26.
[56] Mustafa Erkan, "Sîretü'n-Nebî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2009, c.37, s. 269-270.
[57] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s.XLVI.
[58] Erkan, "Sîretü'n-Nebî", s. 269-270.
[59] Ay, "*Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (1.cilt) (İnceleme-Metin)*", s. XXVI-XXVII.

b) Tercüme-i Şevâhidü'n-Nübüvve: Bursalı Lâmi'î Çelebi (ö.938/1532)

Abdurrahman-ı Câmi'nin aynı isimde siyer türünde yazdığı eserinin Lâmi'i Çelebi tarafından ilaveler yapılarak genişletilmiş tercümesidir.[60] Hz. Muhammed'in peygamberlik delillerini anlatan *Şevâhidü'n-Nübüvve* adlı eser muhtevası değiştirilmeden, tertip sıralamasına bağlı kalınarak, Lâmi'i Çelebi tarafından kelime kelime tercüme edilmiştir. Esere rivayetleri kuvvetlendirmek için ayet ve hadisler, yeni rivayetler eklenmiş, muhteva zenginleştirilmiştir. 815/1509 yılında tamamlanan eserin dili devrine göre oldukça sâdedir.[61] Eser 1876'da Matbaa-i Âmire'de basılmış, Latin harfli baskısı ise 1958'de Muzaffer Ozak tarafından gerçekleştirilmiştir.[62]

c) Me'âlimü'l-Yakîn fî Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn: Abdü'l-Bâkî Mahmud (ö. 1008/1600)

Bâkî (ö.1008/1600)'nin, İmâm Şihâbüddîn Ahmed b. Hatîbi'l-Kastalânî(1448-1517)'nin 1494 yılında tamamladığı *el-Mevâhibü'l-ledünniye bi'l-minahi'l Muhammediyye* adlı eserini esas alarak yazdığı siyer kitabıdır.[63] Bu tercüme, Sokullu Mehmed Paşa'nın isteği üzerine 987/1579 yılından önce tamamlanmıştır. Eserin tercümesi boyunca yüzden çok esere müracaat eden Bâkî, Şâfî mezhebine mensup olan müellifin bu mezhebe uygun düşen birtakım değerlendirmelerini Hanefî esaslarına göre değiştirmiştir. Bâkî aynı zamanda eserde gereksiz gördüğü bölümleri çıkarmış, faydalı olacağına inandığı bilgileri de esere ilave etmiştir.[64] Akıcı ve doğal bir üslûp ile kaleme alınan eser, Bâkî'nin şer'i meselelere ve Hanefî

[60] Günay Kut, "Lamîi Çelebi", *D.İ.A.,* Ankara, 2003, c. 27, s. 96-97.
[61] Erdem Can Öztürk, *"Lamîi Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi",* (Doktora Tezi,Celal Bayar Üniversitesi, 2014), s. 148.
[62] Kut, "Lamîi Çelebi", s. 96-97.
[63] Mehmed Çavuşoğlu, "Bâki", *D.İ.A.,* İstanbul, 1991, c.4, s. 537-540.
[64] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi*" s. LXII.

fıkhına hâkimiyetini göstermesi açısından önemlidir. Eser on "maksad"dan oluşmaktadır; her "maksad" kendi içinde birtakım "fasıl" ve "kısım"lara ayrılmaktadır.[65]

d) Dürretü't-Tâc fî Sîreti Sâhibi'l-Mi'râc: Üveys b. Muhammed Alaşehirli el Üskübî (ö. 1037/1628)[66]

Siyer-i Veysî olarak meşhur olan eser, siyer türünde daha evvel Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş eserler dışında ilk Türkçe telif siyer kitabı olarak kabul edilmektedir. Veysi eserini çok sayıda tarih, tefsir, hadis, siyer kitabı ve lügatten faydalanarak hazırlamış, Hz. Muhammed'in hayatını Mekke ve Medine Dönemi olarak iki bölümde kaleme almayı planlamıştır.[67]

XVII. yy.'da Veysî'nin (öl.1037/1628) Arapça ve Farsça kaynaklardan yararlanarak kaleme aldığı eserde oldukça ağır, sanatlı bir üslûp kullanılmıştır. Anlatımı ve sanatının güzelliğiyle Türkler arasında büyük bir ilgi gören eseri Veysî Bedir gazâsına kadar yazabilmiş, müellifin ölümüyle yarım kalan eserlere zeyller yazılmıştır. Eserin doğu ve batı kütüphanelerinde çok sayıda yazma nüshası mevcuttur (Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, n.55 Tarih; Ârif Hikmet, n.242/36, 242/37; Fâtih 4403; Şehid Ali Paşa, n.1896; Mevlânâ Müzesi n.1178/1, 1174/1; Topkapı R.1339, R.2035/1 vd.). Bu siyer, H.1245'te iki cilt halinde Bulak'ta, H.1286'da 350 sayfa halinde İstanbul'da basılmıştır.[68]

[65] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi"* s. LXIII.
[66] Asıl adı Üveys olan müellifin mahlası Veysi'dir. Bkz: Bayram Ali Kaya, "Veysî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2013, c.43., ss.76-77.
[67] Mustafa Erkan, "Dürretü't-Tâc", *D.İ.A.,* İstanbul, 1994, c.10, s.33-34.
[68] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s.LXIX-LXXII.

Veysî'nin Siyerine Yazılmış Zeyller

1. Siyer-i Veysî Zeyli: Nev'izâde 'Ataullah (ö.1044/1634)

Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyllerin ilki[69] olmakla beraber müellifin vefatıyla yarım kalmıştır. Esaslı bir tertipten yoksun olan zeylde Bedir gazâsı sonrası çeşitli gazâlar ve olaylardan bahsedilmiştir.[70]

2. Siyer-i Veysî Zeyli: Bosnalı Sâmi'î Abdülkerim (ö.1096/1684)

Bu zeyl hakkında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte eserin herhangi bir nüshasına da rastlanmamıştır.[71]

3. Siyer-i Veysî Zeyli / Zeyl-i Nâbî: Urfalı Yusuf Nâbî (ö.1124/1712)

Nâbî'nin kaleme aldığı zeyl, muhteva ve edebî değer bakımından Siyer-i Veysî'ye yazılan zeyllerin en önemlisidir. Eserde Benî Kaynuka Gazvesi'nden Mekke'nin fethine kadar cereyan eden olaylar anlatılmıştır.[72] Veysî'nin ağır ve sanatlı üslûbunu aratmayan Nâbî zeylini samimi beyitlerle süslemiş, Arapça kaynaklardan iktibaslarda bulunmuştur. Yirmiden fazla Arapça ve Farsça siyer kitabından faydalanılarak hazırlanan Nâbî'nin zeyli, hacim olarak Veysî'nin zeylinden fazladır.[73] Eser h.1248 yılında 268 sayfa halinde Mısır'da Bulak matbaasında basılmıştır. Kitabın Türkiye kütüphanelerinde pek çok yazma nüshası bulunmaktadır.[74]

[69] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXXII-LXXIII.
[70] Erkan, "Dürretü't-Tâc", s. 33-34.
[71] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s.LXXIII.
[72] Erkan, "Dürretü't-Tâc", s. 33-34.
[73] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXXV-LXXVI.
[74] Abdülkadir Karahan, "Nâbî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2006, c.32, s. 258-260.

Nâbî, kendi zeyline, aradan yirmi yıl geçtikten sonra ikinci bir zeyl daha yazmıştır. Nâbî, *Siyer-i Veysî*'ye yazmış olduğu ikinci zeylinde Mekke'nin fethinden Hicret'in dokuzuncu yılına kadar olan olayları anlatmıştır. Bu zeyl henüz basılmamıştır.[75]

4. Siyer-i Veysî'nin Zeyli'nin Zeyli: Bağdadlı Nazmizâde Hüseyin Murtaza (ö. 1134/1721)

Veysî'nin yazmış olduğu *Siyer*'e Nâbî'nin kaleme aldığı zeyl'in zeylidir. Hüseyin Murtaza zeylinde Halid bin Velid ve Amr bin Âs döneminden başlayarak Hz. Peygamber'in vefâtına kadar meydana gelen olayları[76] Veysî ve Nâbî'nin sanatlı üslûbuna uygun bir şekilde kaleme almıştır. Bu zeylle birlikte *Siyer-i Veysî* tamamlanmıştır.[77]

5. Siyer-i Veysî Zeyli: Ahmed Tıflî Efendi (ö.1255/1839 ?)

III. Selim (1789/1807) zamanında Tıflî mahlasıyla tanınan Ahmed Tıflî Efendi zeylinde Nâbî ve Nazmizâde'yi tenkit etmiş, onların zeyllerinde yer almayan ve detaylıca anlatılmayan,[78] Mekke'nin fethi, Huneyn ve Tâif gazveleri, ganimetlerin taksimi, umrenin edâsı ve Medine'ye dönüş, Hz. Muhammed'in oğlu İbrâhim'in doğumu, Tebük Gazvesi ve Abdullah b. Übey b. Selûl'ün helâk olması, Hz. Ebû Bekir'in haccı, Habeş Kralı Necâşî'nin ölümü, Hz. Peygamber'in haccı gibi olaylara yer vermiştir. Veysî'nin üslûbuna uygun şekilde kaleme alınan ve beyitlerle süslenen bu zeylin tek yazma nüshası Medine, Ârif Hikmet Ktp. 40/242'de kayıtlıdır.[79]

[75] Erkan, "Dürretü't-Tâc", s. 33-34.
[76] Tahsin Özcan, "Nazmîzâde Murtaza Efendi" *D.İ.A.,* İstanbul, 2006, c.32, s. 461-463.
[77] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXXVI-LXXVII.
[78] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXXVII-LXXIX.
[79] Erkan, "Dürretü't-Tâc", s. 33-34.

6. Siyer-i Veysî Zeyli: Koçhisârîzâde Süleyman Tâlib (ö. 1206/1792)

Nâbî'nin birinci zeyline zeyl olarak yazılan eserde, Benî Kaynuka gazâsından Hudeybiye anlaşmasına kadar geçen olaylar anlatılmıştır.[80]

e) Siyer-i Nebî: Abdülbâkî Ârif Efendi (ö. 1125/1713)

Osmanlı şâir ve âlimlerinden Abdülbâkî Ârif Efendi'nin kaleme aldığı Siyer-i Nebi'si manzum bir mukaddimeyle başlar. Eserde Hz. Peygamber'in peygamberliğinin dördüncü yılına dek geçen olaylar anlatılmıştır. Ârif Efendi, eserini parçalar halinde yazmış ve tamamlayamadan vefat etmiştir. Vezîri-âzam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın isteğiyle Abdülbâkî Ârif Efendi'nin damadı Fâiz Efendi yarım kalan Siyer-i Nebi'yi 1131'de (1719) tamamlamıştır. Eserin Fâiz Efendi tarafından 1719 yılında yazılmış nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa Bölümü nr.414'te kayıtlıdır.[81]

f) Me'âricü'n-Nübüvve fî Medâricü'l-Fütüvve Tercümesi: Koca Nişancı Celâlzâde Mustafa Çelebi (ö. 975/1567)

Molla Mu'in Miskin el-Ferâhî'nin Farsça siyerinin Türkçe ilk tercümesi olan eser, Kanûnî Sultan Süleyman'ın emriyle 964/1556 yılında tamamlanmış, bu eserin selîs üslûbu Âşık Çelebi ve Kâtip Çelebi tarafından övülmüştür. Eserde birçok beyit ve mısraya da yer verilmiştir.[82]

[80] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXXX.
[81] Mustafa Uzun, "Abdülbâkî Ârif Efendi",*D.İ.A.,*İstanbul, 1988, c.I., s.197.
[82] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s.LIX-LX.

g) İbn Hişam'ın Siyer-i Nebî'sinin Tercümesi: Aydınlı Eyyub b. Halil (ö.986/1578)

İbn Hişam'ın Siyer'inin mensur tercümesi olan bu eserin içinde 71 beyit mevcuttur. Bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 2414 numarada kayıtlıdır. Bu nüsha üzerinde Massad Süveylim Ali el-Shaman 1982'de doktora tezi hazırlamıştır.[83]

h) Delâ'il-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâ'il-i Fütüvvet-i Ahmedî veya Meâricü'n-Nübüvve Tercümesi: Altıparmak Mehmed b.Mehmed (ö.1033/1623*)*

Altıparmak adıyla meşhur olan Çıkrıkçızâde Mehmed tarafından güzel ve sade bir üslûpla yazılan bu eser, Molla Mu'în Miskin'in Me'âricü'n-Nübüvve adlı eserinin ikinci tercümesidir. Halk arasında çok ilgi gören eser, Altıparmak Tarihi olarak da anılmıştır.[84]

2. Manzum Siyerler

a) Muhammediye: Yazıcıoğlu Mehmed (ö.855/1451)

XV. asrın ilk yarısında yetişen ve devrin önemli âlimlerinden Yazıcıoğlu Mehmed tarafından yazılan eser, kendisinin Arapça olarak kaleme aldığı *Megâribü'z-Zamân* adlı mensur eserin tercümesidir. Hz. Muhammed'in hayatı hakkında yazılmış meşhur eserler arasında önemli bir yere sahip olan *Muhammediye*, farklı konular üzerine yazılmış manzumelerden oluşturulmuştur.[85] Âmil Çelebioğlu eserin beyit sayısını, müellif nüshası üzerinde yaptığı incelemeye göre 9028 beyit olarak vermiştir.[86] Eser üç geniş bölümden oluşmakta, bu bölümlerde yaradılış, Hz. Peygamber'in doğumu, hayatı, savaşları, mûcizeleri, vefatı; Kur'ân-ı Kerîm'in hususiyetleri, hadis şerhleri, Resûlullâh'ın nasihatleri, ibadetlere ve

[83] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. CXI.
[84] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi",* s. LXVIII.
[85] Mustafa İsmet Uzun, "Muhammediyye", *D.İ.A.,* İstanbul, 2015, c.30, s. 586-587.
[86] Âmil Çelebioğlu, *Muhammediye I-II*, (İstanbul: MEB Yay., 1996), c.I, s. 95.

cihada teşvik gibi konular ve kıyâmet alâmetleri, cennet ve cehennem hakkında bilgiler yer almaktadır.[87] Muhammediyye, sade, samimi ve akıcı bir üslûba sahip olması ve halk diline uygun ifadeleriyle geniş halk kitleleri üzerinde etkili olmuş bir eserdir.[88] Çelebioğlu eserde anlaşılması güç bölümlerin olmasına rağmen, halk arasında asırlardır ilgi görmesini eserin konuşma diline uygun ve sohbet havası seyrinde ilerlemesine bağlamaktadır.[89]

b) Siyer-i Nebî: Abdurrahman (?-?)

Oldukça hacimli bir siyer olan bu eserde Nûr-ı Muhammedî'nin yaradılışından başlanarak Hz. Peygamber'in doğumu, çocukluk ve gençlik hayatı, evlenmesi, peygamberliği, mû'cizeleri, mi'râcı, savaşları ve vefâtı anlatılır. Eser hakkında Vasfi Mahir Kocatürk Türk edebiyatındaki manzum dinî destanların en büyüğü, en genişi, en zengini değerlendirmesini yaparak eserin tevhid, na't, methiye, latife ve bazı hitaplar da dahil olmak üzere küçük büyük 115 manzumeden ibaret olduğunu belirtmiştir. Kurayza Gazası'nın anlatıldığı manzumede geçen bilgilere göre eserin müellifinin adı Abdurrahman'dır. Müellifin adı dışında kendisine ve ailesine ait başka bir bilgiye rastlanmamıştır. Yazım tarihi belli olmayan eser, 1892 yılında eski harflerle basılmıştır. [90]

c) Siyer-i Nebî: Münîrî İbrahim Çelebi (ö. 927/1520-1521)[91]

Türk edebiyatının bilinen en uzun manzum siyeri olan eser yedi cilt halinde tertip edilmiştir. Eser Hz. Âdem'in fıtratının tavsifiyle başlar, Mekke'nin fethi Hz. Peygamber'in vefâtı ile sona erer. Münîrî kaynakları arasında Ebü'l-Hasan el-Bekrî el-Kasasî, İbn İshak, hadis râvilerinden Kâ'b el-Ahbâr ile Türk edebiyatından Erzurumlu Kadı Darîr'i zikreder.

[87] Çelebioğlu, *Muhammediye I-II*, c.I, s. 99.
[88] Uzun, "Muhammediyye", s. 586-587.
[89] Çelebioğlu, *Muhammediye I-II,* c.I. s. 128-131.
[90] Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (Ankara: Edebiyat Yayınevi, 1964), s. 268-273.
[91] Siyer-i Nebî'nin tamamı üzerinde dört doktora tezi yapılmıştır (Ümran Ay, 2007, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Reyhan Çorak, 2010, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Mustafa Özkat, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü; Yılmaz Top, 2011, MÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü).

Samimi ve akıcı bir üslûba sahip olan bu siyer Mustafa b. Hacı Muhammed b. Mahmûd tarafından 930/1524 senesinde istinsah edilmiştir. Eserin tesbit edilen tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır. (Koğuşlar, nr. 994-995).[92]

d) Siyer-i Nebî: Seyyid İbrahim Hanif Efendi (öl. 1217/1802)

Seyyid İbrahim Hanif Efendi'nin[93] mesnevi tarzında nazmettiği bu siyer üç cilt olarak tertip edilmiştir. Eser, Veysî'nin *Siyer-i Nebî*'sinde olduğu gibi, Mekkî ve Medenî olmak üzere iki bölüme ayrılmış, Hz. Muhammed'in nûru ve bu nûrun peygamberden peygambere intikâli, Hz. Peygamber'in nesebi, doğumu, mû'cizeleri, mî'râcı, Medine'ye hicreti, gazâları gibi konular ele alınmıştır. Eserde Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden birçok beyit de yer almaktadır.[94] Seyyid İbrâhim Hanîf'in kaleme aldığı Siyer-i Nebî'nin 'Siyer-i Mekkî ve Siyer-i Medenî' isimli iki ayrı cildine ulaşılmış fakat eserin üçüncü cildine rastlanmamıştır. Eserler başı ve sonu itibariyle müstakil iki ayrı kitap görünümünde olup, istinsah tarihleri de farklıdır.[95]

[92] Ümran Ay, "Münîrî Amâsî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2016, c.Ek-2, s. 342-344.
[93] Nurhan Ramazanoğlu Özcan, "Seyyid İbrahim Hanif'in Hayatı, Eserleri ve Hasıl-ı Hacc- ı Şerif li-Menazili'l-Harameyn Adlı Eserin İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011).
[94] el-Shaman, "*Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi"* s. LXXXIX-XCI.
[95] Nurgül Özcan, "Seyyid İbrâhim Hanîf'in "Siyer-i Nebî"si" *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 23,* (2011): s. 175. Makalede Siyer-i Nebî'nin cilt sayısı üzerinde oluşan ihtilaflar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÜLEYMAN NAHÎFÎ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

A. HAYATI

Nahîfî'nin Mesnevi tercümesi mukaddimesinde vermiş olduğu bilgilere göre asıl adı Mehmed Süleyman b. Abdurrahman b. Sâlih'tir.[96] Fındıklılı İsmet Efendi tezkiresinde Nahîfî'nin, 1056/1646-47 yılında İstanbul'da doğduğunu kaydetmiştir.[97] Babası vaiz Şeyh Abdurrahman Muhyî Efendi, dedesi yeniçeri kâtibi Sâlih'dir. Müstakimzade Süleyman Sâdeddin Efendi ile de yakın akraba oldukları bilinmektedir.[98]

Nihad Sami Banarlı, Nahîfî için "Bu asrın kudretli ve âlim şairidir. Eserlerinin gerek sayı, gerek kafiye bakımından üstünlüğü Nahîfî'nin esaslı tahsil görerek yetiştiğini belirtir." ifadelerini kullanmıştır. Nahîfî'nin çocukluğu, nerede ve kimlerden eğitim aldığı konusunda somut bilgilerin olmadığını belirten Banarlı, onun Mesnevî'yi bütün incelikleriyle kavrayacak derecede Farsça bildiğini, tasavvufî ve diğer alanlarda bilgi sahibi olduğunu eserlerinden kolaylıkla anlaşılabileceğini dile getirmiştir.[99]

Şairliğinin yanı sıra âlimliği ve hattatlığı ile de meşhurdur.[100] Gençlik yıllarında, devrin önemli hattatlarından Hâfız Osman (1642-1698) Efendi'den dersler alarak sülüs, nesih ve tâ'likten icâzet almıştır.[101] Geçimini hattatlık ve çeşitli memuriyetlerle sağlayan Nahîfî, babasının Yeniçeri Ocağı'na mensup olması hasebiyle ilk olarak Yeniçeri kaleminde görev

[96] Süleyman Nahîfî, *Manzûm Mesnevî Tercümesi* Önsözü sad. Âmil Çelebioğlu, (İstanbul: Sönmez Neş., 2007), s. 31
[97] Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-şekâik* haz. Abdülkadir Özcan, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989), s. 142.
[98] Mustafa Uzun, "Nahifî", *D.İ.A.*, İstanbul, 2006, c. 32, s. 297-299.
[99] Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyat Tarihi I-II,* (İstanbul: MEB Yay., 2001), s. 779
[100] Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* (Ankara:Akçağ Yay., 2003), s. 215.
[101] Uzun, "Nahifi", s. 297-299.

yapmıştır.[102] 1683 yılında memur olarak Mısır'a giden Nahîfî, yolculuk sırasında Konya'ya uğrayarak Mevlevîliğe intisap etmiştir.[103]

1688'de elçilikle vazifelendirilen Ebû Kavuk Mehmed Paşa ile birlikte yazıcı olarak İran'a giden Nahîfî, Revan, Tebriz, Nahcivan, Kazvin, Kaşan ve İsfahan gibi şehirleri dolaşarak edebi çevrelerle tanış olmuştur. Edebi zekası ve yeteneği bu çevrelerce takdir ve hayranlıkla karşılanmıştır.[104] İran'da bulunduğu sırada dört büyük halifeye hürmet ve Rafiziliğe lanet ifade eden hicivler yazmıştır.[105]

İstanbul'a döndükten bir süre sonra Şehid Ali Paşa'nın tavsiyesiyle, Kazasker Arif Efendi'den dul kalan bir hanımla evlenmiş, iki sene sonra boşanmış ve bir daha da hiç evlenmemiştir. Bir süre sonra Şehid Ali Paşa, Rikâb-ı Kâim-makâm (Sadrazam Vekili) iken onun yanında Divan Efendisi olarak görev yapmıştır.[106]

Nahîfî, 1718 yılında Avusturya-Venedik ile imzalanan Pasarofça Antlaşması gereği Damat İbrahim Paşa (ö.1730)'nın elçi tayin edilmesiyle, Onunla birlikte Avusturya'ya gitmiştir.[107] Bir süre sonra ise hizmetlerinden dolayı Divân-ı Sultânî Hocalıklarından baş mukataacılık vazifesi verilen Nahîfî, 1726'dan itibaren Şıkk-ı Sânî Defterdârı olarak görev yaptıktan sonra kendi isteğiyle emekli olmuştur.[108] Yine aynı yıl, Damat İbrahim Paşa tarafından oluşturulan *Habîbü's-siyer'i* tercüme eden komisyonda görevlendirilmiştir.[109] Damat İbrahim Paşa zamanında maddi açıdan rahat bir dönem geçiren Nahîfi, şükrünü şu dizelerle ifade etmiştir:

---

[102] Banarlı, *Resimli Türk Edebiyat Tarihi I-II,* s. 779.
[103] Süleyman Nahîfî, *Manzûn Mesnevî Tercümesi* Önsözü, s. 31.
[104] Sâlim Efendi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ Sâlim Efendi*, haz. Adnan İnce, (Ankara: AKM Yay., 2018)s. 429.
[105] Banarlı, Resimli Türk Edebiyat Tarihi I-II, s.779.
[106] İsmail Beliğ, *Nuhbetü'l-âsâr li-zeyli Zübdeti'l-eş'âr***,** haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, (Ankara: Gazi Üniversitesi Yay.,1985), s. 566.
[107] Nuran Altuner, "Safai ve Tezkiresi (İnceleme-tenkidli metin-indeks), (Doktora Tezi, İstanbul üniversitesi 1989) s. 958-959**.**
[108] Âmil Çelebioğlu, "Süleyman Nahîfî ve Fazilet-i Savm (Zuhrü'l-âhire)Adlı Eseri", *Diyanet Dergisi 10,* S.112-113, (Eylül1971), s. 342.
[109] İsmail Aka, "Hândmîr", *D.İ.A.*, İstanbul 1997, c. 15, s. 552.

Senin ey Âsâf-ı devr-i zaman çok lütfunu gördüm

Gerektir şükr u nimette tezekkür lütf-ı vâlâyı[110]

19 Cemâziyelevvel 1151'de (4 Eylül 1738) vefat eden Nahîfî Topkapı dışında defnedildi. Mezarı günümüzde Maltepe caddesi üzerinde yer alan "Fransız Müslüman Mezarlığı" köşesindeki, Mesnevî şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin kabri yakınındadır. Fakat 1944 yılı itibariyle yapılan cadde genişletme çalışmaları sırasında kaybolmuştur.[111] Mezar taşı Hâmzavî tipindedir ve üzerinde şu kıt'a yazılıdır:

"Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî

Göçtü dünyâdan bu zât-ı pâk-i mevsûfü'l-kemâl

Rahmet-i Hak cânına olsun nisâr u lâyiha

Kim gelirse kabrine târîh-i fevtin okusun

Bu Süleyman-ı Nahîfî ruhuna el-Fâtiha"

Son mısra Nahîfî'nin vefat ettiği tarih olan 1151 senesini vermektedir.[112]

Abdulbaki Gölpınarlı, "1151 tarihinde vefat edip Topkapu kabristanında Maltepe'ye giden yolun sol tarafında Sarı Abdullah Efendi'nin mezarına yakın bir mahalle defnedilen şâir Nahîfî'nin mezar taşı Hamzavî taşı olduğu gibi esâsen Nahîfî, Mevlevîler arasında da Melâmetle meşhurdur." ifadelerini kullanmıştır.[113]

[110] Ali Canib Yöntem, "Süleyman Nahîfî", *Hayat Mecmuası 22*, (İstanbul 1927), s. 425.
[111] Uzun, "Nahifi", s. 297-299.
[112] Süleyman Nahîfî, *Manzûn Mesnevî Tercümesi,* s. 28.
[113] Abdülbaki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, (İstanbul:Milenyum Yay. 2006), s. 186.

B. ŞAHSİYETİ

1. İlmî-Edebî Şahsiyeti

Nahifi'nin özellikle kelâm, akâid ve dini literatüre hakimiyeti ve tasavvufi konularda yazmış olduğu eserlere bakıldığında iyi bir eğitim aldığı düşünülmektedir. Yazmış olduğu eserler ışığında Arapça ve Farsça'yı çok iyi bildiği anlaşılan Nahîfî'nin, Mısır ve İran'a yapmış olduğu seyehatlerin bu dillere olan hakimiyetini ve bilgisini artırdığı muhtemeldir.

Sebk-i Hindî akımının tesiri şiirlerinde görülen Nahîfî, Nâbî ve Sâbit gibi hikemî tarzda belli bir seviyeye ulaşarak, atasözleri, deyimler, İstanbul ağzına mahsus kelimeleri ustalıkla kullanmıştır. Kasîdede Nef'î'den, gazelde Bâkî ve Fuzûlî'den etkilenmiş, Nesîmî, İbrâhim Cevrî, Dede Ömer Rûşenî yanında Nâbî, Sâbit, Nedîm ve Râsih gibi şâirlere nazîreler yazmış, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hâfız-ı Şîrâzî[114] ve Molla Câmî'nin şiirlerine Farsça tahmîsler kaleme almıştır.[115]

Tezkire yazarı Sâlim Efendi (ö. 1156/1743) Nahîfî hakkında: "Onlarıñ müşkil deyü 'arz eyledikleri ebyât-ı Fârisîyyeyi bî-muhâbâ hall ü beyân ve mukâbelesinde nice ebyât-ı Fârisî ve Arabî ve Türkî irâd eyleyip ol zümre-i nâdir-ber-â-beri vâlih ü hayrân ederdi." ifadeleriyle onun şiir ve dildeki başarısını dile getirmiştir.[116]

Safâyî ise tezkiresinde: "Şâ'ir-i mezbûr asrın şu'arâ-yı tâze-gûyânından olup ma'ârif-i cüz'iyye ve külliyede ma'mûr ve kemal-i dâniş ile meşhur bir zât-ı ma'ârif-mevfûrdur. Eş'ârı âşıkâne ve enîs ü güftârı dil-pezîr ü selîstir." ifadelerini kullanmıştır.[117]

Ali Canip Yöntem, Nahîfî'nin en büyük özelliğinin lirik bir şâir olduğunu dile getirirken[118] Muallim Nâci "Acizane itikadımıza göre, şimdiye kadar İstanbul'un yetiştirdiği

---

[114] Uzun, "Nahifi", s.297-299.

[115] Ve Monlā Cāmī merḥūmuñ üç ʿaded naʿt-ı şerīf-i meşhūresin böyle taḫmīs eylemişdir:

Gözümüñ ḥasret ile nola revān olsa yaşı
ʿĀşıḳım ol şehe kim yoḳ iki ʿālemde eşi
Ẕātıdır nūr-ı melāḥatle saʿādet güneşi

Bkz: Sâlim Efendi, Tezkiretü'ş-şu'arâ Sâlim Efendi, s.431.

[116] Sâlim Efendi, *Tezkiretü'ş-şu'arâ Sâlim Efendi*, s. 429.

[117] Nuran Altuner, "Safai ve Tezkiresi(İnceleme-tenkidli metin-indeks), s. 945

şairlerin tabiat kuvveti cihetiyle en büyüğü Nahifi'dir. Manzum eserlerine, hususiyle Mesnevi Tercümesi'ne bakıldıkça biz bu şerefi kendisine venneye mecbur kalıyoruz. Daha doğrusunu söyleyelim : Bizim ona şeref vermek ne haddimiz! Kendisi hakkıyla almış." ifadeleri ile Nahifi'nin edebi yeteneği ve başarısını hayranlıkla ifade etmiştir.[119]

Yazmış olduğu ilahilerde Yunus Emre'nin izleri görülmekle birlikte, bu ilahilerin birçoğu bestelenerek klasik Türk mûsikîsinin zevkle dinlenilen eserleri arasında yerini almıştır. "Göz gördü gönül sevdi seni ey yüzü mâhım" mısrâıyla başlayan gazeli, beş ayrı makamda dört mûsikîşinâs tarafından bestelenmiştir. Bu bestelerden ikisi Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi'ye aittir.[120]

Türk edebiyatının şairlerinden biri olan Nahîfî, tevhid, na't, hilye, mî'râciye, mevlid gibi dinî türlerde başarılı örnekler vermiş, kelâm, akâid, hicret, kaza-kader ve tasavvuf gibi konuların ustalıkla işlendiği eserler kaleme almıştır.

2. Dinî-Tasavvufî Şahsiyeti

Süleyman Nahîfî'nin Mesnevî-i Şerif'i tercümesinde verdiği bilgilerden hareketle, onun mevlevî olduğuna yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Nahîfî, *Manzum Mesnevî Tercümesi* Önsözünde: "Bin doksan dört Şa'bânu'l-müazzamında emr-i sâbık-ı takdir ve hükm-i sâik-ı Kâdir ile azîmet-i Mısır esnâsında cümle-i merâhîlden olan belde-i Konya'da ol mazhar-ı feyz-i Kayyûm yani Mevlânâ-yı Rûm cenâbının (ks) ziyâret-i meşhed-i mübârekleriyle şeref-yâb olmak müyesser oldukda ber-vefk-ı dil-hâh-ı kadîm ve teveccüh-i samîm evlâd-ı kirâmlarından câ-nişîn-i hilâfetleri olan pîşvâ-yı tarîkat ve rehnümâ-yı hakîkat Bostan Çelebi Efendi hazretlerinden (Serrehallahü rûhehu fi besâtini'l-Cenneti) münselik-i silk-i fukarâ-yı hakâyık-cû olmak arzusuyla teberrüken külâh-pûş-ı mühibbâne olup nihân-hâne-i gaybdan bu tâc-ı hikmetle mütevvec ve müptehec olduğum mukaddime-i hâlet bin yüz

[118] Ali Canib Yöntem, Süleyman Nahîfî, s. 425.
[119] Muallim Naci, *Osmanlı Şairleri,* (haz.) Cemal Kurnaz, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, 1986)., s. 111.
[120] Uzun, "Nahifî", s. 297-299.

yirmi dört senesinde min gayri isti‘dâd feyz-i mülhem-i Bîçûn ile terceme hidmetini müntec olduğu cümle-i esrâr-ı gaybiyye ve âsâr-ı karîbeden olduğu beyyinü’l-medlûldur.” ifadeleriyle Mevlânâ ve Mevlevîlikle ilgili münasebetini dile getirmiştir.[121]

Müstakimzâde *Mesnevî Tercümesi* dibacesinde geçen bu bilgileri kaynak göstererek onun Hac dönüşü uğradığı Konya’da Mevlevîliğe intisap ettiğini yazmıştır.[122] Halbuki Nahîfî Mesnevî önsözünde1094 Şa‘ban (1683 Temmuz-Ağustos döneminde)’ında Mısır’a giderken Konya’ya uğrayarak Hazret-i Mevlânâ’nın kabrini ziyaret edip Bostan Çelebi ile görüştüğünü ve teberrüken ve mühibbâne külah giydiğini belirtmektedir. Yine bu bilgilerden hareketle Ali Canip Yöntem de onun mevlevî tarikatına girdiğini kaleme almıştır.[123]

Mesnevî Önsöz’ünde yer alan bilgiler dışında Nahîfî’nin mevlevî olması ya da Mevlevîlik ile ilgisi üzerine mevcut bir kaynağa rastlamış bulunmamaktayız. Mevlevî tarikatına mensup şâirlerin biyografilerinin yer aldığı Esrar Dede[124] tarafından kaleme alınan eserde Nahîfî hakkında bir bilgi yer almamaktadır.

Abdulbaki Gölpınarlı Mevlevîlerle Melâmîlerin diğer tarikâtlara nazaran sıkı bir münasebet içinde olduklarını aktarmış, buna bağlı olarak aralarında Nahîfî’nin de içinde bulunduğu birçok şâiri Melâmî olarak göstermektedir.

> *“Mevlevîlerle Melâmîlerin, ta evâilden beri çok sıkı münasebetleri vardır. Diğer tarikatlar, Melâmîleri umumiyetle tezyif ettikleri hâlde Mevlevîler, Melâmîlerle bağdaşmışlardır. Mevlânâda ve bilhassa Şemste Melâmet neş’esini görmemek gayrikabildir… Bilâhara Neşâtî Ahmet dede, Cevrî, Nahîfî, Fasih gibi âlim ve şâirler; Hatta son zamanlarda Peçevî Ahmet dede ve Ebu Bekir dede gibi zevat, Bayrâmî Melâmîlerinin hâlisül akîde birer ihvâm olduğu gibi Nuriye Melâmîliği de (Son devre Melâmîliği) bir çok Mevlevîyi kendisine celp ve cezb etmiştir.”*[125]

[121] Süleyman Nahîfî, *Manzûm Mesnevî Tercümesi,* s. 31-32.
[122] Müstakimzâde Süleyman Sa‘deddin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn* (nşr.) İbnülemin Mahmud Kemal, Ankara 1928, s. 213
[123] Ali Canib Yöntem, “Süleyman Nahîfî”, *Hayat Mecmuası 22*, (İstanbul 1927), s. 424.
[124] Bkz: Esrar Dede, *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Mevleviyye* haz. İlhan Genç, (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2018.)
[125] Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, s. 25.

Süleyman Nahîfî hakkında zikredilmesi gereken konulardan birisi de şüphesiz Hz. Peygamber'e duyduğu derin muhabbet ve bağlıklıktır. Mustafa Safâyi Efendi'nin tezkiresinde yer alan Nahîfî'nin çocuk yaşta kaleme aldığı na't-ı şerîfi bu sevgi ve bağlılığın bir tezahürüdür.

"Bu gülşende hezâr-ı bî-nevâyım yâ Resûlallâh
Velî âzürde-i hâr-ı cefâyım yâ Resûlallâh
N'ola olsam devâ-cûyende-i dârû-yı ihsânın
Esîr-i derd-i aşkım mübtelâyım yâ Resûlallâh
Beni gencîne-i fazl-ı Hudâ'dan behre-yâb eyler
Der-i lütfunda muhtâc-ı 'atâyım yâ Resûlallâh
Kerem kıl lütf-ı ihsânınla dilşâd eyle ben zârı
Nahîfî'yim kapında bir gedâyım yâ Resûlallâh"[126]

Nahîfî'nin ömrü boyunca Hz. Peygamber hakkında kaleme aldığı na'tlar, yazmış olduğu müstakil manzum-mensur eserler yine bu muhabbettin ürünleridir.

C. ESERLERİ

Velûd bir şair olan Süleyman Nahîfi, zengin bir üslûp ve dil ile çeşitli konularda mensur ve manzum olarak eserler kaleme almıştır. Nahîfi'nin eserleri genel olarak dinî muhteva üzerine kurulu olup, özellikle Hz. Peygamber'e muhabbet ve özlem konuları samimi ve lirik bir şekilde işlenmiştir. Eserlerine ilmî birikimi ve edebî yetilerini cömertçe yansıtan Nahîfi, Manzum Mesnevî tercümesi başta olmak üzere kaleme aldığı tüm eserlerle dikkate değer bir ilgiye mazhar olmuştur. Bu bölümde Nahîfi'nin eserlerine iki başlık altında kısaca yer verilecektir.

[126] Mustafa Safâyi Efendi, Tezkire-i Safayi, s. 655.

1. Manzum Eserleri

a. Dîvân

Nahîfî'nin iki Dîvân'ı vardır. Birincisi Hz. Muhammed'e yazılmış kasîde, na't, rubâîler ve dînî içerikli şiirlerden oluşmaktadır. Diğer Dîvân'da ise Lâle devrinin özelliklerini yansıtan tabiat, aşk ve sevda gazelleri yer alır.

İrfan AYPAY'ın yapmış olduğu doktora çalışmasında 7 nüshanın karşılaştırılması sonucunda elde etmiş olduğu metinde 28 kasîde, (1'i mesnevî), 37 tarih, 13 murabba, 10 tahmis, 1 mu'aşşer, 526 gazel, 3 muamma, 49 kıt'a, 563 rubaî, 271 matla, 7 beyit bulunmaktadır. *Divan*'da şâirin Arapça ve Farsça kasîde ve gazelleri de yer almaktadır. [127]

b. Manzum Mesnevi Tercümesi

Eser, Mevlânâ'nın meşhur eserinin aynı vezinde tercümesidir. Nahîfî, tercüme ile ilgili Mesnevî tercümesinin önsözünde kullandığı yöntem ve takip ettiği usûl hakkında az da olsa bilgi vermiştir. Dilin sağladığı imkânlar doğrultusunda bazı beyitler mealen, bazı beyitler de vezin ve kâfiyeyi tamamlamak suretiyle tercüme edilmiştir. İlk üç cildi tamamladıktan sonra tercümeye ara veren Nahîfî, Sultan III. Ahmed ve Damat İbrahim Paşa'nın teşvikiyle tercümeye tekrar başlayarak çalışmasını 1730'lu yıllarda tamamlamıştır. Eserin yazma nüshaları Nuruosmaniye (4), Süleymaniye (5), Ayasofya (1), İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler (2), Topkapı SMK (1), Kayseri Raşit Efendi (1) kütüphanelerinde bulunmaktadır.[128] *Manzûm Mesnevî Tercümesi* 7 cilt olarak Mısır Bulak matbaasında 1286/1851 yılında basılmıştır. Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu eseri bugünkü harflere aktararak 1967 yılında yayımlamıştır.[129]

[127] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s.12-13.
[128] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s.12-13.
[129] Süleyman Nahîfî, "*Manzûm Mesnevî Tercümesi*" (sad) Âmil Çelebioğlu (İstanbul: Sönmez Neşriyat 1967).

c. Hilyetü'l-envâr

Hz. Peygamber'in vasıflarının manzum olarak anlatıldığı bu eser, 2870 beyitten meydana gelmiş bir mesnevîdir. "Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün" kalıbıyla, 1097/1687-88 yılında yazılan eserin başında bir besmele manzûmesi ile tevhîd, münacât ve na't yer almaktadır. Akabinde ise yazarın aczini dile getirdiği, Allah'tan yardım ve bağışlanma talebinde bulunduğu bir bölüm gelir.

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Hilye-i zîbende-i nazm-ı kerîm

Son: Söyledi târîhini Rûhu'l-emîn

Hilye-i zîbende-i fahr-ı güzîn [130]

d. Mevlid-i Nebî

1106 beyitten oluşan eser, "Müfteilün / Müfteilün / Fâilün" vezniyle yazılmış bir mesnevîdir. Besmeleyle başlayan eser üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde, besmelenin faziletlerinden, ikinci bölümde Allah'ın büyüklüğünden ve hamd ü senâdan, üçüncü bölümde ise Hz. Peygamber'in zürriyeti, doğumu ve çocukluğundan bahsedilmektedir.[131] Mevlid'in tenkitli metni ile ilgili yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

A'zam-ı esmâ-yı izâm-ı kerîm

[130] Usluer, "*Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,* s. 20.
[131] Usluer, "*Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,*s. 16.

Son: Ola tahiyyât ü salât ü selâm

Hakdan o fahr-ı cihâna müdâm[132]

e. Hicret-i Nebî

Telif tarihi belli olmayan eser, 154 beyitlik bir hilye ile beraber toplam 788 beyitten oluşmuş, "Müfte'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Nüshalar arasında beyit sayısı bakımından farklılık söz konusudur. Besmele, hamdele, tevhid ve na'tla başlayan eserde, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğumundan, çocukluğundan, Hz. Hatice ile evlenmesinden, mî'râcdan ve nübüvvetten bahsedilir.[133] Hicret bölümünün anlatıldığı kısım 162. beyit itibariyle başlamaktadır.[134]

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Reh-ber-i ferhunde-i bî-havf u bîm

Son: Cümle-i eshâb-ı resûle ilâh

Ravza-i rıdvânı ide cilve-gâh

f. Zuhrü'l-Âhire

Mesnevî nazım şekliyle yazılan eser 1013 beyitten oluşmış, "Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Eserde Amentü'nün esasları açıklanmıştır. İlk 756 beyitlik kısmı bazı nüshalarda *Tevhîd-i Hak* ve *Manzûme-i Âkâid* adıyla geçmekte, son 253 beyitlik

[132] Bkz:Yusuf Karaca, *Süleyman Nahîfî Efendi ve Mevlidi, (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Mevlidin Tenkitli Metni),* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi,1997)

[133] Âmil Çelebioğlu, "Süleyman Nahîfî'nin Hicretü'n-nebî adlı Mesnevîsi", *Türklük Araştırmaları Dergisi 2,* (1986), s. 53-64.

[134] Usluer, "*Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,* s. 16.

kısım ise bazı nüshalarda *Fazîlet-i Savm* adıyla geçmektedir. Bu kısımda da orucun fazilet ve hükümlerinden bahsedilir. Eserin *Fazîlet-i Savm* kısmı neşredilmiştir.[135]

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm der hamd ü tevhîd ü şükr ü temhîd dîbâce-i Zührü'l-uhrâ…

Son: Sûretâ sâ'im velî olmaz müṣâb

Niyyet-i sâdıkdadur ecr ü ṣevâb[136]

g. Mi'râcü'n-Nebî

1159 beyitten meydana gelen eser F"â'ilâtü/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Süleyman Nahîfî eserinde aynı türde yazılan eserlere göre rivayetlere ayrıntılı bir şekilde yer vermiş, mîrâç hadisesi detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Âyet-i kübrâ-yı kitâb-ı kerîm

Son: İtmedi ol seyyid-i âlî-güher

Hadd-ı ubûdiyyeti kaṭ' â güzer[137]

h. Enfüsü'l-Âfâk

Dinî-tasavvufî muhtevalı bir eser olan *Enfüsü'l-âfâk* mesnevî nazım şekliyle yazılmış ve 1098 beyitten oluşmaktadır. Nahîfî eserinde Fussilet ve Zâriyât sûrelerindeki âyetlerden

[135] Çelebioğlu, "Fazîlet-i Savm (Zuhrü'l-Ahire) Mesnevîsi", s. 342-350.
[136] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s.16.
[137] Metin Akar, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnameler*, (Ankara:Kültür Bakanlığı Yay.,1987) , s. 148.

hareketle "enfüs" ve "âfâk" kavramlarını ele alıp işleyerek akıl, kalp ve nefsin tariflerini yapmıştır. Eser üzerinde yüksek lisans tezi hazırlanmıştır.

Baş: Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Yahtetimü'l-emru bi-hayrin azîm

Son: Böyle olup müştegil-i mâ-sivâ

Olmaz idün tâbʿi nefs ü hevâ[138]

i. Mev'izetü'n-Nüfûs

58 beyitten meydana gelan eser, aruzun "Feilâtün / Mefâilün / Feilün" kalıbıyla yazılmış bir mesnevîdir. Peygamber ve ashab sevgisini konu edinen eserin yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Blm., nr. 3719/2; Esad Efendi Blm., nr. 3395/9; Mihrişah Sultan Blm., nr. 399/3; Hamidiye Blm., nr. 1211/2; Çorlulu Ali Paşa Blm., nr. 447'de bulunmaktadır.

Baş: Gel gel ey kilk-i nagme-senc-i beyân

Eyle na't-i nebîye vakf-ı zebân

Son: Rûh-ı pâkine anların her gâh

Ola vâsıl selâm-ı Rabb-ı İlâh[139]

[138] Bkz: Arife Çomar, "*Süleyman Nahîfî, Enfüsü'l-âfâk*" (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2001).
[139] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 16.

j. Mübâhase-i Kazâ vü Kader

Mesnevî nazım şekliyle yazılmış eser 260 beyitten oluşmaktadır. Kaza ve kader konusunu didaktik bir üslûp ve yalın bir ifade ile ele alan Nahîfî kader ve kazaya imanın önemi ve gerekliliği üzerinde durur. Eser de yer yer kelâmî konulara da temas edilmiştir. Kütüphanelerde kayıtlı iki adet yazma nüshası mevcuttur.

Baş: Altı rüknün biri ey âlî güher

Oldı çün hakk üzre îmâm-ı kader

Son: Bi'l meşiyye mahv ü isbâta cevâb

Oldı nassı indehû ümmü'l-kitâb[140]

k. Âdâb-ı Tarîkat u Kavâid-i Hakîkat

Marifet teriminin tasavvufî manâsının anlatıldığı eser 140 beyitten oluşan bir mesnevîdir.[141] Eserin yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Selim Ağa Blm. nr. 00573-003; Yazma Bağışlar Blm. nr. 02245; İstanbul Üniversitesi TY., nr. 1652'de bulunmaktadır.

Baş: Eşref ü aʿlâsı evsâf ü sıfat

Maʿrifetdür maʿrifetdür maʿrifet

Son: Ârif oldur maʿrifet tahsîl ide

Nefsini irfân ile tekmîl ide[142]

[140] Usluer, "*Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,* s. 18.
[141] Uzun, "Nahîfî", s. 297-299.
[142] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 18.

l.Kasîde-i Bürde ve Kasîde-i Bür'e Tahmîsleri

Tarih boyunca Hz. Peygamber için yazılmış sayısız şiirler arasında şüphesiz Ka'b bin Züheyr'in(ö.24/645?) kaleme aldığı meşhur kasidesi ayrı bir değere sahiptir. Züheyr'in Kasîdetü'l-bürde'si, yazıldığı günden bugüne dek İslâm toplumlarının edebi hayatında önemli bir yer işgal etmiş, birçok şair meşhur kaside üzerine şerh, tahmis, nazire yapmıştır.[143]

Şairlerin ilgisini çeken bir diğer kaside ise Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî (ö.695/1296?)'ye aittir. Asıl adı *"el-Kevâkibü'd-dürriye fî medḥi ḫayri'l-beriyye"* olan bu manzume de, Kasidetü'l bürde olarak meşhur olmuştur. Kâ'b b. Züheyr'in kasidesi ile aynı ismi taşıyan bu manzumeye ortaya çıkabilecek karışıklığı engellemek maksadıyla Osmanlı kültür çevresinde Ḳaṣîdetü'l-bürʾe (el-Ḳaṣîdetü'l-bürʾiyye) denilmiştir.[144]

İslâm dünyasında oldukça meşhur olan bu iki kasideye Nahîfi Süleyman Efendi'nin de tahmisleri bulunmaktadır. İmam Bûsîrî'ye ait olan kasideye, Arapça, Farsça ve Türkçe , Ka'b bin Züheyr'e ait meşhur kasideye de Türkçe tahmis yapmıştır.

1.Tahmîs-i Kasîde-i Bür'e (Türkçe)

İmam Said el-Bûsîrî (ö.695/1296?) tarafından yazılmış, asıl adı *el-Kevâkibü'd-dürriyye fî medḥi ḫayri'l-beriyye'dir*. Kasîde-i Bür'e olarak meşhur olan bu kasideye, Nahîfî'nin yapmış olduğu Türkçe tahmîsi 160 bentten oluşmaktadır. Kütüphanelerde çok sayıda nüshası bulunan eserin baskısı da yapılmıştır.[145] Eser üzerinde yüksek lisans çalışması yapılmıştır.

Baş: Gönül nedir bu yetîmâne âh dem-be-demî
Tefekkür üzre misin yohsa cânib-i haremi

[143] Kenan Demirayak, "Kasidetü'l Bürde", *D.İ.A.,* İstanbul, 2001, c.24, s.566-568.
[144] Mahmut Kaya, "Kasidetü'l Bürde" ", *D.İ.A.,* İstanbul, 2001, c.24, s.568-569.
[145] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 22.

Son: Hemîşe tâ ola şems ü kamerde nûr u ziyâ

İlâhî anlara eyle selâm-ı lâ-yuhsâ[146]

2. Tahmîs-i Kasîde-i Bür'e (Arapça)

İmam Bûsîrî'ye ait Kaside-i Bür'e'nin Arapça tahmîsi olan eser İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. İbnülemin Koleksiyonu, nr. 2793'te bulunan nüsha müellif hattıyla kayıtlıdır.

3. Tahmîs-i Kasîde-i Bür'e (Farsça)

İmam Bûsîrî'ye ait Kaside-i Bür'e'ye Nahîfî'nin yaptığı Farsça tahmîsdir. Nahifi'nin kasidenin fazileti hakkında yazdığı Farsça dibâceden sonra gelen manzum kısım 161 bentten oluşmaktadır. Müellif hattı olan nüsha İ. Ü. Nadir Eserler Ktp., İbnülemin Koleksiyonu, nr. 2793'te bulunmaktadır.[147]

4. Bânet Süâd Tahmîsi

Ka'b b. Züheyr'e ait kasîdenin ismi *"el-kasîdetü'l-Bürde"*dir. Matla beytindeki ifadeden hareketle *Banet Suad Kasîdesi* adıyla da anılmaktadır. Nahîfî 59 beyitten oluşan bu kasîdeyi tahmis etmiştir. Eserin başında şâirin Türkçe mukaddimesi yer almaktadır. Kütüphanelerde birçok yazma nüshası olan eser 1842 yılında Bab-ı Seraskerî Tabhanesinde basılmıştır.

Baş: Figân ki mülk-i dile ceyş-i hasret itdi gulû

Pür oldı şerhâ vü dâg-ı firâk ile pehlû

Son: Hudâ şecîʿ yaratmış o kavm-i muhteremi

[146] Bkz:Haşim Keskinsoy; *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin İnceleme)* (Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2011)

[147] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 23.

Bu oldı cümlesinün vasf u ʿâdet ü şiyemi[148]

m. Tercüme-i Kasîde-i Bür'e

İmam Saîd Bûsîrî'ye ait *Kasîde-i Bürde*'nin manzum Türkçe tercümesidir. Bazı nüshalarda nazîre ismiyle de geçmektedir. İlk 22 beyit giriş, son 21 beyit de hâtime mahiyetindedir. Esas tercüme aradaki 162 beyittir.

Baş: Benzer ki geldi hâtır-ı yârâna zî-selem
Kim eşkün oldı hûn ile âlûde dem-be-dem

Son: Der-gâh-ı izzetünde kabûl it duʿâlarum
Â sâmiʿa'd-duʿâ veyâ vâsiʿa'l-kerem[149]

n. Tahmîs-i Kasîde-i Mudariyye

İmam Saîd el-Bûsîrî'nin kasidesinin Nahîfî tarafından yapılmış tahmisidir. Tamamı 40 bentten oluşan eserin başında mukaddime vardır. Kütüphanelerde birçok yazma nüshası olan eser, yazarın başka eserleriyle beraber 1842 yılında İstanbul'da Bab-ı Seraskerî Tabhânesi'nde basılmıştır.

Baş: İlâhî eyleyüp eşref o seyyidü'l-beşeri
Yegâne eyledün eşrâf içinde ol güheri

Son: Revân-ı muhterem-i ehl-i beyte nûr-efken
Bu zümre şâd ola dâ'im rızâ-yı Bârîden[150]

[148] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s.21.
[149] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s.23.
[150] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 21.

2. Mensur Eserler

a. Nasîhatü'l-vüzerâ (Âsâf-name)

Siyasetnâme geleneğine uygun olarak yazılan bu küçük risâle, padişahlara yönelik öğütler içeren didaktik bir eserdir.

Baş: İptidâ-yı umûr-ı hasene ve ʻagâz-ı müstahsenenün her birine ism-i aʿzam-ı ilâhî ve tezekkür-i niʿam-ı sermedî-i Samedî…

Son: … bir birine tefevvuk ve teraccuha mesâg olmayup bu mazmûnun mefhûmuna riʿâyet eylemek cümleye lâzım olmuş olur.

Eser bazı kütüphanelerde *Âsâf-nâme* adıyla kayıtlıdır. İstanbul Üniversitesi Ktp., Ty., nr. 2688/2 (Âsaf-nâme adıyla); İstanbul Üniversitesi Ktp. nr. 3219/3; Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 252/4. [151]

b. Ravzatü's-safâ fi Sîreti'l-Mustafâ

Nahîfî bu eseri Muhammed b. Esʻad el-Cevvânî'nin *Şeceretü Resûlillâh* adlı eserinin tercümesinden hareketle ve yer yer manzum parçaların ilâvesiyle meydana getirmiştir. Hz. Peygamber, ehl-i beyt ve ashâbın soyu hakkında bilgiler veren eserde ara ara manzumeler de yer almıştır.

Baş: Ḥamd u sipās ve şükr-i bī-ḳıyās ol ḫālıḳ-ı bī-çūn u cihān-āferīne lāzım u vācibdir ki nevʿ-i Benī Ādemī eşref-i…

Son: … füṣṭāṭ bir nevʿ çādır ki ol diyāra maḫṣuṣdur ve ṣallallāhu teʿāla ʿaleyhi ve sellem teslīmen keṣīran.

[151] Usluer, "*Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,* s. 19-20.

Eserin yazma nüshaları Süleymaniye Ktp., Hamidiye Blm., nr. 252/5 ile Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa Blm., nr. 855'te bulunmaktadır. [152]

c. Risâle-i Hızriyye

Mensur olarak kaleme alınan eser, dinî-tasavvufî ve ahlaki bir eser özelliğini taşımaktadır. Evhadüddîn Zâviyesi Şeyhi Hüseyin Efendi (ö.1693)'nin ölüm merâsiminden sonra Nâhîfî'nin Hz. Hızır ile görüşmelerinden, karşılıklı soru ve cevaplardan oluşmaktadır.[153]

d. Sefâretnâme

Osmanlı Devleti ile Avusturya (Nemçe) arasındaki siyasi ilişkiler ve savaşları konu edinen bir risâleyi Nahîfî'nin Avusturya'da bulunduğu sırada kaleme aldığı düşünülmektedir. Risâlenin bir nüshası Kahire'de (Darü'l-Kütübü'l-Mısriyye, *Risâle-i Beyân-i Havâdis ve Hurûb-i Vâkıa Beyne Nemsâ ve Devlet-i Osmâniye*, Mecâmi' Tarih Türkî, nr. 221), diğer bir nüshası Viyana'dadır (Nationalbibliothek, nr. 1090).

e. Risâle-i Kalemiyye

Güzel söz ve yazı sanatlarına dair Arapça olarak kaleme alınan bir risâledir. Bilinen tek yazma nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Mihrişah Sultan Bölümü nr. 399/6, vr. 243-250'de bulunmaktadır. [154]

f. Münşeât-ı Nahîfî

Şâirin yazmış olduğu mektuplardan oluşmaktadır. Eserin nüshaları Millet Kütüphanesi Ali Emirî Efendi nr. 406 ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet

[152] Uzun, "Nahîfî", s. 297-299.
[153] Aypay, *Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* s. 19.
[154] Uzun, "Nahîfî", s.297-299.

nr. 22 bulunmaktadır. Muallim Cevdet nüshasında numaralandırılmış 156 adet mektup yer almaktadır. [155]

[155] Yöntem, Süleyman Nahîfî, s. 425.

İKİNCİ BÖLÜM

RAVZATÜ'S SAFÂ FÎ SÎRETİ'L-MUSTAFA

A. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

1. Eser Hakkındaki Genel Bilgiler

Nahîfi eserinin başında hiçbir kabiliyeti yok iken ve böyle şerefli bir hizmete asla liyakâti olmadığı halde, Hz. Peygamber'e sevgi ve muhabbetle yanan gönüllere bir bülbül olmak için Hz. Peygamber'in mübarek hallerini, feyizli sözlerini, mübarek şemâilini birkaç kelimeyle de olsa anlatabilmek şerefine kavuşmayı arzu ettiğini ifade etmektedir.

Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ adlı eserini, Sultan İkinci Mustafa Han'ın tahta çıkışından sonraki ilk senelerinde ve onun emriyle yazdığını söylemektedir. Hz. Peygamber'in şeceresinin anlatıldığı mensur eser bir mukaddime, üç bölüm ve bir hâtimeden oluşmaktadır. Nahîfî Arapça'dan tercüme ettiği bu eserin kaynakları olarak, tanınmış kişilerin soylarını araştıran ve çok derin bilgiye sahip, eski âlimlerden Muhammed bin el-Hasan el-Cevvânî tarafından Resûlullâh'ın temiz soyu, yolundan giden ashâbı, şerefli oğulları ve muhterem kızları, müminlerin anneleri olan zevceleri, süt anneleri, dostları, amcaları ve halalarını anlatmak için yazılan*"Şeceretü'n-Nebevî"* isimli eseri zikretmiştir. Daha sonra bu esere siyer-i şerif ilminin meşhûr alimlerinden Yûsuf bin Hüseyn bin Abdulhâdî tarafından nübüvvet mülkünün padişahının hizmetkarları, âbidleri, beyleri ve askerleri, müezzinleri ve hatipleri, yardımcıları, şâirleri, kullandığı âlet ve silahları, binekleri, eti ve sütü için beslediği hayvanlar ile peygamberliğinin geldiği yıldan vefât senesine kadar yaşanan bazı olaylar aslına uygun kalacak şekilde, bazı ilaveler yapılarak özenle yazıldığını belirtmiştir. Nahîfî Arapça

olarak yazılmış bu eserden, bu güzel sözlerden ve mânâdan herkesin faydalanmasını istediği için bu eseri tercüme etmiştir.

2. Eserin Adlandırılması

Arapça bir kelime olan *ravza,* lügatte "bahçe, suyu ve çemeni bol bahçe", *safâ* ise "rahatlık, gönül rahatlığı, huzur" manalarına gelmektedir. Buradan yola çıkılarak *Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ* eserinin ismi birebir "Hz.Mustafa'nın Hayatında Huzurun Bahçesi" olarak çevrilebilir.

Nahîfî, eserin giriş kısmında *"bu terceme-i zibâ bir muḳaddime ve üc ravża ve bir ħâtime üzere inşâ olunup ism-i Ravżatü'ś-śafâ fį Sįreti'l-Muśtafâ 'unvânıyla mevsūm ve müsemmâ ḳılındı."* diyerek eserin ismini açıkça belirtmiştir. Ayrıca eserin bir mukaddime, bir hâtime ve "ravza" adını verdiği üç bölümden oluştuğunu söylemiştir. Konuları genel itibariyle Hz. Muhammed'in yüce sıfatlarını, ailesini ve akrabalarını, uzak çevresini ve kullandığı eşyaları anlatmak üzere ayırmıştır. Birbirine benzer hususları bir arada ele alıp aynı bahçede topladığı için bölümlere ve esere bu ismi vermeyi tercih ettiği düşünülmektedir.

3. Eserin Bölümleri

a. Mukaddime

Eserin bu kısmında, eserin araştırılmasındaki faziletler ile Siyer-i Nebi ile ilgili haberlerin aktarılması amaçlanmıştır.

Mukaddimede, Âl-i İmrân Sûresi'nde geçen "قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ"[156] ve Kalem Sûresi'ndeki "وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ"[157] ayetlerine mazhar olan kimselerin muhabbetlerinin faziletli olduğundan bahsedilmiştir. Bu kimselerdeki Allah'ın rızasına vesile olacak hadis ve sünnete tabi olma, sadâkatle bağlılık gibi şevklendirici hususlar anlatılmıştır. Hz. Peygamber'in şemâil-i şerîfesi ve sîret-i latîfesi üzerine yapılmış inceleme ve görüşlere yer verildiğinden; Resûlullâh'ın ism-i şerîfinin tekrarlanması üzerine samimi bir kalple salât ve selâm edenlerin ise gönüllerinde muhabbet doğup olgunluk feyzine ve mutluluğa erişeceklerinden bahsedilmiştir.

Kim iste o maḥbūb-ı Ḫudāya ṣalavāt

Āḥādī olur bāliġ-i ḥadd-i ʿaşerāt

Her defʿada on seyyiʿası maḥv olunup

Taḥrīr olunur defterine on ḥasenāt

Kıtasıyla Nahîfî, salavat getirenlerin günahlarının yok edilip defterine on hasenat yazılacağını dile getirmiştir. Ayrıca tercüme ettiği bu şecerenin çok kıymetli olduğunu, bir yere asıldığı takdirde birçok müşkilatın Allah'ın izniyle çözüleceğini, bunun yanı sıra bolluk ve bereket getireceğini söylemiştir.

b. Ravza-i Ûlâ

Hz. Peygamber'in yüce sıfatlarından, safî ademiyetine varan temiz soyundan gelen evlatlarından, şerefli soyuna mensup bulunanlardan ve ashabından bahsedilir.

[156] Âl-i İmrân 3/31.
[157] Kalem Sûresi 68/4.

Nahîfî, eserinin içerdiği bilgilerin inandırıcılığını kuvvetlendirmek için bu ravzaya, siyer ilmi ile uğraşarak eserlerin doğruluğunu inceleyen ve sağlamlaştıran âlimlerin hepsinin bu bölümde hemfikir olduklarını söyleyerek başlamıştır.

Bu ravzada Hz. Peygamber'in annesi, babası ve dedesinden bahsedilip Hz. İbrahim'den Hz. Adem'e kadar olan nesebi ile alakalı ihtilaflar olduğu söylenmiştir. Bu ihtilaflar etrafında oluşan görüşler hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra Hz. Muhammed'in doğumundan, süt annesi Hz. Halime'ye verilmesinden, annesi ile Mekke'yi ziyaret etmesi ve annesinin orada vefât etmesinden, sekiz yaşına kadar dedesi Abdulmuttalib'in yanında kalmasından, amcası Ebu Talib ile birlikte Şam'ı ziyareti esnasında gerçekleşen olaylardan, Hz. Hatice ile evlenmesinden ve Kâbe hakemliğinden sırasıyla bahsedilmektedir.

"Vâkıa-yı Vaz-ı Siyer" başlığı altında Hz. Ebu Talib ve Hz. Hatice'nin vefâtından, Mîrâç hadisesinden, Hz. Muhammed'in hicretinden, vefâtından, gazaları ve vedâ haccından bahsedilmiştir. Ayrıca Hz. Muhammed'in doğduğu, peygamberliğin geldiği, hicret için Mekke'den ayrıldığı ve Medine'ye girdiği günlerin hepsinin Pazartesi gününde gerçekleştiği bilgisi verilmiştir:

"Bu daḫi garāib-i ittifāḳıyyātdandur ki ol faḫr-ı enbiyāʿaleyhi efḍalüʿt-taḥāyā ḥażretlerinüñ rūz-ı velādetleri u teşrīf-i biʿşetleri ve Mekke-i mükerremeden ḫurūcları ve Medīne-i münevvereye duḫulları iṣneyn günü vāḳiʿ olmuşdur ʿaleyhiʿs-salatü vesselām."

"Cemî Cemâl ve Kemâl ve Müstecmî Sünbül-i bî-Misâl Olan Hilye-i Şerîfleri Beyânındadır" başlığıyla Nahîfî, Hz. Muhammed'in hilyesi hakkında şu ifadeleri kullanmıştır:

"Māye-i ḥüsn ü behā cümle güzeller güzeli yaʿni ol faḫr-ı cihān maẓhar-ı nūr-ı ezelī ḥabīb-i ekrem ṣallallāhü teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretlerinüñ evvelā ẕāt-ı şerīfleri vaḳār u

sekīnet ve ḥüsn ü leṭāfet ile ʿınd-ı ʿuyūnü'l-aʿyān celīlü'l-ḳadr u ʿaẓīmüʿş-şān olub müminīn u müşrikīnden her kim cemāl-i şerīfini müşāhede eylerse żarūrī meyl ve muḥabbet eyleyüb taʿzīm u ikrāma mübāderet eylerdi."

Olsa nola mażhar-ı ʿizz ü celāl

Seyyidü'l-kevneyn idi bī-ḳıyl ü ḳāl

Şevket-i şānına idüp ilticā

Olmış idi bendesi şāh ü gedā

Mā- ḥaṣal ol āb-rāh-ı kaʾināt

Oldı pesendīde-i ẕāt ü sıfāt

Ve mübārek vech-i şerīfleri:

"Leyletü'l-bedrde yaʿni ayın on dördüncü gicesi ḳamerde olan żiyā-i tām gibi tābān u dırahşān idi."

Velehu

Vechi dırahşān idi şām u seḥer

Leyle-i bedr içre miṣāl-i ḳamer

Ḥāṣılı ol denli münevver idi

Kim ayın on dördüne beñzer idi

Muṣḥaf-ı ḥüsnünde anıñ bī-gümān

Yaʿni ki ḫatm olmış idi ḥüsn-vān

Nahîfî, Hz. Muhammed'in hilyesinin güzelliğinden bahsettikten sonra fiziki özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler vererek, bu bilgileri manzumelerle desteklemiştir. Hz. Muhammed'in mübarek boyunun kemal-i itidalde olduğunu belirtmek için cennetteki ağaçları kıskandıracak derecede olduğunu söyler:

Aytmış idi nükte-i ḫayru'l-umūr

Ḳadd-ı şerīfinde o māhıñ ẓuhūr

Olmış idi rūz-ı ezelde o ḳad

Vāsıṭa-i raḥmet-i Rabb-i ṣamed

Sidre-i serefgende bir üftādesi

Ḳāmetiniñ yaʿni ki dildādesi

Mübarek başları kamildir, yani küçük değildir:

Nola ʿaẕīm ise o reʾs-i güzīn

Ol idi ser-dār-ı ṣāf-ı mürselīn

Saçları siyah ve ortadır, yani ne kıvırcık ne düzdür:

Olmış idi ṣaçlarına muttaṣıl

ʿĀṣıḳ-ı ḥasret-zede bin cān ü dil

İtmeġe ārāyiş perr-i melek

Mūy-ı seri üzre dönerdi felek

Mübarek kulakları herkesin beğeneceği şekildedir:

Bir gül-i beyżā idi ol gūş-ı pāḳ

Olmış idi ṣafvet ile tāb-nāk

Ḫilḳati pür-nūr idi maḥbūb idi

Ḥāṣılı her vechile mergūb idi

Sāmiʿa zīb idi aña ṣubh u şām

Ṣıyt-ı ṣafā-baḫşʿ-ı aleyke'ṣ-selām

Ten rengi ne kireç gibi beyaz ne de esmerdir. Kara yağız olarak tabir edenlerin tevbesinin kabul olunmayıp katlinin lazım geldiğinden bahsedilmiştir:

Levni münevver idi tābān idi

Mihr-i dıraḫşān gibi raḫşān idi

ʿArż-ı cemāl eylese ol māh-veş

Şerm ü ḥayādan ṭutulurdı güneş

Alınları geniş ve açıktır:

Gālib idi nūrına mihr ü mehiñ

Alnı açıḳ idi o şāh-in-şehiñ

Mübarek kaşları ince, uzun, latif ve ölçülüdür. İki kaşı birbirine çok yakın değildir ve kaşlarının ortasında gizli bir damar vardır, bu damar gayret-i Hak heyecanı ile hiddetlendiğinde ortaya çıkmaktadır:

Çekme idi ḥācib-i dil-cūları

Bir ḳurulı yāy idi ebrūları

Dām-ı gam-ı ʿışḳına bī̇-iştibāh

Çarḫ-ı berrī̇n üzre ṭutılmışdı māh

Eyleyüp ebrū-yı laṭīfin ḫıyāl

Her gice bir şekle girerdi hilāl

Gözleri latif ve geniş olup göz bebekleri simsiyahtır, mübarek gözlerinin beyazında kırmızıya yakın ince damarlar bulunmaktadır:

Cümle bilürler bunı ʿayne'l-yaḳīn

ʿAynına dil-beste idi ḥūr-i ʿīn

Mübarek kirpikleri siyah, uzun, gayet latif ve ölçülüdür:

Ḫūb idi müjgān-ı ṣafā-güsteri

Nūr-ı siyeh-tāb idi kirpikleri

Ḫūb-ı mergūb idi maḳbūl idi

Sürme-i mā-zāġ ile mekḥūl idi

Mübarek burunları çekme, latif ve ölçülüdür:

Vech-i şerīfinde olup ḫoş-nümā

Kaʿbe'ye nūr inmiş idi gūyiyā

Mübarek yanakları nazik, latif ve pek güzeldir:

Oldı o ruḥsār-ı leṭāfet şirişt

Reşk-fezā-yı gül-i bāġ-ı behişt

Olsa araḳ-nāk o ruḫ-ı dilsitān

Bir gül-i pür-jāle olurdı hemān

Mübarek ağzı geniş ve herkesin beğenebileceği kadar güzeldir. Dudakları latif ve naziktir:

Vāsiʿ ise nola o zībā-dehān

Dürc-i dürr-i ḥikmet idi ne gümān

Ẓāhiri gül-gonca-i bāġ-ı cemāl

Bāṭını gencīne-i fażl u kemāl

Olsa güher-rīz o fem-i dilsitān

Beẕl-i revān eylerdi ḳadd-i siyān

Latif dişleri saf, berrak, inci gibi muntazamdır. Ön dişleri seyrek olup saadet ile konuştukları anda dişlerinin arasından nur saçılmaktadır:

İncü gibi dişleri berrāḳ idi

Bāriḳa baḫşende-i āfāḳ idi

Ṣafvet-i dendānına itse naẓar

Garḳ-ı yemm-i ḥayret olurdı Güher

Her biri bir necm-i hidāyet idi

Aḫter-i tābān-ı saʿādet idi

Boynu uzun, ak, latif ev berrak olup temizlik ve saflığı ham gümüşe galip gelir:

Mihr-i cihān-tāb idi bī-iştibāh

Gerden-i tābān-ı ḥabīb-i İlāh

Eyler idi nūr ile işrāḳ-ı tām

Ẓāhir idi ṣafveti çün sīm-i ḫām

Hilkat-i şerîfleri gayet mutedildir. Mübarek azaları birbiriyle uyumlu ve güzeldir. Mübarek göğsü geniş ve sırtı yassıdır ve mübarek sırtının arkasında nübüvvet mührü vardır:

Yaġrını beyninde anıñ bī-gümān

Olmış idi mühr-i nübüvvet ʿayān

Ẓahr-ı şerīfinde o bedr-i budūr

Ẓāhir idi ʿarşda mānend-i nūr

Mühr-i nübüvvetle o ẕāt-ı cemīl

Ḫatm-i nebiyyīn idi bī-ḳāl ü ḳīl

Dirsek, diz ve topuk kemikleri kuvvetli ve kamildir. Bedeni sanki cennet kokuları ile kokulanmış gibidir. Arkasından bir kişi geçse bu güzel kokulardan fahr-i kâinâtın oradan geçmiş olduğunu hisseder:

Cism-i ṣafā-perver-i ezher idi

Ṣoyġunı gāyetde münevver idi

Feyża-ı nūr itse deġildir baʿīd

Matlaʿ-ı nūr idi o ẕāt-ı saʿīd

Maḳṣadımız vaṣfını teʾvīldir

Nūr dimek ḥāsılı taḥṣīldir

Nūr idigin cümle bilürler cihān

Nūr-ı mübīn oldığı günden ʿayān

Gül gibi ḫoş-bū idi ẕātı müdām

Eṭyeb-i ṭayb idi vücūdı temām

ʿĀlemi teşrīf idicek ol beden

Kendüyi ḫāḳḳ eyledi müşk-i ḫuten

Müşk-i ḫuten zār ü ser-efgendesi

ʿAnber anıñ bir ḥabeşī bendesi

Mübarek elleri ve ayakları kuvvetli olup mübarek parmakları ve bilekleri latif ve uzundur. Ellerini hareket ettirdiğinde billur ve gümüş gibi ışık saçar. Mübarek ellerinin ayası geniş ve açıktır:

Elleriniñ āyası açıḳ idi

Ṭabʿ-ı kerīmine muvāfıḳ idi

Vāsiʿ-i keff olsa n'ola ol ḥalīm

Kim eli açıḳ olur elbet kerīm

Nahîfî, Hz. Muhammed'in hilye-yi şerîfleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler ve manzum örnekler verdikten sonra dört halife ve kendisine yakın olan sahabelerden Talha, Zübeyir bin el-Avvâm, Sa'd bin ez-Zührî, Said bin Zeyd el-Adeviyyi'l-Kureşî, Abdurrahman bin Avf ez-Zührî el-Kureşî, Ebu Ubeyde bin Abdullah el-Cerrâh el-Fihriyyi'l-Kureşî hakkında başlıklar açarak bilgiler vermiştir.

c. Ravza-i Sâniye

Bu ravzada Resûl-i Ekrem hazretlerinin değerli oğulları ve muhterem kızları, müminlerin anneleri olan zevceleri, süt emme yolu ile edindiği erkek ve kız kardeşleri, süt anneleri, amcaları ve halaları anlatılmıştır.

Öncelikle Hz. Peygamber'in şefkatli bir baba olduğu, kendisinden doğan üçü erkek dördü kız olmak üzere yedi çocuğunun bulunduğu ve bu sayının çoğunluk tarafından kabul edildiği söylenmiştir. Sonra altı çocuğunun olduğunu kabul eden görüşlerin de varlığından bahsedilerek konu hakkındaki ihtilaflara yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla her biri farklı başlıklar altında evlatları Kasım, Tahir, Tayyib, İbrahim, Zeyneb, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatımatü'z-Zehra'nın hayatları anlatılmıştır.

Sonraki bölümde Resûlullâh hazretlerinin eşlerinden bahsedilmiş; hangisinin evvel ve sonra olduğu, hangisinin kendisinden önce hangisinin kendisinden sonra vefât ettiği, hangisinin izdivâcı kendi talep ettiği gibi konulara değinilmiştir. Bu bölümde sırasıyla Hadîce bint Hüveylid, Âişe bint Ebî Bekir es-Sıddîk, Hafsa bint Ömer bin el-Hattâb, Ümmü Habîbe bint Ebî Süfyân, Ümmü Seleme bint Ebî Ümeyye, Sevde bint Zem'a, Zeyneb Cahş, Meymûne bint el-Hâris, Zeyneb bint Huzeyme, Cüveyriye bint el-Hâris, Safiyye bint Mermiyye, Esma bintü'n-Numan, Ümmü Şerîk bint Devrân, Havle bint el-Huzeyl, Amre bin Yezid, Cüveyniyetü'l-Kindiyye, Leylâ, Ziyâ'atü'l-Gaşiriyye, Âliyyeti'l-Kilâbiyye, Şerefi'l-

Kilâbiyye, Sebâ, Safiyye bint Hişâm el-Anber, Kuteylete'l-Kindiyye bint Kays için başlıklar açılmış ve gerekli bilgiler bu başlıklar altında verilmiştir. Bunlar dışında Mariya bint Şemûn el-Kıbtiyye, Reyhan bint Şemûn, Zeyneb bint Cahş'ın hibe eylediği ismi bilinmeyen cariye, gazaların birinde Hz. Peygamberin kendi hissesine düşen ve ismi söylenmeyen cariyeye yer verilmiştir.

Fahr-i kainatın kızlarından olan torunlarının anlatıldığı bölümde Abdullah bin Rukiyye, Ümâme bint Zeyneb, Ali bin Zeyneb, Ümmü Gülsün bint Fâtıma, Muhsin bin Fâtıma, Hasan bin Fâtıma, El-İmâm Hüseyn bin Fâtıma, Zeyneb bint Fâtıma isimleri için başlıklar açılarak ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Müellif, daha sonra Hz. Muhammed'in amcaları Hamza bin Abdulmuttalib, Abbas bin Abdulmuttalib, Zübeyr bin Abdulmuttalib, Dırâr bin Abdulmuttalib, Hâris bin Abdulmuttalib, Kusem bin Abdulmuttalib, Ebû Tâlib Abdulmuttalib, Ebû Leheb ibn Abdulmuttalib, Hacl bin Abdulmuttalib, Mukavvim bin Abdulmuttalib, Gaydak bin Abdulmuttalib, Abdulkabe ibn Abdulmuttalib hakkında başlıklar açarak Abdulmuttalib'in on iki oğlunun olduğunu fakat bazı siyer âlimlerinin Gaydak'tan muradın Hacl, Mukavvim'den muradın ise Abdulka'be olduğunu söylediklerini belirtmiştir.

Hz. Muhammed'in halalarının isimleri Safiyye, Âtike, Ümmü Hakîm, Emîme, Ervâ, Berre'dir. Bu bölümde, bu isimlere açılan başlıklarla Hz. Muhammed'in halalarının hayatları hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Daha sonraki bölümde Hz. Muhammed'in amcalarının çocukları tanıtılır. İsimleri Utlubun ibn Tâlib, Hâlime bint Ebî Tâlib, Balî bin Hamza, Ebû Ammâre bin Hamza, Fâtıma bint Hamza, Kurre bin Hacl, Hind, Zer bint Bî Leheb, Utbe Ebî Leheb, Şeybe bin Ebî Leheb, Hâlid bin Ebî Leheb, Mateb ibn Ebî Leheb, Abdullah bin Abbâs, Fazl bin Abbâs, Kesîr bin Abbâs, Abîbe bint Abbâs, Ümmü Habîbe bint Abbâs, Zübeyde bint Abbâs, Ümeyye bint

Abbâs, Sabîh bin Abbâs, Temmâm bin Abbâs, Abdullâh bin Abbâs, Ümmü Hakîm bint ez-Zübeyr ve Dubâa bint ez-Zübeyr'dir. Amcalarının kız ve erkek çocukları tanıtıldıktan sonra halalarının çocukları söylenir, kısaca bilgi verilir. İsimleri Fâtıma bint Ervâ, Ebû Seleme bin Berre, Züheyr bin Âtike, Karîbe bint Âtike, Zübeyr, Abdulkabe ibn Safiyye, Ümmü Habîbe bint Safiyye, Âmir bin el-Mübîzâ, Ervâ bint el-Beyzâ, Abdullah bin Cahş, Ümmü Habîbe bint Emîme ve Zeynep'tir. Ümmü Habîbe ve Zeynep daha sonra ezvâc-ı tâhirâttan olmuştur.

Ardından sütbabası Hâris bin Abduluzza'nın künyesi verilip sütannesi Hz. Halime'nin eşi olduğundan ve diğer sütannesi Süveybe'den bahsedilip bazı kaynaklarda daha fazla isim geçtiği zikredilmiş ve süt kardeşleri Ebû Seleme, Hamza, Abdullah, Hâris ibn Abduluzza, Mesrûh, Enîse, Huzâme tanıtılmıştır.

d. Ravza-i Sâlise

Bu ravzada genel olarak Hz. Muhammed'in hizmetçilerinden, âbidlerinden, kâtiplerinden, atlı askerlerinden, silahlarından, kullandığı âletlerinden, güvendiği kimseler ve beylerden, hatipleri ve şâirlerinden bahsedildiği beyan edilerek konular sırasıyla açıklanmıştır.

Ravzâda ilk olarak Ebûbekir Sıddîk, Enes bin Mâlik, Esla bin Şerîk, Âsmân bin Hârise, Bilâl bin Rebahü'l-Habeşe, Rabia bin Kab el-Eslemî, Sad, Abdullah bin Revâha, Ukbe bin Gâfir, Abdullah bin Mesud, Kays bin Sad, Ebû Zer el-Gıfârî, Naim bin Rabîa, Salebe'nin azatlısı Sâlim ve Salebe bin Abdurrahman gibi hizmetinde bulunanlardan bahsedilip daha sonra *"Ol hazretin cariyeleri beyanındadır."* başlığı altında cariyelerinin isimleri sayılarak isimlerdeki ihtilaflar, nasıl cariye oldukları gibi konular anlatılmıştır.

Daha sonra Ebû Râfiü'l- Kıbtî'nin anne ve babasının Hz. Muhammed'in azatlı kölelerinden olduğundan, Selmânü'l-Fârisî'nin abidlerinden olduğundan, Bedir Gazası'nda

Sad bin Muaz'ın, Hendek Gazası'nda Zübeyr bin el-Avvâm ve Abbâd bin Bişr'in bekçilik; Ebû Eyyûb Ensârî'nin Hayber'de gözcülük ettiğinden; Sad bin Ebî Vakkâs, Zekvân bin Abdü Kays ve Bilal'in Vâdi'l-Kurâ'da beklediğinden bahsedilmiştir.

Bilâl-i Habeşî, Hz. Muhammed'in müezzinlerindendir ve ilk ezan okuyan odur. Bunun dışında Amr bin Ümmü Mektûm, Sad el-Karaz ve Ebû Mahzûre de müezzinlik yapmışlardır.

Hz. Muhammed'in ümerasının anlatıldığı bölümde Ebubekir es-Sıddîk, Ali bin Ebî Tâlib, Abdurrahman bin Avf, Ebu Ubeyde el-Cerrâh, Zeyd bin Hârise gibi birçok sahabenin ismi zikredilmiş, daha sonra katiplerinden ve etrafa gönderdiği Ali bin Ebî Tâlib, Adî bin Ebî Hatem, Ebû Ubeyde gibi âmillerden bahsedilmiştir. Vüzerası için Ebûbekir es-Sıddîk ve Ömer bin el-Hattâb'ın ismi söylenmiş; bunların ehl-i arzdan oldukları, ehl-i semâdan ise Cebrail ve Mikail'in oldukları belirtilmiştir. Nahîfî bu hususta Hz. Peygamber için *"anı unvân-ı uhuvvet ile zikreyleyüp karındaşım Cibrîl diyü buyururlardı."* demiştir.

Daha sonraki bölümlerde Hz. Muhammed'in alemdarlarının, binek hayvanlarını yükleyenlerin, şâirlerinin, sefer esnasında deve yanında bulunan hizmetkarların, ashâb-ı güzinden bazı vakitlerde imamlık yapanların, hatiplerin isimleri belirtilmiştir.

Nahîfî, Hz. Muhammed'in sahip olduğu atların sayısı üzerine ihtilaflar olduğunu *"müddet-i [53b] ʿömr-i şerîflerinde mâlik oldıḳları atlar ʿalā iḫtilāfü'r-rivāyet otuz ʿadede müntehā olmuşdur baʿżılar on ve baʿżılar yigirmi üc ve kimi daḫi ziyāde ve noḳṣān üzre beyān eylemişlerdir"* sözleriyle belirttikten sonra *"muṣannef-i kitāb eşher-i rivāyātı iḫtiyār eyleyüp yigirmi bir ʿaded at olmaḳ üzre ẕikreylemişdir"* diyerek Muhammed bin el-Hasan el-Cevvânî'nin en meşhur rivayeti seçtiğini söylemiştir. Buna göre Hz. Muhammed'in yirmi bir adet atı vardır ve bu atların isimleri Sekb, Mülâvih, Mürteciz, Lizâz, Zarib, Lahîf, Sezâd, Verd, Sebha, Eblak, Zü'l-Ukkâl, Merkel, Serhân, Yasûb, Bahr, Edhem, Mehâ, Mulâvih, Tarf,

Necîb, Zü'l-Lümme'dir. Ayrıca bu bölümde hediye edilmiş atlardan ve yaşanmış bazı hadiselerden de bahsedilmektedir.

Hz. Muhammed'in on adet sağılır devesinin olduğundan bahsedilen metinde develerinin isimleri sırasıyla Şakrâ, Mühre, Riyyâd, Beşeriyye, Avm, Sadiye, Farîs, Semrâ, Hüsnâ, Cuğra olarak verilmiştir. Binek hayvanları olarak Yağfur ve Ufeyr adında iki adet eşeği ile Gadbân, Cedâ ve Kusvâ adında üç baş devesi; Ucve, Zemzem, Sukya, Berke, Itlâl, Atrâf ve Verîşe adında yedi adet koyunu; eserde ismi belirtilmeyen yedi adet keçisi olduğundan bahsedilmektedir.

Eserde Hz. Muhammed'in toplam yedi baş katırının olduğu bildirilmiştir. Bunlardan isimleri belli olanlar Şehbâ, Düldül, Fızza, İleyye'dir. Dûmetü'l-Cendel hâkimi tarafından verildiği bilinen fakat ismi bilinmeyen bir katırı daha olduğu zikredilmektedir. Bunlar dışında hakkında ihtilaf bulunan iki katırı daha vardır. Biri Kisrâ'nın hediyesi olduğu bilinen, diğeri de Necâşî'nin hediye ettiği ismi bilinmeyen katırdır. Böylece üzerinde ihtilaf olmayan katırlarının sayısının beş olduğu belirtilmiştir.

Hz. Muhammed'in silahları hakkında bilgi vererek devam edilen eserde dokuz adet kılıcın isimleri Adb, Zülfikar, Samsam, Kalai, Betâ, Hatf, Mihdem, Rasûb ve Kadîb olarak geçmektedir. Bunlar dışında bir de validelerinden miras kalan bir kılıçtan bahsedildikten sonra yaylarının isimleri Beyzâ, Şavhat, Revhâ, Safrâ, Zevrâ, Sedâd şeklinde sıralanmıştır.

Ardından sırtta taşınan bir ok çantası, bir kuşağı olduğu söylenmiştir ve bayrakları hakkında şu bilgiler aktarılmıştır:

"Ve bir siyāh bayraḳları var idi. İsmi ʿUkāb idi ve birḳaç beyāż sancaḳları var idi ancaḳ isimleri muteʿayyin deġildir. İmām Tirmiẕī rivāyetinde çār-kūşe [55b] bir siyāh

bayrāḳları var idi Muḥyi'ṣ-sünnete naḳli üzre bir beyāż sancāḳları var idi. Üzerinde lā ilahe illāllāh Muḥammeden Resūlullāh yazılmış idi. Baʿżılar bir rāyet-i ṣuġrāları var idi dimişler."

Hakkında ihtilaf olunduğu ifade edilmekle birlikte Hz. Peygamber'in dört adet mızrağının olduğu, bunlardan üçünün isminin belli olmadığı birinin de isminin Mütesennî olduğu belirtilmiştir. Hz. Muhammed'e hediye edilen bir kalkandan ve bu kalkanın üzerinde bir tavşan sureti olduğundan bahsedilmiştir. Hatta Hz. Muhammed bu surete mübarek ellerini sürdüğünde şeklin yok olduğu anlatılmıştır:

"Üzerinde ṭavşancıl ṣūreti var idi mübārek ellerin ol ṣūret üzre vażʿ eylediklerinde muʿcize-i dest-i şerīfleriyle maḥv olup eṯeri ḳalmadı."

"Harbeleri beyânındadır." başlığı altında verilen bilgilere göre Hz. Muhammed'in kullandığı mızrakların isimleri Urcun, Anze, Beyza, Neba'dır. Bunlar dışında ismi Anze olan ucu demirli, küçük bir asası vardır.

Hz. Muhammed'in yedi adet zırhı olduğundan bahsedilen eserde bunların isimleri Suğdiye, Fızza, Zâtu'l-fuzûl, Zâtu'l-havâsî, Zâtu'l-visâh, Betra ve Hırnık olarak sıralanmıştır.

Eserde daha sonra *"Levâzım-ı sefer ve hazardan mâlik oldukları eşyâ beyânındadır"* başlığı altında seferde ve barışta gerekli olan diğer eşyalarından bahsedilmiştir. Bunlar arasında taştan yapılmış bir bardak, sürmedan, makas, ayna, dört terlik ve iki ayakkabı, bir hırka, bir peştamal, çöl gibi yerde giyilecek iki adet gömlek, iki adet cübbe, bir beyaz kisve, birkaç küçük takke, deriden yapılmış bir yaygı, genellikle bayramlarda kullandığı siyah bir sarık, bir kaşağı, bir kırba, yemek pişirilecek bir kap, üç adet kadeh bulunmaktadır. Bir mübarek mendili ve üzerinde namaz kıldığı dokuma hasırı vardır. İçine güzel kokular koyduğu bir kutusu ile altın, gümüş ve demirden yapılmış üç adet mührü vardır. Bunlardan altın olanı terk edip gümüş olanı kullandığı bilgisi verilmiştir. Son olarak mübarek sakalını

taradığı bir taraktan bahsedilmiştir ve o bölgede kullanılan bir çadırının olduğu ifade edilerek eser sonlandırılmıştır.

1. Eserde Geçen Manzumeler ve Nazım Şekilleri

Nahîfî Süleyman Efendi'nin mensur olarak kaleme aldığı eserinde konu bütünlüğüne riayet ederek yer yer manzumeler ilave ettiğini görmekteyiz. Eserde geçen manzumelerin bir kısmını şairin kaleme aldığı diğer eserlerde de görmekteyiz. Bu bazen birebir aynı manzumenin diğer eserlerinde yer alması bazen de beyitlerin büyük oranda benzerlik içinde olması şeklindedir. Araştırmalarımız neticesin manzumelerin bir kısmının da yalnızca *"Ravzatü's-safâ fi Sîreti'l-Mustafâ"*da yer aldığı sonucuna varmış bulunmaktayız.

Nahîfî'nin eserde kaleme aldığı manzumeler yaygın bir şekilde kullanılan mesnevi ve rûbai nazım şekilleridir.

Mesnevî

Kendi içinde kafiyeli beyitlerden oluşan nazım şekline mesnevi adı verilmiştir. Edebiyatımıza İran edebiyatından geçen mesnevi Fars şiirinin kaside ve gazelle birlikte üç temel nazım şeklinden biridir. İki beyitlik şiirler şeklinde yazılabildiği gibi, binlerce beyitten de oluşabilir. Kafiye düzeni aa/bb/cc vb. şeklindedir. Beyit sayısında bir sınırlamanın olmaması, şairlerin istedikleri konuları rahat bir şekilde işlemesine olanak sağlamıştır. Mesnevi nazım şekli bu sebeplerden edebiyatımızda şairlerimiz tarafından çokça kullanılmıştır.[158]

Nahîfi Süleyman Efendi, yaygın bir şekilde kullanılmış olan mesnevi nazım şekline mensur bir eser olan *"Ravzatü's-safâ fi sîreti'l-Mustafâ"*adlı eserinin manzumeler ilave ettiği bölümlerinde oldukça yer vermiştir. Nahîfi eserin konularına uygun düşecek şekilde, farklı farklı yerlerde genellikle iki-dört beyit aralığında mesnevi nazım şeklinde altmış bir beyit kaleme almıştır.

[158] Mustafa Çiçekler, "Mesnevî" *D.İ.A*, Ankara, 2004, c. 29, s. 320-322.

Rubâî

Türk edebiyatına İran edebiyatından geçen rubâî nazım şekli, eski Türk şiirinin nazım biriminin dörtlük olması sebebiyle Türk şairleri tarafından hızlıca benimsenmiştir. Divan edebiyatı şairleri bu nazım şeklini milli bir şiir gibi kabul etmiş ve her biri birkaç rubâi kaleme almıştır. Kafiye düzeni a a x a şeklindedir; fakat zamanla kafiyelenişi x a x a şeklinde olan veya bütün mısraları birbiriyle kafiyeli rubâîler de ortaya çıkmıştır.[159]

Türk şairlerinin sık kullandığı nazım şekillerinden olan rubâîyi şairimiz de kullanmış, eserde farklı yerlerde on altı rubai yer almaktadır.

[159] Nurettin Albayrak, "Rubâi", *D.İ.A.*, İstanbul, 2008, c.35, s. 177-178.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RAVZATÜ'S SAFÂ FÎ SÎRETİ'L-MUSTAFA'NIN KARŞILAŞTIRMALI METNİ

A. YAZMA NÜSHALARIN TAVSİFİ

Yapılan araştırmalar neticesinde kütüphanelerde *"Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ"*isimli esere ait 2 yazma nüshaya rastlanmıştır. Her iki nüshada da okumayı engelleyecek herhangi bir fiziki tahribata rastlanmamıştır. İki nüsha incelendiğinde metnin anlamını değiştirecek bir fark görülmemiştir. Çalışma Hasan Hüsnü Paşa koleksiyonunda kayıtlı 855 numaralı nüsha esas alınarak yapılmıştır.

1. Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa Koleksiyonu, nr. 855

"Ravzatü's-Safâ fî Sîreti'l-Mustafâ" isimli eser 68 varaktan oluşmaktadır. Cilt ebadı 208x140 (150x82) cm olup nesih ile yazılmıştır. Cildi sağlamdır. Eserin ilk sayfası tezhip ile süslenmiş, bu sayfaya varak numarası verilmemiştir. Metnin transkripsiyonu yapılırken ilk sayfa [1a] olarak gösterilmiştir. Eserde konu başlıkları kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. Her sayfada 17 satır bulunmaktadır.

Eserin ne zaman kaleme alındığı tam olarak bilinmemekle birlikte mukaddime bölümünde Sultan Mustafa Han Gazi (II. Mustafa)'ye övgülerin yer alması, onun emriyle eserin yazıldığının ifade edilmesi 1717-1774 yılları arasında yazıldığını düşündürmektedir. Ayrıca giriş kısmında eserin Nahîfî Süleymân bin Abdurrahmân tarafından yazıldığı belirtilmiştir. Eserin zahriyyesinde hicri 1181 (1767) tarihinin bulunması ve Nahîfî'nin hicri 1151 (1738) yılında ölmüş olması bir müstensih tarafından istinsah edildiğini

düşündürmektedir. Eser Muhammed b. Es‘ad el-Cevvânî’nin Şeceretü Resûlillâh adlı eserinin tercümesinden hareketle ve yer yer manzum parçaların ilâvesiyle meydana getirilmiştir. [160]

Hz. Muhammed’in şeceresinin anlatıldığı bu eser Süleyman Nahîfi tarafından Arapça’dan tercüme edilmiştir. Eserin ketebe kaydı bulunmamaktadır fakat giriş kısmından evvel hicri 1181 (1767) tarihi not düşülmüştür. Süleyman Nahîfî’nin hicri 1151 (1738) tarihinde ölmüş olması eserin bir müstensih tarafından yazıldığını akla getirmektedir. Eser, Arapça olarak Muĥammed bin el-Ĥasan el-Cevvânî tarafından yazılmaya başlanmış ve Yûsuf bin Ĥasan bin ‘Abdulhâdî tarafından tamamlanmıştır. Nahîfî, eseri Arapça’dan tercüme ettiğini belirtip *“bu terceme-i zîbā bir muķaddime ve üc ravża ve bir ħātime üzere inşā olunup ism-i ravżatü’ś-śafā fį sįreti’l-Muśtafā ‘unvānıyla mevsūm ve müsemmā ķılındı.”* diyerek eserin ismini ve bölümlerini bildirmiştir.

Mukaddime bölümünde eserin incelenmesindeki faziletlerden bahsedilmiştir.

Ravza ismi verilen üç bölümün ilkinde Hazreti Peygamber’in yüce sıfatları, sâfî ademiyeti, temiz soyu, onun yolunda giden ve ona yakın olan ashabı anlatılmıştır. İkinci bölümde peygamberliği, seyitliği, oğulları, kızları, zevceleri, amcaları, halaları, yaşadığı yerler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise peygamberliği, derecesinin yüksek oluşu, hizmetçileri, abidleri, beyleri ve askerleri, müezzinleri ve hatipleri, yardımcıları, şairleri, güvendiği kişiler, katipleri, atlı birlikleri, silahları ve kullandığı aletler anlatılmıştır.

Son olarak hatime bölümünde doğduğu zaman görülen işaretlerden peygamber olarak gönderildiği yıla, bu zamandan hicret vaktine ve hicretten vefat yılına dek gerçekleşen bazı vakalardan bahsedildiği söylenmiştir. Fakat eserde hatime bölümü bulunmamaktadır.

[160] Mustafa Uzun, “Nahîfî”, *TDV* İslam Ansiklopedisi, 32. Cilt, 1988, s. 299.

2. Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Koleksiyonu, nr. 252/5

Bu nüsha 37 varaktan oluşmaktadır. Cilt ebadı 260 x 180, (150 x 80) mm'dir. Her sayfada ortalama 29 satır bulunmakta olup nesih hatla yazılmıştır. Eserin ilk sayfası tezhip ile süslenmiş olup diğer sayfalarındaki cetvel yaldızlıdır. Kağıt krem renginde ve aharlıdır. Sayfa numaraları Arap rakamlarıyla onar sayfa aralıklarla verilmiştir.

Eser, Nahîfî'nin sekiz adet eserinin yer aldığı bir mecmuada [161b]-[197b] varakları arasında bulunmaktadır. Diğer nüshada olduğu gibi konu başlıkları kırmızı mürekkep ile belirtilmiştir. Bu nüshada da ketebe kaydı bulunmadığı için eserin müstensihi ve istinsah tarihi ile alakalı bilgiye rastlanmamıştır. Eserde Sultan Mustafa Han Gazi'ye övgüler yer alsa da ilk sayfasında Sultan I. Abdulhamid ile alakalı ifadeler bulunduğundan onun padişahlığı döneminde (1774-1789) istinsah edildiği fikri oluşmaktadır.

SONUÇ

XVII. ve XVIII. yüzyıllar arasında yaşamış olan Nahîfî Süleyman Efendi ilmî birikimi, kaleme aldığı eserlerin çeşitliliği, muhteva zenginliği ve edebi değeri göz önüne alındığında Türk edebiyatı tarihinde önemli bir şahsiyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eserlerinde dinî-edebî türlerin başarılı örneklerini veren Nahîfî'nin *"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ"* adlı eseri üzerine yapmış olduğumuz çalışmada vardığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Eser, Muhammed b. Es'ad el-Cevvânî'nin Şeceretü Resûlillâh adlı eserinden yola çıkılarak yapılmış bir tercümedir. Cevvâni'nin eserine ulaşamadığımız için Nahîfî'nin tercümesi ile eser arasındaki farklılıklar üzerinde tespitler yapmamız mümkün olmamakla birlikte, Nahîfi'nin tercümesinde eserin özellikle manzumelerle zenginleştirildiği ve edebî ve sanatsal bir çizgiye taşındığını görmekteyiz.

Nahîfi eserin bir mukaddime, üç ravza ve bir hâtimeden meydana geldiğini belirtmiştir. Ancak mevcut her iki nüshada da hâtime bölümü yer almamaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde hâtime bölümüne ulaşılamamıştır.

Eser mensûr olmakla birlikte manzûm öğelerle süslenmiştir. Manzûm bölümler aruz vezniyle mensûr bölümler ise daha çok didaktik bir üslûpla yazılmış, ihtilaflı durumlar hakkında bilgiler verilmiştir. Eser manzumelerle edebî bir hüviyete kavuşturulmuş bu sayede okuyucular için daha zevkli hâle gelmiştir.

Eser üslûp açısından değerlendirildiğinde özellikle mukaddime bölümünde Nahîfi'nin dili kullanmadaki başarısı göz doldurmakta dönemin sanatlı ifadesini ziyadesiyle yansıtmaktadır. Bu durum manzumelerde de aynı çizgide seyretmiş, tercümenin ağır bastığı kısımlarda anlatımda kelime tekrarından kaçınıldığı görülmüştür.

"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ" muhtevası sebebiyle siyer türü olarak değerlendirilmiş olmasının yanı sıra Hz. Peygamber'in hilyesi hakkında gerek manzumelerle süslenmesi gerek hacim olarak fazlaca yer verilmesi açısından hilye türü açısından da kayda değer bir eser niteliğindedir.

Nâhifi eserinde târîhî vak'aları anlatırken çoğu zaman aynı vak'a üzerine başka rivâyetler varsa bunları da dile getirerek târîhî analizler yapmıştır. Bunu yaparken bazen târîhî ve dînî kaynakları zikrettiği gibi, bazen de genel bir ihtilafın olduğunu dile getirmekle de yetinmiştir.

Eser dini-edebi türler içinde önemli bir yer işgal eden siyer türüne örnek olması açısından dinî edebiyat tarihi için oldukça kıymetlidir. Eserleri ve ilmi birikimi açısından kıymetli bir yere sahip olan Nahîfî'nin eseri dönemin dil ve üslûp zenginliğini yansıtması bakımından Türk dili ve edebiyatı tarihi için önemli bir miras olarak değerini koruyacaktır. Ayrıca eser siyer alanında yazılmış târîhî bir eser olmayıp Peygamber Efendimiz'in isimleri ve künyeleri, detaylı bir hilyesi, sıfatları ve şemâili, evlâtları ve torunları, eşleri, amcaları, halaları, süt anneleri, süt kardeşleri, dedeleri, hizmetçileri, köle ve cariyeleri, kâtipleri, elçileri, müezzinleri, şâirleri, bekçileri, ev eşyâları, savaş aletleri ve binek hayvanlarını anlatması bakımından ayrıca önemlidir.

"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ" İslâm Târîhi, İlahiyât ve Klâsik Türk Edebiyâtı sahalarında kaynak teşkîl edecek değerli bir eserdir.

B. METNİN TESİSİNDE TAKİP EDİLEN USÛL

1. Çeviride önceki sayfada yer alan "transkripsiyon alfabesi"ne uyulmuştur.
2. Transkripsiyon yapılırken büyük harf kullanılmış fakat özel isimlere getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
3. Farsça edatlar, ön ekler ve tamlamalar tire (-) ile ayrılmıştır.
4. Birleşik kelimeler tire (-) ile ayrılmıştır.
5. Farsça kelimelerdeki "vâv-ı ma'dûle", " ˇ " biçiminde gösterilmiştir. "ħˇāce" gibi.
6. Farsça tamlamalarda ses uyumu dikkate alınarak ı-i/yı-yi yazılmıştır.
7. Türkçe kelimelerin sonunda bulunan "b" Türkçenin bugünkü dil özellikleri dikkate alınarak "-p, -up, -üp" şeklinde gösterilmiştir.
8. Harf ile yazılmayıp hareke ile gösterilen "ve" bağlacı "[ü]" biçiminde gösterilmiştir.
9. Mana gereği yapılan eklemeler köşeli parantez "[ ]" içine alınmıştır.
10. Metnin orijinalinde kırmızı mürekkeple belirtilen başlıklar transkripsiyon yapılırken metinde ayrılmıştır.

C. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا, (أ)	a, ā	ص	ṣ
ا, (أ)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ḍ, ż
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, ñ
خ	ḫ	ل	L
د	d	م	M
ذ	ẕ	ن	N
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö, ˇ
ز	z	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	’

KAYNAKÇA

AKA, İsmail, "Hândmîr", *D.İ.A.* , İstanbul, 1997, c. 15, s. 550-552.

AKAR, Metin, *Türk Edebiyatında Manzum Mi'râcnameler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

AKKUŞ, Mehmet, *Abdullah Salâddîn-i Uşşâkî(Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

……., "Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhî'nin Matlau'l-Fecr'i", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1992, sayı 32*, s. 130.

AKSOY, Hasan, "Mevlid-Türk Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, Ankara, 2004, c. 29, s. 482-484.

ALBAYRAK, Nurettin, "Rubâi", D.İ.A., İstanbul, 2008, c.35, s. 177-178.

ALTUNER, Nuran, Safai ve Tezkiresi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 1989.

AY, Ümran, *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si (1.cilt) (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, Marmara Ü.S.B.E, İstanbul 2007.

AYPAY, Ali İrfan, *Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni),* Doktora Tezi, Selçuk Ü.S.B.E., Konya 1992.

BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

……. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1-2,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

BELİĞ, İsmail, "*Nuhbetü'l-âsâr li-zeyli Zübdeti'l-eş'âr"* (trc. Abdülkerim Abdulkadiroğlu), Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1985.

CANIM, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2016.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmed, "Bâki", *D.İ.A.,* İstanbul, 1991, c.4, s. 537-540.

ÇELEBİOĞLU, Âmil, *Muhammediye 1-2*, Milli Eğitim Bakanlğı Yayınları, İstanbul, 1996.

…….. "Süleyman Nahîfî ve Fazilet-i Savm (Zuhrü'l-âhire) Adlı Eseri", *Diyanet Dergisi, yıl 10* (1971), s. 112-113

……. "Süleyman Nahîfî'nin Hicretü'n-nebî adlı Mesnevîsi", *Türklük Araştırmaları Dergisi,* sayı: 2, s. 53-64.

……. *Türk Edebiyatı'nda Mesnevî (Türk Mesnevî Edebiyatı-Sultan II. Murad Devri (824-855/1421 1451)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999.

……. *Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1998.

ÇİÇEKLER, Mustafa, "Mesnevî" D.İ.A, Ankara, 2004, c. 29, s. 320-322.

ÇOMAR, Arife, *Süleyman Nahîfî, Enfüsü'l-âfâk*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Ü.S.B.E, İstanbul 2001.

DEDE, Esrar, Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye (haz. Dr. İlhan Genç), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Merkezi Yayınları, Ankara 2000.

DEMİRAYAK, Kenan "Kasidetü'l Bürde", D.İ.A., İstanbul, 2001, c.24, s.566-568.

DEVELİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Yay, Ankara 2005.

Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay, Ankara 2005.

DİLÇİN, Cem, Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay, Ankara 1983.

EFENDİ, Salim, Tezkiretü'ş-şu'arâ Sâlim Efendi (haz. Adnan İnce), Atatürk Kültür,

el-SHAMAN, Massad Süveylim Ali, *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbni Hişam'ın Siyeri'nin Türkçe Tercümesi,* Doktora Tezi, Ankara Ü.S.B.E, Ankara 1982.

ERKAN, Mustafa, *Sîretü'n-Nebî*, Doktora Tezi, Ankara Ü.S.B.E, Ankara 1986.

……., "Dürretü't-Tâc", *D.İ.A.* , İstanbul, 1994, c. 10, s. 33-34.

FAYDA, Mustafa, "Siyer ve Meğâzî", *D.İ.A.* , Ankara, 2009, c. 37, s. 319-324.

FINDIKLILI, İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-şekâik ,* (trc. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yayınları, İstanbul, 1989.

GÖLPINARLI, Abdülbaki, *Melâmîlik ve Melâmîler,* Milenyum Yayınları, İstanbul, 2006.

GÜNGÖR Zülfikar, *Osmanlı Padişahlarından Hz. Muhammed'e Na'tlar,* Araştırma Yayınları, Ankara, 2009.

……., "Bir Edebi Tür Olarak Hilyeler", *Bir Kutlu Doğum Şaheseri Mevlid ve Süleyman Çelebi,* (ed. Bilal Kemikli, Osman Çetin), TDV Yayınları, Ankara., 2010.

……..,Türk Edebiyatında Manzum Hilye-i Nebeviler ve Nesimi Mehmed'in Gülistân-ı Şemâil'i, Doktora Tezi, Ankara Ü.S.B.E, Ankara 2000.

……..., "Türk Edebiyatı'nda Hilye-i Nebevî Türünün Doğuşu Gelişimi ve Sebepleri", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, 2003, sayı 10,* s. 192-198.

GÜZEL, Abdurrahman, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006.

İPEKTEN, Haluk, Eski Türk Edebiyatı (Nazım şekilleri ve aruz), Dergâh Yay, İstanbul 2010.

KANAR, Mehmet, Farsça Sözlük, Birim Yay, İstanbul 1998.

KARACA, Yusuf, *Süleyman Nahîfî Efendi ve Mevlidi, (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Mevlidin Tenkitli Metni,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ü.S.B.E, Ankara 1997.

KARAHAN, Abdülkadir, "Nâbî", *D.İ.A.,* İstanbul, 2006, c.32, s.258-260.

KAYA, Mahmut, "Kasidetü'l Bürde" ", D.İ.A., İstanbul, 2001, c.24, s.568-569.

KEMİKLİ, Bilal, *Türk İslâm Edebiyâtı Giriş,* Emin Yayınları, Bursa, 2010.

KESKİNSOY, Haşim, *Mekkî ve Nahîfî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin İnceleme),* Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Ü.S.B.E, Kahramanmaraş, 2011.

KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi,* Edebiyat Yayınevi, Ankara, 1964.

Kur'ân'ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, (haz. komisyon), Türkiye Diyanet Vakfı Yay, Ankara 2012.

KUT, Günay, "Lamîi Çelebi", *D.İ.A.* , Ankara, 2003, c. 27, s. 96-97.

LEVEND, Agâh Sırrı, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1973.

MAZIOĞLU, Hasibe "Türk Edebiyatında Mevlîd Yazan Şairler", *Türkoloji Dergisi,* 1974, sayı 1, cilt 6, s. 31-62.

MENGİ, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.

Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin Efendi, Tuhfe-i Hattâtîn (nşr. İbnülemin Mahmud Kemal), Türk Tarih Encümeni Yay, Ankara 1928.

NAHÎFÎ, Süleyman, *Manzûm Mesnevî Tercümesi* Önsözü, (trc. Âmil Çelebioğlu), Sönmez Neşriyat Yayınları, İstanbul, 1989.

Nurgül Özcan, "Seyyid İbrâhim Hanîf'in "Siyer-i Nebî"si" *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011, sayı 23,* s.175.

ÖZCAN, Nurhan Ramazanoğlu, Seyyid İbrahim Hanif'in Hayatı, Eserleri ve Hasıl-ı Hacc-ı Şerif li-Menazili'l-Harameyn Adlı Eserin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, S.B.E, Ankara 2011.

ÖZCAN, Tahsin, "Nazmîzâde Murtaza Efendi" *D.İ.A.,* İstanbul, 2006, c.32, s.461-463.

ÖZDEMİR, Mehmet, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", *Milel ve Nihal Dergisi*, 2007, sayı 3, cilt 4, s.130-162.

ÖZEL, Ahmet "Mevlid" *D.İ.A.,* Ankara, 2019, c. 29, s.475-479.

ÖZTOPRAK, Nihat, *Klâsik Türk Edebiyatında Manzum Yüz Hadisler*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 1993.

ÖZTÜRK, Erdem Can, *Lamîi Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi,* Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, 2014.

PEKOLCAY, Necla, *İslâmî Türk Edebiyatı Tarihi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2002.

SÂLİM EFENDİ, *Tezkiretü'ş-şu'arâ Sâlim Efendi, (*trc. Adnan İnce), AKM Yayınları, Ankara, 2005.

USLUER, Zekeriya, *Süleyman Nahîfî, Hayatı, Eserleri ve Hilyetü'l-Envâr'ı,* Yüksek Lisans Yezi, Marmara Ü.S.B.E, İstanbul, 1994.

UZUN, Mustafa İsmet, "Abdülbâkî Ârif Efendi, *D.İ.A.* , İstanbul, 1988, c. 1, s. 195-198.

…….*"Hilye*" , *D.İ.A.* , İstanbul, 1998, c. 18, s. 44-47.

……. "Muhammediyye", *D.İ.A.* , İstanbul, 2015, c. 30, s. 586-587.

……. "Nahifî", *D.İ.A.* , İstanbul, 2006, c. 32, s. 297-299.

……. "Siyer ve Meğâzî", *D.İ.A.*, İstanbul, 2009, c. 37, s. 324-326.

YAVUZ Kemal, *Anadolu'da Başlayan Türk Edebiyatında Görülen İlk Miraçnâmeler: Âşık Paşa ve Miraçnâmesi,* İlmî Araştırmalar, İstanbul, 1999.

YENİTERZİ Emine, *"Dîvan Şiirinde Hz. Peygamber'in İsim ve Sıfatları: Esmâ-ı Nebî", Türkiye Diyanet Vakfı Kutlu Doğum Haftası: Dinî Edebiyat'ın Dünü Bugünü Paneli 1-7 Ekim 1990*. Kutlu Doğum Haftası II, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1992.

……. *Divan Şiirinde Na't,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

……. *Türk Edebiyatında Na'tlar*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

YILDIZ, Alim-ŞENER, Halil İbrahim, *Türk-İslâm Edebiyatı,* Grafiker Yayınları, Ankara, s. 239.

YILMAZ Ahmet, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Nebeviyye-i Şerîfe'yi Tadât Geleneği ve Müstakimzâde'nin Mir'atü s-Safâ İsimli Risalesi", *İstem Dergisi*, 2004, sayı 4, s. 159-172.

YÖNTEM, Ali Canib, "Süleyman Nahîfî", *Hayat Mecmuası, 1927, sayı 22*, s.425.

İNDEKS

-A-

Abdü Menāf: 1a, 9b, 11a, 22b, 26a, 29a, 37b, 46a, 50a, 52a, 52b, 54a, 56b, 57a, 58b

Abdurraḥmān bin Mülcem el-Murādī: 24a

Aḥmed ve Maḥmūd ve Muḥammed: 8b

Adnān Maḥbūb: 9a

Adnān bin Udd: 9b

Abdulmuṭṭalib bin Hāşim: 9b, 11a

Abdullāh bin Abbās: 53a

Abdurraḥmān bin Abbās : 53b

Abdulkaʿbe ibn Ṣafiyye: 56a

Abdullah bin ʿAbdulmuṭṭalib:11a

Āmine ḫātūna:11a

Abdülmuṭṭalib:11b

Abdullāh Bin Ruḳiyye: 43a

Abdullāh bin Mesʿūd: 25b, 59a, 61b, 62a, 62b

Āmir bin Füheyma: 13b

Abdullāh bin Urayḳıṭa: 13b

Ali bin Ebū Ṭālib: 13b, 23b, 25b, 32a, 51b, 61a.

Ali Bin Zeyneb Bintü'n-Nebiyyi: 43a

Ā'işetü's-ṣıddıḳanıñ: 14b

Amr bin Ḥürmüz: 25b

Abdullāh İbrāhīm: 29a

Ā'işe Bint Ebī Bekir eş-Ṣıddīḳ: 33b

Amde bint Zeyd: 41a

Abbās bin Ebū Muṭṭalib: 47a

Ātike bint Abdulmuṭṭalib: 51a

Abdullāh bin ʿĀtike: 54b

Abdullāh bin Caḥş: 46b, 56b,

Abd-i Yegūş: 58b

Abdullāh bin Mesʿūd: 25b, 59a, 61b, 62a, 62b

-B-

Berre bint Abdulmuṭṭalib: 51b

Baʿlī bin Ḥamza: 52a

-C-

Cüveyriye Bint el-Ḥāriṣ: 38a, 38b

-D-

Ḍırār bin Abdulmuṭṭalib: 48a

-E-

Ebū Ṭālibe:11b,12a, 13a, 13b, 23b, 25b, 32a, 44b, 37b, 38b, 39b, 40a, 41b, 44b, 51b, 52a, 52b, 53a

Ebū Bekri eṣ-ṣıddıḳ: 13b, 21a

Ebu'l-Ḥasan: 23b

Ebū Turāb: 23b

Ebī Sufyān bin Ḥarb: 24b

Ebū Seleme bin Berre: 54b

Ebī Bekre: 24b

Ebī ʿUbeyde: 28a

Esmā Bintü'n-Nuʿmān: 40a

Ebū Ṭālib Abdulmuṭṭalib: 48b

Ebū Leheb ibn Abdulmuṭṭalib: 50a

Emīme bint Abdulmuṭṭalib: 51a

Ervā bint Abdulmuṭṭalib: 51b

Ervā bint el-Beyżā: 56a

Ebū Aḥmed: 57a

Ebū Seleme: 27b, 35b, 51b, 54b, 57b

Eslaʿ bin Şerīk: 59a

-F-

Fażl bin ʿAbbasın: 14a

Fāṭıma Ruḳiyye: 29a

Fāṭımatü'z-Zehrā: 32a

-H-

Ḫalīme binti Ebi Züveybi:11a

Ḫaṭīcetü'l-Kübrā:11b, 12a, 13a, 13b

Ḥāriṣ bin Bedr: 23a

Ḫadīce bint Ḫüveylid: 31b, 32b

Ḥafṣa Bint ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb: 34a

Ḥavle Bint el-Huzeyl: 40b

Ḥasan bin Fāṭıma Bintü'n-Nebiyyi: 44a

Ḥüseyn Bin Fāṭıma Bintü'n-Nebiyyi: 45a

Ḥamza bin ʿAbdulmuṭṭalib Ümmü'n-Nebiyyi: 46a

Ḥāriṯ bin ʿAbdulmuṭṭalib: 48b

Ḥacl bin Abdulmuṭṭalib: 50b

Ḫalid bint Ebī Leheb: 52b

Ḥamne: 26a, 57a,

Ḥāriṯ bin ʿAbdulʿuzza: 57a

Hind bin Māzin ḫale: 58b

Ḫuẕāme: 58a

-İ-

İbn Seyyidi'n-Nās:14b

-K-

Kaʿb bin Mālik: 24a

Ḳuṯem bin ʿAbdulmuṭṭalib: 48b

Ḳurre bin Ḥacl: 52a

Ḳureybe binti ʿĀtike : 55a

-M-

Muʿteb ibn Ebī Leheb: 52b

Meysere: 12a

Muṣṭafā Ḫān Ġāzī: 2a

Muḥammed bin el-Ḥasan el-Cevvānī: 3a

Muḥammed (Muḥammed Muṣṭafā, Aḥmed ve Maḥmūd): 1a, 5b, 8b, 11a, 20b, 38b, 39b, 49a,

Muḥammed bin ʿAbdullāh: 9b

Mürre bin Kʿabda: 24a

Mervān bin el-Ḥakem: 25a, 34b

Meymūne Bint el-Ḥāriṯ: 37a

Muḥsin bin Fāṭıma Bintü'n-Nebiyyi: 44a

-O-

Oṯmān-ı Ẕī'n-Nūreyn: 22b

-Ö-

Ömer bin el-Ḫaṭṭāb: 34a, 61b

Ömerü'l-Fārūḳ: 21a, 23a, 26b, 32b, 34a, 43b, 46a, 58b, 61a, 62a

-R-

Ruḳiyye Bint: 31b

Reyḥāne Bint Şemʿūn: 41a

-S-

Ṣaʿbe binti: 24a

Saʿīd bin Zeyd: 24b

Saʿad bin Ebī Vaḳḳāṣ: 25b

Saʿd bin ez-Zührī el-Kureyşī: 26a

Saʿīd bin Zeyd el-ʿAdeviyyi'l-Kureyşī: 26b

Sevde Bint Zemʿa: 32b

Ṣafiyye Bint Mermiyye: 39a

-Ş-

Şeybe bin Ebī Leheb: 52b

-T-

Ṭāhir bin ez-Zübeyr: 54a

-U-

Uṭlubūn ibn Ṭālib: 52a

Utbe Ebī Leheb: 52b

Ubeydullāh: 57a

-Ü-

Ümmü Gülsüm: 29a, 29b, 31b, 43b

Ümmü Ḥabībe bint Ebī Süfyān: 32b

Ümmü Seleme Bint Ebī Ümeyye: 35b

Ümmü Şerīk Bint Devrān: 40b

Ümāme Bint Zeyneb: 43a

Ümmü Gülşüm Bint Fāṭıma Bintü'n-Nebiyyi: 43b

Ümmü Ḥakīm bint ʿAbdulmuṭṭalib: 51b

Ümmü Ḥakīm bint ez-Zübeyr : 54a

Ümmü Ḥabībe bint Ṣafiyye: 56a

Ümmü Ṭalḥa bint Rabī: 56a

Ümmü Ḥabībe bint Emīme: 56b

-Y-

Yūsuf bin Ḥasan bin ʿAbdulhādī: 3a

-Z-

Zübeyir bin el-ʿAvvām: 25b

Zeyneb Ümmü Gülsüm: 29a

Zeyneb Bint en-Nebiyyi: 31a

Zeyneb Caḥş: 36b

Zeyneb Bint Ḥuzeyme: 37b

Fāṭıma Bintü ʾn-Nebiyyi: 45a

Zübeyr bin ʿAbdulmuṭṭalib: 48a

Zer bint Ebī Leheb: 52b

Züheyr bin ʿātike: 54b

Zübeyr ʿammetü ʾn-nebiyy: 55a

METİN

RAVZATÜ'Ş-ŞAFĀ FĪ SĪRETİ'L-MUŞṬAFĀ

[1b]

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

Ḥamd u sipās ve şükr-i bī-ḳıyās ol ḫālıḳ-ı bī-çūn u cihān-āferīne lāzım u vācibdir ki nevʿ-i benī Ādemī eşref-i maḫlūḳāt eyleyüp silsile-nāme-i iftiḫārlardan ṭahāret-neseb ve neḳāvet-ḥaseb birle tevşīḥ ve tezyīn eyledi. Ve ṣalāt-ı ṣalavāt-ı mütevāṣalāt ve teslīmāt-ı ġayr-ı mütefāṣalāt ol ḫalīl-i celīlüʾl-ḥaseb ve ḥabīb-i ṭāhiruʾn-neseb ḫatm-i enbiyā ve resūl-i kibriyā. Bedr-i münīr evc-i ışṭıfā Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi ekmelüʾt-taḥiyyāt ve ecmelüʾt-teslīmāt ḥażretlerine olsun ki vücūd-ı pür-cūd-ı mekārim ālūdī ser-levḥa-ı neseb-nāme-i eşrāf ve pīrāye-i silsile-i ʿAbdü Menāf olmuşdur ve naḫabāt-ı taḥiyyāt-ı neciyyāt. Āl u aṣḥāb-ı sāmī-simāt ve evlād-ı kirām ve ezvāc-ı ṭāhirātları ḥażerātıña olsun ki her biri neyyir-i münevver-i hidāyet ve delīl-i sebīl-i saʿādet olmuşlar idi ve hediyye-i behiyye-i daʿavāt-ı ṣāliḥa ve eṣniye-i bī-ġāyāt fāyiḥa.

Evreng-nişīn-i salṭanat-ı [2a] İslām olan selāṭīn-pīşīn ve mülūk-ı ʿadl-āyīn cenāblarınıñ ervāḥ-ı ḳarīnʾi-l-irtiyāḥlarına resīde olsun ki vücūd-ı bih-būdları vesīle-i āsāyiş-i cihān ve zerīʿa-ı efzāyiş-i emn ü emān olmuş idi. Ammā baʿd yerāʿa-keş ṣaḥīfe-i tercümānı ʿabd-i mücrim ve cānı ki taʿrīf-i ẕāt-ı bī-mikdārında şāmil-i efrād-ı ṣıfāt olan cins-i evṣāfınıñ mānīʿüʾl-aġyār faṣl-ı fārıkī budur. Beyt:

Resūlüñ ḫādim-i naʿt-ı şerīfi

Ḫudānıñ eżʿafüʾl-ḫalḳı Naḥīfi[161]

[161] "mefâʿîlün / mefâʿîlün / feʿûlün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

Süleymān bin ʿAbdurraḥmān cevziyyen biʾl-ʿafv veʾl-ġufrān min ġayr-i istiʿdādin ve liyāḳatin ḫoş-nüvāyān naʿt-ı peyġamberī olan ʿandelībān iştiyāḳa hem āheng-i ṣafīr taḳlīd olup ḥadāset sinnimden bu vaḳte dek ol gül-i gülşen-serāy-ı *"lī-maʿa'llahıñ"* gülşen-i evṣāfına bülbül-i ferzāne ve bezm-gāh-ı nuʿūt-ı saʿādet ittiṣāfına pervāne olup ol gülzār-ı muḳaddesden nümāyān bir gül-i raʿnā ki ser-zede sāmiʿa-ı ıṭṭılāʿım ola. Naġme sencān-ı vuṣlatına hem āvāz olmaḳ dāʿiyesi beni nālān eyler idi ve ol bezm-gāh-ı aḳdesden fürūzān bir lemʿa-ı rūşenā ki pertev-endāz bāṣıra-ı istimāʿım ola. Suḫt-gān-ı ḳurbetine dem-sāz olmaḳ ḫāṭırası cān u teni sūzān eyler idi fiʾl-cümle gāh-ı gülşen-i naẓm ve gāh-ı encüm-ı neṣrde bülbül ve pervāne-āsā gül-i gülistān-ı *"ṣümme denā"*[162] ya nāle-perdāz [2b] niyāz ve şemʿ-i şebistān-ı *"ev ednā"*[163] ya bāl-efrāz sūz u güdāz olmaḳda iken ol medār-ı mülk ve milel-i muḥīṭ merkez-i düvel ḳuṭb-ı dāʾire-i zamān bāsıṭ-ı bisāṭüʾl-emnüʾl-emān ārāyiş-i ṣadr-ı şehriyārī pīrāye-i mesned-i cihān-dārī rāyet-efrāz berara-i mücāhidīn āteş-endāz kefere-i cāḥidīn illa ve hüves sultānüʾl-aʿẓam veʾl-ḫāḳānüʾl-muʿazzam sulṭānüʾl-berreyn ve ḫāḳānüʾl-baḥreyn ḫādimüʾl-ḥaremeyniʾş-şerīfeyn ẓıllü Rabbiʾs-semāvāti veʾl-arḍ ḥāmī-i ṣuġūruʾl-İslām biʾṭ-ṭūli veʾl-ʿarḍ el-manṣūru ʿaleʾl-aʿdā' veʾl-müʾeyyed bicünūdiʾs-semāʾi ṣāḥib-i ṭabʿu naẓm-āşinā daḳīḳa-dān-ı neṣr-i ḫoş-edā müstecmiʿ-āyīn-i sürūrī neşve-mend-i ʿaşḳ-ı peyġamberī şāh-ı dervīş ḫazret-i Şehriyārī pākize-sīret ḥaṭ-nüvīs-i yektāyı ṭuġrā-keşni hemtāyı Fārisüʾl-ḥıyel ʿarsa-yı hīcā hüner-ber bīşe-i deġā şīr-i dilīr-i şecāʿat-i şecīʿ rüstem-i mehābet kāmiʿ ehlüʾş-şirk veʾl-ʿudvān ḳāliʿ bünyāniʾl-ṭuġyān fermān fermā-yı ḫavāṣṣ u ʿavām pādişāhımız pādişāh-ı İslām es-Sulṭān ibnü's-Sulṭān ṣāḥibüʾl-fetḥ veʾl-ġāzī sulṭān Muṣṭafā Ḫān Ġāzī naṣarahuʾllāhu teʿālā ilā yevmiʾd-dīn ve ceʿale ẓılle ẓalīlihi muġāṣeʾl- muvaḥḥidīn.

Allāhümme ṭavvil umrahū ve ʿazziz emrehū veʾenṣurhu naṣran müʾeyyeden [3a] ve'cʿal lehū riḳābeʾl-kefereti muḳayyeden. Rabbi ḫallid mülkehū ve ḫilāfetuhū ve zid devletehū ve ebbid salṭanatehū ḫaẓretleriniñ cell-i himmetleri ġazavāt ve cihāda mübtenī ve ṣıdḳ-ı niyyetleri temşiyet-i şerʿ raṣīnüʾl-bünyāna mübtenī olmaḳ ile sāl-i cülūs-ı ẓafer meʾnūslarında bilā-teʾḫīr ḥimāye-i beyẓa-ı İslām ve ʿadū-yı bed-fercāmdan aḫẕ-i intiḳām ile taḥṣīle rızā-yı ilāha ḳaṣdın idüp mütevekkilen ʿalaʿllāh taḥrīḳ-i riḳāb hümāyūn-ı ġarīmet

[162] Necm Sûresi 53/8.
[163] Necm Sûresi 53/9.

buyurdıḳları sefer-i ẓafer eṣerden bi-ḥamdiʾllāh ve ʿavnıhi manṣūren āṣiyāne-i şeh-bāz-ı salṭanat olan taḫt-gāh-ı āsitāne-i devletlerine sāye-baḫş ʿavdet ve teşrīf oldıḳlarında ḳıyām ve kuʿūdları yine tertīb-i levāzım ʿazīmet-i cihāda merhūn ve tekmīl-i merāsim umūr-ı ʿibāda maḳrūn olup bu umūr-ı ḫayr-encāmıñ ḥuṣūl ve itmāmına tevveġul ġazāvet ü siyer tevessül-i sünen-i seyyidüʾl-beşer medār ve teshīl ve teysīr ve vasıṭa-ı ʿavn-i Rabb-i ḳadīr oldıġun mülāḥaẓa ve taḫḳīḳ eylediklerinde ber-muḳteżā-yı fıṭrat-ı selīm şamīm fuʾādlarında meknūz ve meşreb-i ʿālī-nihādlarında merkūn olan muḥabbet-i nebīyy-i vācibüʾt-tekrīm ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyye veʾt-teslīm āfitāb-ı pür-nūr gibi pertev-efrūz ẓuhūr olmaḳ ile istimāʿ-ı nuʿūt-i Aḥmedi [3b] ve tetebbuʿ-i siyerü ġazavāt-ı Muḥammedīden ʿaleyhüʾṣ-ṣalavat veʾs-selām neşve mend raḥīḳ-i taḫḳīḳ olup evḳāt-ı şerīfelerin bu saʿādet-i sermedīye maṣrūf buyurmalarıyla ḥużūr-ı hümāyūnlarında müṭālaʿa ve müẕākere olunan kütüb-i celīle ve nüsaḫ-ı cemīleden ol şāh-ı şerīfüʾl-ḥaseb ve ṭāhirüʾn-neseb Rasūl-i ekrem ṣallaʾllāh teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥazretleriniñin ensāb-ı naḳiyyetüʾl-aṣlānı ve silsile-i neseblerine ve ābeste-i intisāb olan aṣḥābı ve ebnā-ı kirām ve benāt-ı muḥteremātı ve ümmehātüʾl-müʾminīn olan zevcāt-ı ṭāhirātı ve biʾl-cümle cihet-i raḍāʿdan iḫvān ve aḫvāli ve aʿmām ve ʿammātı beyānında şeceretüʾn-nebevī ismiyle müsemmā ve mevsūm olan nüsḫa-i zībā ki ibtidā-yı vazı ṣunʾı ʿulemā-i müteḳaddimīnden ʿallāme-i nessābe Muḥammed bin el-Ḥasan el-Cevvānī nişānında dest-i iḫtirāʿ ı olup baʿdehu ḥuzzāḳ-ı siyerden Yūsuf bin Ḥasan bin ʿAbdulhādī-nām bir ḥāzıḳ yemīnüʾl-yemīn ol pādişeh ḳalem-rev nübevvetiñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalatu veʾs-selām ḫuddām ve ʿabīdi ve ümerā-i cünūdu ve müʾeẕẕinīn ve ḫuṭebāsı ve ḥudāt ve şuʿarāsı ve ālāt ve esliḥaları ve merākib ve mevāşīleri zikriyle sāl-i biʿsetlerinden sene-i vefātlarına dek vāḳī olan baʿżı vaḳāyiʿı ʿalā ve tīretüʾl-iḫtisār ilḥāḳ ve inẓimāma ḳılmazın ihtimām [4a] oldıġı kitāb-ı müstetāb mānende-i şāhid-i mümtāz niḳāb-ı ʿArabī ile cilve-dān olup ekṣer nās müşāhede-i ḥüsn ü cemālinden teb-girifte-i mücāhede olmaġla mülāḥaẓa-i ṣūret-zībāsından ve müṭālaʿa-i ṭalʿat-i ġarrāsından herkes ḥiṣṣe-mend-i menfaʿat olmaḳ içün ifāde-i merāmda tekellüfāt-ı inşādan muʿarrā ve sevḳ-i kelāmda taʿḳīdāt-ı lafz u maʿnādan müberrā ṭarz-ı dil-pezīr üzre terceme olunup mevbiḳ-i īmā ve telmīḥde ser-beste-i iḫtisār olan aḫbār u vaḳāyiʿ daḫi fiʾl-cümle taṣrīḥ olunmaḳ ḫāṭır-ı hümāyūnlarına ḫuṭūr eyleyüp nedīmān ḥużūr-ı ʿālīlerine fermān-ı cihān meṭāʿları şeref-ṣudūr bulmaġın bu ḫidmet-i bāhirüʾş-şeref bu faḳīr-i ḳalīlüʾl-biḍāʿanıñ

zimmet-i himmetine vabeste-i işāret ve ʿuhde-i taʿahhüdine ser-nāme-i bişāret ḳılındıḳda mütevekkilen ʿaleʾl-melikiʾl-müteʿāl ʿazīmet-i ihtimām ve iştiġāl olundu. Ancaḳ kitāb-ı mezbūrede tebyīn-i ensāb ve taʿyīn-i vesāʾit-i intisāb içün vazʿ olunan cedavil ve ḫuṭūṭuñ ber-mukteża-yı hāl teġarrük ve taḥavvülünden nāşī bādī-i naẓarda iḥāṭa-ı fehme ve tebādür-i ẕihne çendān suhūlet ve mülāyemeti oldıġu eclden meʾāl-i terceme miṣtar-ı ṣaḥīfede tasṭīr ve maḥṣūl-i kelām siyāḳ beyānında taḥrīr [4b] ve taḳrīr olunmaḳ derk ve fehme aḳreb ve terk-i vehme enseb görünür bu dāʿiyye-i fużūlāne daḫi ʿalāḳa-i ihtimām oldu ki kitāb-ı mezbūruñ muḫtelifun fīh olan maḥallerinde aḳvā ṣavāb ihtiyār olunup ẕikrinde fāʾide olmaġın aḳvāl-i telḫīṣ ü tehẕīb oluna biḍāʿa-ı ḳalīle ve istiṭāʾa-ı ʿalīle ruḫṣat-dāde oldıġu mertebe aḳvā ṣavāb ve aḳvāl-i maṭviyyeden bedel aḥvāl-i zekiyye-i peyġamberīye müteʿallıḳ merġūbüʾl- ifāde ve maṭlūbüʾl- istifāde nice aḫbār-ı şerīfe ve āṣār-ı laṭīfe īrād olunup bir feẕleke-zībā ve nuḫbe-i raʿnā ṭarḥ u tertīb oluna bināberīn bu niyyet-i ṣādıḳaya cāzim ve himmet-i lāyıḳaya ʿāzim olup dergāh-ı Ḥaḳdan ricā ve niyāz ederim ki ol müyesseriʾl-ʿasīr olan Rabb-i Ḳadīr celle şānuhu ṣıdḳ u ṣavāb üzere itmām ve ḥüsn ü ḫitāb ile iḫtitām niʿmetine tevfīḳ iḥsān eyleyüp bu nüsḫa-i zībendeyi şevketli ve saʿādetli pādişāhım ḥażretlerine sefer-i işrde ḥırz-i bāzū-yı nuṣret ve ḥażar-ı şevket-küsterde taʿvīz-nāme-i saʿādet eyleye āmin biḥurmeti ḥabībihi seyyidinā Muḥammedünʾl emīn ʿaleyhiʾṣ- ṣalātü-vesselām ilā yevmiʾd-dīn ve ʿalā ālihī ve aṣḥābihī ve aḥbābihi ecmaʿīn.

Daḳīḳa [5a] sencān-ı maḳādir-i feżāʾile ḫafī deġildir ki bu emr-i ḫaṭīr faḳīr-i keşīrüʾt-taḳṣīriñ ʿuhde-i ḳudretinden efzūn ve ḥavze-i müknetinden bīrūn olup Süleymān-ı zamān ve sulṭān-ı cihān ṭaraf-ı ʿālīlerinden bu mūr-miḳdār ve nā-tuvāna şeref-i taḫṣīṣ ve taḥżīż ve vesīle-i taḳlīd ve tefvīż mücerred ol şefīʿuʾl-müẕnibīn ve raḥmeten lilʿālemīn olan seyyidüʾl-enāmiñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü vesselām ḫidmet naʿt pür-meymenetleri idigi muḥtāc-ı beyān degildir ne ān ki taḫt-gāh-ı ʿālem-penāhları olan bende-i vesīʿada her biri bir baḥr-i züḫḫār-ı maʿrifet bu ḳadar ʿilm ü fażīlet mevcūd iken bencileyin ḳatre-i nāciziñ hüsn-i istiʿdādı bu ḫidmet-i celīlüʾl-vuḳūʿa bāʿiş ve bādī ola velākin *“el-meʾmūru maʿẕūrun veʾl-ʿöẕru ʿında kirāmiʾn-nāsi maḳbūlün”* manṭūḳaları muḳaddime-i maʿziret-ḫˇāhı ḳılınıp isnād-ı ʿavn-ı Rabbānī ve istimdād-ı feyż-i Sübḫānī birle kümyet-i ḳalem ḫoş-ḫarāma ruḫṣat-ı cevelān verildi. Meʾmūldür ki ber-muḳteżā-yı beşeriyyet vāḳī olan sehv ü ḫaṭāyı ḳarīn-i ʿafv u ʿaṭā buyurup

luṭf-ı cezīl ve ṣafḥ-ı cemīl ile muʿāmele buyuranların daḫi zellāt-ı beşeriyyelerin ḫudā-vend-i ʿayb-pūş u ġayb-dān *“tenezzehet ẕātuhu ʿani ʾz-zemāni ve ʾl-mekān”* ʿafv ü keremiyle maʿfuvv u maʿfūr eyleyüp meṭālib [5b] dārīnlerin ḥāṣıl ve meḳāṣıd biʾl-ḫayrlarına vāṣıl eyleye bimennihi. Pes imdī iftitāḥ-ı kelām temhīd-i muḳaddimeye rābıṭa-bend-i iltizām olup tertīb-i maḳāl īżāḥ-ı merāma münāsib ḥāl olmaḳ mülāḥażasıyla bu terceme-i zībā bir muḳaddime ve üc ravża ve bir ḫātime üzre inşā olunup ism-i Ravżatüʾṣ-ṣafā fī Sīretiʾl-Muṣṭafā ʿunvānıyla mevsūm ve müsemmā ḳılındı.

Muḳaddime

Ol netīce-i muḳaddime-i levlāk olan Nebiyy-i ʿĀlīşānıñ ʿaleyhi’ṣ-ṣalātüʾ ve’sselām fażāʾil-i tetebbuʿ-āṯārı ve tesemmuʿ-ı siyer ü aḫbārı beyānındadur:

Ravża-i ūlā: Ol ḥabīb-i ḥasībin ʿaleyhi’ṣ-ṣalātüʾ ve’sselām ẕāt-ı ʿālī ṣıfātlarından Ādem ṣāfīyu’llāha müntehā olan ensāb-ı ṭāhiretüʾl-aṣlānı ve silk-i neseb-i şerīflerine münselik ve müntemī olan aṣhābı beyānındadır.

Ravża-i ṯāniyye: Ol naḫl-i ser-bülend-i risālet ve pīrāye-i ḥadīḳa-i siyādet Resūl-i ekrem ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretlerinin ebnā-ı kirām ve benāt-ı muḥteremātı ve ümmehātüʾl-müʾminīn zevcāt-ı ṭāhirātı ve aʿmām u ʿammātı ve cihet-i rażādan iḫvān ve aḫvāli ve ʿümmehāt-ı mürżıʿātı beyānındadır.

Ravża-i ṯāliṯe: Ol idi ki nişīn-i nübüvvet şehinşāh-ı ʿālī rüteb ʿaleyhi afḍalüʾt-teslīm ḥażretleriniñ ḫuddām ve ʿabīdi ve ümerā-i cünūdu ve müʾezzinīn ve ḫuṭebāsı ve ḥudāt ve şuʿarāsı ve ümenā ve küttābı ve ḫuyūl ve esliḥa ve ālāt beyānındadır:

[6a] **Ḫātime:** Ol ḫātime-i defter-i risālet ü pādişeh kişver-i saʿādet ʿaleyhüʾş-şalātiʾs-selām ḥażretlerinin sebīlüʾl-işāret hengām-ı velādetlerinden sāl-i biʿşetlerine ve zamān-ı biʿşetlerinden evān-ı hicretlerine ve sāl-i hicretlerinden sene-i vefātlarına dek ẓuhūr eden baʿżı veḳāyiʿ beyānındadur ve Allāh velīyiʾt-tevfīḳ veʾl-hidāye ve minhuʾl-ʿavn veʾl-ʿināye

Li-munşiʾihi

Ey mūcid-i eşyā ve ḳadīm u ḳādir

Ve ey cümle meded-ḫˇāha muʿīn u nāṣır

Feyz et kim baña ol ḥālet-i ʿaşḳı tā kim

Nuṭḳımdan ola sırr-ı ḥaḳāyıḳ ẓāhir.

Muḳaddime

Erbāb-ı elbāb ve zeviʾl-baṣāʾir-i bi-irtiyāb cenāblarına evāżıḥ-ı bedīhiyātdandır ki ol maẓhar-ı kerīme-i ḳul in küntüm tuḥibbūneʾllāhe fettebiʿūnī yuḥbibkümüʾllāhu[164] ve ol maẓhar-ı maṣdūḳa-ı inneke leʿalā ḫuluḳin ʿaẓīm[165] olan Muḥammed resūlullāh ʿaleyhiʾṣ-ṣalātiʾs-selām fażāil-i muḥabbet-i şerīfeleri ve ḫaṣāyıṣ-ı sīret-i münīfeleri hezār bunuñ gibi evraḳa belki ṣaḥāyif-i gerdūnına ṭaḳa taḥrīr ve tesvīd olunsa mihrden ʿayān ve baḥrdan ḳatre beyān olunmaḳ tecvīz-i ʿuḳalādandūrdur ancaḳ bu muḫtaṣar münāsib nebẕe-i yesīre īrādıyla ġaraz-ı tehyīc ḳılıp ʿuşşāḳ ve taḥrīk-i erbāb-ı iştiyāḳ olup vesīle-i rıżā-i Rabbānī ve vasıta-i saadeti dü cihani olan emr-i ʿaẓīme delālet ve terġībdir maʿlūm ol ki ol ḥażretiñ [6b] intisāb-ı muḥabbet-i şerīfeleri müstelzim-i muḥabbetuʾllāh ittibāʿ-ı sünnet-i münīfeleri müstevcib-i riżā-yı ilāh olup dermānda kān-ı ümmete dermān ve ḫasta-dilān maʿṣiyete şifā-yı cāvidān idigi müttefekun ʿaleyh ġāʾile-i iştibāhdan müberrādır bu daḫi maʿlūm ol ki nebiyyi kerīm vācibüʾt-tekrīm ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyye veʾt-teslīm ḥażretleriniñ ʿahd-i ḥayāt ve ḥayy-ı āyātlarında vācib olan ḥuḳūḳa taʿẓīm baʿdeʾl-vefāt daḫi aḥkām-ı şerʿ-i müʾeyyedleri gibi

[164] Âl-i İmrân Sûresi 3/31.
[165] Kalem Sûresi 68/6

ḳıyām-ı ḳıyāmete dek s̱ābite olup ḥadīs̱ ve sünnetleri ve ism ü sīretleri ve āl ü aṣḥābı ve etbāʿ u aḥbābı mesmūʿ ve meẕkūr olduḳda kemā-hüve Ḥaḳḳuhu tevḳīr ve taʿẓīm ve tebcīl ve tekrīm cemīʿ-i müʾminīn ve müʾmināta umūr-ı vacibātdandır muṭavvellāt-ı kütüb-i siyerde tafḍīl olunmışdır ki suleḥā-yı selef bu bābda kemāl-i mertebe ṣıdḳ-ı tām ve cehd-i ihtimām eyleyip her nesne ki ṣūrī ve maʿnevī ol ḥażrete mensūb ola ḥuḳūḳ-ı lāzımesine mürāʿāt üzere olup ʿizzet ve ṭaʿẓīmde ve ḥürmet ve tekrīmde beẕl-i maḳdūr ederlerdi veʾl-ḥāṣıl ol ḥażretiñ şemāʾil-i şerīfe ve sīret-i laṭīfelerin ādāb-ı maḥṣūṣa üzere müṭālaʿa ve müẕākerede olan fevāʾid ve menāfiʿiñ taʿbīri gencāyiş-i peẕīr ḥavṣala-i taḳrīr degildir ol ḥażretiñ feyż-yāb-ı [7a] muḥabbet-i şerīfeleri olan merdān-ı ḫ̆āvaṣıñ deʾb-i ḥasenelerindendir ki *"men eḥabbe şeyʾen ekṣera ẕikrahu"*[166] vefḳince ism-i şerīf ve ẕikr-i latīflerin ikṣār ve medāyiḥ-i cümle ve meḥāmid-i celīlelerin tekrār ile esas ṣıdḳ ve muḥabbetlerin teʾyīd ve teşyīd eylerler ʿāṣıḳ-ı ṣādıḳda ʿālāmet-i muḥabbet ve emāret-i ṣadāḳat budur ki rıżā-yı maḥbūbı cān ve cihāna tercīḥ eyleyip emrine muṭāvaʿat ve ḳavl ü fīʿline mütābaʿat üzere ola pes imdi bir kimse ki ṣıdḳ-ı derūn ve şevḳ-i füzūn ile ol sünen-i seniyyesine ittibaʿda tehāvün ve taḳṣīr etmeyip evṣāf ve nüʿūtunu semāʿdan ve şemāʾil ve sīretini istimāʿdan müteleẓẓiẓ-i rūḥānī ve neşve-yāb-ı ḥālet-i vicdānī olanı bi rayb u gümān nāmı defter-i ʿuşşāḳ-ı Muḥammedīde münseli-i silk-i taḥrīr olmaġa şāyān olur bu daḳīḳa-i ḫāṭır zed daḫi ilā āḫire lā cerem ġazavāt ve sīret-i ḥaseneleri bābında nüvişte-i ṣaḥīfe-i beyān olan āṣār-ı celīleyi tetebbuʿ ve istiḳrā ve ṣıfāt-ı şemāʾil-i müstaḥseneleri beyānında nikāşte-i cerīde-i tibyān ḳılınan aḫbār-ı cemīleyi tesemmuʿ ve ışġā iẓdiyād-ı ṣıdḳ-ı muḥabbetlerine bādī ve intihāc-ı menhec-i sünnetlerine hādī olmaġın ʿındeʾl-muḥaḳḳıḳīn ʿulūm-ı nāfiʿadan idigi maḥsūm-ı ahāli-i yaḳindir bu daḳīḳa-ı ḫāṭır-zed daḫi [7b] cümle-i menāfiʿ-i ẓāhiresindendir ki ṭılsım-ı gencīne-i şefāʿat olan ism-i şerīf-i Resūlullāh ʿaleyhi ṣalāvatüʾl-ilāh siyāḳ-ı aḫbārda tekrār ve teẕkār olundıḳca ʿuluvv-i şān-ı şerīfini iʿlān ve iʿlā ve erfaʿ-i derecāt-ı teḳarrübde olan derece-i refīʿasını istiʿlā ḳaṣdıyla ṣalāt u selām edenler ber-mūceb-i fermūde-i nebevī-āḫāda mücāzāt-ı ʿaşere ile iktisāb-ı meşūbāt-ı mübeşşere ḳıldıḳlarından māʿadā ol peyġamber-i sāmī-rütbeniñ nām-ı nāmīleri feyż-i resān-ı samiʿa-i cān oldıḳca derūn-ı dilde eṣer-i muḥabbetleri münbeʿiṣ olup ḳabūl-i feyż-i kemālāta

[166] " من احب شيا اكثر ذكراه", *Ali el-Mütteki, Kenzül Ummâl, 1, 425, Hadis no: 1829.*

ve neyl-i saʿādāta bāʿiṣ olur rezaḳaniya'llāhu teʿālā ve ıyyāküm bimuḥabbeti hāẕā en-nebiyyiʾl-aʿẓam veʾl-ḥabībi el-muʿaẕẓam ṣallallāh teʿālā ʿaleyhi ve ālihi ve sellem.

Ḳıtʿa

Kim etse o maḥbūb-ı Ḫudāya ṣalavāt

Āḥādı olur bāliġ-i ḥadd-i ʿaşerāt

Her defʿada on seyyiʿesi maḥv olunup

Taḥrīr olunur defterine on ḥasenāt[167]

Ve bu şecere-i dil-ārā ki aṣl-ı aṣīli neseb-i naḳiyyi nebiyyi celīli ḥādī ve fürūʿ bī-ʿadīli meşhūd biʾl-cennet olan aṣḥāb-ı kirāmı ve ābā ve aʿmāmı muḥtevī olup sāye-endāz-ı ḥadāyıḳ-ı beyān olan aġṣān-ı refīʿüʾl-ʿunvānınıñ evrāḳ-ı gerdūn-ı ṭabāḳında esāmī-i enbiyāʾullāh siyyemā nām-ı nāmī-i ḥabīb-i ilah ṣalavātullāhi ve selāmühü ʿaleyhim ecmaʿīn mānende-i şükūfe-i cennet vesīle-i zīnet olmuşdur. [8a] Fażīlet ve ḫavāṣṣı beyānında nivişte-i ṣaḥīfe-i iştihār olan aḫbār-ı ḳarīnüʾl-iʿtibārdandır ki bu şecere-i mübāreke ve nüsḫa-ı müteberreke bir mekāndaki nişānda devḥa-i iḥtirām ve pīrāye-i ṭāḳçe-i taʿẓīm ve ikrām ola bi-fażli'llāhi teʿālā ve luṭfihi meymenet-i ḫāṣiyyeti berekātiyle ol ḫāneniñ sekkānına ḥırz-ı cān ve taʿvīz-i emān ve sermāye-i devlet-i cāvidān olup niçe niçe ḥall-i müşkilāta ve ḥuṣūl-i mürādāta bāʾiṣ olur vāye gīrān sırr-ı ḥaḳīḳat ve sermāye-dārān ṣıdḳ u muḥabbete ḥafī olmaya ki ol eşref-i mevcūdāt ve efḍal-i maḫlūḳāt nebiyy-i muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ nuʿūt-ı şerīfeleri ve evṣāf-ı laṭīfeleri vesīle-i istiʿṭā-yı Rabbānī ve ẕerīʿa-i istiʿfā-yı Sübḥānī olup ḥaḳḳında her ne ḳadar ḫavāṣ ve berekāt iʿtiḳād olunursa inşāʾallāh teʿālā mülāḥaẓadan efzūn müşāhede olunur.

[167] "Mef'ûlü- Mefâîlû- Mefâîlû-feûl" Rubai nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde mesnevi nazım şekliyle yazılmış 479-480 numaralı beyitlerine mana itibariyle benzemekle beraber birebir aynısı değildir. [Bkz: İrfan Aypay, Türk Edebiyatında Hilye Geleneği ve Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr'ı (Kütahya, 1996)]

Ravża-ı ūlā

Ol ḥabīb-i ḥasībiñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾs-selām ẕāt-ı ʿālī ṣıfātlarından Ādem-i ṣafīyullāha müntehā olan ensāb-ı ṭāhiretüʾl-aṣlābı ve silk-i neseb-i şerīflerine müntemī olan etbāʿ ve aṣḥābı beyānındadur:

Evvelā maʿlūm ol ki muḥaḳḳıḳīn-i ʿulemā-yı eṣer müdaḳḳıḳīn-i fużalā-yı siyer cenāblarınıñ imżā-yı vifāḳları bu resm-e pīrāye bahş-i ṣaḥīfe-i ittifāḳ olmuşdur ki ol bāhirüʾl-fażl-ı nübüvvet ve ṭāhirüʾẕ-ẕeyl-i fütüvvet [8b] ʿaleyhi afḍalüʾt-tekrīm veʾt-taḥiyye ḥażretleriniñ ser-levḥa-i neseb-nāme-i ʿālīleri māziltü eḫrucu min nikāḥin kenigāḥiniʾl-İslāmi ḥattā ḫaractü min ebī ve ümmī miṣdāḳı ʿunvānıyla maʿnūn-ı iştihār ve zīb-efgen-i iftiḫār olup devr-i ādemden ʿahd-i velādetlerine gelince ābā ve ümmehāt-ı ṭāhirātı nebiyyi vaḳt-i şerīʿati muḳteżāsınca neşīmen-gīr-i nikāḥ ola gelmişler idi bināʾen ʿaleyh ol server-i ferḫunde-ẕāt ve peyġamber-i ʿālī-ṣıfāt ʿaleyhiʾt-teslīm veʾt-taḥiyyāt ḥażretleriniñ vedīʿa-ı refīʿa-ı cevher-fıṭratları ʿalā sebīliʾt-teʿāvür gāh cānib-i ābā-ı sāmī-simāta gāh ṭaraf-ı ümmehāt-ı ṭāhirāta sermāye-i tefāḫür olmaḳdan ḫālī olmayup tulūʿ-ı mihr-i vücūdları ḳarīb olduḳda ol nūr-ı sāṭiʿüʾẕ-ẓuhūr mütevārī-i ufuḳ ṣulb-i ʿAbdullāh olup baʿdehu dürr-i girān-māye-i ẕāt-ı ʿālīleri ṣadef-i meşīme-i āmineden bedī-dār olmuş idi ṣallallāh teʿālā ʿaleyhi ve sellem veʾl-ḥāṣıl neseb-i şerīfleri beyānında vālid-i mācidleri ʿAbdullāhdan yigirmi ikinci rütbede rābıṭa-ı ecdād-ı pākize-nihādları olan ʿAdnāna varınca rişte-i beyān uḳde-i vāreste olup ʿadnāndan ḫalīl-i celīl-i İbrāhīm ʿaleyhiʾt-taḥiyyat veʾt-tekrīm cenābına dek ve cenāb-ı İbrāhīmden ādem-i ṣafīyullāh ḥażretine dek īṣāli nisbet ve ittiṣāli nesebde ʿalā iḫtilāf'il [9a] ictihād rivāyat-ı şettā īrād olunmuşdur ki ser-rişte-i taḳrīrī güẕāşte-i mā fevḳ-i ʿadnān idenleriñ ekṣerī iḫtilāl pīç-ā-pīç iḫtilāfdan emāme bend-i sebḥa-i taḥḳīk olmadıḳları mervīdür velakin nireng-i tercümesine hem-kār-ı beyān olduġumuz kitābıñ muṣannifi bu küreyve-i ihtibārı meslūk-ı iḫtiyār eylemegin biʾt-tabʿ edhemi ḳalemi çāpük-reve irḫā-yı ʿinān ruḫṣat olundu ve min Allāhiʾl-hidāyetü veʾt-tevfīḳ pes imdi müʾellifīn-i meġāzī ve siyer ve muṣannifīn-i tevārīḫ ve ḫaber-bīnlerinde keşide-i silk-i tebyīn ḳılınan düer-i ḫaber bu resme nesaḳ-yafta-ı taʿyīn olmuşdur ki beyān olunur.

Li münşiʾihī

Aḥmed ü Maḥmūd ü Muḥammed ʿalem

Gevher-i yektā ve şeh-i muḥterem

Bārike-ārā-yı risālet ṭıbāb

Ṣāh-ı felek-cāh-ı nübüvvet-meʾāb

Ekmel-i maḥlūḳ ve ṭahuruʾn-neseb

Reşk-i ʿacem faḫr-güzīn-i ʿArab

Fātiḥa-ı muṣḥaf-ı ḫilḳat

Ve ḫātime-i nüsḫa-i risālet

Dürretüʾt-tāc-ı peyġamberi

Sirāc-ı vehhāc sürūru

Mevṣūf-ı ṣādıḳuʾl-vaʿdiʾl-emīn

Maʿrūf-ı illa rahḥameten lilʿālemīn

ʿİnān-ı peymāy inān-ı āsumān

Behcet-efrūz-ı ʿarṣa-ı zemīn ü zamān

Nūr-ı ṣāṭiʿu ʾẕ-ẓuhūr-ı yektāyı

Bedr-i münīri hemtāyı

Ṣāḥibü ʾt-tāc ve ʾl-buraḳ

Erīke-nişīn çerḫ-i nüh ṭāḳ

Mücāviz-ḳabāb-ı eflāk

Muḫāṭab-ı ḫiṭāb-ı levlāk

Ḫalīl-i celīlü ʾl-ibtihāc

Resūl-i cemīli ʾl-miʿrāc

[9b] Maḥrem-i ḫāṣ bezm-gāh-ı ṣümme denā

Vāṣıl-ı ser-menzil-i ḳābe ḳavseyni ev ednā

Mefḫarü ʾl-evvelīn ve ʾl-āḫirīn

Ḫātemü ʾl-enbiyā ʾi ve ʾl-mürselīn

Müşeyyed-i esāṭīnü ʾl-fütüvvet

Seyyid-i selāṭīnü ʾn-nübüvvet

Sipehsālar-ı ḫayl-i enbiyā

Serdār-ı gürūh-ı aṣfiyā

Evvelü ʾl-ʿālemīne ḫalḳan

Āḫirü ʾl-mürselīn baʿṣen

El-meşkūr bi ʾl-ḥavżi ʾl-mevrūd

Ve ʾl-mevʿūd-u bi maḳāmi ʾl-Maḥmūd

Menbaʿu ʾş-şefāʿati mecmaʿü ʾl-kerāmeti ʾl-kübrā.

Ṣāḥib-i livā'i ʾl-ḥamdi fī ʾl-maḥşer

Ṣāfiʿü ʾl-mebʿaṣ müşeffiʿü ʾl-menşer

Bedreḳa-ı ṭarīḳ-i hidāyet

Meşʿal-i tābende-i şefāʿat

Melāẕü ʾl-ümmet keşfü ʾl-ġummet

Nebiyyü ʾr-raḥmet veliyyü ʾn-niʿmet

Nebiyyü ʾt-taḳiyy

Veliyyü ʾt-taḳiyy

Maẓharü ʾl-āyāti ʾẕ-ẓāhira

Maẓharu ʾl-muʿcizāti ʾl-bāhira

Bülbül-i ḫoş-ḫuʷān-ı ene efṣaḥ hadis

Ṣemʿ-i şebistān-ı ena emlaḥ hadis

Maḥmūd-ı semāvāt-u ārḍīn

Memdūḥ-ı āyāt-ı ṭaha vü yāsīn

Ṭabīb-i ḳulūb-ı ümmet

Dārū-res-i ḫaste-gān-ı maʿsiyet

Hadis Ḫayru ʾl-ḫalef-i eslāf-ı kirām

Ṣadru ʾş-şeref-i eşrāf-ı ʿiẓām

Zübde-i benī Hāşimi ʾl-muʿteber

Nuḫbetü evlād-ı ebi ʾl-beşer

Şeref-baḫş-ı sülāle-i ʿadnān

Maḥbūb-ı ʿaẓīmü ʾl-ḳadr-i mennān

Nūr-ı cibāhü ʾl-ābā

Faḫru ʾl-ʿArabi ʾl-ʿarbā

Eşrefü ʾl-ḥaseb

Aʿrefü ʾn-neseb

Ṣadru ṣudrūri ʾl-eslāf

Bedru büdūri ʾl-eşrāf

Neyyir-i āsumān-ı hüdā

Maṭlaʿ-ı burc-ı ihtidā

Maṣdaru sırrı ʾs-sübḥānī [10a]

Maẓhar-u feyżi ʾr-rabbānī.

En-nebiyyü ʾl-ümmiyyü ʾl-ʿArabī.

Elü haşimüyyü ʾl-Ḳureyşīyü ʾl el-ebṭaḥḥīyy

Aḥmedüʾl-faʿāl

Maḥmūdʾl-ḫaṣṣāl

Ḫuṭbe-i serāy-ı minber-i ıṣṭıfā

Nām-zed-i nām-ı Muṣṭafā

Resūl-i maḳbūl-i İlāh

Muḥammed bin ʿAbdullāh

ʿAleyhi afḍalüʾṣ-ṣalātü veʾs-selām ve ʿalā ālihiʾl-kirām bin ʿAbdulmuṭṭalib bin Hāşim bin ʿAbdü Menāf bin Ḳuṣay bin Kilāb bin Mürre bin Kʿab bin Lüʾey bin Ġālib bin Fihr bin Mālik bin Naḍr bin Kināne bin Ḫuzeyme bin Müdrike bin Elyās bin Muḍar bin Nezzār bin Maʿad bin ʿAdnāndır ki bundan aḳdem ẕikr olunduġu üzere neseb-i şerīfleri ecille-i ʿulemā-yı siyer müttefiḳüʾl-ḫaber olup māverā-yı ʿAdnāndan ādem ʿaleyhiʾs-selām cānibe varınca olan tensīḳ-ı iʿdād-ı ensāb ʿuḳde-i ḫilāf ve daġdaġa-ı iḫtilāfdan ḫālī degildir ki beyān olunur ʿAdnān bin Udd bin Udad bin El-Yesaʿ el-Hümeysiʿ bin Nebit bin Salāmān bin Cemel bin Ḳayẕār bin İsmaʿīl bin İbrāhīm bin Tārıḥ bin Nāḥor bin Sārūġ bin Erġū bin Fāliġ bin ʿābir bin Erfaḫşed bin Sām bin Nūḥ bin Lemek bin Mettu Şelaḥ bin Aḫnūḥ bin Yārid bin Mehlāyīl bin Ḳaynān bin Anūş bin Şit bin ādem Ebūʾl-beşer ṣalavātullāhi ve selāmühü ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi ve ʿalā men beynehüm mineʾl-enbiyāʾi veʾl-mürselīn ve ṣāḥib-i sīretüʾṣ-ṣāmī rivāyetinde Nebit üzere Salāmān [10b] taḳdīm olunup Ḳayẕārdan ṣoñra mimiñ żammı ḳafıñ fetḥi ve vavıñ kesr i teşdīdiyle muḳavvim rivāyet olunmuşdur baʿdehu Nāḥor bin Tīraḥ bin Yeşḥub bin Nebit bin İsmāʿīl īrād olunmuşdur velākin bālāda ẕikr olunan serd-i esmā ekṣer-i ʿulemā-yı nesebden mervī ḳavl-i meşhūra muvāfiḳ olmaġla muṣannif-i kitāb anı īrād ve

iḫtiyār eylemişdir egerçi ʿAdnāndan cenāb-ı İsmaʿīle ve İsmaʿīlden ḥażret-i ādeme varınca iḫtilāfāt-ı keṯīre vāride olunmuşdur velākin ʿAdnān evlād-ı İsmāʿilden idiginde iştibāh ve ḫilāf ve ıżṭırāb merfūʿdur baʿżı rivāyetde ʿAdnandan ḥażret-i İsmaʿīle varınca dört mertebe ve baʿżı ḳavlde yedi derece ve rivāyāt-ı uḫrada sekiz ve ṭoḳuzdan efzūn rivāyet olunmuşdur. Vallāhu teʿālā aʿlem bi-ḥaḳīḳatiʾl-aḥvāl veʾl-ḥāṣıl ol server-i ʿālem ve mefḫar-ı benī ādem ṣallallāh teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ neseb-i şerīfleri ʿAdnāna müntehā ve aṣl-ı pākleri sülāle-i ṭāhire-i İbrāhīme ʿaleyhiʾs-selām müntemī idi ki mecmaʿ ʿaleyhdir çünki neseb-i şerīfleri bir miḳdār beyān olundu. Şimden soñra ol nebiyyüʾṣ-ṣaḳaleyn Seyyidüʾl-kevneyn ʿaleyhiʾṣ-ṣalāt veʾs-selām ḥażretleriniñ ġıdā-yı rūḥ-ı ʿāşıḳān ve ser-māye-i fütūḥ-ı ṣāḥib-dilān olan sīret-i [11a] şerīfelerinden ve menḳabet-i laṭīfelerinden nebze-i yesīre beyānına şürūʿ edelim ki

Li-münşiʾihī

Vaṣf-ı ẕī-şānıñ ne ḥaddimdir eyā faḫr-ı cihān

Naʿt-ı pākiñden ġaraż tekrār-ı ẕikriñdir hemān

miṣdāḳı üzere aṣl-ı maḳṣūd tekrār-ı ẕikr-i şerīfleri ve teẕkār-ı luġat-ı laṭīfleridir ve biʾllāhiʾt-tevfīḳ. Gel gel ey dil olup ṣenā-perdāz eyle. Şevḳ-ile naʿtına āġāz eyle āl ḫāme-i füsūn-kārī ḳıl midād-ı sirişkiñi cārī ṣebt içün ṣafḥa-ı beyān üzere eyle.Tesvīd-i levḥ-i cān üzere eyle Müjgānlarıñ bu levḥa ḳalem anı ḫūn-ı çigerle eyle. Raḳam ele aldıḳça kilk-i ḫoş raḳamı ḳıl taṣavvur Nebiyy-i muḫteremi şükre saʿy it bu özge niʿmetdir. Bunı fikr eyle gör ne ḫidmetdir niʿmet-i ḫāṣ-ı kibriyādır bu ḫidmet niʿmet-i Muṣṭafādır bu rūḥ-ı pākine şevḳiyle her ān ḳıl ṣalat u selāmı vird-i zebān ʿaşḳ u şevḳ-ile eyle. Sūz u güdaz ey Ḫudā-vend-i ferd-i bende vü şāh kerīm ü raḥīm olan Allāh ḥall idüp müşkilātım āsān et baña tevfīḳ u luṭfuñ iḥsān et ben ne ḫāḳim ki eyleyüp taʿbīr o şehiñ naʿtın eyleyem taḳrīr. Baña luṭfuñla sen ʿināyet ḳıl sözlerim söz-baḫş-ı ḥālet ḳıl. Ḳıl ilāhī murādımı ḥāṣıl [11b] eyle maḳṣūdıma beni vāṣıl ḥasbiyeʾllāhu lā ilāhe sivāh ẕalikeʾl-iftitāḥ bismillāh

Evvelā maʿlūm ol ki Aḥmed-i Mürsel nebiyyüʾr-raḥmet şāh-ı enbiyā ẕāt-ı Maḥmūduʾṣ-ṣiyyem yaʿni Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi mineʾṣ-ṣalavāti aṣfāhā ve mineʾt-

teslimat-i ezkāhā ḥażretleriniñ vālid-i mācidleri ʿAbdullah bin ʿAbdulmuṭṭalib bin Hāşim bin ʿAbdü Menāfdır ve vālideleri Āmine binti Vehb bin ʿAbdü Menāf bin Zühre bin Kilāb bin Mürredir. Ḳavl-i Muḫtār üzere ol faḫr-ı kāʾināt ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyat ʿāmüʾl-fīlde şehr-i rebīʿuʾl-evveliñ on ikinci işneyn gecesi dünyāya gelip iki aylıḳ iken babaları vefāt eyledi. Baʿżı rivāyetde ol vaḳt ʿadem-i velādetleri mervīdir ve āyīn-i Ḳureyş üzere ol nūr-ı mübīn ve faḫr-ı güzīni emzirmek için Ḫalīme binti Ebi Züveybiʾs-Saʿdiyye nām ḫātūn alıp ḳabīle-i beni Saʿda götürdü. Dört sene şeref-yāb-ı ḫıdmet-i ırżā syın olacak ları olup vakıa-ı şaḳḳuʾl-fuʾaddan soñra getirüp vālideleri Āmine ḫātūna teslīm eyledi. Ol gencīne-i saʿādet ümm-i murżıʿası Ḫalīmeniñ ḫānedānıña sermāye-i ḫayr ü berekāt olup ṣūrī ve maʿnevī müşāhede eylediği ḫaṣāʾyış u āyāt-ı bī-ḥadd ü gāyetdir. Ancaḳ bu muḫtaṣara [12a] münāsib olmadığı eclden beyān olunmadı tafṣīl-i kütüb-i mufaṣṣalātta masṭūrdur. Baʿdehu māder-i vālā-güherleri Āmine ol faḫr-ı cihān ile dayıların ziyāret içün Medīneye gidüp ṭaraf-ı Mekkeye avdetlerinde Ebvā nām maḥalde vefāt eyleyüp defn olundu. Ḫālā ḳabri ol maḳāmda maʿrūf ve meşhūrdur. Vālideleri vefāt itdikde henüz ol dürr-i yetīm-i risālet aleyhi afdālüʾt-teslīm veʾt-taḫiyye altı yaşında ve üç ay ve on günlük idiler. Vālideleri ḫürmetinde hem-rāh olan Ümmü Eymen nām cāriye alup Mekke-i mükerremeye getürdi. Cedleri ʿAbdülmuṭṭalib ḫıdmet-i kefāletlerinde olup ol nev-nihāl-i nübüvvet sekiz yaşına vardıḳda ʿAbdülmuṭṭalib daḫi vefāt eyleyüp ḫıdmet-i şerīflerin oġlı Ebū Ṭālibe vasiyyet eyledi. Ebū Ṭālib daḫi şeref-yāb-ı ḫıdmet-i vesāyetleri olup ol bedreḳa-i ehl-i yaḳīn resīde-i derece-i ʿışrin oldıḳlarında ṭarīḳ-i ticārete getirüp erbaḥ-ı ticāret-i nāfiʿa olan şeref-i refāḳatleri ile müşerref oldı ḳavl-i āhārda. Ol vaḳt sinn-i şerīfleriniñ yigirmiye ʿadem-i bulūġı mervīdir. Baʿdehu sinn-i şerīfleri yigirmi beşe bāliġ olduḳda Ḫaṭīcetüʾl-Kübrā işāretiyle ʿalā ṭarīḳuʾt-ticāret ʿamları [12b] Ebū Ṭālib ile cānib-i Şāma ʿazīmet buyurmışlar idi. Ḥatta bu sefer-i ḫuceste-eserde Ḫaṭīce ḳullarından Meysere nām bir gulāma ḫıdmet-i rikāb-ı hümāyunları müyesser olmuş idi ve Buḥayrā rāhib żāt-ı güzīn-i Muḥammedi peygamber-i āḫirüʾz-zamān olacaġın bişāret ve yahūdān-ı Şāmdan iḫtirāza işāret eylediği bu seferde vāḳiʿ olmuş idi. Tafṣil-i kütüb-i siyerde masṭūrdur ve ʿavdet-i pür-meymenetlerinden iki ay ve birḳaç gün saʿādet ile Ḫaṭīcetüʾl-Kübrāyı raḍiyallāhu teʿālā ʿanhā tezevvüc buyurdılar. Ol şāh-bāz-ı evc-i nübüvvet ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet otuz

beş yaşına vardıḳda binā-yı muʿallā-yı Ḳaʿbe taʿmīr olunup Hacerüʾl-Esvedde cenāb-ı maʿdalet-nişābların ṣanādīd-i Ḳureyş ḥakem ittiḫāz eylemişler idi.

Vāḳʿa-ı Vaż'-ı Siyer

Bu resme rivāyet olunmuşdur ki seyl ü ḥarīḳ vuḳūʿundan nāşī beytullāhüʾl-ḥarāmıñ binā-yı ālī-şānına vehn-ṭārı olup baʿżı mertebe emāret-i inhidām-ı müşāhede olunmaġın ekābir-i ḳabāʾil-i Ḳureyş taʿmīr ve tecdīdine mübāşeret eylediler. Fe emmā hīṭān refīʿuʾl-bünyānı mevḍiʿ-ı Hacerüʾl-Esvede ḳarīb olduḳda vaż'-ı hacer bābında sādāt-ı ḳabāʾil beynine nizāʿ ve cidāl düşüp ol ḫıdmet-i celīleyi her biri kendi żātına taḫṣīṣ itmekle bu müddeʿī birvechile fayṣal-peẕīr [13a] rıżā olmayıcaḳ meşāyiḫ-i Ḳureyşden bir pīr-i sedīdüʾt-tedbīr bu rey zerīni vāsıṭatü'l ʿaḳd-i ittifaḳ eyledi ki ʿaleʾṣ-ṣabāḥ bāb-ı benī Şeybeden ibtidā duḫūl iden her kim ise bu ḫuṣūṣa anı ḳaḍı ve cumhūr-ı muḫālifīn anıñ ḥükmüne rāżı olalar. Vāḳʿa irtesi ol mihr-i cihān-gīr-i ʿadālet ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet devlet ü saʿādet birle cümleden muḳaddem ḥarem-i şerīfe dāḫil olup ḳabīle-i Ḳureyş ḳudūm-i meymenet-i rüsūmlarına iẓhār-ı şādumānı içün

Li münşiʾihī

Bu gelen iki cihān serveridir

Yüzümüz üzre başarsa yeridir[168]

mışdaḳınca hāẕe'l emīn rażīnā hāẕā Muḥammed zemzemesiyle rıża-dāde-i ḥükm-ü hümāyūnları oldıḳların işʿār eylediklerinde ol nebīyy-i ʿādil ve Resūl-i kāmil ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretleri saʿādet ile kendi kisve-i mübārekelerin çıḳarup yed-i müʾeyyidleriyle Hacerüʾl-Esvedi derūn-ı kisveye ḳodılar ve her bir ḳabīlenin reʿisleri eṭrāfına maʿiyyet üzere yapışup vażʿ olundı. Mevżiʿa bāliġ oldıḳda maḥalline vażʿ itmek içün ahālī-i ḳabīle ittifāḳ ile ol dürr-i yektā-yı nübüvveti vekīl eyleyüp bu ḥükm-i bāhirüʾs-sedād ile miyān-ı ḳavmden iḫtilāf-ı muʿādāt ittifāḳ-ı muṣāfāta müteḫavvil oldı ʿaleyhiʾs-ṣalātü

[168] "fe'ilâtün / mefâ'îlün / fe'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

vesselām çünki ol maẓhar-ı [13b] raḥmeteʾn lil ʿālemīn nebiyy-i ṣādıḳuʾl-vaʿdiʾl-emīn saʿādet ile derece-i erbaʿīne vāṣıl oldılar. Manṣıb-ı nübüvvet ile teşrīf olunup ʿins ü cinne mebʿūṯ oldılar ve ol peygamber ʿālī siyer elli yaşına ḳarīb oldıḳda ʿāmları Ebū Ṭālib vefāt eyleyüp andan üç gün ṣoñra hem-ser-i vālā-güherleri Ḫaṭīcetüʾl-Kübrā binti Ḫuveylid raḍiyallahu teʿālā ʿanhā ʿālem-i beḳāya rıḥlet eylemegin ol sāl-i keder meʾāle ʿāmüʾl-ḥazen-i tesmiyye buyurdılar. Zīrā ol nūr-ı dīde-i kaʾināt ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyāt ḥażretlerini evāʾil-i daʿvetlerinde ḫār-ı dereke-i nīrān olan müşrikīn-i Ḳureyş iẕā ve āzurde ḳaydında oldıḳça Ebū Ṭālib beẕl-i ḥıdmet-i ḫimāyet eylerdi ve ümmüʾl-müʿminīn Ḫaṭīcetüʾl-Kübrā raḍıyallahu teʿālā ʿanhā āyāt ve aḫbārların taṣdīḳ eyleyüpʿanede-i müşrikīnden gördüġü cevr ü cefāyı melāl ile mehbiṭ-i vaḥyi celīl olan saʿādet-ḫānelerine teşrīf buyurdıḳda ol faḫr-i enbiyāya ey çerāġ-ı pür-nūr nübüvvet taḥḳīḳan cenāb-ı risālet-meʾābıñ maʿbūdun biʾl-ḥaḳ olan Ḫudāyı lā yezālin Ḥaḳ peygamberi ve cümle maḫlūḳātıñ afḍal ve bihteridür. Zinhar mizāc-ı nāzikiñ āzürde-i ġubār-ı ġam olmasun diyü tesliyyet-baḫş gam-hār olundı bu sebebden sene-i vāḥidede ikisiniñ daḫi vefātlarından fiʾl-cümle ḫāṭır-ı nāzenīnleri [14a] maḥzūn-ı firāḳ olmuş idi ve vefāt-ı Ḫaṭīceden soñra üç ay miḳdārı anı ṭaʿīf nām maḥalle teşrīf buyurup baʿdehū Mekke-i mükerremeye ʿavdetlerinden bir buçuḳ sene mürūrunda buraḳ ile beytüʾl-muḳaddese andan semāvāta ʿuruc buyurup ḥālet-i yaḳazada cesed-i şerīfleriyle biʾl-ittifāḳ miʿrāc eylediler. Vākʿa-i miʿrāc ekber-i muʿcizāt-ı şerīfelerinden olup serd-i mebāḥiṯ bu muḫtaṣara mülāyim olmadıġı eclden tafṣīl-i kütüb-i mufaṣṣalāta ḥavāle olunmuşdur ve sene-i biʿṯetlerinden on üç sene temāmında ki sinn-i şerīfleri elli üç idi yār-ı gār ve refīḳleri Ebū Bekr eṣ-ṣıddıḳ ile raḍıyallahu teʿāla ʿanh ve cenāb-ı ṣıddıḳ ʿuteḳāsından ʿĀmir bin Füheyme nām ḫıdmetkār ile ve rehberlik ʿumūrunda māhir ʿAbdullāh bin Urayḳıṭa nām kimse ile darüʾl-hücre-i ʿaliyyeleri olan Medīne-i münevvereye hicret buyurdılar ve maḳām-ı şerīflerinde Esedullāh el-Ġālib ʿAli bin Ebī Ṭālib ḥażretlerini baʿżı umūr-ı mühimme vuḳūʿ içün alıḳoyup baʿdeʾdedāʿi-ʾl-meṣāliḥ cenāb-ı saʿādetlerine gelüp lüḥūḳ ile fermān buyurdılar ve rebiʿuʾl-evveliñ on ikinci iṯneyn gicesi ol māh-ı münīr-i saʿādet ve şāh-ı serīr-i risālet ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet Medīne-i münevvereye teşrīf-i duḫūl buyurdılar. Ḥālā beyneʾl-müslimīn istiʿmāl olunan ṭāriḫ-i hicretiñ [14b] mebdeʾi bu idi ancaḳ ibtidā-yı sene Muḥarremüʾl-ḥarāma taḥvīl olunup öyle iʿtibār olundu ve Medīne-i münevverede on sene ve

iki ay miḳdārı tavaṭṭun buyurdıḳlarından ṣoñra ʿāmüʾl-fīliñ altmış dördüncü senesi ve hicretiñ on birinci senesi rebīʿüʾl-evveliñ ġurresinde daruʾn-naʿīm-i ʿilliyīne sāye-baḫş irtiḥāl oldılar

Li münşiʾihī

Gitdi çün ol pādişāh-ı enbiyā

Dār-ı fenā oldı fenādan fenā

Ḥasret-i didār ile ol şehiñ

Ṣoldu ṣarardı yüzi mihr ü mehiñ

Oldı anıñ rūz-ı vefātı ʿayān

Maḥşere dek dāġ-ı dil-i ʿāşıḳān

Bu ġam u endūh cigerler yaḳar

Bunda hemān yāş yerine ḳān aḳar

Gel idelim ṣıdḳ ile ey dil-müdām

Rūḥ-ı şerīfine ṣalāt ü selām[169]

Allāhümme ṣalli ve sellim ʿala habībike seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve aṣḥābihi ecmaʿīn. Allāhümme enzilhüʾl-menzil el-muḳarrebe ʿindeke yevmeʾl-ḳıyāmeti baʿdeʾl-vefāt.

[169] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.

Alī bin Ebi Ṭālib ve Faẕl bin ʿAbbas raḍiyallāhu ʿanhümā ol maḫż-ı raḥmet ve nūr olan cesed-i muṭahhar ve muṭayyeblerin taʿlimen lil-ümmeti gasl eyleyüp cenāb-ı ʿAbbas ṣabb-ı mā iderdi ḫalbuki pīr-āhen-i mübārekleri cesed-i şerīflerinden nezʿ olunmamış idi. Baʿdehū cenāb-ı Cibrīl ʿaleyhisselām melā'ike-i meleʿi aʿlā ile namāzın ḳılup ṣoñra ehl-i beyti ḳıldılar Benī Hāşim'den ibtidā ʿAbbas [15a] ve ʿAli baʿdehū muhācirīn ve enṣār namāzın ḳılup anlardan ṣoñra sā'ir nās fevc fevc namāzına ḥāżır oldılar velākin kimseye imām olmayup münferiden ḳıldılar. Ḥatta nisvān ve ṣıbyān daḫi namāzın ḳıldılar denilmişdir ve rūz-ı vefātlarından ṣoñra ki işneyn günü idi çehār-şenbe gicesi ʿĀ'işetü's-ṣıddıḳanıñ raḍıyallāhü teʿālā ʿanhā ḥücre-i muṭahharlarında defn olundılar. Ḥālā gıbṭa-gāh-ı firdevs-berīn olan ravża-i muḳaddese ol maḳam melā'ik-ārāmdan ibāretdir. Ṣalavātullāhi ve selāmuhū ʿala ʿalī müşerrifihā ve rūz-ı ciger-sūz-ı vefātları rūz-ı ḳıyāmetden nişāne olup cizʿ ve bükā istidādından āh ü vāveylā imtidādından cigerler pür-dāġ-ı ḥasret olup zemīn ü zamān inler ve ins ü cān aġlar idi. ʿAleyhi afḍalü's-ṣalavāt ve ekmelü't-teslīmāt ve ol ki tāz ʿarṣa-i şehāmet ve şehsuvār maʿreke-i şecāʿāt ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem on ṭoḳuz gazā itmişler idi. Bir rivayetde yirmi altı gazāsı vardır denilmişdir. Şol gazā ki bi'z-ẕāt cenāb-ı şecāʿāt-nişābları muḳatele buyurmış idiler. Ṭoḳuz idi ve Medīne-i münevvereye şerrafehā'llahü Allāh teʿālā hicret-i şerīfelerinden ṣoñra onuncu senede vāḳʿa-ı ḥaccetü'l-vedāʿdan gayrı ḥac eylemediler. İbn Seyyidi'n-Nās Yaʿmurī yazdığı üzere ḥaccın farżiyyetinden [15b] ṣoñra bir ḥac eylemişler, ikidür diyü rivāyet daḫi olunmışdur ve'l-ḥāṣıl ol meftḫar-ı mevcudātın sinn-i şerīfleri altmış üç ve miḳdār-ı nübüvvetleri yirmi üç ve Mekke-i mükerremede iḳāmetleri elli üç ve Medīne-i münevverede mekṯ-i hicrileri on sene oldığı Ḳavl-i Muḫtara muvāfiḳdır. Bu daḫi garāib-i ittifāḳıyyātdandır ki ol faḫr-ı enbiyā ʿaleyhi afḍalü't-teḥāyā ḥażretleriniñ rūz-ı velādetleri ve teşrīf-i biʿṯetleri ve Mekke-i mükerremeden ḫurūcları ve Medīne-i münevvereye duḫulları işneyn günü vāḳʿı olmuşdur ʿaleyhi's-salatü vesselām

Cemīʿ cemāl ü kemāl ve müstecmīʿ-i sünbül-i bī-misāl olan hilye-i şerīfleri beyānındadur:

Māye-i ḥüsn ü bahā cümle güzeller güzeli yaʿni ol faḫr-ı cihān mażhar-ı nūr-ı ezelī ḥabīb-i ekrem ṣallallāhü teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ evvelā ẕāt-ı şerīfleri vaḳār ve

sekīnet ve ḥüsn ü leṭāfet ile ʿında ʿuyūniʾl-aʿyān celīlüʾl-ḳadr ve ʿaẓīmüʾş-şān olup müminīn ve müşrikīnden her kim cemāl-i şerīfini müşāhede eylerse żarūrī meyl ü muḥabbet eyleyüp taʿẓīm ve ikrāma mübāderet eylerdi.

Li münşiʾihī

Olsa nola mażhar-ı ʿizz ü celāl

Seyyidüʾl-kevneyn idi bī-ḳıyl ü ḳāl

Şevket-i şānına idüp ilticā

Olmış idi bendesi şāh u gedā[170][16a]

Mā-ḥaṣal ol āb-ruh-ı kaʾināt

Oldı pesendīde-i ẕāt ü sıfāt[171]

Ve mübārek vech-i şerīfleri:

Leyletüʾl-bedrde yaʿni ayın on dördüncü gicesi ḳamerde olan żiyā-yı tām gibi tābān u dırahşān idi.

Ve lehū

Vechi dırahşān idi şām u seḥer

Leyle-i bedr içre miṣāl-i ḳamer[172]

[170] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2300-2301 numaralı beyitlerde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[171] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2307 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[172] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2309 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Ḥāṣılı ol denli münevver idi

Kim ayın on dördüne beñzer idi[173]

Muṣḥaf-ı ḥüsnünde anıñ bī-gümān

Yaʿni ki ḫatm olmış idi ḥüsn ü ān[174]

Ve reşk-baḫş-ı nihāl-i cennet olan ḳāmet-i mübārekleri kemāl-i iʿtidālde idi ne uzun ve ne ḳısa idi ammā ḫaṣāyıṣ-ı ẕātiyyelerinden bu muʿcize-i bāhir ẓāhir idi ki her ne ḳadar uzun boylı bir ādeme muḳarīn olsalar ḥaḳīḳat ḥālde cemīʿ-i mevcūdāttan ʿālī olan ḳāmet-i şerīfleri aʿlā ve berter müşāhede olunurdı.

Aytmış idi nükte-i ḫayruʾl-umūr

Ḳadd-i şerīfinde o māhıñ ẓuhūr

Olmış idi rūz-ı ezelde o ḳad

Vāsıṭa-i raḥmet-i Rabb-i Ṣamed[175]

Sidre-i ser-efgende bir üftādesi

Ḳāmetiniñ yaʿnī ki dildādesi[176]

Ve reʾsüʾl-kemāl-i saʿādet olan mübārek başları kāmil idi yaʿni küçük olmayupʿaẕīmüʾl-ḳadr idi. [16b] Bu ṣıfat-ı kemāl ʿaḳl u vaḳārda delīl idigi ṣābitdir.

[173] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2320 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[174] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

[175] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1912-1913 numaralı beyitlerinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[176] "fa'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2038 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Ve lehū

Nola ʿaẕīm ise o reʾs-i güzīn

Ol idi ser-dār-ı ṣāf-ı mürselīn[177]

Ve mübārek ṣaçları siyāh ve muʿtedil idi yaʿni ne ziyāde ḳıvırcıḳ ve ne ḫafīf idi. Ṣaʿre-i zībendeleri dağılsa ḥāli üzere terk ider idi ve irsāl eylediklerinde yaʿni eṭrāfa mübārek ṣaçların ṣalıverdiklerinde mübārek ḳulaġı yumşaḳlarından tecāvüz eylemezdi gāh u geh gīsū-yı mübāreklerin dört bölük eyleyüp ol ṣadef-güher-i ḥikmet olan mübārek ḳulaḳların her iki bölük ṣaç beyninden nümāyān eyledikleri rivāyet olunur.

Li münşiʾihī

Olmış idi ṣaçlarına muttaṣıl

ʿĀşıḳ-ı ḥasret-zede bin cān u dil[178]

İtmeġe ārāyiş-i perr-i melek

Mūy-i seri üzre dönerdi felek[179]

Ve mübārek ḳulaḳları laṭīf u ḫūb u maḳbūl u mergūb idi.

Bir gül-i beyżā idi ol gūş-i pāḳ

Olmış idi ṣafvet ile tābnāk[180]

Ḫilḳati pür-nūr idi maḥbūb idi

Ḥāṣılı her vechile mergūb idi[181]

[177] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 859 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[178] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 954 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[179] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 964 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[180] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1225 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Sāmiʿa-zīb idi aña ṣubh u şām

Ṣıyt-ı ṣafā-baḫşʿ aleykeʾs-selām[182]

Ve levn-i şerīfleri ezher idi yaʿni ḥumret ile maḫlūt beyāż idi.

Bundan murād ol beyāżdan iḥtirāzdır ki kireç gibi ziyāde aḳ olup[17a] çendān-i leṭāfeti olmaya öyle degil idi beyāżlıḳları gāyet laṭif-i münevver idi baʿż rivāyetde esmerüʾl-levn rivāyet olundığı daḥı ẕikr olunan beyāż-ı gayr-ı memdūḥdan iḥtirāz içündür öyle ḳıyās olunmaya ki beyneʾn-nās meşhūr olan esmerlik ola ḥatta kibār-ı muḥaddiṯīn ol maḥbūb-ı ʿadīmüʾl-miṯl-i risālet ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet ḥażretleri ḥaḳḳında ḥāşā ḳara yaġız taʿbīr iden kimseniñ tevbesi ḳabūl olunmayup ḳatli lāzım gelür demişler. Bunu tafṣīlden ġaraż ol afḍal-i ḫalḳuʾllāh olan nebīyy-i ʿālī-cāh ḥażretleriniñ şān-ı şerīflerine vācib olan taʿẓīm ve tekrīmi tenbīh içündür veʾl-ḥāṣıl ẕāt u ṣıfātlarına bir ṭarīḳ ile ʿayb u şeyan īmā ider vaṣfdan kemāl-i mertebe iḥtirāz ve ictināb cemīʿ ümmete umūr-ı vācibedendir ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem

Ve lehū

Levni münevver idi tābān idi

Mihr-i dıraḫşān gibi raḫşān idi[183]

ʿArż-ı cemāl eylese ol māh-veş

Şerm ü ḥayādan ṭutulurdı güneş[184]

---

[181] "müfteʻilün / müfteʻilün / fâʻilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1229 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[182] "müfteʻilün / müfteʻilün / fâʻilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1239 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[183] "fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde bulunan 1564 numaralı beytine mana itibariyle benzemekle beraber birebir aynısı değildir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Ve ser-ṣafha-i suʿādın olan alınları vāsiʿ ve açıḳ idi.

Naẓm

Gālib idi nūrına mihr ü mehiñ

Alnı açıḳ idi o şāhın şehiñ[185]

Hilāl-i āsumān-ı leṭāfet olan mübārek ḳaşları ince ve uzun [17b] ve gāyet laṭīf ve mevzūn idi ve iki ḳaşları mabeyni küşāde olup birbirine muttaṣıl deġil idi ve iki ebrū-dil-keşīn meyānında bir ḫafī damar var idi ki gayret-i ḥaḳ heyecānı ile gazab-nāk oldıḳlarında ẓāhir olurdı.

Naẓm

Çekme idi ḥācib-i dil-cūları

Bir ḳurulı yāy idi ebrūları[186]

Dām-ı gam-ı ʿışḳına bī-iştibāh

Çarḫ-ı berrīn üzre ṭutılmışdı māh[187]

Eyleyüp ebrū-yı laṭīfin ḫayāl

Her gice bir şekle girerdi hilāl[188]

---

[184] Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 3110 numaralı beyitte geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[185] "fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

[186] "fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

[187] "fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2406 numaralı beyitte geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[188] "fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumenin ikinci mısrası Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2407 numaralı beyitte geçmektedir, ilk mısrası eserdekinden farklıdır. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Neṣir

Ve ol şāh-bāz-ı ḳāf-ı celāl olan mübārek gözleri laṭīf ve vāsiʿ olup merdüm-i çeşmleri gāyet siyāh idi ve mübārek gözleriniñ aġında ḥumrete māʾil raḳīḳ damarlar var idi ki bu ṣıfāt ʿalāmet-i şecāʿatdir. ʿArabda bu ṣıfatlu göze eşkil dirler.

Ve lehū naẓm

Cümle bilürler bunı ʿayneʾl-yaḳīn

ʿAynına dil-beste idi ḥūr-i ʿīn[189]

Neṣir

Ve mübārek kirpikleri siyāh ve uzun ve gāyet laṭīf ve mevzūn idi şöyle ki ṭūlından mübārek kirpiklerinde hedeb müşāhede olunurdı. Hedeb lisān-ı ʿArabda kirpiklerin ṭūl ve teṣennī cihetinden iki ḳat görünmesine dirler.

Ve lehū naẓm

Ḫūb idi müjgān-ı ṣafā-güsteri

Nūr-ı siyeh-tāb idi kirpikleri[190]

Ḫūb-ı mergūb idi maḳbūl idi

Sürme-i māzāġ ile mekḥūl idi[191]

Neṣir [18a] ve mübārek burunları çekme ve laṭīf ve mevzūn idi ḥīn-i naẓarda sehl kemerlü gibi görünürdi ki melāḥat ve leṭāfet bu ṣıfatlı bīn-ī ṣāḥibinde ẓāhirdir ve enf-i şerīflerinde bir nūr müşāhede olunurdı ki lemeʿānından görenler ol māh-ı cihān-tābıñ enf-i şerīfini eşem ṣanurdı yaʿni yüksek ḳıyās eyler idi ḥalbuki bīnī-i pāḳleri kemāl-i iʿtidāl ile muttaṣıf idi.

[189] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.
[190] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2108 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)
[191] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumenin ikinci mısrası Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2407 numaralı beyitte geçmektedir, ilk mısrası eserdekinden farklıdır. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Naẓm

Vech-i şerīfinde olup ḥoş-nümā

Kaʿbeye nūr inmiş idi gūyā[192]

Neṯir

Ve ol gül-i gül-zār-ı behcet olan mübārek yanaḳları raḳīḳuʾl-cild olup laṭīf ve raʿnā ve nāzik ve zībā idi.

Naẓm

Oldı o ruḥsār-ı leṭāfet şirişt

Reşk-fezā-yı gül-i bāġ-ı behişt[193]

Olsa araḳ-nāk o ruḫ-ı dilsitān

Bir gül-i pür-jāle olurdı hemān[194]

Ve ol gencīne-i cevher ḥikmet olan dehān-ı şerīfleriniñ bāṭını vāsiʿ ve mergūb ve ẓāhiri ḫūb ve maḥbūb idi. Şefeteyn-i mübārekleri laṭīf ve nāzik idi dehān-ı pāḳleriniñ nümāyişi ḥadd-i iʿtidālde olup ifrāṭ ile küçük deġil idi. Ḥükemā-i ʿArab gāyet küçük aġzı istiḥsān eylemezler ve aġzı küçük kimsede nuṭḳ u feṣāḥat ü tekellüm-i belāġat olmaz ṣıfat-ı meẕkūr üzere muʿtedilü'l-fem olan kimseler belīġ ve faṣīḥ ve mütekellim-i meliḥ olur dirler.

Naẓm

Vāsiʿ ise nola o zībā-dehān [18b]

Dürc-i dürr-i ḥikmet idi ne gümān

[192] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1243 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[193] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2487 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[194] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.

Ẓāhiri gül-gonca-i bāġ-ı cemāl

Bāṭını gencīne-i faẕl u kemāl[195]

Olsa güher-rīz o fem-i dilsitān

Beẕl-i revān eylerdi ḳudsiyān[196]

Ve ol dürr-i girān-māye-i leṭāfet olan dendān-ı laṭīfleri ṣāf ve berraḳ olup incü gibi dilāra ve muntaẓam idi zīr ü bālāda olan mübārek öñ dişleri iʿtidāl üzere seyrek olup saʿādet ile tekellüm buyurdıḳlarında ol esnān-ı mübārekenin aralarından nūr lemeʿān eyler idi.

Naẓm

İncü gibi dişleri berrāḳ idi

Bāriḳa baḫşende-i āfāḳ idi[197]

Ṣafvet-i dendānına itse naẓar

Garḳ-ı yemm-i ḥayret olurdı güher[198]

Her biri bir necm-i hidāyet idi

Aḫter-i tābān-ı saʿādet idi[199]

Neṣir

Ve ḫaṭṭuʾl-istivāʾ-i felek-i leṭāfet olan mesrabe-i dil-ārāları daḳīḳ ü raḳīḳ idi yaʿni sīne-i pür-nūrlarından nāf-ı mübāreklerine dek ḳıldan bir ince ḫaṭ çekilmiş idi.

[195] "fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.
[196] fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumenin ikinci mısrası Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2048 numaralı beyitte geçmektedir, ilk mısrası eserdekinden farklıdır. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[197] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1322 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[198] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1325 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[199] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1336 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Naẓm

Sīneden ol nāfe-i müşkiñe dek

Mesrabe-dār idi o reşk-i melek[200]

Sīnede o mesrabe-i Aḥmedi

Sūre-i veʾn-Nūrda iʿrāb idi[201]

Neṯir

Ve ol şemʿ-i şebistān *"ene emlaḥ"* olan gerden-ı tāb-nākleri uzun ve aḳ ve laṭīf ve berrāḳ olup ṣafvet ve leṭāfeti sīm-i ḫāme gālib idi.

Naẓm [19a]

Mihr-i cihān-tāb idi bī-iştibāh

Gerden-i tābān-ı ḥabīb-i İlāh

Eyler idi nūr ile işrāḳ-ı tām

Ẓāhir idi ṣafveti çün sīm-i ḫām[202]

Neṯir

Ve mübārek liḥye-i zībāları iʿtidāl üzere müdevver ü müctemaiʿ idi. Mübārek reʾs-i şerīf ve ḫaṭṭ-ı laṭīflerinde on yedi on sekiz ḳıl ancaḳ aġarmış idi.

Naẓm

Vech-i şerīfinde ḫaṭṭ-ı ḫoş-nümā

[200] "müfteʿilün / müfteʿilün / fâʿilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2136 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

[201] "müfteʿilün / müfteʿilün / fâʿilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde mesnevi nazım şekliyle yazılmış 960 numaralı beytine mana itibariyle benzemekle beraber birebir aynısı değildir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

[202] "müfteʿilün / müfteʿilün / fâʿilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 3085-3086 numaralı beyitlerinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Kaʿbe de bir muṣḥaf idi gūyiyā[203]

Mūy-ı sefīd ile o ḫaṭṭ-ı siyāh

Āyet -i raḥmet idi bī-iştibāh[204]

Neṣir

Ve ḫilḳat-i şerīfleri gāyet muʿtedil idi yaʿni tenāsüb-i ʿażā-yı şerīfeleri ḥüsn ü leṭāfetde birbirine muvāfıḳ olup cism-i laṭīflerine gāyet naḫīf ve żaʿīf ne ʿazīm ve semīn idi ve baṭn-ı laṭīfleri ṣadr-ı şerīfleriyle berāber olup mübārek sīne-i tāb-nākları ʿarīż ve yaġrınları yaṣṣı idi.

Ve lehū naẓm

Olmaġ-ile sīnesi genz-i ḥikem

Yaṣṣı idi yaġrını devletle hem[205]

Vüsʿat-ı ṣadrından o dūş-ı saʿīd

Olmış idi biri birinden baʿīd

Cism-i felek ḳadrine ol menkıbeyn

Kevkebe-baḫşa idi çün ferḳadeyn[206]

Neṣir

Ve mübārek yaġrını beyninde mühr-i nübüvvet vār idi velākin ṣūret-i mühr-i şerīfde aḳvāl'-ı müteḫālife olmaġın bu ḳadarla iktifā olundı ol mühr-i şerif [19b] gāh-i güşāde oldıḳca misk-i ezfer gibi nefḫā-sāz ve pertev-i ḳamer gibi lemʿa-perdāz olurdı.

[203] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1420 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[204] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1448 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[205] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2630 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[206] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün"Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2634-2635 numaralı beyitlerinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Naẓm

Yaġrını beyninde anıñ bī-gümān

Olmış idi mühr-i nübüvvet ʿayān[207]

Ẓahr-ı şerīfinde o bedr-i büdūr

Ẓāhir idi ʿarşda mānend-i nūr[208]

Mühr-i nübüvvetle o ẕāt-ı cemīl

Ḫatm-i Nebiyyīn idi bī-ḳāl u ḳīl[209]

Neṣir

Ve ʿizām-ı pür-nūrlarınıñ rüʾūsu yaʿni dirsek ve diz ve ṭopuk kemikleri ḳavī ve kāmil idi ve ṣoyġunlıḳları gāyet laṭīf nūrānī olup beyāżlıḳları levn-i şerīflerinde taṣrīḥ olundıġı gibi beyāż-ı muʿteber ve ṣāf ve münevver idi ve cesed-i şerīfleri güya ʿıṭr-ı cennet ile muʿaṭṭar olup ol mertebe laṭīf ve ḫoş-bū idi ki saʿādet ile mürūr eylediġi yoldan der-ʿaḳab bir kişi mürūr eylese rāyiḥa-ı ṭayyibeden faḫr-i kāʾinātıñ andan güẕer buyurdıḳlarını ḥisseylerdi.

Naẓm

Cism-i ṣafā-perver ezher idi

Ṣoyġunı gāyetde münevver idi

Feyża-ı nūr itse deġildir baʿīd

Matlaʿ-ı nūr idi o ẕāt-ı saʿīd

[207] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 1578 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[208] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2203 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[209] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2205 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Maḳṣadımız vaṣfını teʾvīldir

Nūr dimek ḥāsılı taḥṣīldir[210]

Nūr idigin cümle bilürler cihān

Nūr-ı mübīn oldıġı günden ʿayān[211]

Gül gibi ḫoş-bū idi ẕātı müdām

Aṭyeb-i ṭıyb idi vücūdı temām[212] [20a]

ʿĀlemi teşrīf idicek ol beden

Kendüyi ḫāḳḳ eyledi müşk-i Ḫoten[213]

Müşk-i ḫoten zār ü ser-efgendesi

ʿAnber anıñ bir ḥabeşī bendesi[214]

Neṯir

Ve mübārek dest-i şerīf ü pāy-ı laṭīfleri ḳavī ve merdāne olup mübārek parmaḳları laṭīfleri ve hem-vār idi ve mübārek bilekleri uzun idi. Dest-i kerīmlerin taḥrīḳ itdikçe billūr-ı dıraḫşān ve sīm-i tābān gibi lemeʿān eyler idi ve keff-i kerīmleri vāsiʿ idi yaʿni mübārek elleriniñ ayası açıḳ idi.

[210] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.
[211] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2662 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[212] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2003 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[213] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2004 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[214] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2005 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Ve lehū naẓm

Elleriniñ ayası açıḳ idi

Ṭabʿ-ı kerīmine muvāfıḳ idi[215]

Vāsiʿ-i keff olsa n'ola ol ḥalīm

Kim eli açıḳ olur elbet kerīm[216]

Nesir

Ve saʿādet ile yürüdüklerinde mübārek ayaḳlarını merdāne başup hāşā aṣḥab-ı ḫıffet ve gurūr gibi sürüyerek yürümezdi meşy-i şerīflerinde vazʿ-ı ḳademleri vaḳār üzere olup yürüdükleri vakit nesīm-i ṣubḥ ile ihtizāz eyleyen nihāl-i raʿnā gibi iki cānibe temāyül ider gibi yürürlerdi. Ḫuṭve-i mübārekleri vüsʿat üzere idi yaʿni saʿādet ile adımlarını vāsiʿ alurlardı yürüdükde gūya bir yoḳuştan iner gibi şāhāne ve dilberāne yürürlerdi. Reftār-ı melāʾik şikārları vaḳār u sekīnet [20b] ve rıfḳ u mülāyemet üzere muḳteżā-yı cibilletleri olup tekellüften müberrā idi. Bi-ḥasebiʾl-iḳtiżā bir cānibe naẓar murād eyleseler cemīʿ vücūd-ı şerīfleriyle ol cānibe teveccüh buyurup nigāh-ı iltifāt buyururlar idi. Yoḫsa mübārek gerden-ı şerīflerin her cānibe çevirüp baḳmazlardı. Zīrā ādāb-ı vaḳār ve aṭvār-ı ebrār bu vech üzredir ve mübārek gözlerini ḳaldırmayup naẓar-ı şerīflerin pīşgāhlarından ayırmazlar idi ve semāya naẓardan vech-i ʿarża naẓarları ziyāde idi. Bundan murād kemāl-i mertebe ādāb ve ḫuşūʿa riʿāyetti. Ekṣer naẓar-ı şerīfleri mülāḥaẓa idi yaʿni māsivallāha ṣarf-ı nigāh eylemeyüp dāʾimā ḳudret-i Rabbānīye başīret ve ʿibret üzere idiler ve saʿādetle bir cānibe gittiklerinde aṣḥab-ı kirāmı ileriye sevḳ idüp kendileri tevāzuʿan ardlarınca yürürler idi ve aṣḥab-ı güzīne "ḥallūʾl-liʾl-melāʾiketiʾt-ẓahrī" diyü ḫiṭāb eylerler idi yaʿni benim cānib-i ḳafamı melāʾike içün taḫliye eyleñ diyü buyururlardı.

[215] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2704 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

[216] "müfte'ilün / müfte'ilün / fâ'ilün" Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzume Nahîfî'nin Hilyetü'l-Envâr eserinde 2705 numaralı beytinde geçmektedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Ve lehū naẓm

Girü yürürse nola ol reşk-i māh

Leşkeriñ ardınca gider pādişāh[217]

Nesir

Ve mülāḳī oldıḳları kimseye selām virmeġe mübāderet buyururlardı bu evṣāf-ı ḥamīde biʾl-cümle meḥāsin-i cemīle ve mekārim-i celīle-i nebeviyyeden olup bunuñla muttaṣıf olmak ittibāʿ-ı sünnet-i [21a] seniyye idigi ẓāhirdir rızḳını Allāh teʿālā ve iyyāküm ittibāʿ-i sünnetihi ṣalavātuʾllāhi ve selāmühü ʿaleyhi ve ʿalā ālihi ve aṣḥābihi ecmaʿīn eġerçi ol nūr-ı kibriyānın her bir ʿużv-ı şerīfinde hezār ṣaḥīfe tesvīd olunsa ẕāt u ṣıfatlarından olan meḥāsin-i ḫalḳī ve ḫulḳlarınıñ biñde birin beyān emr-i muḥāldir ancaḳ bu maḳāmda teberrük ve teyemmün ḳaṣd olunup bu miḳdār ile iktifā olundı.

Bu daḫi maʿlūm ol ki cemīʿ-i enbiyā ve mürselīn ḥażretleriniñʿaleyhimüʾs-ṣalātu veʾs-selām ebdān-ı şerīfeleri ʿayb u kederden sālim olup ḥüsn ü cemālde ve ʿaḳl u kemālde sāʾir ḫalḳtan mümtāz ḫalḳ olunmışlardır. Ḥuṣūṣan bizim nebī-i ʿālī-şānımız Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥāyā ḥażretleri cümle maḫlūḳāttan ser-efrāz olup aḫlāk-ı ḥasene ve ḫilḳat-ı müstaḥsene ile evvelīn ve āḫirīniñ afḍali ve ekmeli ve aḥseni’l ecmeli idiler ḥattā ekṣer-i ʿulemā raḥimehumu’llāhu teʿālā böyle taḥḳīḳ itmişlerdir ki ḫudāvend-i cihān-āferīn-i -ʿaẓāmet ʿaẓāmetuhū ve cellet ḳudretuhū ol faḫr-ı kaʾinātıñʿaleyhiʾs- salātu ve’s-sellīm vücūd-ı muḫteremlerinden ḥüsn ü leṭāfet ve ʿaḳl u ferāset ile cemīʿ-i efrād-ı beşerden mümtāz ḫalḳ idüp evvel ve āḫir ḥüsn ü cemālde ve faẓl u kemālde [21b] aña mānend ü adīl olmadıġına iʿtiḳād eylemek ol ḥażret-i ʿālī-şāna kemāl-i īmāndandır ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem.

Menāḳıb-u Emīriʾl-Müʾminīn Ebī Bekir eṣ-Ṣıddıḳ Raḍiyallāhu Teala ʿAnh

İsm-i şerīfleri ʿAbdullāh babası Ḳuḥāfe’dir ki ismi ʿOṯmān’dır ol daḫi ʿĀmir oġlıdır anıñ pederi ʿAmr’dır ol daḫi Kaʿb oġlıdır pederi Saʿddır ol daḫi Mürretüʾt-Temmiyyiʾl-

[217] “müfte‘ilün / müfte‘ilün / fâ‘ilün” Mesnevi nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî’nin diğer eserlerinde rastlanmamıştır.

Ḳureyşī oġlıdır vālideleri Mürre oġlı Teym oġlı Kaʿb oġlı ʿÖmer oġlı Ṣaḫrak ḳızı Ümmüʾl-ḫayr-ı Selmā nām ḫātūndır ki Ebū Ḳuḥāfeniñ ʿammīsi ḳızıdır Ebū Bekr ṣıddīḳ ve ʿAtīḳ ile mülaḳḳab olup seyyidüʾl-evliyā ve ḫalīfe-i sulṭān-ı enbiyādır ve Resūl-i ekremiñ ḳāyin atası ve ṣādıḳı ve yār-ı ġār-ı enīs-i muvābıḳıdır faḫr-i kāʾinātıñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾs-selām vefātı güni beni sāʿideti ʾl-ḫazercīniñ ṣuffesinde biʿat olunup mesned-nişīn-i ḫilāfet oldıḳlarında sinn-i şerīfleri altmışdan birḳaç ay mütecāviz idi müddet-i ḫilāfetleri üç sene ve yigirmi gündir. Altmış üç yaşından bir iki ay mürūrındaki sene-i hicretiñ on üçünci senesi cemāziyeʾl-āḫiresiniñ yigirmisi idi. Dār-ı ʿilliyyīne rıḥlet eyleyüp emr-i ḫilāfeti ʿÖmerüʾl-Fārūḳ ḥażretlerine tefvīz eylediler. ʿÖmer bin [22a] el-Ḫaṭṭāb raḍiyallāhu ʿanh namāziñ ḳılup beyt-i ʿĀʾişe de sulṭān-ı enbiyānıñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātu veʾs-selām maʿbūṭ-ı ravża-ı cennet olan ḳabr-i şerīfleri yanına defn olundı raḍiyallāh teʿālā ʿanh.

Cenāb-ı ṣıddīḳ mesmūmen vefāt iden ḫulefāniñ evvelidir denilmiş velākin semm-ile şehādetleri beyneʾn-nās müteʿārif olan tesmīm-i maʿhūde mübāyindir. Muṣannif-i kitābıñ "hüve evvelü ḫalīfetin māte biʾs-semi" didigi meşhūr ve meczūm olmadıġı eclden tercemeye iltifāt olunmadı. Cenāb-ı Ṣıddīḳ ser-defteri ʿaşere-i mübeşşere olup Sulṭān-ı enbiyā ile ġazavātıñ cümlesine ḥāżır olmuş idi İslām ve cāhiliyyetde cenāb-ı nübüvvet nişābdan mufāraḳat ḫidmet-i şerīflerinde ṣıdk-ı muḥabbeti mübālaġa üzere idi. Biʾl-cümle meḥāsin-i cemīle ve menāḳıb-ı celīlelerine nihāyet yoḳdır.

Li münşiʾihi

Ser-defter-i evliyā cenāb-ı Ṣıddīḳ

Kim ṣıhr-i Muḥammedi Ebū Bekr ʿatīḳ

Ol nūr-ı Ḫudādan āyet-i miʿrācı

Biñ şevḳ-ile bī-tevaḳḳuf itdi taṣdīḳ[218]

[218] (1a)(2ab) mef'ûlü / mefâ'ilün / mefâ'ilün / fâ (1b) mef'ûlü / mefâ'ilün / mefâ'ilü / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 256 numaralı manzumedir. [Bkz: İrfan Aypay, Nahîfî Süleyman Efendi (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni) (Konya: Basılmamış Doktora Tezi, 1992)]

ve ṣallallāhu ʿalā nebiyyinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī'ṭ-ṭayyibīn eṭ-ṭāhirīn

Menāḳıbu Emīri'l-Mü'minīn ʿUmeru'l-Fārūḳ Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

İsm-i şerīfleri ʿÖmer ve ṣıfat-ı kāşifeleri Fārūḳ ve künyet-i ʿālīleri [22b] Ebū Ḥafṣdır vālideleri Maḫzūm oġlı ʿAmr oġlı Muġīre oġlı Hāşim ḳızı Ḥanteme'dir. Cenāb-ı ʿÖmer āmu'l-fīlden üç sene ṣoñra dünyāya gelmişlerdir kendiler ben Ḳacārü'l-aʿẓamdan dört sene muḳaddem dünyāya geldim didikleri mervīdir. Ḥaḳ sübḥānehū ve teʿālā anıñla dīn-i mübīni muʿazzez ve muʿaḳḳar ve ḥizb-i şeyṭānı maḫẕūl ve muḥaḳḳar itmiş idi. Cenāb-ı Ṣıddīḳ raḍiyallāhu ʿanh rūz-ı vefātlarına vaṣiyetleri üzere kendilerinden ḫilāfete biʿat olunmış idi. Umūr-ı ʿibādullāha ḥüsn-i ḳıyām ile mevṣūf olup kemāl-i ʿadl ile maʿġrūf idi. Fecrde Muġīre bin Şuʿbe'niñ Ebū Lülü nām ġulāmı iki yüzli bir tīġ-ı mesmū ile ʿale'l-ġaflet cenāb-ı şerīflerin namāz ḳılan on üç nefer kimse ile meʿan mecrūḥ eyleyüp birḳaç günden ṣoñra şehādet-i mużāʿafe ile ʿalā-i ʿilliyyīne rıḥlet eylediler. Hicretiñ yigirmi dördünci senesi muḥarremiñ ġurresi Pazar güni Ravża-ı Muṭahhara da Ebū Bekr-i Ṣıddīḳıñ raḍiyallāhu ʿanhümā yanına defn olundılar. Feżā'il-i şerīfeleri bī-ḥisābdır sinn-i şerīfleri elli iki müddet-i ḫilāfetleri on yıl altı ay ve birḳaç gün idi. Muṣannifiñ yazdığı budır velākin sinn-i şerīfleri ḳavl-i ṣaḥīḥ üzere Allāhu aʿlem elli dört senedir

Li münşi'ihī [23a]

Ol yāver-i dīn dāver-i ferḫunde cenāb

Yaʿni ki cenāb-ı ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb

Mevṣūf olup evṣāf-ı ʿadāletle temām

Ḥaḳ itmiş idi nuḳṭunı miftāḥ-ı ṣavāb[219]

ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihi ecmaʿīn

Menāḳıb-ı Emīri'l-Mü'minīn ʿOṯmān Ẕī'n-Nūreyn Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

Vālide-i muḥteremeleri ʿAbdü Menāf oġlı ʿAbdüşşems oġlı Ḥabīb oġlı Rebīʿa oġlı Kureyb ḳızı Ervādır müslime oldığı ḥālde vefāt eyledi. Vālidesi sulṭān-ı enbiyānıñ ʿammesi Ümmi Ḥakīm Beyżādır ve cenāb-ı ʿOṯmān ḥabīb-i ekremiñ ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem dāmādları olup neyyireyni evc-i ʿiṣmet iki kerīme-i mükerremeleriniñ raḍiyallāhu ʿanhümā şeref-yāb-ı izdivācları olmuş idi. Ḥaṭṭā Ẕü'n-nūreyn ile tavṣīf olunmışlar idi. ʿAşere-i mübeşşereden olup neseb-i ʿālīleri neseb-i nebeviyeʿAbdü Menāfdan mülāḳī olur ẕāt-ı ferḫunde ṣıfātları şuʿbe-i īmāndan olan ṣıfāt-ı ḥayā ile muttaṣıf olup melā'ike-i semā cenābından istiḥyā-yı taʿẓīm üzere idiler ve zamān-ı peyġamberīde tecḥīz-i ceyş-i ʿusret idüp taḥsīn-i sürūrı ʿizzetine ve duʿā-yı peyġamberī devletine maẓhar oldılar. Ḥaḳḳında faḫr-i kā'ināt "li-külli nebiyyin rafīḳun fi'l-cennet ve rafīḳu fīhā ʿOṯmān" buyurmışlar idi. [23b] Feżā'il-i şerīfeleri ekṯeru min en yuḥṣā ḳabīlindendir. Altmış ḍoḳuz yaşında iken ʿÖmerü'l-Fārūḳuñ fevtinden üç gün ṣoñra hicretiñ yigirmi dördünci senesi Muḥarremiñ ibtidāsı çehārşenbe güni ḫilāfete biʿat olundılar. Müddet-i ḫilāfetleri üc gün eyyām-ı şūrāden māʿadā on bir sene ve on bir ay ve yigirmi ḍoḳuz gün idi. Eyyām-ı şūrī vefātı ʿÖmerden ṣoñra emr-i ḫilāfet içün olan müşāvere günlerine dirler ve sāl-i hicretiñ otuz beşinci senesi ẕi'l-ḥiccesiniñ on sekizinci cumʿa güni şehīden fevt olup dāru'n-naʿīm-i firdevse rıḫlet eylediler. Sinn-i şerīfleri seksen bir idi baʿżılar daḫi ziyāde idi dimişler. Ḳavl-i meşhūr üzre müddet-i ʿömrleri seksen iki sene ve müddet-i ḫilāfetleri on iki seneden on iki gün nāḳış olmaḳdır. Şehādet-i şerīflerine cür'et eyleyen aleme de iḫtilāf olunmuşdır. Bir rivāyetde ḳuṭṭāʿ-ı ṭarīḳden Ḥāriṯ bin Bedr nām zālim ḳavl-i āḫārda Esved nām siyehkār şehīd eyledi dinilmişdir. Mü'ellif-i

[219] (1a) (2ab) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (1b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 49 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

kitāb-ı ḳavl üzre ʿAbdurraḥmān bin ʿAdis el-Mışrī nām bir bed-kār idi “cezāhullāhu teʿālā bimā yelīḳuhu” şehīd oldıḳları vaḳitde muṣḥaf-ı şerīf tilāvet eylemegin ḫūn-ı mübārekleri [24a] muṣḥaf-ı şerīfde “fe seyekfīke humullāh ve huveʾs-semīʿuʾl-ʿalīm”[220] āyet-i kerīmesi üzre vāḳiʿ oldıġı mervīdür ḥālā muṣḥaf-ı mezbūr belde-i Ḥumuṣda var dīn ve ṣādırīnıñ būse-gāh-ı ziyāretleridir raḍiyallāh teʿālā

Li münşiʾihī

Pīrāye dih-i şöhret-i ibni ʿAffān

Ol kān-ı ḥayā yaʿni cenāb-ı ʿOs̱mān

Besdir şeref-i z̄ātına bu şāhid kim

Ḥaḳ ḳıldı anı mülhem-i cemʿ-i Ḳurʾan[221]

ve ṣallallāhu ʿalā şefīʿnā Muḥammedin ve ālihi ve ṣaḥbihiʾṭ-ṭayyibīneʾṭ-ṭāhirīn

Menāḳıb-ı Emīriʾl-Müʾminīn Esedullāhiʾl-gālib ʿAli Bin Ebī Ṭālib Kerremallāhu Vechehū ve Raḍiyallāhu ʿAnh

Resūl-i ekrem ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ ʿamm-zādeleridir vālideleri Hāşim oġlı Esed ḳızı Fāṭımadır ki İslāma gelüp aṣḥāb-ı hicretden idi beyneʾl-aṣḥab ḳażiyye-i muvāḫāt vuḳūʿunda yaʿni birbiri ile ḳarın-dāş oldıḳlarında sulṭān-ı-enbiyā ʿalehiʾṣ-ṣalātü veʾs-selem cenāb-ı ʿAli ile muvāḫāt buyurup *“ente aḫī fīʾd-dünyā veʾl-āḫiret”*[222] ḫiṭābıyla şeref-yāb buyurdılar. ʿAşere-i mübeşşereniñ dördüncüsidir künyet-i şerīfeleri Ebuʾl-Ḥasan ve Ebū Turāb olup şecāʿat-i z̄ātiyyelerine bināʾen Ḥaydar nāmıyla şöhret şiʿār

[220] فسيكفيكهم الله و هو السميع العليم “Onlara karşı Allah sana kafi gelecektir. O, işiten ve bilendir”, Bakara Sûresi 2/137.

[221] mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî’nin Divan’ında 393 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

[222] ”انت اخي في الدنيا والاخرة “

olmuşlar idi ʿāmuʾl-fīlden otuz sene ṣoñra recebüʾl-müreccebiñ on ücünci [24b] gicesi Mekke-i mükerremede dünyāya gelmişler idi ve hicretden kırḳ sene temāmında ramażān-ı şerīfiñ on ṭoḳuzıncı gicesi mescid-i Kūfede ʿAbdurraḥmān bin Mülcem el-Murādī nām bir şeḳāvet-encām tīġ-i mesmūm ile ʿaleʾl-ġaflet mecrūḥ eyleyüp şehr-i mezbūruñ yigirmi birinci gicesi dāruʾn-naʿīm-i firdevse irtiḥāl eylediler. Rivāyet-i uḫrāda şehr-i ramażānıñ on yedinci cumʿa ṣabāḥında zaḫm-dār olup on ṭoḳuzuıncı gicesi vefāt eylediler eṣaḥḥ-ı aḳvāl üzre sinn-i şerīfleri altmış üçdür baʿżılar altmış beş yaşında idi dimişler raḍiyallāhu teʿālā ʿanh.

Li münşiʾihī

Ol şīr-i Ḫudā şāh-ı saḥī merd-i celī

Ol ḥayder-i kerrār-laḳab yaʿni ʿAli

Aʿdā-yı bed-endīşi iderdi lerzān

Yoġıdı şecāʿatde naẓīr u bedeli[223]

Ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammeden ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıbu Ṭalḥa Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

İsm-i şerīfleri Ṭalḥa ve künyeleri Ebū Muḥammeddir vālideleri ʿAlā-i Ḫaḍramīniñ ḳız ḳarındaşı Ṣaʿbe binti ʿAbdullāh bin ʿAbbād el-Ḫaḍramīyedir. Ṭalḥanıñ neseb-i şerīfleri Resūlullāha Mürre bin Kʿabda mülteḳī olur. Vāḳʿa-i muvāḫātda Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem kendüyi Kaʿb bin Mālik ile ḳarındaş [25a] eylediler. Ġazve-i Bedire berāy-ı maṣlaḥat ḥāżır olmayan üc nefer aṣḥābıñ biridir. Bedirden ġayrı ġazavātıñ cümlesinde ḥāżır

[223] (1ab) (2b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (2a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 525 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

idi bu ġazādan teḫallüfe sebeb sulṭān-ı enbiyā ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem anı Saʿīd bin Zeyd ile maʿan Ebī Sufyān bin Ḥarb ile gelen Kureyş kārbānını tecessüse irsāl buyurdıḳlarıdır. Bināʾen ʿaleyh ʿavdetlerinde Bedir ġanāyiminden ḥiṣṣe-ifrāz eyleyüp "Āl-sehmini yā Ṭalḥa" diyü buyurdılar. Ṭalḥa daḫi yā Resūlullāh ḥużūr-ı cihāddan ḥāṣıl olacaḳ ecrim nice olur diyü iẓhār-ı ḥüzn ve teʾessüf eyledikde ecriñ daḫi ṣābitdir işāretle cebr-i ḫāṭır buyurdılar ẓīrā Ḫudā ve Resūl ḫidmetinde idi. Müʾellif-i kitābıñ Şām-ı şerīfde ticāretde bulundı didigi ġālibā sehv olmaḳ gerekdür ve cenāb-ı Ṭalḥa muhācirin-i evvelinden idi. Uḥud ġazāsında bile olup ḥabīb-i Ḫudānıñ ʿaleyhüʾṣ-ṣalātü veʾs-selām mübārek vech-i şerīf ve dendān-ı laṭīfleri āzurde olup bir ṣaḫra üzerine suʿūd murād-ı şerīfleri oldıḳda vücūd-ı şerīflerinde olan zırh-ı müṣennānıñ aġırlığından çıḳmaḳda ʿusret ve bīzār olmaġın cenāb-ı Ṭalḥa arḳasını pāy-ı mübārekleriniñ altına kürsi eyleyüp iʿānet-i bendegī eyledikde ol faḫr-i kāʾināt ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾt-teslīmāt cenāb-ı Ebī Bekre [25b] yā Ebā Bekr "evcebeʾl-yevme Ṭalḥa" diyü ḫiṭāb-ı işāret buyurdılar. Yaʿni Ṭalḥa bir ḫidmetde bulundı ki cenneti īcāb eyledi ve ġazve-i meẕkūrda Resūl-i kibriyānıñ ḫidmet-i şerīflerinde ihtimām eyleyüp yigirmiden efzūn cerāḥat-i mecrūḥ olmuş idi ve Resūl-i ekrem mevāżiʿ-i müteʿaddidede kendiye Ṭalḥatüʾl-ḫayr ve Ṭalḥatüʾl-feyyāẓ ve Ṭalḥatüʾl-cūd tesmiye buyurmışlar idi vāḳʿatüʾl-cemelde ḥażret-i ʿAli Ṭalḥayı meclisine daʿvet eyleyüp meclis-i şerīf-i nebevīde olan sābıḳa-ı ikrāmı ve feżāʾil-i ẕātiyyesini kendiye teẕkīr eyledikde ḳıtāl-i mezbūrdan dāmen-keş olup ṣaflarıñ birinde ʿuzlet itmiş iken bi-ḳażāʾillāh teʿālā bir oḳ işābet eyleyüp ayaġında ʿırḳuʾn-nesā dimekle maʿrūf ṭamarı ḳatʿ eyledi ḳanı dinmeyüp ol zaḫmdan vefāt eyledi. Raḍiyallāhu teʿālā ʿanh. Ol oḳu atan Mervān bin el-Ḥakem idi dimişler. Vaḳʿatüʾl-cemel hicretiñ otuz altıncı senesi cemāẕiyeʾl-evvelisiniñ onuncı güni idi. Sinn-i şerīfleri altmış dört seneye bāliġ idi.

Li münşiʾihī

Ol merd-i veġā-pīşe-i miżmār-ı ciḫād

Kim Ṭalḥa o çāpük-rev-i rāh-ı irşād

İḫlāṣ ile ol mefḫar-i mevcūdāta

Ḫidmetler idüp eyledi taḥṣīl-i murād[224]

ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıbu[26a] Zübeyir bin el-ʿAvvām Raḍiyallāhu teʿālā ʿAnh

Zübeyir ve emīrüʾl-müʾminīn ʿAli bin Ebī Ṭālib ve ʿaşereden Ṭalḥa ve Saʿad bin Ebī Vaḳḳāṣ bir senede dünyāya gelmişlerdir. Zübeyr'iñ vālidesi ʿAbdulmuṭṭalib ḳızı Ṣafiyyedir ki sultān-ı enbiyānıñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātu veʾs-selām ʿammesidir müslimeten vefāt eylemişdir ve cenāb-ı Zübeyir on altı yaşında Ebū Bekr es-Ṣıddīḳ eliyle şeref-yāb-ı İslām olup sābıḳūndan olmuş idi. Fārisüʾl-ḫayl ve şecīʿ idi fī sebīliʾllāh sell-i seyf idenleriñ evvelidir dimişler vāḳʿa-i muvāḥātda Resūl-i ekrem anı ʿAbdullāh bin Mesʿūd ile ḳarındāş itmişler idi. Seyyid-i kāʾināt ile Bedr ve Uḥud ve Ḫuneyn ġazālarına ḥāżır olup ḥaḳḳında "inne li-külli nebiyyin ḥavāriyyün ve ḥavāriyyi ez-Zübeyr"[225] buyurulmışdır yaʿni her peyġamberiñ umūr-ı beşeriyyede muʿīnleri vardır benim ḥavāriyy-i kār-sāzım Zübeyirdir dimek olur. Vādīyüʾs-sabāʿ nām mevżiʿde ʿAmr bin Ḫürmüz adlu bir bed-kār ġāfilen şehīd eyleyüp maḥall-i mezbūrede defnolunmuşdır. Sinn-i şerīfleri altmış yedi idi velākin ḳavl-i ṣaḥīḥ altmış dört yaşında olmaḳdır.

Li münşiʾihī

Olmışdı Zübeyr o merd-i pākize siyer

Evṣāf-ı şecāʿat ile ṣavlet küster

[224] (1a) (2b)mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (1b) (2a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 132 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[225] "ان لكل نبى حوارى وحول ربى الز بير"

ʿUnvān-ı ḥavārī ile zīver ḳıldı

Ser-ṣafḥa-ı vaṣfını anıñ peyġamber[226]

[26b] ve ṣallallāh ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ʿalihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıb-ı Saʿd bin ez-Zührī el-Kureşī Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

Saʿd ḥażretleriniñ vālidesi ʿAbdü Menāf ve oġlı ʿAbdüşşems oġlı Ümeyye oġlı Sufyān ḳızı Ḥamnedir bu Saʿd sābiʿüʾl-İslām idi zīrā ibtidā şeref-i İslām ile müşerref olan yedi neferiñ yedincisidir fī sebīliʾllāh oḳ atanlarıñ evvelidir. Kendiye fārisüʾl-İslām daḫi derler sulṭān-ı enbiyā ile Bedir ve Uḥud ve Ḥudeybiye vesāʾir ġazālara ḥāẓır olup Uḥuḍ ġazāsında bir mertebe dilāverlik icrā eylediler ki ol ḥabīb-i kibriyā ʿaleyh-i ekmelüʾt-teḥāyā, "Yā Saʿd irmi fidāke ebī ve ümmī"[227] maḳāl-i saʿādet meʾāliyle iẓhār-ı taḥsīn buyurmışlar idi Zührī rivāyetde Saʿd bin Ebī Vaḳḳāṣıñ ġazve-i mezbūrede biñ ʿaded oḳ atdıġı mervīdür. Faḫr-i ʿālem anıñ ḥaḳḳıñda "Allāhümme seddid remyetehu ve ecib daʿvetehu"[228] bir rivāyetde "Allāhümmeʾstecib li-Saʿdin iẕā deʿāke"[229] buyurmalarıyla müstecābüʾd-daʿve olup tīr duʿāsı hedef-i icābetden teḫallüf itmez idi. Maʿnāsı yā Rab Saʿdıñ atdıġı oḳlarını menzil-i maḳṣūda vāṣıl ve duʿālarını ḥüsn-i ḳabūlle ḥāṣıl eyle dimekdir. Rivāyet-i ṯāniye üzere yā Rab Saʿdıñ saña itdigi duʿālarını ḳabūl it dimek olur el-Ḥaḳ [27a] Bu saʿādet ki Saʿda sermāye-i bişāret olmuşdır. İksīr-i nā-yābdır ki zerre-i kemīnesi tūtiyā-yı ʿuyūn-cāndır raḍiyallāhu teʿālā ʿanh.

Ve ʿÖmerüʾl-Fārūḳuñ raḍiyallāhu ʿanh ḫilāfetlerinde altı nefer aṣḥāb-ı meşveretiñ birisidir. Hicretiñ elli sekizinci senesinde fevt oldı dimişler. ʿAşere-i mübeşşerede cümleden ṣoñra vefāt eyleyen budır ḥīn-i vefātlarında ṣūfdan bir cübbelerin getürüp baña bu cümle libāsımdan eḥabb u efḍaldir zīrā Bedir ġazāsında muḳātele-i küffārda üzerimde idi bunı bu

[226] (1a)mefʿûlü / mefâʿîlü / mefâʿîlü / feʿûl (1b) (2ab) mefʿûlü / mefâʿîlü / mefâʿîlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 153 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).
[227] "ياسعد إرم فدان أبي و امي"
[228] "اللهم سدد رميته و اجب دعوته "
[229] "اللهم استجب لسعد اذا دعاك "

vaḳt içün ṣaḳlardım diyü anıñla tekfīn olunmaların vaṣiyyet itmiş idi. Sinn-i şerīfleri yetmiş dört seneye bāliġ olmuş idi raḍiyallāhu teʿālā ʿanh

Li münşiʾihī

Gör faẓlını Saʿdi bin Ebī Vaḳḳāṣıñ

Ol nāʾil-i sehmüʾş-şeref-i iḫlāṣıñ

Kim olmış idi irmi fidāke bānī

Nuṭḳı aña peyġamber-i ḫāṣuʾl-ḫāṣıñ[230]

Ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıb-ı Saʿīd bin Zeyd el-ʿAdeviyyiʾl-Kureyşī Raḍiyallāhu ʿAnh

ʿAşere-i mübeşşereden Saʿid bin Zeydiñ neseb-i şerīfleri neseb-i Resūl-i Ḫudāya Kaʿb bin Lüʾeyde mülāḳī olur vālidesi Fāṭıma binti Naʿce bin Ümeyye el-Ḫazāʿiyyedir zevceleri ʿÖmerüʾl-Fāruḳuñ hemşīresi Fāṭıma [27b] bint el-Ḫaṭṭābdır. Bu Saʿīd muhācirīn-i evvelīndendir. Ḥażret-i ʿÖmerden muḳaddem İslāma gelmiş idi. Vaḳʿa-i muvāḫātda Ubeyy bin Kaʿb ile ḳarındaş olmuşlar idi. Bedirden ġayrı ġazavātıñ cümlesinde ḥāżır olup ġazve-i mezbūrede bulunmadıḳları Ṭalḥanıñ tercemesinde beyān olundıġı üzre emr-i Resūlullāh ile ḳāfile-i Kureyş tecessüs itmege meʾmūr oldıḳlarıdır. Resūl-i Kibriyā sābıḳuʾẕ-ẕikr Ṭalḥa bin ʿAbdullāh et-Teymīye itdikleri gibi Saʿīde daḫi māl-ı ġanīmetden ḥiṣṣe efrāz eyleyüp ġuzāt-ı Bedriñ maẓhar oldıḳları ecr ile tebşīr buyurdılar. Hicretiñ elli birinci senesi Muʿāviye gününde ʿAḳīḳ nām maḥalde fevt olup Medīnede defn olundılar. Ḳavl-i āḫarda Kūfede vefāt

[230](1ab) (2b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ (2a) mef'ûlü / mefâ'îlün / mefâ'îlü / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 273 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

eyleyüp anda medfūn oldığı daḫi mervīdir. ʿÖmr-i şerīfleri yetmiş üc seneyi mütecāviz idi raḍiyallāh teʿālā ʿanh.

Li münşiʾihī

Ol maẓhar-ı tebşīr-i behişt-i cāvid

Ol merd-i velī ẕātı saʿīd ismi Saʿīd

Faḫr-i rusulüñ ḥidmetine ḳāʾim idi

Olsun aña rıḍvān-ı Ḫudā-vend-i mecīd[231]

Ve ṣallallāh ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıb-ı ʿAbdurraḥmān bin ʿAvf eʾz-Zührī el-Kureşī Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

Künyeleri Ebū Muḥammeddir vālidesi Şifā bint ʿAvf bin ʿAbdulḥāriṣdir. [28a] Neseb-i şerifleri neseb-i Resūlullāh ile Kilāb bin Mürrede mülteḳī olur. ʿĀmuʾl-fiʿlden on sene muḳaddem dünyāya gelüp Ebū Bekir eliyle İslāma gelmiş idi. Muḥācirīnden olup iki hicreti cemʿ itmiş idi. Resūl-i kibriyā ile Bedir ġazāsına ve sāʾir ġazālara ḥāżır olmuş idi ḥattā Uḥud Ġazāsında yigirmi bir cerāḥat ile mecrūḥ olduḳları mervīdir. Vaḳʿa-i muvāḥātda anı Resūl-i ekrem Saʿd bin er-Rabīʿ ile ḳarındaş itmiş idi ve Devmetüʾl-cendel nām ġazāya ser-leşker idüp irsāl buyurduḳlarında biʾẕ-ẕāt mübārek elleriyle kendüye ṣaruḳ ṣarup eşrāf-ı ʿArab ḳāʾidesi üzre ʿamāmesiniñ ucını öñüne isdāl itmişler idi ve eger Ḥaḳ sübḥānehū ve teʿālā saña fetḥ u nuṣret iḥsān iderse begleriniñ ḳızını tezevvüc eyle diyü iẕn-i bişāret buyurmuşlar idi. Melik-i mezbūruñ ismi Esmaʿ bin Ṣaʿlebe bin Żamḍamiʾl-Kelbī idi ve ḳızınıñ nāmı Āṭır idi vāḳıʿan nuṭḳ-ı peyġamberī berekātıyla tezevvüc eyleyüp oġlı Ebū Seleme ol ḳızdan mütevellid oldı. Vefātları hicretiñ otuz ikinci yılında idi. Müddet-i ʿömrleri yetmiş beş

[231] (1a)mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ (1b) (2ab) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 133 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

senedir. Egerçi sinn-i şerīflerinde iḫtilāf vardır velākin ḳavl-i meşhūr budur. [28b] Baʿdeʾl-vefāt namāzını ḥażret-i ʿOs̱mān ḳıldı raḍiyallāhu ʿanhümā ve ʿAbdurraḥmān bin ʿAvf ḥażretleri “el-Kāsibü ḥabībullāh” maẓharı olup ticāretden māl-i ʿaẓīme mālik olmuş idi. Ḥattā vefātından ṣoñra maraż-ı mevtlerinde taṭlīḳ itdikleri ḫātūna irs̱-i şerʿīden bir rivāyetde yigirmi üc biñ ve rivāyet-i uḫrāda seksān üc biñ dīnār iṣābet itmiş idi. MaʿhāẕāʾAllāh ve Resūlü rıżāsında keṣīr’ul-infāḳ idi raḍiyallāh teʿālā ʿanh

Li münşiʾihī

Ol kān-ı ʿaṭā maẓhar-ı cūd u iḥsān

Ol ṭālib-i Ḥaḳ yaʿni ki ʿAbdu’r-Raḥmān

İḫlāṣ ile infāḳ ḳılup itmiş idi

Emvālini mebẕūl-i rıżā-yı Sübḥān[232]

ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Menāḳıb-ı Ebī ʿUbeyde bin ʿAbdullāh el-Cerrāḥ el-Fihriyyiʾl-Kureşī Raḍiyallāhu Teʿālā ʿAnh

Künyet-i şerīfeleri Ebū ʿUbeydedir ki şöhreti anıñladır. Sāmīleri ʿāmirdir neseb-i şerīfleri neseb-i Resūlullūha Fihri bin Mālikde vāṣıl olur. Ḥabeşe hicret iden aṣḥāb ile defʿa-ı s̱āniyede hicret itmiş idi. Seyyid-i kāʾināt anıñ ḥaḳḳında Ebū ʿUbeyde bu ümmetiñ emīnidir diyü buyurmuşlar idi. Bedir Ġazāsına ve sāʾir ġazavāta ḥāżır olmuş idi. Ḥattā Uḥud āazāsında vech-i şerīf-i nebevīde cāy-gīr olan iki zırh ḥalḳasını [29a] dişiyle çıḳarırken iki öñ dişleri dibinden ḳırılup gedik olmuş idi. Ammā ās̱ār-ı muʿcize-i nebeviyyeden ol gedik-ṣıfatı Ebū

[232] (1ab) (2b) mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlün / fâ (2a)mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî’nin Divan’ında 396 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

ʿUbeydeye bir mertebe ḥüsn ü leṭāfet īrāṣ eylemiş idi ki vaṣf olunmaz fużalā-yı aṣḥābdan idi hicretiñ on sekizinci senesi ṭāʿūn-ı ʿamvāsda tevābiʿ Şām'dan Ürdün nām maḥalde fevt olup namāzını Muʿaẕ bin Cebel raḍiyallāhu ʿanh ḳıldı. Ḳabri mevżiʿ-i mezbūrededir müddet-i ʿömr-i şerīfleri elli sekiz senedir raḍiyallāhu teʿālā ʿanh ve ʿan ṣaḥābeti Resūlillāh ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ecmaʿīn

Li münşiʾihī

Ol merdüm-i ḫāṣ u maẓhar-ı fevz u felāḥ

Yaʿni ki Ebū ʿUbeyde ibnüʿl-Cerrāḥ

Vaṣfında anıñ didi emīnüʾl-ümmet

Sulṭān-ı rusul ḥabīb-i Rabb-i Fettāḥ[233]

Ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā ve nebiyyinā ve şefīʿinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn

Ravża-ı Şāniye

Ol naḫl-i ser-bülend-i risālet ve pīrāye-i ḥadīḳa-i siyādet Resūl-i ekrem ṣallallāh teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ ebnā-ı kirām ve benāt-ı muḥteremātı ve ümmehātüʾl-müʾminīn olan ezvāc-ı ṭāhirātı ve redāʿ neseb cihetinden iḫvān ve aḫavātı ve redāʿa müteʿallıḳ baʿżı aḥvāli ve ümmehāt-ı murżıʿātı ve aʿmām ve ʿammātı beyānındadur:

Evvelā maʿlūm ol ki baba-yı şefīḳ-ı her dü ʿālem ferzend-i ḫalef-terīn-i ādem [29b] Resūl-i ekrem ṣallalāh teʿālā ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ ṣemere-i vücūd-ı mesʿūdları olan ebnā-yı ʿālī-ṣıfātı ve benāt-ı ṭāhirātı ḳavl-i meşhūr üzre yedidir dinilmişdir. Üçü erkek dördü ḳız olmaḳ üzredir. Erkek evlādı Ḳāsım, ʿAbdullāh, İbrāhīm nām şeh-zādegān-ı ẕīşāndır. Ḳız

[233] (1a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (1b) (2ab) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 117 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

evlādları bunlardır Zeyneb, Ümmü Gülsüm, Fġṭıma, Ruḳiyye raḍiyallāhu ʿanhümne ve İmām Ḳasṭalanī rivāyeti üzre altıdır. İkisi erkekdir ki Ḳāsım, İbrāhīmdir raḍiyallāhu ʿanhümā ve dördü ḳızdır ki esmā-yı ḥāmiyyeleri ẕikr olındıġı üzredir. Bunlarda kimseniñ şübhesi yoḳdır dimişdir ve Zübeyr bin Bekkār rivāyeti üzre ʿAbdullāh nām bir veled-i necībleri daḫi var idi buña Ṭayyib ve Ṭāhir daḫi dinilürdi. Ṭıfl iken Mekke-i mükerremede vefāt itmiş idi ekṣeru ʿulemā-yı siyer bu ḳavli teʾyīd itmişlerdir. Bālāda ẕikr olunan bu rivāyete muvāfiḳdır. Baʿẕılar daḫi ʿAbdullāhdan ġayrı Ṭayyib ve Muṭayyeb nām oġulları var idi baṭn-ı vāhidden tev-emān tevellüd itmişler idi dimişler ve baʿżılar ḳableʾn-nübüvve ʿAbdü Menāf nām bir oġlı var idi dimişler velākin bunda vücūh ile naẓar vardır evlād-ı ẕükūrda iḫtilāfāt-ı keṯīre vardır.[30a] Bu muḫtaṣarda tafṣīli münāsib olmayup bu mertebe taṭvīl daḫi muṣannif-i kitāb sekiz taḥḳīḳ eylediginden iḳtiżā eylemişdir ve evlād-ı kirāmıñ eṣaḥḥ-ı aḳvāl üzre tertīb-i velādetleri bu vechiledir.

Ḳāsım ve ʿAbdullāh ve İbrāhīm ve Zeyneb ve Ruḳiyye ve Ümmü Gülsüm ve Fāṭıma rıḍvānullāh teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn

Terceme-i Ḳāsım Bin en-Nebīyyi Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Evvelā maʿlūm ol ki faḫr-i kāʾinātıñ evvel-i evlād-ı kirāmı Ḳāsım olup anıñla künye olunmışlardır. Baʿżılar ibtidā-yı evlādı Zeyneb-nām kerīme-i mükerremeleridir ancaḳ erkek evlādınıñ evveli Ḳāsımdır dimişler. Bu Ḳāsım nübüvvetden muḳaddem Mekke'de vücūda gelüp iki yaşında yine Mekke'de vefāt eyledi. Baʿżılar yedi günlük ve baʿżılar on yedi aylıḳ idi dimişler. Ḳavl-i āḫarde yürümege ḳādir oluncaya dek muʿammer oldı dinilmişdir. Vālidesi Ḫadice bint Ḫüveyliddir raḍiyallāhu ʿanhā ve Resūl-i ekremiñ ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem Ebuʾl-Ḳāsım ile tekennī buyurdıḳlarına vech-i āḫar beyān idüp Ḳāsım nām oġlı dinilir. Yek ḳavl-i żaʿfını muṣannif-i kitābıñ īrād eylemesi rivāyet-i cumhūra münāfī ve ḳavl-i meşhūra muḫālifdir ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn

[30b] Terceme-i Ṭāhir İbnüʾn-Nebiyyi Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Bu Ṭāhiriñ baʿżılar yanında vücūdı iḫtilāfidır biʿṣetden evvel mi yāḫūd ṣoñra mı vücūda geldi ve bu Ṭāhir'den murād ʿAbdullāh nām veled-i necībleri midir yā ġayr mıdır ve vālideleri Ḫadīce yoḫsa ʿĀʾişe midir baʿżılar Mekke'de Ḫadīcetüʾl-Kübrā'dan tevellüd eyleyüp anda vefāt itdi dimişler ve baʿżı āḫar Medīne'de ʿĀʾişetüʾṣ-ṣıddīḳadan vücūda gelüp yine anda vefāt itdi didiler velākin meẕāḳ-ı muṣannife göre vālidesi Ḫadīce olmaḳ tercīḥ olunur. Baʿżılar daḫi bu Ṭāhir-i Muṭahhar-nām bir ferzend-i āḫar ile tev-emān idi dimişler Allāh bi-ḥaḳīḳatihī ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ṭayyib Nebiyyi Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Bunda daḫi Ṭāhirde olan iḫtilāf ṣābitdir. Ḫadīcetüʾl-Kübrā'dan tevellüd itdi diyenleriñ ḳavline göre velādetleri ve vefātları Mekkede olmuş olur ve ʿĀʾişetüʾṣ-ṣıddīḳadan mütevellid oldıġı ṣūretde Medīne'de tevellüd eyleyüp anda vefāt itmiş olur. Baʿżılar Ṭayyib ve Ṭāhir baṭn-ı vāḥidden tevʾem idiler dimişler ve baʿżılar daḫi Ṭayyib ve Ṭāhir ʿAbdullāhıñ esmā-ı müşterekesidir diyüp vech-i tesmiye eyyām-ı vaḥy ve henkām-ı biʿṣetde vücūda [31a] geldigidir dimişler ve isnād-ı żaʿīf ile ḥażret-i ʿĀʾişe'den rivāyet olunur ki benden bir sıḳṭ-ı kāmiliʾl-aʿżā mütevellid olup ismini faḫr-i enbiyā ʿAbdullāh ḳomuşlar idi ve baña Ümmü ʿAbdullāh ile taʿyīn-i künyet buyurmışlar idi velākin bu rivāyetiñ sıḥḥati meczūm degildir vallāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳatiʾl-aḥvāl ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī evlādihī ecmaʿīn

Terceme-i İbrāhīm İbniʾn-Nebiyyi ʿAleyhiʾt-Taḥiyyat veʾt-Tekrīm

Bu İbrāhīmiñ vālidesi melik-i Mışır Muḳavḳıs'ıñ seyyid-i kāʾināta ihdā eyledigi Māriye-i Ḳıbṭiyyedir. Hicretiñ sekizinci senesi ẕiʾl-ḥiccesinde Medīne'de vücūda gelmiş idi on yedi yā on sekiz aylıḳ iken vefāt eyledi bir rivāyetde yürümege ḳādir olıcaḳ mertebede idi rūz-ı velādetiniñ yedinci güni saclarını tıraş itdirüp ʿaḳīḳa kurbān eylediler ve saclarınıñ aġırı gümüş ṣadaḳa eyleyüp yevm-i mezbūrda ismini taʿyīn buyurdılar. ʿAmel-i mezbūr sünnet idigi bunıñla istidlāl olunur ve İbrāhīmiñ vefātı güninde bi-emriʾllāh teʿālā güneş ṭutılup ḫalḳ

küsūf-ı Şems-i İbrāhīmiñ fevtine ḥaml itdikleri mesmūʿ-ı Resūlullāh oldıḳda “innеʾş-şemse veʾl-ḳamera”[234] āyetāni min āyātiʾllāhi lāyenkesifān-i li-mevti eḥadin velā li-ḥayātihī ḥadīṣ-i şerīfiyle ḥall-i ʿaḳde-i [31b]eşkāl buyurdılar maʿnā-yı ḥadīṣ Allāhu aʿlem budur ki taḥḳīḳan şems ve ḳamer āyāt-ı Rabbāniyyeden iki āyetdir kimseniñ emvāt u ḥayātı içün ṭutulmazlar dimekdir ve Cenāb-ı İbrāhīmiñ ʿaleyhiʾs-selām ḥīn-i vefātında ol seyyid-i enbiyā ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥāyā “el-ʿaynu tedmeʿu veʾl-ḳalbu taḥzenu ve innā li-firāḳike yā İbrāhīmu lemaḥzūnūn”[235] buyururlar idi yaʿni gözyaşı ve ḳalb maḥzūn olur ve biz seniñ firāḳınla yā İbrāhīm maḥzūnlarız baʿżı rivāyetde “velā neḳūlü mā yusḫiṭuʾr-Rabbu”[236] vārid olmuşdur. Maʿnāsı biz ḫilāf-ı rıża bir şey dimeziz yaʿni ġażab-ı ḥaḳḳı mūcib kelimāt söylemeziz dimek olur.

Li münşiʾihi

Şehzāde-i zīşān ve celīlüʾt-tekrīm

Ferzend-i şehinşāh-ı rusül İbrāhīm

Tā maḥşere dek rūḥ-ı şerīfine anıñ

Ḥaḳdan ola ittiḥāf-ı dürūd u teslīm[237]

ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā ve şefīʿınā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn

Maʿlūm ol ki ol nebiyyüʾr-raḥmet ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet ḥażretleriniñ benāt-ı muḥteremātı dört kerīme-i mükerreme idigi ittifāḳidir ki zikr olunur.

[234] İbrahim Suresi 14/ 33.
[235] “العين تدمع والقلب تحزن و انا لفراقك يا ابرهيم لمحزونون”
[236] “ولا نقول ما يسحط الرب”
[237] (1ab) (2b) mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlün / fâ (2a) mef‘ûlü / mefâ‘îlü / mefâ‘îlü / fe‘ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî’nin Divan’ında 319 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Terceme-i Zeyneb Bint'ün-Nebiyyi'l-Muḥterem Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Zeyneb Resūl-i ekrem ḥażretleriniñ kerīme-i mükerremeleriniñ evvelidir. Ebu'l-ʿāṣ ibn Rabīʿa tezvīc olunmış idi. ʿAli ve Umāme bundan mütevellid olmuşdır. [32a] Zeynebiñ vālidesi Ḫadīcetü'l-Kübrā raḍiyallāhu ʿanhā baʿde'l-biʿşe zevci Ebu'l-ʿāṣ İslāma geldikde nikāḥ-ı evvel ile iktifā eylediler baʿżı rivāyetde tecdīd-i nikāḥ olundı dinilmişdir ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā ve şefīʿnā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ruḳiyye Bint'ün-Nebī Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Kerīme-i muḥteremātıñ ikincisi Ruḳiyyedir. ʿāmu'l-fīʿliñ otuz üçünci senesinde dünyāya gelmiş idi nübüvvet gelmezden muḳaddem ʿUtbe bin Ebī Leheb'e tezvīc olunmış idi kim Resūl-i ekreme vaḥy-i kerīm nāzil olup "tebbet yedā Ebī Leheb"[238] āyeti nüzūl eyledi. Ebū Leheb ʿUtbeye eger taṭlīḳ eylemezseñ benim başım seniñ başıñdan ḥarāmdır. Seni oġulluḳdan redd iderim diyüp taṭlīḳ itdirdi velākin henüz ḫalvet olmayup bākire idi. Vālidesi Ḫadīcetü'l-Kübrā raḍiyallāh teʿālā ʿanhā İslāma geldikde bile İslāma gelmiş idi bundan soñra sulṭān-ı enbiyā ʿOṯmān-ı ẕi'n-nūreyne tezvīc buyurup anlarıñ taḥt-ı nikāḥında vefāt itmiş idi. Radiyallāhu teʿālā ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ümmü Gülsüm Bint'ün-Nebiyyi'l-Muʿaẓẓam Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Üçüncü kerīmeleri Ümmü Gülsüm'dür bunıñ daḫi vālidesi Ḫadīce bint Ḫüveylid'dir hemşīresi Ruḳiyye'niñ vefātından soñra Ḫażret-i ʿOṯmān'a tezvīc [32b] olunmış idi. Bunlar daḫi taḥt-ı nikāḥında vefāt eyleyüp sulṭān-ı enbiyā buyurdılar ki eger üçüncü ḳızım olaydı anı daḫi ʿOṯmāna virirdim. Bir rivāyetde "lev kāne ʿındī ʿaşeran le zevvectü'une ʿOṯmāne bin

[238] "تبت يدا ابي لهب"

ʿAffān”[239] rivāyet olunmışdır yaʿni eger on ḳızım daḫi olaydı ʿOs̱mān bin ʿAffāna tezvīc eyler idim buyurmışlar idi. Bu daḫi cümle-i feżāʾil-i ʿOs̱māniyyedendir raḍiyallāhu teʿālā ʿanh ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn.

Terceme-i Fāṭımatüʾz-Zehrā Bint'ün-Nebiyyiʾl-Ekrem ve Ṣallallāhu Teʾālā ʿAleyhi ve sellem

Fāṭımatüʾz-Zehrā raḍiyallāhu teʿālā ʿanhā Resūl-i ekremiñ benāt-ı ṭāhirātınıñ āḫiridir ve cümle kerīmelerinden ziyāde bunlara muḥabbet itmişler idi. Bunıñ daḫi vālidesi Ḫadīcetüʾl-Kübrā'dır raḍiyallāh teʿālā ʿanhā. Resūl-i kāʾināt ḳırḳ bir yaşında iken dünyāya gelmiş idi. Baʿżılar nübüvvetden beş sene muḳaddem vücūda gelmişdir didiler ve vefātları Buhārī rivāyeti üzre Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretleriniñ vefātlarından altı ay ṣoñra der-saʿādet ile Resūl-i kibriyā ʿAli bin Ebū Ṭālib raḍiyallāhu teʿālā ʿanh tezvīc buyurmışlar idi. Sıbṭeyni mükerremeyn şeh-zāde-gān-ı muḥteremeyn Ḥaseneyn-i şehīdeyn yaʿni İmām Ḥasan ve İmām Ḥüseyin raḍiyallāhu teʿālā ʿanhümā ḥażretleriniñ māder-i vālā-güherleri [33a] bunlardır ve Ḥaseneynden ġayrı Muḥsin-nām bir veled-i necībleri daḫi olmış idi ve ʿÖmerüʾl-Fārūḳuñ raḍiyallāhu teʿālā ʿanh zevceleri Ümmü Gülṣüm daḫi bunlarıñ kerīme-i mükerremeleridir. Feżāʿil-i şerīfeleri kütüb-ı muṭāvulātda tafṣīl üzre raḍiyallāh ʿanhā

Li münşiʾihī

Dürr [ü] ṣadef-i ṣulb-i ḥabīb-i Mevlā

Ol seyyide-i nisve-i ʿadn-i aʿlā

Vaṣf eyledi kim Fāṭımatüʾz-Zehrādır

Ḳūlū raḍiyallāhu teʿālā ʿanhā[240]

[239] "لو كاملة كان عند عشرالزوجتهن عثمان بن عفان"

[240] "mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ" Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 2 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

Ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ecmaʿīn.

Bundan ṣoñra maʿlūm ol ki Resūlullāh ḥażretleriniñ müddet-i ʿömr-i şerīflerinde ḳac ḫātūn almışlardır ve ḳanḳısı evvel ve ṣoñradır ve cenāb-ı şerīflerinden ḳanḳısı vefāt eyleyüp kendilerden ṣoñra vefāt idenler kimlerdir ve ḳanḳısı ile ḫalvet eyleyüp ḳanḳısı ile ḫalvet olmamışdır ve ḳanḳısı ezvāc-ı ṭāhirātdan olmaġa kendi ṭaleb ve ihtimām eyledi beyneʾl-ʿulemā iḫtilāf üzredir. Velākin on bir ḫātūnda ittifāḳ ṣābitdir. Anlarıñ altısı ḳabīle-i Ḳureyşdendir ki bunlardır Ḫadīce bint Ḫüveylid ve ʿĀʾişe bint Ebī Bekr ve Ḥafṣa bint ʿÖmer ve Ümmü Ḥabībe bint Ebī Süfyān ve Ümmü Seleme bin Ebī Ümeyye ve Sevde bint Zemʿa raḍiyallāhu ʿanhünne ve dördü sāʾir ḳabīledendir anlar [33b] bunlardır: Zeyneb bint Caḥş ve Meymūne bint el-Ḥāriṣ ve Zeyneb bint Ḫuzeyme ve Cüveyriye bint el-Ḥariṣdir raḍiyallāh ʿanhā biri daḫi benī İsrāʾilden Ṣafiyyedir raḍiyallāhu teʿālā ʿanhā.

Terceme-i Ḫadīce binti Ḫuveylid Zevcüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

İbtidā-yı biʿṣetde Allāh ve Resūlüne īnānanlarıñ evveli Ḫadīcedir. Cāhiliyyetde ismi Ṭāhire idi Resūl-i ekremden muḳaddem Ebī Hāle bin Zürrāre-nām kimse taḥt-ı nikāḥında olup Hind ve Hāle-nām iki erkek oġlı olmuş idi ki Resūl-i ekremiñ rebīb-i lebībleri yaʿni ügey oġulları ve vaṣṣāf-ı ḥilye-i şerīfeleri ve Ḫaseneyn ḥażretleriniñ dayıları Hind bin Ebī Hāledir ṣoñra ʿAtīḳ bin ʿāʾiẕ el-Maḫzūmī-nām kimseye tezvīc olunup andan daḫi Hind-nām bir ḳız vücūda getürmiş idi bu daḫi fevt oldıḳdan ṣoñra ḳablaʾl-biʿṣete Resūl-i ekrem yigirmi beş yaşında iken kendilere tezevvüc buyurdılar. Ḫadīce ol vaḳt ḳırḳ yaşında idiler Resūl-i ekrem bundan evvel tezevvüc eylemeyüp Ḫadīceniñ ḥayātında ḫātūn daḫi nikāḥ eylemediler. Resūl-i ekrem ile müddet-i iḳāmetleri yigirmi beş senedir. Hicretden üc sene muḳaddem vefāt eyleyüp Mekkede Ḥacūn-nām mevziʿde defn [34a] olundılar. Sinn-i şerīfleri altmış beş idi. Resūl-i kibriyā ʿaleyh-i afḍalüʾt-taḥāyā anıñ ḥaḳḳında Cennet ḫātūnlarınıñ afḍali Ḫadīce binti Ḫüveyliddir andan ṣoñra binti Muḥammed andan ṣoñra Meryem binti ʿİmrān andan ṣoñra

Āsiye binti Muzāḥimdir diyü buyurmışlar idi ve cenāb-ı Ḫadīce selām-perverdigār ile tebşīr olunmış idi veʾl-ḥāṣıl feżāʾil-i şerīfelerine yine bu muḫtaṣar vefā eylemez raḍiyallāhu ʿanhā

Li münşiʾihī

Ol zevc-i nuḫustīn-i Resūl-i Mevlā

Sermāye-i faḫr u şeref ḫayl-i nisā

Vaṣfın işidüp Ḫadīcetüʾl-Kübrānıñ

Ḳūlū raḍiyallāh teʿālā ʿanhā[241]

Ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihī ecmaʿīn

Terceme-i ʿĀʾişe Bint Ebī Bekir eṣ-Ṣıddīḳ Zevcüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi ve sellem

Ümmüʾl-müʾminīn ʿĀʾişe ḥażretlerini Reṣūl-i kibriyā hicretden iki sene muḳaddem tezevvüc buyurmışlar idi. Ol vaḳt ʿĀʾişetüʾṣ-ṣıddīḳa altı yaşında idi. Ṭoḳuz yaşına vardıḳda Medīnede ḫalvet buyurdılar cenāb-ı ʿĀʾişeden ġayrı ezvāc-ı ṭāhirātıñ cümlesi ṣeyyib idiler ancaḳ ʿĀʾişeyi bikr oldıġı ḥālde tezevvüc eylediler ve vefātları hicretiñ elli sekizinci [34b] senesinde idi baʿdeʾl-vefāt Ebū Hureyre raḍiyallāhu teʿālā ʿanh namāzını ḳılup Baḳīʿ-i mübārekde vaṣiyyeti üzre gice defn olundılar. Vefāt-ı Resūlullāhda ʿĀʾişe on sekiz yaşında idi müddet-i ʿömrleri altmış dört senedir. Resūl-i kibriyāya yā Resūlullāh saña nāsıñ eḥabbi kimdir didiklerinde ʿĀʾişedir buyurmışlar idi. Ya ricālden kimdir dinildikde babası Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳdır diyü buyurmışlar idiler raḍiyallāhu teʿālā ʿanhümā ve cenāb-ı ʿĀʾişe meclis-i

[241] (1a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (1b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ (2a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl (2b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 1 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age)

Resūlullāhda Cibrīl-i emīni aṣḥābdan Diḥyetü ʾl-kelbī ṣūretinde müşāhede eyleyüp sulṭān-ı enbiyā yā ʿĀʾişe gördigiñ Cebrāʾildir saña selām ider diyü buyurmış idi raḍiyallāhu ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ḥafṣa Bint ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb Zevciʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāh Teʿālā ʿAleyhi Ve sellem

Cenāb-ı Ḥafṣa, ʿÖmerü ʾl-Fārūḳ raḍiyallāhu ʿanh ḥażretleriniñ kerīme-i mükerremeleridir muḳaddemen Ḥuneys bin Ḥuẕāḳatüʾs-Sehmiyyiʾl-Ḳureşīniñ taḥt-ı nikāḥında olup vefāt itdikden ṣoñra hicretiñ ücünci senesinde seyyid-i kāʾināt ʿaleyhi afḍalü ʾt-taḥiyyāt ḥażretleri tezevvüc buyurmışlar idi. Sulṭān-ı [35a] enbiyā anı bir ḥuṣūṣ içün taṭlīḳ eyleyüp bu ḫaber-i muvaḥḥiş cenāb-ı ʿÖmeriñ mesmūʿı oldıḳda mübārek başlarına ṭopraḳ ṣaçup kendi içün ve kerīme-i muḥteremeleri içün ʿaẕīm teʾessüf ve telehhüf eylediler. İrtesi gün Cibrīl-i emīn ʿaleyhiʾs-selām nāzil olup bu vechile tebliġ-i emr-i sübḥānī eyledi ki yā Resūlullāh taḥḳīḳan Mevlā-yı lā-yezāl celle şānuhū ʿÖmer ḳızı Ḥafṣayı tekrār ezvāc-ı ṭāhirāt silkine ilḥaḳ buyurmaḳ içün fermān eylemişdir. Zīrā Ḥafṣa ṣavvāme ve ḳavvāmedir yaʿni rıżā-yı Ḥaḳ içün çoḳ çoḳ ṣavm u ḳıyām idicidir ve Cennetde daḫi seniñ ezvāc-ı ṭāhirātından olsa gerekdir. Pes imdi Reṣul-i kibriyā der-ḥāl emr-i ilāhī üzre Ḥafṣa bint ʿÖmeri raḍiyallāh ʿanhümā tekrār tezevvüc şerefiyle teşrīf buyurdılar sene-i vefātında iḫtilāf vardır. Ancaḳ ḳavl-i meşhūr üzre hicretiñ ḳırḳ beşinci senesinde vefāt eyledi. Namāzını vāli-i Medīne Mervān bin el-Ḥakem ḳılup Ebū Hureyre ḥażretleri daḫi ḥāżır olmuş idi ṣaḥābe ve tābiʿīnden bir cemāʿat Ḥafṣadan ḥadīṣ rivāyet eylemişdir. Raḍiyallāhu anhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ümmü Ḥabībe binti Ebī Süfyān Zevcüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

[35b] Ümmü Ḥabībe Şems oġlı Ümeyye oġlı Ḥarb oġlı Ebī Süfyān ḳızı Remledür. Vālidesi ʿOṣmān bin ʿAffān ḥażretleriniñ ʿammeleri bint Ebī el-ʿāṣdur. Ümmü Ḥabībe

ḥażret-i Muʿāviyeniñ raḍiyallāhu ʿanhümā ḳız ḳarındaşıdur. Evāʿil-i biʿşetde aṣḥābıñ baʿżısı Ḥabeşe hicret itdiklerinde Ümmü Ḥabībe daḫi zevci ḫalīfe-i benī Ümeyye ʿUbeydullāh bin Caḥş el-Esedī ile meʿan Ḥabeşe hicret itmiş idi. Arḍ-ı Ḥabeşede andan Ḥabībe-nām bir ḳız vücūda gelmegin Ümmü Ḥabībe ile künyet olunmuş idi. Zevci ʿUbeydullāh bin Caḥş müslim iken tenaṣṣur eyleyüp ḥāl-i naṣrāniyyetde helāk oldıḳda sulṭān-ı enbiyā Ḥabeş pādişāhı melik Necāşīye ḫaber gönderüp Ümmü Ḥabībeyi kendüye ṭaleb eyledi. Melik-i Necāşī daḫi Resūl-i kibriyānıñ ṭaraf-ı şerīfinden iki yüz dīnār ḳavl-i āḫardan dört biñ dirhem mehir virüp nikāḥ eyledi. Ümmü Ḥabībe ʿOṣmān bin ʿAffānıñ ʿammesi ḳızı olmaġla emr-i velīmeyi ḥażret-i ʿOṣmāna tefvīz eyledi raḍiyallāhu ʿanh ḥażret-i ʿOṣmān daḫi laḥm u şerīd ile dügün żiyāfeti tertīb eyleyüp Şercil bin Ḥasene ile Resūl-i ekreme gönderdi. Ḥuṣūs-ı mezbūru Ebū ʿUbeyde biʿşetiñ altıncı senesinde idi dimişdür. Ümmü Ḥabībe ḥażretleri raḍiyallāhu ʿanhā ḳavl-i ṣaḥīḥ üzre ḳırḳıncı senede vefāt [36a] eylediler ḳavl-i āḫārda ḳırḳ dördünci sene vefāt itdi dinilmişdür. Raḍiyallāhu ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ümmü Seleme Bint Ebī Ümeyye Zevcetü'n-Nebiyyi'l-Muḫterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Ümmü Seleme Ebī Ümeyye ḳızı Hinddir. Nesebi Lü'vey bin Ġālib el-Kureşīye müntehā olur sultān-ı enbiyā muḳaddem aṣḥāb-ı güzīnden Ebī Selemeniñ taḥt-ı nikāḥında idi. Ümmü Seleme ve zevci Ebū Seleme Ḥabeşe hicret idenleriñ evvelidir. Rivāyet-i uḫrāda muhācire oldıġı ḥālde Medīneye dāḫil olan ḥātūnlarıñ evvelidir dinilmişdür. Resūl-i kibriyā anı hicretiñ ikinci senesinde ki zevci Ebū Selemeniñ vefāt itdigi senedir vaḳʿa-ı Bedirden ṣoñra şehr-i şevvālde tezevvüc buyurmışlar idi. Hicretiñ elli ṭoḳuzuncı senesinde Muʿāviye begliginde vefāt eyleyüp Baḳīʿ-i mübārekde defn olunmış idi ve namāzını Ebū Hureyre ḥażretleri ḳılmış idi. Raḍiyallāhu ʿanh. Müddet-i ʿömri seksen dört senedir. Ümmü Seleme faḳīḥe ve ʿālime idi raḍiyallāhu ʿanhā naḳl olunur ki Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem Ümmü Selemeye içinde biraz ṭopraḳ ile bir şīşe teslīm eyleyüp buyurmışlar idi ki

ḳaçan bu ṭopraḳ ḳana müteḥavvil görine oġlum Ḥüseyn şehīd olur pes imdi maḳtel-i Ḥüseyn [36b][242] güni Ümmü Seleme Medīnede evvel-i nehārda şīşe-i mezbūreye baḳup turābı ḥāli üzerine gördi. Aḫşam tekrār naẓar itdikde ḳan müşāhede eyledi ve ol gice rüʾyāda Resūl-i ekremi görüp yā Ümme Seleme oġlum Ḥüseyni şehīd itdiler diyü buyurdı. Ṣabāḥ oldıḳda cāriyesini istiḫbār-ı ḥāl içün çārsūya gönderüp şehādet-i Ḥüseyni raḍiyallāhu ʿanh taḥḳīḳ bildikde ʿazāsını eyledi raḍiyallāhu ʿanhā ḥikāyet-i mezbūrı baʿżılar ibn ʿAbbāsdan üslūb-ı āḫar üzre rivāyet itmişlerdir. El-ʿuhdetü ʿaleʾr-rāvī vallāhu aʿlem u bi-ḥaḳīḳatiʾl-aḥvāl ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Sevde Bint Zemʿa Zevcetüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Sevde ʿAbduşşems oġlı Ḳays oġlı Zemʿa ḳızıdır. Nesebi ʿāmir bin Lüʾey vāṣıtasıyla Fihre müntehā olur sulṭān-ı enbiyā Sevdeyi Mekke-i mükerremede Ḫadīceniñ fevtinden ṣoñra ʿaḳd-i ʿĀʾişeden muḳaddem tezevvüc buyurmışlar idi Resūl-i ekremden muḳaddem ʿammīsi oġlı Sekrān ibn ʿÖmerüʾl-ʿāmirīniñ taḥt-ı nikāḥında idi. Bedir gününde aḳrabāsından ḳatl olunanlara bi-ḥasebiʾl-beşeriyyet bükāsından ötüri faḫr-i ʿālem cenābından ʿazīmet-i ṭalāḳ ḥisseyledikde niyāz ve iʿtiẕār eyleyüp yā Resūlallāh beni ṭatlīḳ eyleme benim cenāb-ı ḥażretiñden murādım

[37a]

meydān-ı ʿaraṣātda ezvāc-ı ṭāhirātıñ zümresinde ḥaşr olmaḳdır diyü ricā eyledikde ol şefīʿ-i rūz-ı cezā ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥāyā ḥużūr-ı şerīfinde ricāsı maḳbūl olup ḫidmet-i şerīflerinde ibḳā buyurdılar ve "in imrāʾetün ḫāfet min baʿlihā nüşūzen ev ıʿrāḍan"[243] āyet-i kerīmesi bunıñ ḥaḳḳında nāzil olmış idi. ʿÖmerüʾl-Fāruḳuñ raḍiyallāhu ʿanh zamān-ı ḫilāfetinde vefāt eyledi. Baʿżılar Medīne-i münevverede elli dört senesi şevvalinde vefāt itdi dimişler Allāhu

[242] Nüshada varak numarası 36 olması gerekirken 26 olarak devam etmektedir. Transkriptli metinde doğru sıralama yapılmış olup nüshadaki karşılığı belirtilecektir.
[243] "وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضً"

aʿlem raḍiyallāhu teʿālā ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve evlādihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Zeyneb Caḥş Zevcetü'n-Nebiyyi'l-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Zeyneb Rebāb oġlı Caḥş ḳızıdır. Neseb-i Resūlullāha Ḥuzeyme bin Müdrikede mülteḳī olur vālidesi Ümeyme bint ʿAbdulmuṭṭalibdir. Peyġamberiñ ʿuteḳāsından Zeyd bin Ḥārişeniñ taḥt-ı nikāḥında idi baʿde zamānın talāḳ virüp ʿiddeti tamām oldıḳdan ṣoñra Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem idi. Zeydi Zeynebe gönderüp var Zeynebe söyle gelür mi didi. Zeyd daḫi ḳapusına gelüp yā Zeyneb beni Resūlullāh saña gönderdi seni kendilere tezvīc murād-ı şerīfleridir ne dirsin didikde Zeyneb ben lā ve neʿamdan nesne dimem tā Rabbimden celle şānuhū ne emr ü fermān ẓuhūrına dek [37b] [244]didi. Ḥattā "felemmā ḳażā Zeydun minhā ve ṭaren zevvecnā kehā"[245] āyet-i kerīmesi nāzil oldı. Seyyid-i enbiyā daḫi imtiṣālen liʾl-emr hicretiñ beşinci senesinde tezevvüc buyurdılar vefātı hicretiñ yigirmi yılında vāḳiʿ oldı. Ḳavl-i āḫarda yigirmi birinci senesinde dinilmişdir. Müddet-i ʿömrler elli üc senedir. Ezvāc-ı ṭāhirātdan vefāt-ı Resūlullāhdan ṣoñra ibtidā vefāt eyleyen Zeyneb ḥażretleridir ki faḫr-i kāʾināt iñ ezvāc-ı ṭāhirāta "esraʿukünne luḥūḳan bī eṭvalükünne yeden" buyurdıḳları bunlarıñ şānına muvāfıḳ düşmişdir. Maʿnā-yı ḥadīṣ sizlerden baña ibtidā lāḥiḳa olan cūd u kerem ṣıfatıyla mevṣūfe olanıñızdır dimekdir. Ḥadd-i ẕātında Zeyneb çoḳ çoḳ ṣadaḳa eyleyüp fuḳarāya iʿānet üzre idi. Ḥattā ḥaḳḳında ḥażret-i ʿĀʾişetiʾṣ-ṣıddīḳa raḍiyallāhu ʿanhā Zeyneb bizlerden saḫiyye ve mutaṣaddıḳadır kendi kesb-i yediyle fuḳarāya infāḳ ve taṣadduḳ üzredir diyü buyurdıḳları mervīdir. Raḍiyallāhu ʿanhā ve ʿan cemīʿ ezvācihi ve ṣallallāhu ʿalā nebiyyinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Meymūne Bint el-Ḥāriṣ Zevcetü'n-Nebiyyi'l-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Meymūne Ḥazen oġlı Ḥāriṣ ḳızı Meymūnedir. Nesebi Nizār bin Muʿad vāsıṭasıyla ʿAdnāna müntehā olur sulṭān-ı enbiyādan muḳaddem ʿAbdulʿuzza oġlı Ebū Rahmiʾl-āmirī

[244] Nüsha varak no: 27
[245] Ahzâb Suresi 33/37.

[38a] el-Kureşīniñ taḥt-ı nikāḥında idi ve ismi Berre idi Resūl-i kibriyā hicretiñ yedinci yılında tezevvüc eyleyüp Berreden bedel Meymūne tesmiye eyledi vefātı Mekkeden on yıl miḳdārı Seref-nām mevżiʿde vāḳiʿ oldı ki Reṣūl-i ekrem ile ibtidā anda şeref-yāb olmış idi. Tāriḫ-i fevti hicretiñ elli birinci senesidir. Baʿżılar altmış altıncı ve ḳavl-i āḫarde altmış birinci senedir. Namāzını ʿAbdullāh bin ʿAbbās raḍiyallāhu ʿanhümā ḳılmış idi āḫir-i ezvāc-ı ṭāhirāt bunlardır bundan ṣoñra peyġamberimiz ʿaleyhiʾṣ-ṣalātu veʾs-selām kimseyi tezevvüc eylemediler. İbn ʿAbbās ve ʿAbdullāh bin Zeyd el-Eṣam ve ʿAbdullāh bin Şeddād ve bunlardan ġayrı aṣḥāb Meymūneden eḥādīṯ-i şerīfiyye rivāyet eylemişlerdir raḍiyallāhu ʿanhā.

Terceme-i Zeyneb Binti Ḫuzeyme Zevcetüʾn-Nebiyyiʾl-Muḫterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Zeyneb Ṣaʿṣaʿa oġlı ʿĀmir oġlı Hilāl oġlı ʿAbdü Menāf oġlı ʿÖmer oġlı ʿAbdullāh oġlı Ḥāriṯ oġlı Ḫuzeymeniñ ḳızıdır. ʿAbdullāh ibn Caḥş-nām kimseniñ taḥt-ı nikāḥında olup Uḥud ġazāsında fevt olmaġla hicretiñ üçünci yılında Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem ḥażretleri tezevvüc buyurdılar. Seyyidüʾl-enbiyā iki ay ḳavl-i āḫarde üç ay miḳdārı şeref-yāb-ı ḫidmet olup vefāt eyledi. [38b][246] raḍiyallāhu ʿanhā ʿĀmir ve Ḳays ḳabīlesine nisbet olunup ʿĀmiriyye ve Ḳaysiyye dinilürdi ve ceddi Hilāl-nām kimse olmaġla aña nisbet olunup Hilāliyye daḫi dinilürdi li-vechillāh fuḳarāya ṣadaḳa ve iḥsān üzre olmaġla Ümmüʾl-Mesākīn ile künyet olunmuş idi. Raḍiyallāhu ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihiʾṭ-ṭayyibīn eṭ-ṭāhirīn.

Terceme-i Cüveyriye Bint el-Ḥāriṯ Zevcetüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Cüveyriye Ḫuzeymetüʾl-Muṣṭaliḳ oġlı Mālik oġlı ʿĀʾiẕ oġlı Ḥabīb oġlı Ebī Ḍırār oġlı Ḥāriṯ ḳızıdır. İsmi Berre idi. Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem Meymūneye tesmiye

[246] Nüsha varak no: 28

buyurdıḳları gibi bunıñ daḫi ismi Berre iken Cüveyriye tesmiye buyurdılar dinilmiş velākin bu rivāyetde naẓar vardır. Zīrā aşaġıda beyān olundıġı üzre mükātebe oldıġı ḥālde kitābetin sulṭān-ı enbiyāya ʿarż içün geldikde yā Resūlallāh ben Cüveyriye bint el-Ḥārişim benim ḥālim saña maḫfī degildir baña imdād ve iʿānet buyur dimiş idi. Bu rivāyete göre ṣoñradan Cüveyriye tesmiye olundıġı menāfī ve muġāyir görinür Allāhu aʿlem Cüveyriye beni el-Muṣṭaliḳ ṭāʾifesindendir. Sulṭān-ı enbiyā ġazvetüʾl-merīsiʿ nām ġazāda sebī eyleyüp üsārādan Cüveyriye Ṣābit bin Ḳays bin [39a] Şemmās el-enṣārīniñ ʿamm-zādesiniñ ḥişṣesine düşüp bahāya kesmişler idi ol daḫi sulṭān-ı enbiyāya gelüp yā Resūlullāh ben Cüveyriye bint el-Ḥārişim Ṣābit bin Ḳaysıñ ḥişṣesine düşdim beni kitābete kesdi cenāb ḥaẓretiñden istiʿānet iderim didikde seyyid-i kāʾināt ʿaleyhi efḍalüʾt-taḥiyyāt ḥażretleri daḫi yā Cüveyriye saña bundan ḫayırlu nesneye delālet eylesem rıżā virir misin diyü buyurdılar Cüveyriye daḫi nedir yā Resūlallāh buyurdıkda faḫr-i ʿālem daḫi seniñ bahāñı ben virüp seni āzād ideyim ve kendime tezvīc ideyim buyurdılar. Cüveyriye daḫi "neʿam yā Resūlullāh mışra-i emr odur kim anı Mevlā buyura" diyüp rūy-ı iṭāʿat gösterdikde server-i enbiyā anı alup ve iʿtāḳ eyleyüp tezevvüc buyurdılar çünki ol iki cihān faḫr-i Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾs-selām Cüveyriyeyi iʿtāḳ ve tezevvüc eyledigin aṣḥāb-ı kirām işitdiler. Şān-ı peyġamberīye taʿẓīm içün ġanāyim-i benī Muṣṭaliḳden aḫẕ itdikleri esīre cāriyeleri bunlar aṣhār-ı peyġamberīden oldılar diyü cümle āzād eylediler. Aṣhār ḫātūn ṭarafından olan aḳrabāya dirler. Ümmüʾl-müʾminīn Cüveyriye raḍiyallāhu ʿanhā bu cihetden ḳavmine vesīle-i berekāt-ı ʿaẓīmet [39b] [247]olmuş idi. İzdivāc-ı Cüveyriye hicretiñ beşinci senesinde idi. Müddet-i ʿömri altmış yıl olup tārīḫ-i hicretiñ ellinci yılında vefāt eyledi. Raḍiyallāhu ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Terceme-i Ṣafiyye Binti Mermiyye Zevcüʾn-Nebiyyiʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem.

Ṣafiyye benī İsrāʾīlden ʿÜmrān oġlı Hārūn peyġamberiñ ʿaleyhiʾs-selām sıbṭından Naḍr oġlı Ḥabīb oġlı Ḫazrec oġlı Kaʿb oġlı ʿUbeyd oġlı Ṣaʿlebe oġlı Şuʿbe oġlı Aḫṭab oġlı

[247] Nüsha varak no: 29

Ḥubbī ḳızıdır. Ḫayber ġazāsında ḳatl olunan Kināne ibn Ebī el-Ḥaḳīḳ-nām kimseniñ zevcesi idi. Vālidesi Şemuʾal ḳızı Berre ḫātūndur. Naḳl olunur ki Ḫayber fetḥinde Dıḥye sulṭān-ı enbiyādan bir cāriye istedi anlar daḫi var esirlerden birini al diyü fermān buyurdıḳlarında Ṣafiyyeyi almış idi ol vaḳt benī Ḳureyẓa ve beniʾn-Naḍīr ṭāʾifesiniñ seyyidesidir. Cenāb-ı pākiñden ġayrıya sezā degildir diyü baʿżı meḥāsini beyān eyledikde server-i ʿālem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem Dıḥyeden ṭaleb eyleyüp naẓar eyledi. Yerine bir ġayrı cāriye virüp Ṣafiyyeyi āzād eyledi ve kendiler tezevvüc eyleyüp ezvāc-ı ṭāhirāt zümresine ilḥāḳ buyurdılar. [40a] ve ʿıtḳını mehre bedel eylediler temr ve süveyḳ ile dügün eyleyüp Ümmü Seleme Ṣafiyyeyi ḫalvet-i Resūlullāha teslīm eyledi ve līme-i mezbūre hicretiñ yedinci senesinde vāḳiʿ oldı. Mervīdir ki sulṭān-ı enbiyā ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyet bir gün Ṣafiyyeyi aġlar görüp sebebin suʾāl eyledikde Ṣafiyye daḫi yā Resūlullāh ʿĀʾişe ve Ḥafṣa biz Ṣafiyyeden ḫayırluyuz zīrā peyġamberiñ ʿammīsi ḳızlarıyuz ve ezvāc-ı ṭāhirātdan cümleniñ eşrefiyüz dirler diyü ḫaber virdikde ol ṭabīb-i ḳulūb-ı ümmet ʿaleyhi efḍaliʾt-taḥiyya Ṣafiyyeye bu resme merhemsāz-ı teslimiyyet oldı ki niçün sen daḫi dimezsiñ ki benim babam Hārūn peyġamber ve ʿammim Mūsā peyġamberdir ve zevcim sulṭān-ı enbiyā Muḥammed Muṣṭafādır aleyhimüʾṣ-ṣalātü veʾs-selām pes siz benden ne vech-ile efḍal olursuz ve cenāb-ı Ṣafiyye ġāyet ḫalīme ve ʿāḳile idi. Bir rivāyetde hicretiñ ellinci yılında ve ḳavl-i āḫārde elli ikinci senesinde Muʿāviye zemānında vefāt eyleyüp Baḳīʿ-i mübārekde defn olundı. Raḍiyallāhu ʿanhā ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ezvācihī ecmaʿīn.

Pes imdi maʿlūm ola ki ẕikr olunan ümmehātüʾl-müʾminīn ol faḫr-i güzīn ile cemʿ olup her biri niçe zemān taḫt-ı nikāḥlarında olan ezvāc-ı ṭāhirātdır raḍiyallāhu ʿanhünne bunlarda [40b][248] iḫtilāf yoḳdır. Bunlardan mā ʿadā baʿżı ḫātūnlar tezvīc eylemişlerdir velākin ḳableʾd-duḫūl kimi vefāt idüp kimi taṭlīḳ olunmışdur. Bunlarıñ taʿyīn ve tertīblerinde iḫtilāfāt-ı keşīre vardır. Anlar bunlardır ki ẕikr olunur.

[248] Nüsha varak no: 30

Terceme-i Esmā Bintü ʾn-Nuʿmān Zevci ʾn-Nebiyyi ʾl-Muḥterem Ṣallalāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Esmā baʿżı rivāyetde Şerāc̄il oġlı Ḥāriṯ oġlı Nuʿmān ḳızıdır. Bir rivāyetde Ebī el-Cevn Kindiyye oġlı Nuʿmān ḳızıdır. Ḳavl-i āḫārda ṣalt-ı Sülemiyye ḳızı Esmādır ismi Senādır. Veʾl-ḥāṣıl Resūl-i kibriyā bu Esmāyı tezevvüc buyurdıḳları ittifāḳıdır velākin mufāraḳatları ḫuṣūṣında iḫtilāf olunmışdur. Bir rivāyetde sebeb-i mufāraḳat budır ki sulṭān-ı enbiyā ḥużūr-ı şerīflerine daʿvet buyurdıḳlarında gelmeyüp emr-i nebevīye ʿadem-i mübāderetden iḳtiżā eylemişdür. Rivāyet-i uḫrāda Resūl-i kibriyāya ġalebe-i sehv ü ġaflet ile eʿūẕü biʾllāh minke diyüp ḥabīb-i ekrem daḫi sen benden istiʿāẕe ṣūretinde muʿāmele eylediñ. Pes imdi Allāhu ʿaẓīmiʾş-şān seni benim saʿādet-i muḥabbetimden iʿāẕe eyledi diyü buyurup taṭlīḳ eylediler dinilmişdür ve bunlardan maʿadā āḫār sebebler beyān itmişler velākin ẕikrinde çendān-ı mülāyemet ve fāʾide [41a] olmadıġından terki evlā görüldi bu mertebe beyān daḫi muṣannif-i kitāba tebʿiyyetden neşʾet eylemişdür. Bunlar daḫi ezvāc-ı nebevīden maʿdūdedir raḍiyallāhu ʿanhā.

Terceme-i Ümmü Şerīk Binti Devrān Zevcüʾn-Nebiyyi ʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

İsmi ʿĠuzeyyedir Ġalib oġlı Lüʾey oġlı āmir oġlı Muġīż oġlı ʿAbdullāh oġlı Ḥacer oġlı Revāḥa oġlı āmir oġlı ʿÖmer oġlı ʿAvf oġlı Devrān ḳızıdır. Ḳavl-i āḫārda Ġuzeyye binti Cābir rivāyet olunmuş. Bu Ġuzeyye nefsini Mekkede Resūl-i kibriyāya hibe itmiş idi. Sulṭān-ı enbiyādan muḳaddem Ḥāriṯ el-Esedī oġlı Ebī ʿUkberī-nām kimseniñ taḥt-ı nikāḥında idi. Andan Şerīk-nām bir veled vücūda getürüp Ümmü Şerīk ile künye olunmuş idi. Baʿżılar Ṭufeyl bin el-Ḥāriṯiñ ḫātūnı idi şöhreti Ümmü Şerīk el-enṣāriyyedir dimişler velākin ḳavl-i evvel ṣaḥīḥ olmaḳ üzredir raḍiyallāhu ʿanhā.

Terceme-i Ḥavle Binti el-Huzeyl Zevci ʾn-Nebiyyi ʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu Ḥavle Rabīʿatü ʾl-Fars oġlı Nezzār oġlı Esed oġlı Ḫüveylid oġlı Daʿmā oġlı Aḳṣā oġlı Heyyib oġlı Ḳāsıṭ oġlı Vāyil oġlı Ṣaʿleb oġlı Ġanem oġlı ʿAmr oġlı Ḥāriṯ oġlı Ḳabīṣa oġlı Hebīreh oġlı Huzeyl ḳızı Ḥavledir. Resūl-i ekrem anı tezevvüc eyleyüp meclis-i [41b] [249]nebevīye vuṣūlden muḳaddem yolda vefāt itmiş idi raḍiyallāhu ʿanhā.

Terceme-i Reyḥāne Bint Şemʿūn Zevcü ʾn-Nebiyyi ʾl-Muḥterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Reyḥāne benī Ḳurayẓadan ʿAmr oġlı Ḥuẕẕāfe oġlı Şemʿūn ḳızı Reyḥānedir. ʿAmmīsi oġlı ʿAbdulḥākim-nām kimseniñ yanında idi sulṭān-ı enbiyā ġazve-i benī Ḳurayẓada anı esīr eyleyüp İslām arẓ eyledikde ḳabūl itmedi baʿdehū İslāma geldikde Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem kendilere tezvīc murād eyledi ol daḫi mülkiyyet üzre ibḳā olunmaḳ ricāsıyla milk-i nebevīde şeref-yāfte-i izdivāc oldı. Baʿżılar bu Reyḥāne Zeyd kızıdır ezvāc-ı ṭāhirāta ilḥāḳ olunmışdur diyü taṣḥīḥ-i rivāyet eylemişdür Allāh teʿālā aʿlem hicretiñ onuncı senesi ḥuccetü ʾl-vedāʿdan rücūʿ itdikde vefāt-ı nebīden muḳaddem vefāt eyledi raḍiyallāhu ʿanhā.

Terceme-i ʿAmde binti Zeyd[250] Zevcü ʾn-Nebiyyi ʾl-Muḥterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem.

ʿAmde Evs oġlı ʿAbdullāh oġlı Zeyd el-Kilābiyye ḳızıdır baʿde ʾt-tezvīc vücūdında eṣer-i beyāz oldıġı maʿlūm-ı nebevī olup taṭlīḳ olundı.

[249] Nüsha varak no: 31

[250] Aslen Kilâboğullarından olan bu kadının ismi ihtilaflıdır. Kimileri onun Fatıma bint ed-Dahhâk b. Süfyân el-Kilâbî olduğunu söylerken, kimileri de Amre bint Yezid b. Ubeyd b. Ruvas b. Kilâb b. Rebîa b. Âmir (İbn İshak, 2004: 286; İbn Hişâm, 2006: IV, 401; İbn Habîb, s. 96; Mâverdî: IX, 62), başkaları ise onun Âliye bint Zübyân b. Amr b. Avf b. Ka'b b. Abd b. Ebû Bekir b. Kilâb (Zehebî, 2006: III, 501; Ebü'l-Fidâ, III, 379) veya Seba bt. Süfyan b. Avf b. Ka'b b. Abd b. Ebu Bekir b. Kilâb olduğunu söylemiştir (İbn Sa'd, 2001: X, 136; Hâkim, 1990: IV, 38). Bkz: Hakan Temir, "Hz. Peygamber'in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen veya Vefatıyla Boş Kalan Hanımlar", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi 8,* (2018), s.588.

Terceme-i Cüveyniyetü ʾl-Kindiyye

Terceme-i Esmāda ẕikr olunan ḳıṣṣa-ı istiʿāẕeyi baʿżılar bunıñ Tercemesinde īrād itmişlerdir. [42a] veʾl-ḥāṣıl bunlar daḫi ḳableʾd-duḫūl taṭlīḳ olunan ḫātūnlardandır.

Terceme-i Leylā

Bunlar kendilerin faḫr-i kāʾināta ʿarż eyleyüp ḳabūl ve tezvīcden ṣoñra taṭlīḳ olunmuşdur. Sebeb-i ṭalāḳıñ beyānında fāʾide olmadığı eclden ṭayy olundı.

Terceme-i Żiyāʿatüʾl-Ġaşīriyye

ʿAbdullāh bin Ciẕʿān-nām kimseniñ taḥt-ı nikāḥında olup baʿdehū Hişām bin el-Muġīretiʾl-Maḫzūmī tezevvüc itmiş idi bunlar daḫi Resūl-i ekremiñ tezevvüc eyleyüp taṭlīḳ eyledigi ḫātūnlardandır.

Terceme-i ʿĀliyyetiʾl-Kilābiyye

ʿĀliyye Kilāb oġlı Ebī Bekr oġlı ʿUbed oġlı ʿAvf oġlı ʿAmr oġlı Ṭayybān ḳızıdır. Bunlar daḫi ḳableʾd-duḫūl taṭlīḳ olunmuşdur.

Terceme-i Şerefiʾl-Kilābiyye

Aṣḥābdan Dıḥyetüʾl-Kelbīniñ ḳız ḳarındaşıdır. Ḳableʾd-duḫūl vefāt itmiş idi. Mervīdir ki Cibrīl-i emīn ʿaleyhiʾs-selām Resūl-i ekremiñ meclis-i şerīflerine Dıḥyeniñ ṣūretine mütemeṣṣil oldığı ḥālde gelürdi.

Terceme-i Sebā

ʿAvf es-Sülemī oġlı ʿOṣmān oġlı Ḫurām oġlı Hilāl oġlı Ḥārişe oġlı Ḥabīb oġlı Ṣalt kızıdır.

Terceme-i Ṣafiyye binti Hişām el-ʿAnbere

Benū ʿAnber-i Temīmden bir ṭāʾifedir ki reʾīsleri ʿAnber bin ʿÖmer bin Yetmdir. Ṣafiyye-i meẕkūre sebī olunup Resūl-i ekrem anı kendilere [42b][251] tezvīc ü redd beyninde taḫyīr eyleyüp ḳabīlesin iḫtiyār itmekle redd itmişler idi.

Terceme-i Ḳuteylateʾl-Kindiyye binti Ḳays

Ḳuteyle Eşʿaṣ bin Ḳaysıñ ḳız ḳarındaşıdır. Resūl-i ekreme yā Resūlullāh saña bir eşref ve ecmel ḫātūn tezvīc ideyim diyüp niyāz-ı tām ve raġbet ve ihtimām birle ḳız ḳarındaşı Ḳuteyle-i meẕkūre-i tezvīc itmiş idi. Bunlar daḫi şeref-yāb-ı duḫūl olmayan ḫātūnlardandır. Veʾl-ḥāṣıl bālāda beyān olundıġı üzre bunlarda iḫtilāf çoḳdır ancaḳ beyān olunan muṣannif-i kiṭābın īrād eyledigi rivāyetdir.

Ve daḫi ẕikr olunan ezvāc-ı ṭāhirātdan ġayrı serārī-i Resūlullāh yaʿni mülkiyyet üzre faḫr-i kāʾinātıñ şeref-yāb-ı izdivācları olan cāriyeleri dörtdür. Biri

Mariya binti Şemʿūn el-Ḳıbtiyye

Bu Mariya Şemʿūn Ḳıbtiyye ḳızıdır. Sulṭān-ı enbiyāya Mışır ve İskenderiyye māliki Muḳavḳıs ḳız ḳarındaşın Sīrīn ile meʿan ihdā itmiş idi. Mariyayi kendiler teserrī buyurup ḳız ḳarındaşı Sīrīni Ḥassān bin Ṣābit el-Enṣārīye hibe buyurmışlar idi. Ḥassānıñ ümmü veledi olup ʿAbdurrahmān bin Ḥassān bu Sīrīnden mütevellid olmışdur. Mariya sulṭān-ı enbiyādan vilādet-i İbrāhīm ile ʿaleyhiʾs-selām ser-firāz olmuş idi. Ol vaḳt peyġamberimiz ʿaleyhiʾṣ-

[251] Nüsha varak no:32

ṣalātu veʾs-selām ʿteḳahā veledehā buyurdılar yaʿni Mariyayı [43a] oġlı āzād itdi dimekdir. Bunda ümmü veled beyliʿniñ ʿadem-i cevāzına delālet vardır raḍiyallāhu ʿanhā. Emīrüʾl-müʿminīn ʿÖmerüʾl-Fāruḳuñ zamān-ı ḫilāfetinde onuncı senede vefāt eyleyüp baḳīʿ-i mübārekde defn olundı. Ḥażret-i ʿÖmer raḍiyallāhu teʿālā ʿanh cenāzesine bi-nefsihī ḫalḳı sevḳ ve iġrā buyurmışlar idi ve ṣallallāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn.

İkinci Reyḥān binti Şemʿūndur

Baʿżılar Reyḥāne bint Zeyddir dimişler ki Tercemesi ezvāc-ı ṭāhirātda ẕikr olunmış idi. Naḳl-i sābıḳ üzre baʿżı ehl-i siyer bu Reyḥāneyi ezvāc-ı ṭāhirātdandır diyü taḥḳīḳ eylemişdir Allāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳatüʾl-aḥvāl.

Üçüncisi zevcetüʾn-nebiyyī Zeyneb binti Caḥşıñ hibe eyledigi cāriyedir ismi nāmaʾlūmdır.

Dördüncisi ġazālarıñ birinde sehm-i nebevīye işābet eyleyen bir cāriyedir ki anıñ daḫi ismi ġayr-ı meẕkūrdur.

Li münşiʾihi

Āl u aṣḥābı şeh-i kevneyniñ

Oldılar cümle güzīn-i merdüm

Aḫter-i evc-i hüdādir anlar

Raḍiyallāhu teʿālā ʿanhüm[252]

Bunda maʿlūm ol ki ol faḫr-i kāʾinātıñ benāt-ı ṭāhirātıñ evlād-ı kirāmı yaʿni ḳızları oġulları bunlardır:

[252] "feilâtün-(fâilâtün)feilâtün-feilûn(fa'lün)" Kıt'a nazım şekliyle yazılan bu manzumeye Nahîfî'nin diğer eserlerinde rastlanamamıştır.

ʿAbdullāh Bin Ruḳiyye [43b][253] Binti Nebiyyi ʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bu ʿAbdullāhıñ pederi ʿOsmān-ı z̲iʾn-nūreyndir raḍiyallāhu ʿanh vālideleri Ruḳiyye binti seyyidüʾl-enbiyādır ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥāyā peder ve māderleri Ḥabeşe hicret anlarında vücūda gelmiş idi ve Medīne-i münevvereye meʿan gelüp bir rivāyetde dört sene rivāyet-i uḫrāda altı sene miḳdārı muʿammer olup vefāt eyledi. Sebeb-i vefātın bu resme yazmışlar ki ʿAbdullāh ṣıbyān ile babası ḫānesinde oynar iken bir ḫorus gözin āzurde eyleyüp vech-i şerīfi teverrüm eyledi. Ol marażdan bi-emriʾllāh fevt olup Resūl-i ekrem namāzını ḳıldı.

Ümāme Binti Zeyneb Binti en-Nebiyyi ʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Ümāmeniñ babası Ebuʾl-ʿāṣ ibn Rebīdir. Sulṭān-ı enbiyā Ümāmeyi ġāyet severdi ḥattā naḳl olunur ki mübārek omuzlarına alup namāza bile getürirler idi. Mervīdir ki sulṭān-ı enbiyāya cizʿ-i yemānīden perdāḫte bir ḳılāde ihdā olunup bunı ehl-i beytimiñ sevgülüsüne virüñ diyü buyurdıḳlarında Ümāmeniñ boynına āvīze ḳılınmış. Ḥażret-i Fāṭımanıñ vefātından ṣoñra kendi vaṣiyyeti ile cenāb-ı ʿAli Ümāmeyi tezevvüc itmişler idi.

ʿAli Bin Zeyneb Bintüʾn-Nebiyyi ʾl-Muḥterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Bunıñ daḫi [44a] pederi Ebuʾl-ʿĀṣdır. Zeynebiñ ḥālesi oġlıdır zīrā Ebuʾl-ʿāṣıñ vālidesi Hāle Ḫadīceniñ ḳız ḳarındaşı idi. ʿAli ḳableʾl-bulūġ vefāt itmiş idi.

Ümmü Gülṣüm Binti Fāṭıma Bintüʾn-Nebiyyi ʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Ümmü Gülṣümüñ pederi ʿAli ibn Ebū Ṭālibdir. ʿÖmer ibnüʾl-Ḫaṭṭāb Ümmü Gülsümi ʿAliden kendilere tezvīc içün ṭaleb eyledikde ʿammīsi ʿAbbāsa tefvīż eyledi. ʿAbbās daḫi Ümmü Gülṣümi ʿÖmerüʾl-Fārūḳa tezvīc eyledi rıḍvānullāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn. Ümmü Gülṣüm vefāt-ı nebīden muḳaddem dünyāya gelmişdür diyü rivāyet olunmuşdur bu sebebden

[253] Nüsha varak no: 33.

İbnü ʿAbduʾl-ber en-Nemirī Nessābe fī Kitābiʾṣ-ṣaḥābe nām kitābında Ümmü Gülṣümi ʿahd-i Resūlde vücūda gelenler zümresinden olmaḳ üzre yazmışdır çünki emīrüʾl-müʾminīn ʿÖmerüʾl-Fārūḳ Ümmü Gülṣümi tezvīc murād eyledi. Ravża-ı şerīfede muḥācirīn aṣḥāba gelüp beni Ümmü Gülṣüm binti ʿAli ile zifāf eyleñ ki bu ḫuṣūṣda baña ʿilāve-i raġbet olan bu ḥadīṣ-ı mendūbetüʾt-taḥdīṣdir ki sulṭān-ı enbiyādan işitdim. Buyurdılar ki her neseb sebeb ve her ḳarābet ḳıyāmet güninde münḳaṭıʿ olur. İllā benim neseb-i şerīfim ve sebeb-i ṭāhiriʾl-ḥasebim ve āl-i eṭhārım münḳaṭıʿ olmaz çünki [44b][254] neseb ve sebeb cihetinden ol faḫr-i kāʾināta intisābım ṣābitdir. İsterim ki ʿalāḳa-ı ṣıhriyyet daḫi baña żamīme-i şerāfet ola diyüp zifāf olundılar ve Ümmü Gülṣüme cenāb-ı ʿÖmer ḳırḳ biñ dirhem mehir virdi. ʿÖmerden Zeyd ve Ruḳiyye-nām iki veled-i necībleri vücūda geldi. Zeyd ve vālidesi Ümmü Gülṣüm ikisi bir gicede vefāt eyledi ḥattā ḳanḳısı muḳaddem fevt oldıġı maʿlūm olmadı. Vaḳtān ki namāzları ḳılınmaḳ içün ikisi daḫi muṣallāya vazʿ olundı. Zeydiñ cenāzesi vālidesi Ümmü Gülṣüme taḳdīm olunup ʿAbdullāh bin ʿÖmere İmām Ḥüseyn yā ʿAbdullāh ḳız ḳarındaşınıñ vālideniñ namāzını sen ḳılıvir didikde ʿAbdullāh bin ʿÖmer namāzların ḳılıvirdi. Rıḍvānıllāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn ve kerīmeleri Ruḳiyyeyi İbrāhīm bin en-Neccām bin ʿAbdullāh bin Esed tezevvüc eyleyüp andan oġlı oldu velākin nesli bāḳī ḳalmadı.

Muḥsin bin Fāṭıma Bintüʾn-Nebiyyiʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Ve Fāṭımanıñ Ḥasan ve Ḥüseyinden māʿadā bir veled-i necībleri olup ṭıfl iken vefāt eyledi.

Ḥasan bin Fāṭıma Bintüʾn-Nebiyyiʾl-Muḥterem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

Hicretiñ ücünci senesi ramażānuʾl-mübārekiñ nıṣfında vücūda gelmişler idi. Sulṭān-ı enbiyā ṣaçlarını tıraş eyleyüp aġırınca gümüş ṣadaḳa eyledi [45a] ve ʿaḳīḳa ḳurbānı üzre bir ḳoc ḳurbān eyledi. İmām Ḥüseyniñ velādetleri beyninde bir rivāyetde on altı ay bir rivāyetde on yedi ay mürūr itmiş idi. Ḥasan ismini Cibrīl cennetden bir ḥarīr içinde mersūm oldıġı ḥālde

[254] Nüsha varak no: 34.

Resūl-i ekreme hediyye getürdi ve ism-i Ḥüseyn Ḥasandan iştiḳāḳ olunmuşdur. İmām Ḥasan Resūl-i ekreme mübārek başından gögsine varınca ġāyet müşābih idi ve İmām Ḥüseyn ṣadrından aşaġı varıncaya dek müşābehet üzre idi. İmān Ḥasan orta boylu idi. Baʿżılar ortadan uzunca idi dimişler. Pederleri ʿAliyyüʾl-mürteżānıñ şehādetinden ṣoñra hicretiñ ḳırḳıncı senesi rebīʿuʾl-evveliniñ beşinci gününde Muʿāviye ile muṣālaḥa eylediler. Altı ay ve yigirmi gün miḳdārı imāret eyleyüp Medīne-i münevvereye teveccüh eylediler. Hicretiñ ḳırḳ ṭoḳuzıncı senesine dek anda iḳāmet eyleyüp baʿdehū mesmūmen vefāt eylediler. Müddet-i ʿömrleri iḫtilāfīdir ḳavl-i meşhūr üzre ḳırḳ yedi yaşında idiler. Baʿdeʾl-vefāt namāzını Medīne Ḥākimi Saʿīd bin el-ʿāṣ ḳılup baḳīʿ-i mübārekde vālide-i muḫteremeleri Fāṭımatüʾz-Zehrā yanına defn olundılar. Ser-nāme-i defter-i [45b] [255]siyādet iki ferzend-i ercümendleri ḳalmış idi ki biri Zeyd bin el-Ḥasan biri Ḥasan bin el-Ḥasandır. Raḍiyallāhu teʿālā ʿanhümā ve ʿan ṣaḥābeti Resūlillāhi ecmaʿīn.

El-İmām Ḥüseyn Bin Fāṭıma Bintüʾn-Nebiyyiʾl-Ekrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

İmām Ḥüseyn bir rivāyetde hicretiñ ücünci senesinde rivāyet-i uḫrāde dördünci yılında dünyāya gelmiş idi. İmām Ḥüseyn ḳarındaşı İmām Ḥasandan on altı ay ṣoñra ki hicretden beş sene ve altı ay mürūr itmiş idi vücūda geldiler Resūl-i ekrem Ḥasandan itdigi gibi Ḥüseyinden daḫi ʿaḳīḳa eyledi yaʿni İbrāhīm ibn Resūlullāhıñ Tercemesinde ẕikr olundıġı üzre yedinci gün mübārek ṣaçların tıraş itdürüp aġırınca gümüş taṣadduḳ eyledi. İmām Ḥüseyn ḥażretleriniñ nıṣf-ı esfeli sulṭān-ı enbiyāya ġāyet müşābih idi. Nāḥiye-i Kūfede arż-ı ʿIraḳdan Kerbelā dimekle meşhūr mevżiʿde hicretiñ altmış birinci Muḥarremüʾl-ḥarāmınıñ onuncı ʿāşūrā güni maẓlūmen şehīd olmış idi raḍiyallāhu teʿālā ʿanh. Vaḳʿa-ı hāʾile-i şehādetleri bu muḫtaṣara nā-mülāyim olup müʾminīn ve müʾmināta mūriṣ-i ḥüzn ve ekdār oldıġı cihetden ṭayy olunması evlā görülmüşdür. “Cūziye ḳātiluhū veḍūʿife ücūru muṣībeti hāẕihīʾl-ümmeti” Sinn-i şerīfleri elli altı yāḫūd elli yedi senedir ve İmām [46a] Ḥüseyn ḥażretleriniñ İmām Zeyneʾl-ʿābidīn-nām bir şeh-zāde-i ẕīşānı ḳalmış idi ve Zeyneʾl-ʿābidīniñ oġlı İmām Muḥammed el-Bāḳırdır. Muḥammed el-Bāḳır ḥażretleriniñ ʿÖmer el-Eşref ve ʿAbdullāh ez-

[255] Nüsha varak no: 35.

Zāhid ve Zeyd eş-Şehīd ve Ḥüseyn el-ʿābid ve ʿAli-nām ferzend-i dil-bendleri pīrāye-baḫş-ı ṣaḥīfe-i vücūd olmuşlardır ki sādāt-ı kirāma vesīle-i intisāb-ı siyādet ve vāsıta-ı iktisāb-ı şerāfet bunlardır rıḍvānullāh teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn.

Zeyneb Binti Fāṭıma Bintüʾn-Nebiyyiʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

ʿAbdullāh el-Cevād bin Caʿfer eṭ-Ṭayyāra tezvīc olunup andan Caʿfer ve ʿAvn el-Ekber ve Ümmü Gülṣüm ve ʿAli-nām evlād-ı kirāmı vücūda gelmişler idi. Vālideleri ismiyle tevsīm olunup Zeynebiyyūn dinilür bu Zeyneb vālidesi Fāṭıma binti Resūlden ḥadīṣ eylemişdir. Ṣāḥib-i aḫbārüʾl-Medīne Yaḥyā bin el-Ḥasan bin Caʿfer el-ʿAbdiyyiʾl-Nessābe kitābında ẕikr itmişdir vallāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb. Maʿlūm ol ki ol faḫr-i kāʾinātıñ ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥiyyāt taṣhīḥ-i ensābda işāret olundıġı üzre on iki ʿammīleri ve altı ʿammeleri var idi. Yaʿni pederleriniñ erkek ḳarındaşları on iki ve ḳız ḳarındaşları altı idi. Esāmī-i aʿmām bunlardır Ḥamza ve ʿAbbās ve Zübeyr ve Ḍırār ve Ḥāriṣ ve Ḳusem ve Ebū Ṭālib ve Ebū Leheb ve Cehil [46b][256] ve Muḳavvim ve Ġaydaḳ ve ʿAbduʾl-Kaʿbe.

Ḥamza bin ʿAbdulmuṭṭalib Ammüʾn-Nebiyyiʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

İsm-i şerīfleri Ḥamza ve künyetleri Ebū ʿAli ve Ebū ʿAmmāredir vālidesi Hāle binti Ehīb bin ʿAbdü Menāf bin Zühre bin Kilābdır sulṭān-ı enbiyādan dört yaş ziyāde idiler. Allāhu ʿaẕīmüʾş-şān ibtidā-yı ẓuhūr-ı İslāmda İslāmı Ḥamza ve ʿÖmerüʾl-Fārūḳ ile taḳviye eyleyüp şeʿāyir-i dīn bunlarıñ İslāmiyle ẓuhūra gelmiş idi. Raḍiyallāh teʿālā ʿanhümā.

İkisi daḫi biʿsetiñ ikinci senesinde İslāma gelmişler idi baʿżılar altıncı senesi idi dimişler İbni ʿAbdulberre Ḥamza sulṭān-ı enbiyādan dört yaş ziyāde oldığın teslīm itmeyüp dimişdir ki Ebū Lehebiñ cāriyesi Süveybe Resūl-i ekrem ve Ḥamzayı irḍāʿ eylemişdir. Pes imdi bu taḳdīr faḫr-i kāʾināt ile Ḥamzanıñ dört sene farḳı Münāfi görinür ve Süveybe vakt-i

[256] Nüsha varak no: 36.

İslāmı idrāk eylemişdir illā bu ḳadar vāriddir ki radāʿları başḳa başḳa zemānda ola baʿżılar daḫi faḫr-i enbiyādan cenāb-ı Ḥamza iki yaş ziyāde idi demişler Allāhu aʿlem bi-ḥaḳīḳatihi ve cenāb-ı Ḥamza Bedir ġazāsına ḥāżır olup taʿbir-i ḫāric ṣecāʿat ve dilāveri icrā birḳaç meşāhīr-i müşrikīni ḳatl ü nā-peydā itmiş idi cenāb-ı Ḥamzayı Uḥud ġazāsında Vaḥşi bin Ḥarb [47a] bir ṭaşıñ ardından ʿaleʾl-ġaflet bir ḥırbe ile şehīd eyledi ve ol seyyidüʾş-şühedāyı Hind binti ʿUtbe ki Muʿāviyeniñ vālidesidir Müsle itdirmiş idi Müsle maḳtūlüñ baʿżı aʿzāsını ḳaṭʿ itmege dirler zīrā cenāb-ı Ḥamza ġazāvātıñ birinde Hind-i mezbūreniñ babasını ve ʿammīsini ḳatl itmiş idi Seyyidüʾş-şühedā Ḥamzanıñ vaḳʿa-i şehādetini beyān müʾminīne mūriṣ-i keder olup cigerler çak itmekle tafṣīli münāṣib görülmedi. Rūz-ı şehādetinde sulṭān-ı enbiyā Ḥamza içün bir mertebe ḫüzn-i şedīd ile bükā itmiş idiler ki anlardan ġayrā vāḳʿi olmamuşdur. Zīrā ʿammīleriniñ ziyāde sevgülüsi idi. Raḍiyallāh teʿālā ʿanh.

Cenāb-ı Ḥamza ve hemşīre-zādesi ʿAbdullāh bin Caḥş bir ḳabr içünde defn olundılar. Müsle ḫuṣūṣında seyyidüʾl-kevneyne ġalebe-i ġayret ve şefḳatden nāşi vʿallāhi leʾin ẓaferte bi-Ḳureyş in levm ṣilenne ṣelāṣīne minhum buyurdılar naḳl-i āḫarde sebʿīne münhim vārid olmuşdır yaʿni Allāh ḥaḳḳı-çün eġer Kureyşe ẓafer bulursam ʿammım Ḥamzanıñ yerine anlardan otuz yāḫūd yetmiş müşrikiñ burunlarını ḳulāḳlarını ḳaṭʿ ideyim dimekdir velākin bu eṣnāda ve "in ʿāḳabtüm feʿāḳıbu bi-miṣli mā ʿūḳıbtüm bihi veleʾin ṣabertüm lehüve ḫayrun liṣṣābirīne vaṣbır [47b] [257]ve mā ṣabruke illā biʾllāhi"[258] āyet-i kerīmesi nāzil olup ber-mūceb-i fermūde-i rabbānī seyyyidüʾl-enām kefāret eyleyüp ṣabr ve ʿafv ile muʿamele buyurdılar ve Ḥamza ḥaḳḳında seyyidüʿş-şühedā ve ḫayriʾş-şühedā buyurup şühedā-yı Uḥud beyninde müşāhede buyurdıklarında "yerḥamüke Allāhu leḳad künte vüṣūlen lirraḥmi feʿuvulen lil-ḫayrāt" diyü merṣiye buyurdılar yaʿni yā Ḥamza Ḥaḳ teʿālā saña raḥmet eylesün mübālaġa ile ṣıla-ı raḥm idici ve ḫayrāt ve müberrāta saʿy idici idiñ dimekdir raḍiyallāh teʿālā ʿanh

Li münşiʾihi

Ol ʿamm-i dil-ära-yı nebiyy-i raḥmet

Ṣınvüʾl-eb-i peyġamber-i ʿālī rütbet

[257] Nüsha varak no: 37
[258] Nahl Suresi 16/126-127.

Ser defter-i şücʿān u dilberān-ı ʿArab

Ḫayrüʾş-şühedā-i Ḥamza ṣāḥib-i ṣavlet[259]

ʿAbbās bin Ebū Muṭṭalib ʿAmmuʾn-Nebiyyiʾl-Mükerrem Ṣallallāhu ʿAleyhi Ve sellem

İsimleri ʿAbbās ve künyeleri Ebūʾl-Faẕldır. Vālidesi Nüteyle bint Ḫabābdır künyeti ʿÜmmüʾḍ-Ḍırārdır nesebi Meʿad bin ʿAdnāna müntehī olur nisvān-ı ʿArabdan ibtidā Kaʿbe-i mükerremeye dībā kisve eyleyen ʿAbbāsıñ vālidesidir Ḥażret-i ʿAbbās Resūl-i ekremden üç yaş ziyāde idi peyġamber ḥażretleri ʿAbbāsa muḥabbet ve ikrām üzere idi Mekke-i [48a] mükerremede īmāna gelüp anda müşrikler ile olurdu. Feṯḥ-i Mekkeye dek berā-yı maṣlaḥat beyneʾl-müşrikīn ketm-i İslām eyleyüp Mekke güni iẓhār eyledi enṣārdan ehl-i ʿaḳabe üzere Resūl-i ekremden biʿat eyleyüp anıñ içün ʿuḥv u şurūṭ olunmış idi ve ġāyet esḫiyā-yı nāsdan idi. Ḥuneyn ġazāsında sulṭān-ı enbiyānıñ rikāb-ı şerīflerinde maṭiyyesiniñ licāmını ṭutup kemāl-i mertebe şecāʿat ve sebāt iẓhār itmiş idi. Ḥaẓreti ʿÖmer ḫilāfetlerinde cenāb-ı ʿAbbās ile müslimīn içün istisḳā eylemiş idi Ebū Ṭālibden ṣoñra siḳāyet-i mevsim ʿAbbāsa tefvīẓ olunmuş idi ġazavātdan Ḥuneyn ve Ṭāʾif ve Tebük ġazālarında ḥāẓır idi elli altı sene eyyām-ı cāhiliyyetde ve otuz iki sene hengām-ı İslāmda muʿammer olup sinn-i şerīfleri seksan seneye bāliġ olmuş idi ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭab ve ʿOsmān bin Affān raḍiyallāhu ʿanhümā zemān-ı ḫilāfetlerinde ʿAbbāsa rast gelseler ikrāmen piyāde olurlardı

Ḥaẓret-i ʿAbbās aḳ beñizlü ve uzun boylu bir rivāyetde orta boylu idi iki yanında ṣaçları var idi bu sebebden ḫulefā-ı ʿAbbāsiyye ṣac götürmegi emāret-i şeref ittiḫāẕ itmişler idi hicretiñ otuz ikinci [48b][260] senesi Recebiñ kavl-i āḫārda sene-i mezbūre Ramażānıñ on ikinci gicesi vefāt eyleyüp baḳīʿ-i mübārekde defn olundular ḥaḳḳında sulṭān-ı enbiyā duʿā eyleyüp yā Rab ʿAbbāsa ve anları sevenlere maġfiret eyle diyü münācāt itmiş idi feżāʾil-i

[259] (1ab) (2b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ (2a) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 79 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

[260] Nüsha varak no: 38.

şerīfeleri kütüb-i mufaṣṣalātda meşrūḥ ve mufaṣṣaldır veled-i muḥteremleri ʿabādileden ʿAbdullāh bin ʿAbbās ḥażretleri raḍıyallāhu ʿanhüma

Li münşiʾihi

Ol ʿamm-i benī muḥterem cümle-i nās

Ol kān-ı şeref yaʿni cenāb-ı ʿAbbās

Ser-cümle-i aṣḥab-ı Resūl ile aña

Teslīm ü taḥiyyāt ola bī-ḥadd ü ḳıyās[261]

Zübeyr bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Zübeyriñ vālidesi Fāṭıma bint ʿAmr bin ʿāʾiẕ bin ʿÖmer bin İmran eʾl-maḫzūmiyyetedir. Peyġamberimiziñ vālidi ʿAbdullāh ve ʿAliyyüʾl-mürteżāniñ pederi Ebū Ṭālib ve Zübeyr-i mezkūr ve ʿAbdulʾl-Kʿabe ve ʿammāt-ı Nebeviyyeden ʿātike ve emīme ve berre ve ümm-i ḥakīm dārū-yı Fāṭıma-ı meẕkūreden tevellüd eylemişdir künyesi Ebū Ṭāḥirdir nesli münḳaʿtı olmuşdur.

Ḍırār bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammüʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Ḍırāriñ[49a]vālidesi Nüteyle bint Ḥabābdır Ḍırār ḥaẕret-i ʿAbbāsiñ aḫ-ı şefīḳidir yaʿni ikisi daḫi bir anadan ve bir babadan velākin devlet-i İslāmdan maḫrūm olmuşdur ḳavl-i meşhūr üzere aʿmām-ı nebīden faḳaṭ Ḥamza ve ʿAbbās İslām ile müşerref olup ġayrıları bī-nasīb olmuşdur Ḍırāriñ daḫi nesli münḳatʿdır mervīdür ki mevsim-i ḥācda Ḍırār yol yañılup ġaʾib oldıḳda vālidesi Nüteyle neẕr eylemişdi ki Ḍırār bulunursa Kaʿbe-i mükerremeye

[261] (1a) (2ab) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlün / fâ (1b) mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûl Rubai nazım şekliyle yazılan bu eser Nahîfî'nin Divan'ında 222 numaralı manzumedir. (Bkz: İrfan Aypay, age).

mālından kisve eyleye bu esnada ḳabīle-i cüzzāmdan bir kimse gelüp Ḍırārı müjde eyledikde nezrine vefā eyleyüp beyt-i mükerremeye beyaż kisve eyledi bir rivāyetde dībā kisve eyledi dinilmişdür imām Ḳastalānī ʿaliyyihiʾr-raḥmeniñ ġaʾib olan oġlı ʿAbbās idi diyü taṣrīḥ eylemişdir.

Ḥāriṣ bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Vālidesi Semrā bint Cündüb-nām ḫātūndur.

Ḳusem bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Māderi Ṣafiyye bint Cündüb-nām ḫātūndur.

Ebū Ṭālib binʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Vālidesi ʿAmr ibnüʾl-Maḫzūmīyyiʾl-Kureyşī ḳızı Fāṭımadır ki peyġamberimiziñ pederleri ʿAbdullāh [49b][262] daḫi andandır ʿAbdulmuṭṭalibiñ Ṣafiyyeden ġayrı cümle ḳızlarınıñ vālidesidir bu Fāṭımanıñ vālidesi ki Ebū Ṭālibiñ ceddesidir Maḫzūm oġlı ʿAbdul ʿİmrān ḳızı Ṣaḥradır Ebū Ṭālib yigirmi beş sene muḳaddem doġup biʿset-i Resūlden on sene soñra vefāt eyledi yetmiş beş sene muʿammer olup baʿdeʾl-vefāt Mekkede defn olundı peyġamberimiziñ pederi ʿAbdullāh andan muḳaddem ʿāmuʾl-fīlde fevt olmış idi ol vaḳt Resūl-i ekrem sallallāhu aleyhi ve sellem ḥażretleri iki aylık idiler çünkü ʿAbdullāh vefāt eyledi babası ʿAbdulmuṭṭalibiñ vaṣiyeti üzere ol faḫr-i güzīniñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü vesselām ḫidmet-i veṣāyetine ʿammīsi Ebū Ṭalib efḍali ve belāġat ve fesāḥat ve kerem ve siyādet cihetinden sāʾirleriñ ekmeli idi ol daḫi seyyidüʾl-enbiyānıñ şeref-i şānını idrāk eyleyüp ḫidmet-i ʿaliyyesine ihtimām eyler idi biraz müddet yaġmur yaġmasa Muḥammed Muṣṭafānıñ vücūd-ı raḥmet nümūdını vesile-i icābet bilüp anıñla istisḳāya çıḳardı bi-luṭfihī sübḥānehū ve teʿālā muʿcize-i nebevī berekātiyle duʿāları ḳabūl olup nüzūl-i bārān ile mesrūren ʿavdet eylerlerdi arż-ı Mekkede ve mülūk-ı [50a] eṭrāf yanında şeref ve ʿizzet ve ḳadr ve raġbet

[262] Nüsha varak no: 39.

ṣāḥibi ādem idi vaḳʿa-ı feccārde kendiye bir miḳdār ʿarec iṣābet itmiş idi ve ḳavm ve ḳabīlesi içinde şecāʿat ile maʿrūf idi ḥalāvet-i nuṭḳ ve leṭāfet-i kelāma mālik olup güzel şiʿirleri var idi Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem eliyle ve lisānıyla küffardan ṣıyanet üzere idi ve sulṭān-ı enbiyānıñ naʿt-ı şerīfiñ inşād eyleyüp lāmiyye bir ḳaṣīde-i belīġa ile medḥ itmiş idi bu beyt-i meşhūr ol ḳaṣīde ebyātındandır. Ve ebyażu'l ġamāmü bi vechihī ṣimālüʾl-yetāmā ʿiṣmetün liʾl-erāmil yaʿni ol hüsn-i şerīfi cism-i laṭīfi rütbe-i kemālden olup eḥabbʾ-il-elvān olan beyāżlıḳ ṣıfatıyla muṭṭasıf ḫurşīd-i hidāyeṭ ki anıñ bedr-i münīrden aḥsen olan vech-i şerīfiyle bulutlardan yaġmur ṭaleb olunur bunda cenāb-ı saʿādetleriyle bālāda ẕikr olundıġı üzre duʿa-yı istisḳāya ḥāżır oldıḳlarına telmīḥ vardır imdi ol şerīfiyle istisḳā-yı ġamam olunan ẕat-ı ḫamidetü'ṣ-ṣıfāt yetīmleriñ vesile-i kifāyeti ve żaʿīfe ḫātūnlarıñ sermāye-i raḥmet ve iʿānetidir dimek olur Allāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb ḥattā Ebū Ṭālibiñ [50b][263] vefātından ṣoñra ol seyyid veʾl-cenāb aṣḥāb-ı güzīne tevcīh-i ḫiṭāb buyurup Ebū Ṭālibiñ kelāmından kimiñ ḫāṭırında vardır diyü buyurduḳlarında beyt-i meẕkūru Ebū Bekriʾṣ-ṣıddīḳ raḍiyallāh teʿālā ʿanh inşād buyurduḳları rivāyet olunur Ebū Ṭālib hicretden üç sene muḳaddem vefāt eyleyüp andan üc gün ṣoñra Ḥaticetüʾl-Kübrā daḫi vefāt eylemegin bu seneye ʿāmuʾl-ḫazen tesmiye buyurdılar nitekim bālāda ẕikr olunmuş idi Ebū Ṭālib ve Ebū Leheb egerçi eyyām-ı biʿsetini idrāk itmişler idi velākin şeref-yāb-ı İslām olmadıḳları mervīdür.

Ebū Leheb ibn ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Māderi ʿAmr Ḫuzāʿī oġlı Selūl oġlı Kaʿb oġlı Selūl oġlı Ḫabeşe oġlı Ṭalṭā oġlı ʿAbdü Menāf oġlı Hācer ḳızı Lübnādır "neʿuzü biʾllāh teʿālā ʿadesehū" didikleri marażdan helāk oldı. ʿAdese bir marażdır ki ʿArab anıñla teşeʾʾüm eyleyüp aña mübtelā olan kimseden kemāl-i mertebe iḳrah ve ictināb iderler Ebū Leheb ḫidmet-i nebevī devletinden maḥrem olup beyneʾl-aʿmām belki ol seyyidüʾl-enām ḥāşā īẕā ve izdirā ḳaydında idi "cezāhuʾllāh bimā yelīḳuhū" Künyesi Ebū Leheb [51a] olmaġa sebeb Lehīb hüsni yaʿni āteşīn çehre oldıġıdır dimişler bir künyesi daḫi Ebū ʿUtbe idi ʿUtbe-nām bir oġlı var idi bundan māʿadā ʿUteybe ve

[263] Nüsha varak no: 40.

Maʿteb -nām iki oġlı ve Dürr-nām bir ḳızı var idi ʿUtbe ve ʿUteybe ve Maʿteb-nām oġullarınıñ anası Muʿāviye ibn Ebī Süfyānıñ ʿammesi ḥammāleteʾl-ḫaṭab ümmü Cemīl bint Ḥarb bin Ümeyye bin ʿAbduʾş-şemsdir.

Ḥacl bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

İsmi Muġīredir māderi Ḥamzanıñ vālidesi Hāle-i Zühriyyedir nesli münḳatʿdır.

Muḳavvim bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Bunıñ daḫi vālidesi Hāle-i Zühriyyedir ki māder-i Ḥamzadır

Ġaydaḳ bin ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Ehl-i siyerden evlād-ı ʿAbdulmuṭṭalib on ikidir denīler Ġaydaḳı ṭarḥ eyleyüp bundan murād Ḥacldır dimişler.

ʿAbdul-Kaʿbe ibn ʿAbdulmuṭṭalib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Baʿżı ehl-i siyer bunı daḫi isḳāt eyleyüp muḳavvimden murād budır dimişler vallāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb esmā-ı ʿammāt-ı seyyidüʾl-enām bunlardır Ṣafiyye ʿātike Ümmü Ḥekīm Emīme Ervā Berre [51b] [264] Ṣafiyye bint ʿAbdulmuṭṭalib ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem vālidesi Hāle-i Zühriyye binti Üheybdir ki Ḥamza ve muḳavvim ve Ḥacl daḫi bundan vücūda gelmişlerdi Ṣafiyye Ḥadīcetüʾl-Kübrānıñ ḳarındaşı ʿAvvām ibn Ḫüveylid bin Esediñ taḥt-ı nikāḥında idi ʿaşere-i mübeşşereden Zübeyr bin el-ʿAvvām ve

[264]Nüsha varak no: 41.

Yemāme güni şehīd olan Sāyib bunıñ oġullarıdır ʿAvvām bin Hüveylidden muḳaddem Ḥāriṯ bin Ḥarb bin Ümeyyeniñ zevcesi idi hicretiñ yigirminci senesinde ʿÖmer el-Fāruḳuñ eyyām-ı ḫilāfetinde vefāt eyleyüp bakīʿ-i mübārekde defn olunmuş idi müddet-i ʿömri yetmiş üc senedir ammāt-ı nebīden Ṣafiyyeden ġayrı şeref-i İslām ile müşerref olmuş yoḳdur baʿżılar ʿātike ve Ervā daḫi gelmiş idi didikleri ḳavl-i żaʾīfdir Allāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb

ʿĀtike bint ʿAbdulmuṭṭalib ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

ʿĀtike aṣl-ı Ḳureyş Fihr oġlı Ġalib oġlı Lüʾey oġlı Kaʿb oġlı Mürre oġlı Yetim oġlı Noḳṭa oġlı Maḥzum oġlı ʿÖmer oġlı ʿAbdullāh oġlı Ebī Ümeyye el-Muġīreniñ taḥt-ı nikāḥında idi ʿAbdullāh ve Züheyr ve Ḳarībetüʾl-Kübrā andan vücūda gelmiş idi.

Emīme bint ʿAbdulmuṭṭalib [52a] el-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʾaleyhi ve sellem

Ümeyye Caḥş bin Rebāb bin Yaʿmer ile doġmuş idi vālidesi ʿAbdullāhıñ ve Ebū Ṭālibiñ vālidesi Fāṭıma bint ʿAʾiẕ bin ʿİmrān bin Maḥzūmdır.

Ümmü Ḥakīm bint ʿAbdulmuṭṭalib ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

İsmi Beyżā idi vālidesi vālid-i Resūlullāh ʿAbdullāhıñ ve peder-i ʿAli Ebū Ṭālibiñ vālideleridir Ebī Keşīr bin Ḥabīb bin Rabīʿa tezevvüc eyleyüp ʿāmir ve Ümmü Ṭalḥā ki ismi Ernebdir ve ʿOṯmān bin ʿAffānıñ vālidesi Ervā bundan vücūda gelmişdir.

Ervā bint ʿAbdulmuṭṭalib ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Ervānıñ daḫi vālidesi ʿAbdullāhıñ ve Ebū Ṭālibiñ vālidesi Fāṭımadır ʿUmeyr bin Vehb bin Ḳuṣay bin Kilāb bin Mürre Kaʿb bin Lüʾey bin Ġalib bin Fihriñ taḥt-ı nikāḥında olup muḥācirīn-i evvelīnden ṭalīb-i bedri andan tevellüd eylemişdir.

Berre bint ʿAbdulmuṭṭalib ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Berreniñ vālidesi daḫi ʿAbdullāhıñ ve Ebū Ṭālibiñ ve Zübeyriñ vālidesi Fāṭımatüʾl-Maḫzūmiyyedir ʿAbdulesed Hilāl bin ʿAbdullāh bin ʿÖmer bin Maḫzūmuñ taḥt-ı nigāḥında olup Ebū Seleme ʿAbdullāh andan mütevellid oldı vefāt ittikden soñra Ebū Rühüm tezevvüc eyleyüp Ebū Sebre andan vücūda geldi ol faḫr-i kāʾinātıñ [52b][265] biridir yaʿni hicret eyleyen ḫātūnlardandır Hubeybir bin Vehb el-Maḫzūmīniñ zevcesi olup ve Caʿde bundan mütevellid olmuşlar idi.

Uṭlubūn ibn Ṭālib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Baʿżı nüsḫada Ṭaylun vāḳiʿ olmuşdır bu daḫi ʿam-zāde-i nebīdir ʿAbdullāh el-Cevād bunıñ oġlıdır

Ḥalime binti Ebū Ṭālib ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Mübāyaʿātıñ biridir yaʿni Resūl-i ekremden aḫż-ı biʿat eyleyen ḫātūnlardandır

[265] Nüsha varak no: 42.

Baʿlī bin Ḥamza ʿammuʾn-nebiyyi ʿaleyhiʾs-selām

Cenāb-ı Ḥamza bunıñla tekennī eyleyüp Ebū Baʿlī dinilürdi Ebū ʿAmmāre bin Ḥamza ʿammuʾn-nebiyyi ʿaleyhiʾṣ-ṣalātü veʾs-selām keẕālik bunıñla daḫi tekennī eyleyüp Ebū ʿAmmāre dinilürdi nitekim terceme-i maḥṣūṣalarında ẕikr olundı Fāṭıma bint Ḥamza ʿammu seyyidiʾl-berāyā ʿaleyhi afḍalüʾt-taḥāyā Fāṭıma Miḳdād bin Esvediñ taḥt-ı nigāḥında idi Resūl-i ekremden hadīṣ rivāyet eylemişdir

Ḳurre bin Ḥacl ʿammuʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Ḳurre daḫi Resūl-i ekremiñ Ḥacl-nām ʿammīleriniñ oġlıdır

Hind ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Hind-i mezkūreyi ʿAbdullāh bin Mesrūḥ bin ʿAbdü Menāf tezevvüc itmiş idi

Zer binti Ebī Leheb ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḥterem ṣallalāhu [53a]ʿaleyhi ve sellem

Ḥāriṣ bin ʿāmiz bin Nevfel bin ʿAbdü Menāfa tezevvüc olunup Velid ve ḳarındaşları ʿUtbe ve Ebū Müslim bundan mütevellid olmuşlar idi Zer bint Ebī Leheb Resūl-i ekremden hadīṣ rivāyet itmişdir ṣaḥābiyyedir.

ʿUtbe Ebī Leheb ʿammuʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Resūl-i ekremiñ kerīme-i mükerremeleri Rukiyye bunıñ taḥt-ı nikāḥında olup bālāda ẕikr olundıġı üzere baʿdeʾt-taṭlīḳ ʿOṯmān ẕiʾn-nūreyne tezvīc olunmuş idi bu ʿUtbe faḫr-i kāʾināt ile Bedir ġazāsına ḥāżır olup rikāb-ı şerīfleri ḫidmetinde ṯābit idi lākin Medīneye gelmemiş idi. ,

Şeybe bin Ebī Leheb ʿammuʾn-nebiyyi ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Resūl-i ekremiñ duʿā-i ʿaleyhī ile buñı arslan yiyüp nesli münḳaṭıʿ olmuşdur.

Ḫalide binti Ebī Leheb ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḫterem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Biri daḫi Ḫālidedir

Muʿteb ibn Ebī Leheb ʿammuʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Muʿteb feṯḥ-i Mekke güni İslāma gelmiş idi ve Resūl-i ekrem aña duʿā itmiş idi faḫr-i kāʾinat ile Ḥuneyn ġazāsına ḥāżır olanlardandır bu Muʿtebe ve ʿUtbe ve ʿUteybeniñ vālideleri ʿAbduşşems oġlı Ümeyye oġlı Ḥarb ḳızı Ümmü Ḥamīldir ki naẓm-ı kerīmde ḥammāletüʾl-ḥaṭab [53b][266] ile mevṣūfedır Muʿaz bin Ebī Süfyānıñ ʿammesidir Muʿtebin nesli munḳariżdir ʿUzze Evfī bin Ḥakīm bin Ümeyyeye tezvīc olunup İbrāhīm ve iki ḳız ḳarındaş andan mütevellid olmuş idi.

ʿAbdullāh bin ʿAbbās ʿammuʾn-nebiyyiʾl-muḫterem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Bu ʿAbdullāh Rabbaniyyüʾl-ümmet vaṣfıyla mevṣūf idi hicretden üc sene muḳaddem vücūda gelmişdür vefāt-ı Resūllullāhda on üc yaşında idi bir rivāyetde on yaşında dinilmişdür ve ḳavl-i āḫarde on beş yaşında idi velākin ḳavl-i evvel meşhūh-ı muvāfıḳdır eyyām bin ez-Zübeyrde ki hicretiñ sekizinci senesi idi Ṭāʾifde vefāt eyledi müddet-i ʿömr-i şerīfleri yetmiş bir yāḫūd yetmiş iki ve baʿżıları yetmiş dört dimişler namāzını Muḥammed bin Ḥanefiyye ḳılmış ve cenāb-ı ʿAbdullāh Cibrīl-i emīni görmüş idi dinde ġāyet faḳīh olup ʿilm-i hikmetde ve ʿilm-i teʾvīlde māhir idi Resūl-i ekrem aña Allāhümme bārik fīh ve'nsur u minh ve'cʿalhü min ibādike diyü duʿā itmiş idi ve aña tercümānüʾl-Ḳurʾān tesmiye buyurmışlar idi vālidesi Ḫālid bin Velidiñ ḫālesi Meymūne bintüʾl-Ḥāriṣiñ ḳız ḳarındaşı Ümmüʾl-Fażl bintüʾl-Ḥāriṣdir raḍiyallāhu ʿanhüm [54a]

[266] Nüsha varak no: 43.

ʿAbdurraḥmān bin ʿAbbās

Nesli münḳariżdir vālidesi ʿAbdullāhıñ vālidesi Ümmüʾl-Fażldır Şāmda ḳatl olundı baʿżılar Afrīḳıyyede fevt olundı dimişler.

Ḥariṣ bin ʿAbbās

Vālidesi Hāle-nām ḫātūndur

Ḳuṣem bin ʿAbbās

Vālidesi ʿAbdullāhıñ vālidesi Ümmüʾl-Fażldır bu Ḳuṣem Semerḳanda şehīd olmuşdur.

Fażl bin ʿAbbās

Bu daḫi ʿAbbāsıñ oġlıdır

Maʿbed bin ʿAbbās

Vālidesi vālide-i ʿAbdullāh Ümmüʾl-Fażldır bu maʿbed Afrīḳıyyede şehīden ḳatl olunmışdur

Keṣīr bin ʿAbbās

Veledi münḳariżdir

ʿAbībe bint ʿAbbās

Bunıñ daḫi vālidesi ʿAbdullāhıñ vālidesi Ümmüʾl-Fażldır ʿAbdullāhdan bir yaş küçük idi nesli münḳariżdir

Ümmü Ḥabībe binti ʿAbbās

Ümmü Ḥabībe ʿAbbāsıñ ḳızıdır

Zübeyde binti ʿAbbās

Bu daḫi ʿAbbāsıñ ḳızıdır

Ümeyye binti ʿAbbās

Bu daḫi kerīme-i ʿAbbāsdır

Ṣabīḥ bin ʿAbbās

Ṣabīḥ ile ikisi bir māderden mütevellid olmuşdır bunıñ daḫi nesli münḳariżdir baʿżı nüsḫada mim ile hā beyninde sin ile müsehrib rivāyet olunmuşdur

Temmām bin ʿAbbās

Bu daḫi oġlıdır nüsḫada hā ile hammām rivāyet olunmuşdur

ʿAbdullāh bin ʿAbbās ʿammu ʾn-nebiyyi ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

ʿAbdullāh Resūl-i ekrem ile Ḥuneyn ġazāsına [54b][267] ḥāżır olmuş idi vālidesi ʿātike bint Ebī Vehb el-Maḫzūmiyyedir Ebū Bekr eṣ-Sıddīḳıñ zemān-ı ḫilāfetinde vāḳiʿ Ecnādeyn güni şehīd olmuşdur

Ṭāhir bin ez-Zübeyr

Ṭāhir Kureyş yigitleriniñ ve benī Hāşimiñ ziyāde ẓarīfi idi Resūl-i ekrem bunıñ ismiyle veled-i necīblerine Ṭāhir tesmiye buyurmış idiler ḳavl-i ṣaḥīḥ üzere bu Ṭāhir Şiʿbde vefāt eylemişdir

Ümmü Ḥakīm bint ez-Zübeyr

Ümmü Ḥakīm Rabīʿa bin el Ḥāriṣ ibn ʿAbdulmuṭṭalibiñ taḫt-ı nigāḥında idi aṣḥābiyyeden olup Resūl-i ekremden ḥadīṣ rivāyet itmişdir raḍiyallāhu ʿanhā Ḍubāʿa bint ez-

[267] Nüsha varak no: 44.

Zübeyr bu daḫi aʿmām-ı nebevīden Zübeyriñ ḳızıdır ol faḫr-i kāʾinātıñ evlād-ı ʿammātı yaʿni pederleriniñ ḳız ḳarındaşlarınıñ evlādı bunlardır ki ẕikr olunur Fāṭıma binti Ervā ʿammetü şefīʿi ʾl-ümmet ve afḍaliʾt-teslīm veʾt-taḥiyyet Fāṭımanıñ babası Kelde bin ʿAbdü Menāf bin ʿAbduddār bin Ḳuṣay bin Kilābdır Ṭalīb ibn Ervā babası ʿÜmeyir bin Vehb bin ʿAbduldār Ḳusay bin Küllābdır Ḥabeşe hicret eyleyüp geldikden soñra Bedir ġazāsına ḥażır olmuş idi aḫyār-ı ṣaḥābīdendir Ecnādeynde şehīden ḳatl olundı bir rivāyetde iḥrāḳ-ı dem eyleyen budır dinilmiş baʿżılar Ṣʿad ibn Ebī Vaḳḳāṣdır dimişler raḍiyallāhu ʿanhümā [55a]

Ebū Seleme bin Berre ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Babası ʿAbdulesed bin Hilāl bin ʿAbdullāh bin ʿAmr ve bin Maḫzūmdır. İsmi ʿAbdullāh ve künyesi Ebū Selemedir ḫātūnı ʿammīsi ḳızı Ümmü Seleme bint Ümeyyetüʾl-Maḫzūmiye ile meʿan iki defʿa Ḥabeşe hicret idüp geldikden soñra Bedir ġazāsına ḥāżır olmuş idi sinīn-i hicretiñ ücünci yılında cemāẕiyeʾl-āḫireniñ ücünci güni vefāt eyledi.

Ebū Sebre bin Berre

Babası Ebū Rühüm bin ʿAbdüʾl-ʿUzza ibn Ebī Ḳays idi nesebi Ġalib bin Fihre müntehā olur ki aṣl-ı Ḳureyşdir. İki hicretde hicret idenlerdir vaḳʿa-i muvāḫātda Resūl-i ekrem anı Seleme ibn Selāme bin Ḳureyş ile ḳarındaş itmişler idi Bedir ve Uḥud vesāʾir ġazālara ḥāżır olmuş idi vefātları ʿOsmān bin ʿAffānıñ raḍiyallāhu ʿanh zemān-ı ḫilāfetindedir raḍiyallāhu ʿanh veʿan ṣaḥābeti Resūlillāhi ecmaʿīn.

Züheyr bin ʿātike ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Resūl-i ekremiñ ʿammeleri ʿātikeniñ bir oġlı Züheyrdir baʿżı nüsḫada ḳız olmaḳ üzere Zehra vākiʿ olmuşdur gālibā ḳavl-i ṣaḥīḥ budır vallāhu aʿlem

ʿAbdullāh bin ʿĀtike

Bu ʿAbdullāh ḳableʾl-İslām Müslümānlara şiddet ʿadavet ve buġż ve muḫālefet üzere idi len nüʾmine [55b] [268]leke ḥattā tefcura lenā mineʾl-arḍi yenbūʿan[269] diyen budır naḳl olunur ki bu ʿAbdullāh sulṭān-ı enbiyānıñ ḫāk-i ġurretine yüz sürmek dāʿiyesiyle feṯḥ-i Mekkeli Mekkeye giderken esnā-yı tarīḳda faḫr-i kāʾināta mülāḳī oldıḳda Resūl-i ekrem kendiden kemāl-i mertebe iʿrāż üzere idigin müşāhede eyleyüp Ümmü Selemeye daḫīl düşdi ve anıñla cenāb-ı Resūle istişfāʿ eyledi Ümmü Seleme daḫi Resūl-i ekremden şefāʿat eyleyüp İslāma geldi ve faḫr-i kāʾināt ile Ḥuneyn ve Ṭāʾif ġazālarına ḥāżır olup şehīden vefāt eyledi.

Ḳureybe binti ʿĀtike

Ḳureybeniñ ve ḳarındaşları Züheyr ve ʿAbdullāhıñ babaları zadüʾr-rākib Ebū Ümeyye ibn Muġīre bin ʿAbdullāh bin ʿAmr ibn Maḫzūmdır.

Zübeyr ʿammetüʾn-nebiyyiʾl-muḫterem ṣallalāhu ʿaleyhi ve sellem

Zübeyr ve emirüʾlmüʾminīn ʿAli bin Ebī Ṭālib ve Ṭalḥa ve Saʿīd bin Ebī Vaḳḳaṣ bu yılda dünyāya gelmişler idi Zübeyr İslāma geldikde on altı yaşında idi faḫr-i enbiyāya Mekkede aṣḥāb-ı kirāmı birbirleriyle ḳarındaş itdikde Zübeyri ʿAbdullāh ibn Mesʿūd ile ḳarındaş itmiş idi baʿdehū Medīneye teşrīflerinde beyneʾl-muhacirīn vāḳiʿ olān muvāḫātda Seleme bin Selāme ile ḳarındaş eyledi ġazāvat-ı nebeviyyeden bir ġazādan teḫallüf eylemeyüp ḫuṣūsen Ḥuneyn [56a] ġazāsında kemāl-i şecāʿat izhār eyledikde ḥaḳḳında faḫr-i enbiyā li-külli nebiyyin ḥavāriyyün ve ḥavāriyyī ez-Zübeyr buyurmuşlar idi nitekim bālāda terceme-i maḥṣūṣalarında ẕikr olunmuşdur ve cenāb-ı Zübeyr Bedir ġazāsına ʿamāme-i ṣuferā ile ḥāżır olup ol ġazāya meʾmūr olan melāʾike-i semā simā-yı Zübeyrde nümāyān olmuşlar idi ʿaşere-i mübeşşeredendir Zübeyr ṣaflar şaḳḳ idici server ve düşmen leşkerin perīşān idici dilāver idi vaḳʿatüʾl-emek ḥāżır olup bir sāʿat miḳdārı ḳıttālden ṣoñra ḥażret-i ʿAli Zübeyre nidā idüp yanına çaġırdı ve didiki yā Zübeyr bilür misin saña Resūl-i ekrem emā enneke setüḳātilühu

[268] Nüsha varak no: 45.
[269] İsra Suresi 17/90.

ʿaliyyen ve ente lehu żālimun buyurmış idi ḫaṭırıñdan gitti mi diyü teẕkir-i emr-i sābıḳ eyledikde Zübeyr kıtāl-ı ʿālīden munṣarīf olup gitmiş idi ammā ʿAmr bin Ḥarmūn ḳavl-i ʿāḫarde ʿÜmeyr bin Ḥarmūn-nām kimse ardınca gidüp vādiyüʾs-sibāʿ nām mevżiʿde ġāfilen şehīd eyledi ḳātil-i mezbūr aḥvāli gelüp cenāb-ı ʿAliye iḫbār içün istīẕān duḫūl eyledikde ʿAli duḫūle rıżā virmeyüp gelen kimseye didi ki var Zübeyriñ ḳātilini nār-ı cehennem ile tebşīr eyle zīrā Zübeyr vaḳʿa-yı mezbūreden nādim oldığı ḥālde ʿudūl [56b][270] eylemiş idi vaḳʿa-ı mezbūre hicretiñ otuz altıncı senesi cemāziyeʾl-evveli sinin onuncı penç-şenbe güni idi sinn-i şerīfleri altmış yedidir. Zübeyriñ ḫilḳat-i zībāları muʿtedil ve liḥye-i şerīfleri ḫafīf ve latīf idi raḍiyallāhu ʿanh.

ʿAbdulkaʿbe ibn Ṣafiyye

Ṣafiyyeniñ bir oġlı daḫi ʿAbdulkaʿbedir Sāyib ibn Ṣafiyye Ümmü Ḥabībe ve Ṣafiyyeden ġayrı ücünüñ babaları zevcetüʾn-nebiyyi Ḫadīcetüʾl-Kübrānıñ raḍiyallāhu ʿanha ḳarındaşı ʿAvvām ibn Ḫüveylid ibn ʿAbdulʿuzza bin Ḳuṣay bin Kilābdır Sāyib Resūl-i ekrem ile Ḫendeḳ ġazāsına vesāʾir ġazālara ḥāżır olup Yemāme cenginde şehīd olmuş idi.

Ümmü Ḥabībe bint Ṣafiyye ammetüʾn-nebiyyi

Ṣafiyyeniñ Ümmü Ḥabībe ḳızıdır.

Ṣafiyye bint Ṣafiyye

Bir ḳızı daḫi Ṣafiyyedir bunuñ babası ʿAbduşşems oġlı Ümeyye oġlı Ḥarb oġlı Ḥārişdir.

[270]Nüsha varak no: 46.

ʿAmir bin el-Mübīżā ʿammetü seyyidi ʾl-enām ʿaleyhi afḍali ʾt-taḥāyā

ʿĀmir fetḥ-i Mekke güni İslāma gelmiş idi Saʿīd bin el-Müseyyeb bundan ḥadīṯ rivāyet eylemişdir.

Ervā bint el-Beyżā

Resūl-i ekremiñ ʿammesi ḳızınıñ biri Ervādır.

Ümmü Ṭalḥa bint Rebīʿa

Biri daḫi Ümmü Ṭalḥadır babaları Rabīʿa bin Ḥabīb bin ʿAbduşşems bin ʿAbdü [57a] Menāfdır.

ʿAbdullāh bin Caḥş ʿammetü ʾn-nebiyyi ʾl-mükerrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Bu ʿAbdullāh ʿAbdullāh bin Caḥşdır. Muhacirīn-i evvelīndendir Ḥabeşe iki defʿa hicret idüp baʿdehū Bedir ġazāsına vesāʾir ġazavāt-ı Resūlullāha ḥażır olmuş idi ḥatta Uḥud ġazāsında cenk iderken elinde ḳılıcı şikest olup eline Resūl-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem bir ʿurcūn virdi ki ḫurma ḫūşesiniñ çöpine dirler bi-emri ʾllāh ol ʿurcūn muʿcize-i Resūl berekātiyle ʿAbdullāhıñ elinde seyfe müteḥavvil olup anıñla ceng-i ʿaẓīm itmiş ol ḳılıcıñ min baʿd ismi ʿurcūn ḳalup kendiden soñra vereṣesine intiḳāl iderek ḫulefā-yı ʿAbbāsiyyeden Muʿtaṣım ḫalīfe zemānında şehr-i Baġdāda ḫalīfeniñ ümerāsından Buġā-yı Türkī nām bir kimse ol kılıcı iki yüz dīnāra ṣatun almış idi ġazve-i mezbūrede ʿAbdullāha müsle vāḳīʿ olmaġla yaʿni ʿuẓvından biri yeri maḳṭūʿ olmaġla mücеddaʿ fi ʾli ʾllāh dinmekle meşhūr oldı şehīd oldıḳda baḳīʿ-i mübārekde seyyidüʾş-şühedā-ı Ḥamza ile bir yere defn olundılar sinni ḳırḳdan ziyāde idi raḍiyallāhu ʿanhümā.

Ümmü Ḥabībe bint Emīme

Ümmü Ḥabībe Muṣʿab bin ʿÜmeyir bin Hāşim bin ʿAbdü Menāfiñ taḥt-ı nigāḥında olup Uḥud ġazāsında şehīd oldıḳda [57b][271] Ṭalḥatüʾt-Teymī tezevvüc eyleyüp Muḥammed ve ʿİmrān oġılları andan vücūda geldi.

ʿUbeydullāh

Bu ʿUbeydullāh hicret-i Ḥabeşede Naṣrānī olup ol halde fevt oldıḳdan ṣoñra zevcesi Ümmü Ḥabībeyi Melik-i Necāşī Resūl-i ekrem içün nikāḥ itmiş idi. Nitekim ezvāc-ı ṭāhirātda tafṣīl olundı.

Ḥamne

Bu Ḥamne vaḳʿa-ı İfkde bulunanlardan olup anlara emr-i Bārī ile ḥadd uruldıḳda bu daḫi maḥdūde olmış idi. ʿİmrān bin Ṭalḥa bundan rivāyet-i ḥadīṯ itmişdür.

Ebū Aḥmed

Muhācirīn-i evvelīnden olup iki hicret aṣḥābındandır.

Zeyneb

Ezvāc-ı ṭāhirātdan olmuş idi. Fe lemmā ḳaḍā zeydun minhā veṭaran zevvecnā[272] āyeti bunıñ ḥaḳḳında nāzil olup beyneʾn-nisāʾ nüzūl-ı āyet ile iftiḫār eyler idi raḍiyallāhu ʿanhā.

[271] Nüsha varak no: 47.
[272] Ahzab Suresi 33/37.

Ḥāriṯ bin ʿAbdulʿuzza

Ol faḫr-i kāʾinātıñ sūd babası Ḥāriṯ bin ʿAbdulʿuzza bin Rifāʿa bin Selāḳ bin Nāṣıra bin Ḳuṣayye bin Saʿd bin Bekir bin Hevāzindir ki Resūl-i ekremiñ emm-i murḍiʿası Ḥalīme bint Ebī Züdeyb[273] es-Saʿdiyyeniñ zevcidir.

Ḥalīme ümmüʾn-nebiyyi mineʾr-raḍāʿa

Bu Ḥalīmeniñ künyesi Ümmü Kebşedir. Evvelā maʿlūm ol ki bālāda ẕikr olundığı üzre sulṭān-ı enbiyānıñ māder-i vālā-güherleri āmine binti Vehb bin ʿAbdü Menāfdır. Baʿdeʾl-milād ve āyīn-i ʿArab [58a] üzre faḫr-i enbiyāyı eṭrāf-ı ḳabāʾilden gelen ḫātūnlardan Ḥalīme-i Saʿdiyyeye ḫidmet-i ırḍāʿ içün teslīm eyleyüp Ḥalīme daḫi ol nūr-ı Ḫudāyı kendi oġlı ʿAbdullāh bin el-Ḥāriṯıñ südiyle emzirüp dört sene ḫidmet-i şerīflerinde oldı. Baʿdehū getürüp vālidesine teslīm eyledi.

Süveybe ümmüʾn-nebiyyi mineʾr-raḍāʿa

Aʿmām-ı nebīden Ebū Lehebiñ muʿteḳasıdır ki faḫr-i enbiyāyı kendi oġlı Mesrūhuñ südiyle ırḍāʿ eylemişdür. Muṣannif-i kitābıñ muḫtārı budır lākin baʿzı aṣḥāb siyer-i ümmehāt-ı murḍiʿātı daḫi ziyāde beyān eylemişlerdir vallāhu aʿlem bi-ḥakīḳatiʾl-aḥvāl.

Fahr-i kāʾinātıñ raḍāʿan ḳarındaşları bunlardır:

Seyyidüʾş-şühedā Ḥamza aḫuʾn-nebiyyi mineʾr-raḍāʿa ve ʿamühü ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem

Ebū Lehebiñ ʿatīḳa Ṣüveybe-nām cāriye Resūl-i muḫteremden dört muḳaddem cenāb-ı Ḥamza emzirüp baʿdehū Resūl-i ekremiñ daḫi şeref-yāb-ı ḫidmet-i ırḍāʿlarından maʿdūddır.

[273] Kaynaklarda Ümmü Kebşe Halîme bint Ebî Züeyb Abdillâh b. el-Hâris es-Sa'diyye olarak geçmektedir. Bkz: Asri Çubukcu, "Halîme", *D.İ.A.,* İstanbul, 1997, c. 15, s.338.

Ebū Seleme aḫu ʾn-nebiyyi mine ʾr-raḍāʿa

Süd ḳarındaşlarınıñ biri daḫi Ebū Seleme bin ʿAbdulesed el-Maḫzūmī̇dir ki Ümmü ʾl-mü ʾminī̇n Ümmü Selemeniñ zevcidir ki künyesi Ebū Seleme ve ismi ʿAbdullāhdır İslāmda sābıḳī̇n-i evvelī̇ndendir bu daḫi [58b] [274]Resūl-i ekremden dört sene muḳaddem Ḥamza ile meʿān leben-i vāḥidden ırḍāʿ olunmuşdur ki Ümmi murḍıʿası Ṣüveybedir.

ʿAbdullāh aḫu ʾn-nebiyyi mine ʾr-rıḍāʿa

Faḫr-i enbiyānıñ süd ḳarındaşlarınıñ biri daḫi ʿAbdullāhdır ki babası Ḥalī̇meniñ ʿammī̇-zādesi ve zevci Ḥāriṯ ibn ʿAbdulʿuzzadır ve vālidesi Resūl-i ekremiñ Ümmü murḍıʿaları Ḥalī̇me es-Saʿdiyedir bu ʿAbdullāh Raḍī̇ʿ Resūlillāh dinmekle meşhūr idi.

Mesrūḥ aḫuʿ n-nebiyyi mine ʾr-raḍāʿa

Biri daḫi Mesrūḥdur ki Ṣüveybeniñ oġlıdır. Reṣūl-i ekremi Ṣüveybe bu Mesrūḥuñ lebeninden ırḍāʿ eylemiş idi.

Enī̇se uḫtu ʾn-nebiyyi mine ʾr-rıḍāʿa

Bu Enī̇se Resūl-i ekremiñ raḍāʿan ḳız ḳarındaşıdır baʿżılar ismi Asiyedir dimişler māderi Ḥalī̇me ve pederi Ḥāriṯdir.

Ḫuẕāme uḫtu ʾn-nebiyyi mine ʾr-raḍāʿat

Bu Ḫuẕāme daḫi faḫr-i kāʾinātıñ rıḍāʿan ḳız ḳarındaşıdır ki māderi Ḥalī̇me ve pederi Ḥāriṯdir.

[274] Nüsha varak no: 48.

Ḫuẕāme

Ḫā-ı muʿceme meksūre ve dal-ı muʿceme ile Ḫuẕāmedir velākin Abdülbad dad i ḥā-i mühemele-i mażmūme ve dal-i muʿceme-i meftūḥadan ṣoñra elif ve fā ile Ḫuẕāfe taṣḥīḥ olunmuşdur vallāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb ve Ḫuẕāfe Ḥalīmeniñ ḳızı Şiymānıñ ism-i müşennāsıdır Resūl-i [59a] Ekremiñ ḥāle-i raḍāʿaları bunlardur.

Hind bin Māzin ḫalüʾn-nebyyi mineʾr-raḍāʿa

ʿAbdullāhıñ vālidesi Yemenden Hind binti Māzin İbn ʿĀmir bin ʿAlḳamedir. Ṣaḥābīden olup emīrüʾl-müʾminīn ʿÖmerüʾl-Fārūḳuñ raḍıyallāhu ʿanh zemān-ı ḫilāfetlerinde beytüʾl-māl üzre taʿyīn olunmış idi. Esved bin ʿAbd-i Yegūş ḫālüʾn-nebiyyi mineʾr-raḍāʿa Esvediñ babası Vehb bin Abdü Menāf bin Zühre bin Kilābdır.

ʿAbd-i Yegūş

Sulṭān-ı enbiyānıñ vālidesi Āmine bint Vehbiñ babadan ḳarındaşıdur. Anası Ṣafiyye binti Hāşim bin ʿAbdü Menāf bin Ḳuşay bin Kilāb Mürre bin Kaʿb bin Lüʾeydir aṣḥāb-ı başīrete ḫafī değildir muṣannifiñ bu ʿibāretinde münāfāt-ı küllī bedī-dār iken mezbūrlar bu siyāḳ üzre beyān eylemiş velākin bu faḳīr-i ḳalīlüʾl-biżāʿa ruḫṣat-ı yāfta-ı tetebbuʿ oldığım kütüb-i siyerde tercemelerine birvechile ẓafer-yāb-ı tevfīḳ ve ḥaḳīḳāt-i kemā hüve Ḥaḳḳa dest-res-ı taḥḳīḳ olamayup muṣannif-i kitāba ittibāʿ-ı żarūrı ile irtikāb-ı külfet iʿtiẕār olundı vallāhu bi-ḥaḳīḳātiʾl- aḥvāl

Ravża-i şāliṣe

Ol erīke-nişīn-i nübüvvet ve şehinşāh-ı ʿālī rütbet-i ʿaliyye efżaleʾt-teslīm veʾt-taḥiyyat ḥażretleriniñ ḫuddām ve ʿabīd ve küttābı [60a][275] ve ḫuyūl ve esliḥa ve ālāt-ı ḫūbū ve

[275]Nüsha varak no: 49.

ümenā ve ümerāsı ve ḫuṭabā ve şuʿarāsı beyānında ol Ḥabīb-i ekrem ve Resūl-i muḥterem ḥażretleriniñ şeref-yāb-ı ḫidmet-i ʿāliyeleri olan saʿādet-i ʿunvān bunlardur.

Evvelā ol Resūl-i Ḫudānıñ ḫalīfe ve ṣıhrī ve refīḳ-i gār ve dülbend-i mihri cenāb-ı ʿatīḳ Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ raḍıyallāhu ʿanh eşnā-yı hicretde ol nūr-i Ḫudāya ez dil ü cān ḫidmet eylemişler idi ve Enes bin Mālik ḥażretleri daḫi on sene şeref-yāb-ı devlet-i ḫidmetleri olup aḥādiṣ-i keşīre rivāyet itmişler idi ve ḫuddām-ı zeviʾl-iḫtirāmlarından biri Eslaʿ bin Şerīk ve biri Āsumān bin Ḥārişdir ve biri daḫi ʿutekā-yı ṣıddīḳdan Bilāl bin Rebaḥüʾl-Habeşedir ki nafaḳa üzerine taʿyīn buyurmışlar idi biri daḫi Sender ve biri Ḥisbedir ve daḫi Rebīʿa bin Kaʿb el-Eslemī idi ki ḫidmet-i vużūʿya muʿayyen idi biri daḫi ʿuteḳā-yı ṣıddīḳdan Saʿddır ve biri ʿAbdullāh bin Revāḥa ve ʿUḳbe bin Ġāfir idi biri daḫi ʿAbdullāh bin Mesʿūddur ki naʿleyn-i şerīfeleri ḫidmetinde idi ve daḫi Ḳays bin Saʿd ve Ebū Zer el-Ġıfārī ve Naʿīm bin Rabīʿa [60b] ve Ṣaʿlebeniñ āzādlusı Sālim ve Ṣaʿlebe bin ʿAbdurraḥmān idi. Biri daḫi Enḥardır muṣannif-i kitāb enḥar ẕikr eylemiş velākin ḳavl-i ṣaḥīḥ Ḥıdırcān İbn ʿAbdurraḥman bin el Ḥıdırcān bin Melik olmaḳdır ve daḫi Zeyd bin Ḥimyer ve Hilāl ve Esmānıñ ḳarındaşı Hind bin Ḥārişe ve İbn Ebī Selemeniñ Mehācer ve Ḳadād bin Esved ve Muġīre bin Şuʿbe idiler rıḍvānullāh ʿaleyhim ecmaʿīn

Ol ḥażretiñ cāriyeleri beyānındadur:

Evvelā siniñ fetḥi ve dāl-i ūlānıñ kesriyle sedīdedir baʿżılar siniñ żammı ve dāl olayınıñ fetḥi ile ṣīga-i taṣgīrde Südeydedir dimişler muṣanneif-i kitābıñ Sedīse yazdıġı kütüb-i siyere muḫālif görinür biri daḫi sülāmedir ki Ḳurretüʾl-ʿayn-ı nebī-yi mükerremi İbrāhīmiñ ʿaleyhiʾt-taḥiyyat veʾt-tekrīm dāyesi idi.

Ve biri Selmā idi ki Ebū Rāfiʿin zevcesi Ümmü Rāfiʿdir

Biri daḫi māder-i İbrāhīm Māriyetüʾl-Ḳıbṭiyyeniñ ḳız ḳarındaşı Sirīndir ki faḫr-i enbiyā anı Ḥassāna hibe buyurmuş idiler.

Ve biri ʿAnḳūdedir ki künye ve nisbeti Ümmü Ṣabīhuʾl-Ḥabeşiyyedir.

Biri daḫi Leylādır ki ümmüʾl-müʾminīn Ṣıddīḳa binti Ṣıddīḳıñ muʿteḳası idi velākin baʿżı ehl-i siyer bunda naẓar vardır diyü iḫtilāf eylemişlerdir.

Biri daḫi ferzend-i nebī-yi kerīm şehzāde-i vācibüʾt-tekrīm [61a] [276]enbiyā bu ṣevbānı alup ʿitāḳ buyurmuş idi ve Ḥuneyn ṣıġa-ı taṣġīr ile Huneyndir faḫr-i ʿāleme ḫidmet eyler idi ṣoñra ʿammileri ʿAbbāsa hibe eyleyüp iʿtāḳ eyledi bir daḫi fużāletüʾl-Yemānīdi.

Biri Bādāmdır ki bunda iḫtilāf-ı keṯīr vardır. Baʿżılar bunıñ ismi Ṭahmāndır dimişler baʿżılar Dāvān ve Kīsān ve Mehrān ve Meymūn ve Hürmüz cümle bunıñ ismidir dimişler ve Eymen bin ʿUbeyddir ki Ümmü Eymeniñ oġlı ve Üsāmeniñ li-ümmin ḳarındaşıdır ve Ebū Mesrūḥ baʿżılar mimiñ ẓammı ve siniñ fetḥi ve sinden ṣoñra vavu müşeddede ve ḥā-ı mühmile ile Ebū Müsevviḥ rivāyet itmişdir bu daḫi gāhī Resūl-i ekreme müʾezzinlik iderdi. Ḫilāfet-i Ṣıddīḳda vefāt itmiş idi ve Ebū Rāfiʿeʾl-Ḳıbṭī ki ismi Eslem idi baʿżılar İbrāhīmdir dimişler.

Biri daḫi Üsāme bin Zeyddir ki māderi Berke Ümmü Eymen ve pederi Zeyd ibn Ḥārişedir. Peder ve māderi faḫr-i kāʾinātıñ ʿuteḳāsından idiler Zeyd bin Ḥārişe ki Berkeniñ zevci ve Selmānüʾl-Fārisī faḫr-i enbiyā Selmāndan fekk-ü raḳbe-i bendegi buyurmaġla cümle-i ʿabīdlerinden ʿaddolunmışdır ve ṣallalāhu ʿala seyyidinā Muḥammedin ve ālihī ve ṣaḥbihī ecmaʿīn.

Ol eşref-i mevcūdatıñ Ḥārisleri yaʿnī ḫaṭır-nāk maḥallerde [61b] bekcileri bunlardır Bedir gazāsı güni Saʿd bin Muʿāẕ beklemiş idi baʿżılar Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ idi ki yalıñ ḳılıc ile ḫidmet-i ḫırāsetde ṯābit olup Resūl-i ekrem saʿādet ile ʿarīşde nevme-i istirāḥat buyurmış idiler didi. Baʿżı rivāyetde cenāb-ı Ṣıddīḳ ile Saʿd bin Muʿāẕ meʿān beklemişler idi dinilmişdir ve Muḥammed bin Mesleme yevm-i Uḥudda bekci idi Zübeyr bin el-ʿAvvām ve ʿAbbād bin Bişr Ḥendeḳ gazāsında nigeh-bān idiler ve Ebū Eyyūb Enṣārī gazve-i Ḫayberde ḫidmet-i nigeh-bānīde olup duʿā-yı peygamberīye maẓhar oldılar.

[276]Nüsha varak no: 51 (Varak numarası 1 sayfa atlanarak 51 olarak devam etmektedir.)

Saʿd bin Ebī Vaḳḳāṣ ve Zekvān bin ʿAbdü Ḳays ve Bilāl vādiʾl-Ḳurāda beklemişler rıḍvānullāhi teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn çünki vallāhu yuʿṣimüke mineʾn-nāsi[277] āyet-i kerīmesi nüzūl eyledi ol vaḳtden ṣoñra ḥārisleri refʿ eylediler.

Ol imām-ı miḥrāb-ı risālet ḥażretlerin müʾeẕẕinleri bunlardır:

Biri Bilāl bin Rabāḥdır Bilāl-i Ḥabeşī ḥażretleridir ki Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳıñ muʿtaḳı idi ve ibtidā eẕān oḳuyan Bilāldir raḍıyallāhu ʿanh ve biri ʿAmr bin Ümmü Mektūm ve biri daḫi Saʿd el-Ḳaraẓ idi birisi daḫi Ebū Maḫẕuredir ki ismi Evs bin Muġīr idi rıḍvānullāh ʿaleyhim ecmaʿīn.

Ol pādişāh erīke-i nübüvvetiñ ümerāsı [62a] [278]bunlardır:

Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ ve ʿAli bin Ebū Ṭālib ve ʿAbdurraḥmān bin ʿAvf ve Ebū ʿUbeyde el-Cerrāḥ ve Zeyd bin Ḥārişe ve Usāme bin Zeyd ve Cüveyn ibn ʿAbdullāh ve Caʿfer bin Ebū Ṭālib ve Ḫālid bin Velīd ve Mālik bin Nüveyre ve ʿAdiyy bin Ḥātem ve Muʿāẕ bin Cebel ve Ṣūrad bin ʿAbdullāh ve ʿAbdullāh bin Revāḥa ve Muḥammed bin Mesleme ve ʿAbdullāh ʿAtebek eʾl-ʿAlāʾi el-Ḥaḍramī veʿAlḳame bin Muḥrez ve ʿAmr bin Ümeyyetüʾḍ-Ḍamīrī veʾl-Münzir bin ʿAli ve ʿĀmir bin Ṣābit veʾḍ-Ḍaḥḥāk ve İbn Süfyān ve ʿUkkāşe bin Miḥṣan ve Kürz bin Cābir ve Gālib bin ʿAbdullāh ve Ziyād bin Velīd ve Beşir bin Saʿd ve Ümeyye bin Ebī eṣ-Ṣafā ve Şücāʿ bin Vehb ve ʿAmr bin el-ʿĀṣ ve Zibriḳān bin Bedr ve Ebū Ḳatāde bin Rebʿī ve Ḳays bin ʿĀṣım ve Kaʿb bin ʿUmeyr ve ʿUyeyne bin Ḥuṣayn ve Ṭufeyl İbn ʿĀmir ve ʿAmr bin Mesʿūd ve Ṣaʿlebe bin ʿĀmir rıḍvānullāhi ʿaleyhim ecmaʿīn.

Ol faḫr-ı kaʾinātıñ küttāb-ı saʿādet iktisābı bunlardır Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ ve ʿÖmerüʾl-Fārūḳ ve ʿOṡmān ẕiʾn-Nūreyn ve ʿAliyyüʾl-Murteżā ve Ebbān bin Saʿīd ve Übeyy bin Kaʿb ve Erḳam bin Ebīʾl-Erḳam ve Ṣābit bin Ḳays ve Ḥanẓala bin er-Rebīʿ ve Ebū Rāfiʿ

[277] Maide Suresi 5/67.
[278] Nüsha varak no: 52.

el-Ḳıbṭī ve Ḫālid bin Saʿīd ve Ḫālid bin Velīd [62b] ve Muġīre bin Şuʿbe ve Zübeyr bin el-ʿAvvām ve Zeyd bin Ṣābit ve Ṣābit bin Ḳays bin Şemmās ve Saʿīd bin Ebī Serḥ ve ʿĀmir bin Fihr ve ʿAbdullāh bin el-Erḳam ve ʿAbdullāh bin Zeyd ve ʿAbdullāh bin Mesʿūd ve ʿAlāʾ el-Ḥaḍramī ve ʿAlāʾ bin ʿUḳbe ve Muḥammed bin Mesleme ve Muʿāviyye ibn Ebī Süfyān rıḍvānullāh teʿālā ʿaleyhim ecmaʿīn.

Ol ḥażretiñ eṭrāfa gönderdiġi ʿāmiller bunlardır:

ʿAlī bin Ebū Ṭālib ve ʿAdī bin Ebī Ḥātem ve Ebū ʿUbeyde ve Muhācirīn Ebī Ümeyye ve Ziyād bin Ebī Lebīd ve Mālik Nüveyre ve ibnü Lübeyne ve ʿAlāʾ el-Ḥaḍramī ve Zeberḳān ve Ḳays ve Bilāl bin ʿĀṣım ve Ebū Hureyre raḍiyallāhu ʿanhüm.

Vüzerāsı bunlardır:

Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ ve ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb raḍiyallāhu ʿanhümā. Bunlar ehl-i ʿarżdan olan vezirleridir ammā ehl-i semādan Cebrāʾil ve Mikāʾil idi ʿaleyhimeʾs-selām maʿlūm ol ki muṣannif-i kitāb bu resme beyān itmekle biʾż-żarūr-ı tebʿiyyet olundı eġerçi bu maḳāmda vüzerādan maḳṣūd vüzerāt-ı resmiyye olmayup emr-i şerīflerinde maḥrem olmaları dimekdir velākin edā-yı gayr-ı maʿhūd olmaġıla ṭabīʿatlere nā-mülāyim görinüp bu muḳaddime-i iʿtiẕāra żarūretü ilḥā eylemişdir Cibrīl-i Emīn [63a][279] ʿaleyhiʾs-selām emīn-i vaḥy-ı kerīm olup faḫr-i enbiyā anı ʿunvān-ı uḫuvvet ile ẕikr eyleyüp ḳarındāşım Cibrīl diyü buyururlardı. Peygamberimize ve sāʾir enbiyāya inzāl-i vaḥy-ı kerīm eyleyen Cibrīl-i emīn idi ki muḥtāc-ı beyān deġildir Mikāʾil ʿaleyhiʾs-selām melāʾike-i muḳarrebīnden olup sāʾir melāʾik daḫi biʾl-cümle Resūl-i ekremiñ müştāḳ-ı ʿizz-i ḥużūrları idiler emr-i Sübḥānī oldıḳda ḫidmet-i Resūlullāha ḥāżır olurlardı ancaḳ taʿbīr-i vüzerāt kütüb-i siyerde be-dīdār olmadıġı cihetden ber-vech-i iḥtiyāṭ tafṣīl-i maḳāl olundı vallāhu aʿlem biʾṣ-ṣavāb

[279]Nüsha varak no: 53.

Aṣḥāb-ı ḳużāt ʿAlī bin Ebū Ṭālib kerremallāhu veche ve Muʿāẕ bin Cebel raḍiyallāhu ʿanhümā muṣannef-i kitābıñ ẕikr itdiġi bunlardır velākin ṣāḥib-i sīretüʾş-Şāmī imām Ṭaberānīden rivāyet eyleyüp ḳużāt-ı aṣḥābı altı kimsedir diyü taḥḳīḳ eylemişdir ki bunlardır ʿÖmerüʾl-Fārūḳ ve ʿAlī bin Ebū Ṭālib ve ʿAbdullāh bin Mesʿūd ve Ubeyy bin Kaʿb ve Zeyd bin Ṣābit ve Ebū Musā el-Eşʿarī rıḍvānullāh ʿaleyhimecmaʿīn.

ʿAlem-i şeriflerin zīver-i dūş-ı iftiḫār eyleyen ʿalemdārları bunlardır:

ʿAlī bin Ebī Ṭālib ve Zübeyr bin [63b] el-ʿAvvām ve Caʿfer bin Ebū Ṭālib ve Ḫālid bin Velīd ve ʿAbdullāh bin Revāḥa ve Saʿd bin ʿUbāde ve Ḫālid bin Zeyd ki künye Ebū Eyyūb Enṣārīdir raḍiyallāhu teʿālā ʿanhüm.

Dābbelerin yükleden bunlar idi:

Eslaʿ bin Şerīk ve ʿAbdullāh bin Mesʿūd raḍiyallāhu ʿanhümā.

Şuʿarāsı bunlardır:

Ḥasān bin Ṣābit ve Kaʿb bin Mālik ve ʿAbdullāh bin Revāḥa rıḍvānuʾllāhi ʿaleyhim ecmaʿīn.

Eṣnā-yı seferde deve yanınca ḥidā eyleyen ḫādimler bunlardır:

ʿAbdullāh bin Revāḥa ve Enceşetüʾl-esved ve ʿāmir maʿlūm ol ki ḥidā elḥān-ı ʿArab üzre şol naġmeye dirler ki ṭūl-ı siyerden nāşī develere ʿārıż olan fütūr-ı şevḳe mübeddel olmaġ-içün terennüm olunur naġmeyi idenlere ḫādī dinilir.

Aṣḥāb-ı güzīnden baʿżı vaḳtde imāmet idenler bunlardır:

Ebū Bekir eṣ-Ṣıddīḳ ve ʿAbdurraḥmān bin ʿAvf raḍiyallāhu ʿanhümā ve ʿan sāʾir ṣaḥābeti Resūlillāhi ecmaʿīn.

Ol ḥażretiñ ḫuṭebāsı bunlardır:

Ez cümle Ṣābit bin Ḳays bin Şemmāsdır raḍiyallāhu ʿanh.

Ol şeh-suvār-ı ʿarṣa-ı levlākiñ vābeste-i murābıṭ temlīkleri olan atları beyān olunur:

Maʿlūm ol ki şāh-ı ḳalem-rev-i nübüvvetiñ ʿaleyhiʾṣ-ṣalatu veʾs-selām emr-i gazā içün müddet-i [64a][280] ʿömr-i şerīflerinde mālik oldıḳları atlar ʿalā iḫtilāfiʾr-rivāyet otuz ʿadede müntehā olmuşdur baʿżılar on ve baʿżılar yigirmi üc ve kimi daḫi ziyāde ve noḳṣān üzre beyān eylemişlerdir ancaḳ muṣannif-i kitāb eşher-i rivāyātı iḫtiyār eyleyüp yigirmi bir ʿaded at olmaḳ üzre ẕikreylemişdir ki esmāsı bu vech üzredir evvelā bir atları var idi ki ismi Sekb idi bir şaḫṣ-ı aʿrābīden ṣatun almışlar idi ikinciniñ ismi Mülādiḥ idi üçünciniñ ismi Mürteciz dördüncisiniñ nāmı Lizāz idi ki cenāb-ı saʿādetlerine melik Muḳavḳısıñ cümle-i hedāyāsından idi beşinciniñ ismi Ẓarib idi ki Ferve bin ʿAmr eʾl-Cüẕāmī-nām kimseniñ hediyesi idi altıncınıñ ismi Laḥīfdir ki Rabīʿa bin Ebī el-Berā ihdā itmiş idi yedinciniñ ismi Seẕād ve sekizinciniñ ismi Verd idi ki faḫr-i enbiyāya anı Temīm-i Dārī hediye itmiş idi ṭoḳuzuncınıñ ismi Sebḥa idi onuncınıñ ismi Eblaḳ idi on birinciniñ ismi Ẕüʾl-ʿUḳḳāl on ikinciniñ ismi Merkel idi on üçünciniñ ismi Serḥān idi on dördünciniñ ismi Yaʿsūb idi on beşinciniñ ismi Baḥr idi ki faḫr-i enbiyā anıñla müsābaḳa buyurup [64b] yaʿnī seġirdüp āḫarı sebḳ eyledikde saʿādet ile yüzini oḫşayup mā ente illā Baḥr buyurmış idi yaʿnī yā feres sen at deġil sen belki baḥr-i serīʿüʾl-baḥrsin dimek olur bināʾen ʿaleyh Baḥr ile tesmiyye olunmış idi on altıncının ismi Edhem on yedincinin Mehā on sekizinci Murāviḥ on ṭoḳuzuncı Ṭarf yigirminci Necīb idi yigirmi birinciniñ ismi Ẕüʾl-Lümme idi vallāhu aʿlem biʾs-ṣavāb.

[280] Nüsha varak no: 54.

Liḳaḥları on idi yaʿnī sağılur develeri birine Şaḳrā ikincisine Mühre üçüncüsine Riyyād dördünciye Beşeriyye beşinciye ʿAvm altıncıya Saʿdiyye yedinciye Farīs sekizinciye Semrā ṭoḳuzuncıya Ḥüsnā onuncıya Cuġra tesmiyye olunmış idi.

Ḥımārları iki reʾs idi biriniñ ismi Yaġfūr ikinciniñ ismi ʿUfeyr idi.

Ve mübārek develeri üç reʾs idi biriniñ ismi Ġaḍbān idi ikincisiniñ ismi Cedʿā üçüncisiniñ ismi Ḳuṣvā idi.

Ve ganem-i mübārekleri yedi idi biri ʿAcve ve Zemzem ve Suḳya ve Bereke[281] ve Iṭlāl ve İṭrāf ve Verīşe dinilürdi.

Keçileri daḫi yedi idi mervīdir ki ḳoyunları yüz reʾs idi her bār ki ḳuzulaya boġazladırlar idi ve bunları Ümmü Eymeniñ oġlı Eymen [65a][282] güderdi ammā biġāl-i laṭīfeleri yedi reʾs idi biri Şehbā idi ki melik Muḳavḳıs ihdā itmiş idi ikinci Düldül idi ki ibtidā İslāmda şeref-i rükūba fāʾiz olan bu bağledir ücünci Fızżadur ki Mervetüʾl-Cüẕāmī ihdā itmiş idi. Dördünci İleyyedir ki ihdā eyleyen Ebleh ḥākimi İbnüʾl-ʿUlemā-nām kimesne olmağla aña nisbet olunup İleyye tesmiyye olunmış idi beşinci bir ḳatır idi ki dūmetüʾl-cendel ḥākimi hediye virmiş idi biri daḫi Kisrāniñ hediyesi idi ki vücūdı iḫtilāfīdır. Baʿżılar bunı inkār eylemişlerdir ḳavl-i ṣaḥīḥ olmamaḳdır bu taḳdīrceʿaded-i biġāl beş olur. Biri daḫi melik Necāşīniñ ihdā eylediği bağildir ki ismi nā-maʿlūmdur. Pes imdi muḫtelifun fīhā olan ḳatırlardan māʿadā ʿaleʾl-ittifāḳ ʿaded-i bağle beş olmış olur vallāhu aʿlem biʾs-ṣavāb.

Ol pādişāh-ı mülk-i nübüvvetin ʿaleyhiʾs-ṣalātü veʾs-selām esliḥā-i şerīfelerinden ṭoḳuz ʿaded ḳılıcları var idi:

Biriniñ ismi ʿAḍb idi. Saʿd bin ʿUbādeden işābet itmiş idi. İkinci Ẕüʾl-fiḳār idi. Ganāyim-i Bedirden işābet itmiş idi. Üçünci Şamşam idi ki ʿAmr bin ʿAżbiñ kılıcı idi. Dördünci [65b] Ḳalʿa beşinci Betā bu ikisi gazve-i benī Ḳaynuḳāʿda aḫẕ olunan silāhlardan

[281] Tirmizi'de Bereket olarak geçmektedir. Bkz:Ali Yardım, Peygamberimiz'in Şemâili, (İstanbul:Damla Yay., 1998), s.161.
[282] Nüsha varak no: 55.

idi. Altıncı Ḥatf idi ve yedincisi Miḫrem idi ve sekizincisi Rasūb idi ve ṭoḳuzuncısı Ḳaḍībnām ḳılıc ki ibtidā taḳlīd buyurdıḳları seyf bu idi ve bir ḳılıcları daḫi var idi ki vālidlerinden ʿalā ṭarīḳiʾl-irş intiḳāl eylemiş idi Allāh teʿālā aʿlem biʾs-ṣavāb ve kemān-ı şerīfleri birine beyżā dirler idi ki şavḥaṭ didikleri şecer-i maḥṣūṣdan maṣnūʿa idi ve birine revḥā dirler idi ve biri daḫi tīġ didikleri aġacdan bir daḫta idi ismi ṣafrā idi. Gazve-i Uḥudda şikest olmış idi birine daḫi zevrā dirler idi bu zevrānıñ bir ismi ketūm idi vech-i tesmiyye anıñla remy-i sihām itdiklerinde münḫafiżüʾs-ṣavt olup ketm-i enin itdiġidir. Birinıñ daḫi ismi Sedād idi ve bir terkeşleri var idi ve bir mınṭıḳaları yaʿnī ḳuşākları var idi saḫtiyāndan idi bendi ḳayışdan idi. Üç dāne ḥalḳası ve ṣoyası gümüşden idi adına kāfūr dirler idi.

Ve bir siyāh bayraḳları var idi. İsmi ʿUḳḳāb idi ve birḳaç beyāż sancaḳları var idi ancaḳ isimleri muteʿayyen deġildir. İmām Tirmiẕī rivāyetinde çār-kūşe [66a][283] bir siyāh bayrāḳları var idi Muḥyiʾs-Sünnet naḳli üzre bir beyāż sancāḳları var idi. Üzerinde lā ilahe illāllāh Muḥammeden Resūlullāh yazılmış idi. Baʿżılar bir rāyet-i ṣuġrāları var idi dimişler vallāhu aʿlem.

Ve nīze-i mübārekeleri dört ʿaded idi bir rivāyetde beş dinilmiş:

Evvelā birinin ismi Müteşennī idi ve üç mızrāḳ daḫi Ḳaynuḳāʿ silāḥlarından işābet itmiş idi. İsimleri maʿlūm deġildir velākin eʿāẕım-ı kütüb-i siyerde nīze-i mübārekelerde beş ʿaded olmaḳ üzre beyān eyleyüp bu resme ẕikr eylemişlerdir.

Evvelā bir rumḥ-ı şerīfleriniñ ismi mimiñ żammı ve sā-i müşelleşeniñ sükūnı ve nūnuñ fetḥiyle müşeşşene ve ikinci żamm-ı mīm ve sükūn-ı tā ve kesr-i vāv ile müṣvīdir ve per-i şerīfleri biriniñ ismi Ẕülūḳ biriniñ ismi daḫi Fütūḳ żamm-ı fā ve fetḥ-i ṣā ve sükūn-ı ḳāf ile Fetḳ idi. Baʿżılar faʿūl vezni üzre Fatūḳ idi dimişler ve bir ḳalḳanları daḫi var idi ki cenāb-ı

[283]Nüsha varak no: 56.

ʿalīlerine hediye virilmiş idi. Üzerinde ṭavşancıl ṣūreti[284] var idi mübārek ellerin ol ṣūret üzre vażʿ eylediklerinde muʿcize-i dest-i şerīfleriyle maḥv olup eṣeri ḳalmadı.

Ḥarbeleri beyānındadur: [66b]

Biriniñ ismi ʿurcūndur biri daḫi ʿanze idi nīzeden ḳaṣīr ʿaṣādan ṭavīl idi ṣaḥrāda namāz ḳıldıḳlarında pīş-gāhlarına vażʿ iderlerdi birine daḫi beyżā dirler idi velākin eʿāẓım-ı kütüb-i siyerde mübārek ḥarbelerin beş ʿaded olmaḳ üzre taḥḳīḳ eyleyüp bu resme beyān itmişlerdir ez cümle biriniñ ismi nebʿa idi ve biri beyżā idi ve bir küçük ḥarbeleri daḫi var idi ki ʿañāze müşābih idi añāze ucı demürli ʿaṣāya dirler. İsmi ʿanze idi. Zübeyr raḍiyallāhu ʿanh anı Ḥabeşden getürmiş idi ḥīn-i cenkde melik Necāşī aña ol ḥarbeyi virüp cenāb-ı Zübeyr Necāşīniñ öñünde anıñla vāfir cenk itmiş idi Zübeyr ol ḥarbeyi Bedir ve Uḥud ve Ḫayber gazālarına getürüp inṣırāf-ı Ḫayberde Resūl-i ekrem anı Zübeyr[den] almış idi pīş-gāh-ı saʿādetlerinde ḥażret-i Bilāl raḍiyallāhu ʿanh götürürlerdi yevm-i ʿıydda müvācehe-i ʿaliyyelerine merkūz ḳılınup maḳām-ı miḥrābda aña doġrı namāz ḳılarlar idi ekṣer seferlerinde bile giderdi ve peygamber ʿaleyhiʾs-salatu veʾs-selām saʿādet ile piyāde yürüdükde mübārek ellerine alurlardı ve biriniñ ismi mehrū [67a] [285]ve birinin nemr idi ve bir miḥcenleri var idi ẕeḳan idi ṭolı bir ẓirāʿ idi miḥcen çevgāna dirler ve şavḥat didikleri aġacdan per-dāḫte bir ḳażībleri var idi ismi memşūḳ idi bu ḳażīb şol ḳażīb idi ki ḫulefā-teberrükā pīş-gāhlarında getürürler idi ve bir mıḥṣarraları var idi ismine ʿurcūn dirler idi. Baʿżılar ismi ʿasīb idi dimişler mıḥṣarra ʿasādan küçük bir nesnedir ki elde getürürler. Türkīde aña çomaḳ dirler.

Ve zırh-i mübārekleri yedi idi. Biriniñ ismi Suġdiyye idi. Bu Suġdiyye ol zırhdur ki ḥażret-i Dāvud ṣalavātullāh ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhiʾs-selām Cālūtı ḳatl itdikde mübārek arḳasında idi. Beni Ḳaynuḳaʿ silāḥlarından alınmış idi biri daḫi Fıżża ile müsemmā idi. Bir daḫi esliḥā-i beni Ḳaynuḳaʿdan işābet itmiş idi. Biriniñ ismi Ẕātüʾl-Fużūl idi uzūn cübbe olmagla Ẕātüʾl-Fużūl tesmiyye olunmış idi. Birine Ẕātüʾl-Ḥavāşī ve birine Ẕātüʾl-Vişāḥ dirler

[284] Metinde tavşancıl sûret olarak ifade edilirken, Tirmizi'de koç başı resmi (timsâlü re'si kebş) olarak geçmektedir. Ayrıca bu suretin Tirmizi'de hoşa gitmediği için kazındığı aktarılırken, metinde Hz. Peygamber'in mübarek ellerini sürmesiyle birliktr mucize bir şekilde resmin kaybolduğu ifade edilmiştir. Bkz: Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili,* s.159.
[285] Nüsha varak no: 57.

idi ve bir zırhleriniñ ismi Betrā idi vech-i tesmiyye ḳıṣṣa oldıġıdur ve biri daḫi Ḫırnıḳ[286] dirler idi.

Ol ḥażretiñ eṣvāb ve eṣāṣları [67b] yaʿnī levāzım sefer ve hażardan mālik oldıḳları eşya beyānındadur:

Evvelā taşdan yapılmış bir tevrleri var idi tevr ṣu içecek ve el yuyacaḳ bardaġa dirler ve bir ʿaded mīli ile bile sürme-dānları var idi uyḫu vaḳtinde mübārek gözlerine üçer kerre çekerlerdi. Bir miḳrāżları var idi ismi cāmiʿ idi ve bir āyineleri var idi ve ḫaff-ı şerīfleri dört idi ve naʿleyn-i şerīfleri iki idi ve ṣiyāb nevʿinden bir ḥabreleri var idi ḥabre bürde envāʿındandır ki levninde biraz ḥumret ola ve bir izār-ı ʿummānīleri var idi izār ʿAraba maḫṣūṣ bir nevʿ-i ṣevbdır ʿummān ʿamel olundıġı maḥallin ismidir ve iki ṣevb-i ṣaḥārīleri var idi. Ṣaḥār daḫi ol ṣevbiñ doḳunduġı maḥallin ādīdir ve bir ḳamış-ı suḥūlīleri var idi. Yaʿnī ṣaḥār ve suḥūl-nām maḥallerde işlenür iki nevʿ gömlekleri var idi ve iki ʿaded cübbe-i mübārekeleri var idi. Biri Yemenī ve biri Şāmī idi ve bir beyāż kisve-i şerīfeleri daḫi var idi ve birḳaç küçük ḳalensöveleri var idi. Ḳalensöve bir nevʿ tācdur ki üstüne [68a][287] destār ṣarılur şekli nā-maʿlūmdur ve bir ḥamīṣaları var idi ḥamīṣa çār-kūşe bir siyāh kisvedir. Gāliba lisān-ı Türkīde şāyiʿü ʾl-istiʿmāl olan çār didikleri nesne olmaḳ gerektir ve bir firāşaları var idi saḫtiyāndan idi ḥaşvi lif idi ve ʿamāyim-i mübārekeleri dört ʿaded idi birine ʿamāme-i muḥannike dirlerdi ki ekṣer evḳātda anı istiʿmāl buyururlar idi taḫnīk ʿArabda ṣarıġıñ ucunı çeñe altından almaġa dirler ʿAraba maḫṣuṣdur ve ʿamāme-i mübārekeleriniñ biri ṣaçaḳlı idi bunı kāhice istiʿmāl buyururlar idi ve bir ʿamāmeleri daḫi siyāh idi ekṣeriyyā ʿıyd günlerinde istiʿmāl buyururlar idi. Bu ol ʿamāmedir ki feṯḥ-i Mekke güni mübārek başlarına ṣarınup ucunı mübārek omuzları üzre irsāl buyurmışlar idi ki bu ṣıfata ṭaylasān dirler ve bir ʿimāmeleri daḫi beyāż idi bunı daḫi ekṣer evḳātda istiʿmāl buyururlar idi. Baʿżıları ʿamāyim-i mübārekeleri iki idi biri ʿimāme-i sevdā ve biri seḥāb tesmiyye olunan ʿimāme idi dimişler ve bir arḳa ḳaşaġıları var idi dimişler ve bir ḳırbaları var idi ki [68b] andan saʿādet ile ṣu içüp

[286] Tirmizi'de harnak olarak geçmektedir. Bkz: Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili,* s.159.
[287] Nüsha varak no: 58.

abdest alurlar idi Ġālibā maṯhera didikleri nesnedir ve bir ṭaʿām ṭabḫ olunacaḳ ẓarfları var idi ve üç ʿaded ḳadeḥleri[288] var idi biriniñ ismi Muġīṣ idi bunuñ gümüşden ḥalḳaları olup üç yerden gümüş zencīrcikler ile baġlanmış idi. Birine Reyyān dirler idi ve biri ṣırçadan idi ve bir miḫṣanları var idi birinciden idi vücūd-ı şerīflerinde ḥarāret müşāhede itdikçe anıñ içinde ḥınnā ve ketem didikleri nebātı ḥall idüp mübārek başlarına ḳorlar idi ve bir rekveleri var idi ismi ṣādıra idi ve bir tūcdan ġasl idecek ẓarfları var idi ve fil dişinden perdāḫte bir rebʿa-i iskenderīleri var idi ki melik Muḳavḳıs ihdā itmiş idi mübārek ṭarāḳlarını ve sürme-dānlarını ve miḳrāż ve āyineleri anıñ içinde ṭutarlardı. Rebʿa dört köşeli küçük ṣanduḳa dirler ki ekṣeriya ʿaṭṭārlar istiʿmāl iderler ve bir ḳaṣʿaları var idi ḳaṣʿa çanāġa dirler ve kaṭīfeden bir serīrleri var idi ve bir ḳırmızı kisve-i mübārekeleri var idi ve bir daḫi siyāh ḳıldan doḳunmış [69a] [289]kisveleri var idi ve bir mendīl-i mübārekleri var idi ve aġaçdan bir ẓarfları daḫi var idi ki baʿżı ḫuṣūṣlar içün istiʿmāl iderlerdi ve bir doḳunmış ḥaṣırları var idi. Üzerinde namāz ḳılarlardı. Bir ẓarf-ı maḫṣūṣları var idi ki içine ṭıyb ḳorlar idi ẕāt-ı ʿālī-şānları ziyāde rāyiḥa-i ṭayyibeyi severlerdi ve ġāliye ve müşk sürinüp ʿūd ve kāfūr ile buḫūrlanurdı ve ḫātem-i şerīfleri üç ʿaded idi. Biri altundan idi velākin istiʿmāl itmeyüp terk itmişler idi ve biri daḫi gümüşden idi ve bunı istiʿmāl buyururlar idi. Biri daḫi demürden ancaḳ üzerine gümüş ḳablanmış idi ve bir ṭaraḳları var idi ki mübārek liḥye-i şerīfelerini anıñ ile tesrīḥ buyururlar idi ve bir füsṭāṭları var idi ismi kesr-i kāfi ile kinn idi füsṭāṭ bir nevʿ çādır ki ol diyāra maḫṣuṣdur ve ṣallallāhu teʿāla ʿaleyhi ve sellem teslīmen keṣīran.

El-ḥamdu lillāhi ʿalā itmāmihi veʾs-ṣalat ʿalā nebīyyihi Muḥammedin ve ālīme.

[288] Metinde Hz. Peygamber'in üç adet kadehinin olduğu yazmaktadır. Tirmizi'de ise su dahil bütün meşrubatlarını içtiği tek bir kadehinin olduğundan bahsedilmiştir. Bkz: Yardım, *Peygamberimiz'in Şemâili,* s.272.
[289] Nüshada son sayfadır.

SELİMOĞLU, Sümeyya, Nahifî'nin Ravzatü's-Safâ adlı Eseri İnceleme ve Metin Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ 185s.

ÖZET

Nahîfi'nin hayatı ve *"Ravzatü's-safâ fi Sîreti'l-Mustafâ"* adlı eserinin edebî açıdan değerlendirilmesinin amaçlandığı bu çalışma giriş ve üç ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında "siyer" kelimesinin manası ve konusu, siyerin bir ilim olarak doğuşu, Türk-İslâm edebiyatında geleneğinde öne çıkan müstakil manzum ve mensur siyerler kısaca tanıtılmıştır.

Birinci bölümde XVIII. yüzyıl şâirlerinden Süleyman Nahîfi'nin hayatı, eserleri ve edebî şahsiyeti ele alınmıştır. İkinci bölümde *"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ"*nin muhteva özellikleri başlığı altında eser hakkında genel bilgiler, eserin adlandırılması ve eserin bölümleri hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde *"Ravzatü's-safâ fî sîreti'l-Mustafâ"* adlı eserin yazma nüshalarının tavsifi yapılarak transkripsiyonlu metin yer almaktadır. Sonuç kısmında ise elde edilen bilgiler öz bir şekilde ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nahifî, Siyer, Hz. Peygamber, Edebiyat, İslam, Hilye

SELİMOĞLU, Sümeyya, *Nahîfî's Rawzatu's-Safâ-original text and analysis,* MA Thesis, Advisor: Prof. Dr. Mehmet Akkuş, 185 p.

ABSTRACT

This study, which aims to evaluate the life of Nahîfî and his work named ''Rawzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ'', consists of introduction and three main parts. In the introduction, the meaning and subject of the word ''sîra, the birth of sîra as a science, the prominent poetry and prose siyes that stand out in the tradition of Turkish-Islamic literature are briefly introduced. XVIII in the first part. The life, works and literary personality of Süleyman Nahîfî, one of the poets of the century are discussed. In the second chapter, general information about the work, naming the work and the parts of the work are given under the title of content features of ''Rawzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ''. In the third part, the text with transcription is included by describing the manuscript copies of the work named ''Rawzatu's-Safâ fi Sîreti'l-Mustafâ''. In the conclusion part, the obtained information is expressed concisely.

Keywords: Nahîfî, Rawzatu's-Safâ, Sira, Hz. Muhammed, Literature, Islam.